

E. Kovács Péter

Zsigmond
császár
megkoronázása
Rómában

E. Kovács Péter
Zsigmond császár megkoronázása Rómában

E. Kovács Péter

Zsigmond császár megkoronázása Rómában

Tarsoly Kiadó
Budapest, 2020

A kötet megjelenését támogatta
a Debreceni Egyetem
Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Programja
(NKFIH-1150-6/2019)

Szerkesztette
Kollega Tarsoly István

A kötetet és a borítót tervezte
Ferenci Fruzsina

ISBN 978-615-5858-14-7

Tarsoly Kiadó
Felelős kiadó: Kollega Tarsoly István

Nyomtatás és kötés: Kódex Könyvgyártó Kft.
Felelős vezető: Marosi Attila

Ad lectores!

1355 húsvét vasárnapján (április 5.) Rómában a VI. Ince pápa által kinevezett legátus, Pierre Bertrand de Colombier ostiai kardinális császárrá koronázta a Luxemburgi házból származó 39 éves IV. Károly cseh és német királyt. A *Caput Mundiban* 78 évet kellett várni hasonló eseményre, amikor is 1433. május 31-én a Szent Péter-bazilikában IV. Jenő pápa ünnepélyes külsőségek között egy másik uralkodó fejére helyezte a diadémot. Ekkor Luxemburgi Zsigmond lett a Német-római Birodalom első embere. Mire gondolhatott a megható pillanatban? Talán IV. Károlyra, hiszen azok közé tartozott, aki apja életművében magára nézve átvételre alkalmas mintát talált. Szerencsés volt, 65 évesen elérte, amire már régen vágyott. A tény és az élmény még azt is ellensúlyozhatta, hogy a Német-római Birodalomból alig érkezett anyagi támogatás, mi több, fejedelmei meg sem jelentek a császárkoronázáson. Könyvem valójában egy rekonstrukciós kísérlet. Zsigmond, aki egyszerre tárgya és alanya saját történelmének, egy napjáról szól. Egyedisége okán kevés párhuzamos eseménnyel lehet összehasonlítani, és végül általános érvényű narratívává formálni. A bejegyzésekből megrajzolható képet a 21. században nem gondolom történelmi jelentőséggel felruházni. Makroszinten ez csekély, de legalább két embernek fontos. Luxemburgi Zsigmondnak meg nekem. A császárnak nagy horderejű, a szerzőnek izgalmas. Tisztában vagyok, senkitől sem várható el hasonló intellektuális gerjedelem, legfeljebb a szövegben található adatok okozhatnak majd több-kevesebb örömet a kollégáknak. Végezetül egy tanács. Aki még nem látta Antonio Averlino Filarete bronz kapuját a Szent Péter-székesegyházban, az először vegye meg és olvassa el könyvemet, majd irány Róma.

I. A megérkezés

Zsigmond régi álma vált valóra, amikor 1433. május 31-én a Német-római Birodalom császárává koronázták. Paolo di Benedetto di Cola szerint, aki a legmegbízhatóbb korabeli római krónikásnak számít, IV. Jenő és a Luxemburgi között 1433. április 7-én hirdették ki a békét a pápai konzisztóriumban, és mindezt a várossal (Róma) is közölték.¹ A korszak egy másik fontos forrásában, Stefano Infessura munkájában olvashatjuk, mindez a nagyhét keddjén történt. Ezen a napon az *Urbs*ban megszólaltak a trombiták, és megkezdődött az ünneplés.² A megegyezést és a kihirdetést követő *festaról* Gimignano Inghirami hasonlóan beszámolt. Ő 1433-ban állt pápai szolgálatban, a kúria központi bíróságának (*Rota*) a dékánjaként foglalkoztatták. Zsigmondot már Konstanzban is láthatta, hiszen jelen volt a zsinat megnyitásakor. Munkája a legmegbízhatóbb elbeszélő hősünk római napjainak rekonstruálásához, hiszen számos alkalommal személyesen volt ott az eseményeken. Visszaemlékezése alapján az uralkodó emberei a bíborosi gyűlés (*consistorium generale*) ülésén egyeztek meg, akik ekkor már megfelelő felhatalmazással rendelkeztek a hűségeskü letételére. A követtség tagjai (Kaspar Schlick és Tallóci Matkó) megígérték, megbízójuk hasonlóan ezt fogja tenni. Cserébe arra kér-

¹ MEMORIALE (ROMA), 86. A szerző az 1422 és 1482 közötti évek történéseit írta le. Életére: PELAEZ, 41–130.

² A másik fontos forrás Zsigmond római napjairól Stefano Infessura jóval később készült munkája, aki sokban támaszkodik Paolo di Benedetto di Cola beszámolójára. Ez utóbbi az 1294 és 1494 közötti évekkel foglalkozik. A 15. századi római krónikásokra: MIGLIO, 2003, 283–289.

ték a pápát, kenje és szentelje fel, végül koronázza meg Zsigmondot,³ akit Sienában ért a hír.⁴

A Luxemburgi és kísérete nem sokat várt és elindultak a *Caput Mundi* felé. Ponte a Tressa, Campagnatico, Grosseto, Talamone és Montalto di Castro útvonalon haladva 1433. május 8-án érkeztek Viterbóba.⁵ Az itt eltöltött néhány napról nem sokat tudunk. Egy krónika szerint a koronázás színhelyeként nem Rómára gondoltak, hanem a kisvárosra, ahol majd IV. Jenő és Zsigmond találkozni fognak (*partito de Siena per venire a incoronasi a Viterbo*).⁶ Ezt azért gyorsan felejtjük is el és tudjuk be a helyi történetíró, Nicola della Tuccia erős lokálpatriotizmusának. Ellenben az umbriai randevú valóban a tervek között szerepelt. A sienai követek már jóval az április 7-e előtt úgy tudták Giordano Orsini kardinálistól,⁷ a pápa a koronázást megelőzően Viterbóban szeretne tárgyalni.⁸ Ez az áprilisi megegyezés szövegébe is bekerült. Ennek értelmében Zsigmondnak a fenti hónapban már ott kellett volna lennie.⁹ Római bevonulása előtt IV. Károly is megjelent a városban, ahol V. Orbán pápával találkozott (1368. október 17.).¹⁰ IV. Jenő húsvét utánra (április 12–13.) tervezte útját, nemcsak az egyeztetések okán. Erős kösz-

³ A szövegben ezt olvashatjuk: *et petierunt unctionem et consecrationem et diadem*. INGHIRAMI, 45.

⁴ E. KOVÁCS 2018, 241.

⁵ E. KOVÁCS 2013a, 374.

⁶ CIAMPI, 123.; E. KOVÁCS 2013, 365. Massimo Miglio szerint a viterbói krónikát hárman írták. 1450-ig Francesco d'Andrea, majd 1472-ig Nicola della Tuccia. A szöveget az 1479-es év végéig Giovanni di Iuzzo egészítette ki. MIGLIO 1984, 73.; EGIDI.

⁷ *Episcopus cardinalis Sabinensis*.

⁸ DRTA X. 451. sz. 1433. 3. 30. Róma. A sienai követek levele.; Uo. 452. sz. 1433. 4. 5. Róma. A sienai követek levele.

⁹ A szövegben ezt olvashatjuk: *rex Sigismundus per totum mensem presentem aprilis veniet Viterbum*. Uo. 449. sz. 1433. 4. 7. Róma. Megállapodás IV. Jenő és Zsigmond között.

¹⁰ E. KOVÁCS 2013, 367.

vény gyötörte, nagy szüksége lett volna a közeli meleg vizek gyógyító erejére. Ezeket a római kor óta látogatták. A középkorban a fürdő több pápai kiváltságot kapott, V. Miklós egy kedves palotát is építtetett mellé. A hely neve az évek során a *Bagno del Papa*-ból Terme dei Papi lett. A mai napig működik.

A találkozó előkészületei Róma részéről időben megtörténtek és rendben haladtak. Cino Lombardo pisai kanonok, a *penitentiariae* írnoka parancsba kapta, négy lovasossal és három familiárisával menjen Viterbóba, majd készítse elő a pápa, a bíborosok, valamint a többi küldött szállását.¹¹ A velencei Bongiovanni Minottira a bútorok fuvarozását bízták.¹² Úgy tűnik, Zsigmond be akarta tartani ígéretét. 1433. április 15-én azt írta Sienából Hašek von Waldsteinnek és Budweis városának küldött levelében, Viterbóba készül, onnét pedig Rómába.¹³ Az uralkodó Hédervári Lőrinc lovászmestert küldte előre, hogy megvárja a pápát, aki odaérkezve majd megkoronázza a királyt.¹⁴ IV. Jenő ellenben nem érkezett meg. Állítólag elrendelte Paolo Colonna letartóztatását, akivel súlyos vitái támadtak, mivel az Rómában elégedetlenséget

¹¹ A szövegben ezt olvashatjuk: *ad preparandum mansionem pro dicto nostro pape et dominis cardinalibus et aliis deputatis*. AAV. Camera Apostolica. Introitus et exitus. 390. k. 89r. 1433. 4. 24. A 393-as kötetben a 85r. oldalon megismétlik a bejegyzést. Az adat itt is megtalálható: AS ROMA. Camerale I. 827. k. 144v. Az Archivio Apostolico Vaticano és az Archivio di Stato di Roma vonatkozó köteteinél nem adom meg a kiadási helyet, mert az mindig Róma. Valamint: E. KOVÁCS 2013, 366.

¹² A szövegben ezt olvashatjuk: *ad conducendum certas armaturas pertinentias ad cameram apostolicam*. AAV. Camera Apostolica. Introitus et exitus. 390. k. 89r. 1433. 4. 26. A 393-as kötetben a 85r. oldalon megismétlik a bejegyzést.

¹³ DRTA X. 463. sz. 1433. 4. 15. Siena. Zsigmond oklevele. Valamint: E. KOVÁCS 2013, 366.

¹⁴ A szövegben ezt olvashatjuk: *per aspettare che il papa venisse qui per incoronarlo*. CIAMPI, 123.

szított ellene. A krónikás szerint a Szentatya ezért nem akarta elhagyni az *Urbsot*,¹⁵ emiatt tudatta Zsigmonddal, a szertartás Viterbóban legyen.¹⁶ Két kardinálisát (Giordano Orsini és Lucido Conti) el is indította a városba.¹⁷

A pápára hiába vártak, ellenben az *Apparitio Sancti Michaelis Archangeli* napján Zsigmond és kísérete megérkezett. Viterbo határában számos egyházi és világi előkelőség fogadta. Az említett két bíboros mellett 12 püspök, sok apát és prelátus. A fogadó delegáció tagjai közé tartozott Ranuccio Farnese (il Vecchio), a Szentatya szolgálatában álló zsoldosvezér, aki ekkor többek között Róma egyik szenátora,¹⁸ Paolo Pietri dalla Corbara,¹⁹ Paolo da Roma és Averso da Ronciglione gróf. Az utóbbi kettő hasonlóan IV. Jenő katonai parancsnokai voltak.²⁰ A hadfiak jelenléte nem meglepő, parancsba kaphatták az uralkodó és embereinek kísérését egészen Rómáig. A város püspöke (Giovanni Cicchini) a klérussal a La Torre nevű helyen fogadták Zsigmondot.²¹ Ez közel három kilométernyi távolságra feküdt a Santa Lucia kaputól.²²

Giovanni Cecchini Caranzoni itt először megcsókoltatott egy ezüsből készített keresztet, majd tömjént és szenteltvizet szórt szét, végül szájával érintette az ural-

¹⁵ CIAMPI, 123. Azt gondolom, Paolo Colonna zsoldosvezérről lehet szó. E. KOVÁCS 2013, 366.

¹⁶ A szövegben ezt olvashatjuk: *e mandò a dire all'imperatore volerlo ivi incoronare*. CIAMPI, 123–124.

¹⁷ Giordano Orsini 1433. május 3-án, míg Lucido Conti *diaconus cardinalis* (Sanctae Mariae in Cosmedin), egy nappal később érkeztek a városba. CIAMPI, 124.; E. KOVÁCS 2013, 368.

¹⁸ Életére: ZORZI.

¹⁹ Ignazio Ciampi közli, hogy az egyik variánsban Paolo Pietro dalla Cerbara, míg a másokban Paolo Pietri dalla Corbara áll. CIAMPI, 124. Nem tudtam azonosítani, de mivel a szövegkörnyezetben körülötte mindenki zsoldosvezér, ő is az lehetett.

²⁰ Uo. 120. 124.

²¹ Ez a mai Via dell'Artigianato környékén lehetett.

²² Ma Porta Fiorentina a neve.

kodó arcát. Együtt mentek tovább a polgárokkal talál-
 kozandó. Zsigmond egy díszes baldachin alatt vonult
 be a fentemlített *porta* ívei alatt. A szerkezetről tudjuk,
 számos rúdral erősítették az arannyal átszőtt anyagot, és
 ez került a Luxemburgi feje fölé.²³ A falakon belül hatalmas
 tisztelettel fogadták, és lakhelyére, a San Francesco
 konventhez vezették.²⁴ A városban Giordano Orsini kar-
 dinális köszöntötte.²⁵ Kiválasztása nem lehetett véletlen,
 szoktuk volt mondani, habár mindezt csak a rend ked-
 véért. Ott volt Konstanztban.²⁶ Megjegyzem társa (Lucido
 Conti) sem hiányzott a zsinatról.²⁷ Már akkor találkoztak
 a királlyal. Az uralkodó egy olyan széken ülve érkezett,
 amelyet két lóra erősítettek. Ezt sokan segítették vinni
 két hosszú és köralakúra gyalult gerenda segítségével.²⁸
 Gondolom, mindezt már akkor, amikor a trónust leszed-
 ték az állatokról. Csak nem megint az a fránya köszvény?
 Mivel a kapu (Porta di Santa Lucia) és a konvent közöt-
 ti távolság csupán hatszáz méternyi, azt gondolom, nem

²³ CIAMPI, 55. 124.; E. KOVÁCS 2013, 366.

²⁴ Ma Basilica di San Francesco alla Rocca a neve. Zsigmond három napig élvezte a város levegőjét.

²⁵ AS SIENA. Concistorio 1929. k. 1433. 5. 11. Viterbo. Giovanni da Massa levele. A levél írója is megerősíti, Zsigmond május 8-án érkezett a városba.

²⁶ 1414. október 28-án XXIII. Jánossal érkezett Konstanztba. KÖNIG, 28. 1415. március 31-én a húsvéti misét Zsigmond kérésére ő celebrálta. Az általa vezetett egyik ülésen is megjelent az uralkodó. Uo. 30. Néhány okleveles adat a zsinati részvételéről: MNL OL DF 237938. sz.1416. 3. 3. Konstanzt. Giordano Orsini albanói püspök oklevele.; FARLATO V. 112–113. 1416. 9. 8. Konstanzt. Giordano Orsini albanói püspök oklevele. Még sorolhatnám. Sienában is találkoztak. E. KOVÁCS 2018, 116–117. 131. 241.

²⁷ Elsősorban a zsinat előkészítésében vett részt. 1413. november 3-án ott volt a gyűlés megnyitásán. Szerepet vállalt Zsigmond útjának megszervezésében, amikor az uralkodó XIII. Benedek pápához készült. DYKMANS. Sienában is találkoztak. E. KOVÁCS 2018, 116. 120. 121. 123. 131. 302–304.

²⁸ CIAMPI, 124.; E. KOVÁCS 2013, 366.

vonult végig Viterbón, hanem itt fogadhatta az üdvözléseket.²⁹ A 18. században Feliciano Bussi úgy tudta, Zsigmond emberei lőfegyverekkel (*gli schioppi o fieno archibusi*) rendelkeztek, és ilyesféle hadiszerszámokat a polgárok ekkor láttak először.³⁰ Megjegyzem, ezekről már Tommaso Fecini is említést tett Sienában. Ő az *iscoppettieri colle bombardette* kifejezést használta.³¹

A pápai állam fennhatósága alá tartozó borgóban Zsigmond elsősorban politikai okok miatt állt meg. Menetből érkezett, talán nem azért maradt három éjszakát, mert IV. Jenő megjelenésében bízott, hanem egyszerűen csak kipihente magát. Ha igaz a paripákra szerelt alkalmatosság, akkor ez azonnal érthetőbbé válik. A megérkezése előtt már tudhatta, a pápával nem itt fog találkozni. És még valami. Ekkor már sejthette, belátható időn belül a fejére kerül a császári korona. 1433. május 11-én indult tovább Viterboból, és a braccianói úton (*per la via di Bracciano*), Cerveterit érintve, a hónap 21. napján érkezett meg az *Urbsba*.³² Kíséretéhez Giordano Orsini, Lucido Conti és Giovanni Cecchini Caranzoni is csatlakoztak.³³ Nem tudjuk, miért tartott ilyen sokáig az út, de az biztosnak látszik, május 12-én már Sutriban állomásoztak.³⁴ A Rómában tartózkodó sienai követek Guidoccio Gionti és Bartolomeo Agazzari 1433. május 12-én már úgy tudták, Zsigmond az este folyamán már Galleránál (Ponte Galeria) lesz, nyolc mérföldre Rómától, Giordano Orsini kardinális kasté-

²⁹ E. KOVÁCS 2013, 366–367.

³⁰ BUSSI, 237–238.

³¹ FECINI, 845.

³² MEMORIALE (ROMA), 86.; INFESSURA, 30.; CIAMPI, 125.; E. KOVÁCS 2013, 368.

³³ INGHIRAMI, 45.

³⁴ DRTA X. 465. sz. 1433. 5. 12. Róma. Francesco Condulmer *presbiter cardinalis* (Sanctae Mariae trans Tibertim) oklevele. Arról, miszerint a kíséret megállt Sutriban, Gimignano Inghirami is tudott. INGHIRAMI, 45.

lyában.³⁵ A *castello*ban készülhettek fel a bevonulásra, és itt történhettek meg az utolsó egyeztetések. Az uralkodó Gimignano Inghirami szerint is a *Ponte Gallera* felől érkezett, és az említett főpap vezetésével indult az *Urbs* központja felé.³⁶ A krónikás azt írta, Zsigmond mielőtt a városba ért, megállt a *Ponte Milvio* előtt.³⁷

Arra, miért nem a *Via Auréliát* választották, ha már eleve a Vatikán volt a céljuk, és mi végett nyugatról kerültek meg Rómát, nem tudom a választ. Zsigmond a *Via Flaminiáig* lovagolt és a híd mellett döntött, mint a bevonulás kiinduló pontja. Május 21-én lépett a városba, de az *ingressusról* beszéljen inkább Poggio Bracciolini.³⁸ A korszak neves humanistája szerint a csapat Hadrianus császár emlékműve (*Castel Sant'Angelo*) melletti kapun érkezett hatalmas tömeg figyelmével kísérvé. Először a szép számú málhát csodálhatták meg, ezután jelentős létszámban nemesek jöttek, majd a polgárok (*civis*) és a zarándokok (*peregrinus*), akik Róma határán kívül az uralkodó elé mentek, utánuk a különböző királyságok, fejedelemségek és népek követei tartották a lépést. Poggio Bracciolininek – és minden bizonnyal a kíváncsiszkodóknak is – a görögök tetszettek a legjobban, mert szokatlan volt a ruhájuk, különös a fejfedőjük, továbbá sűrű haját és szakállt viseltek.³⁹ Valóban tudunk egy bizánci

³⁵ DRTA X. 720. Valamint: E. KOVÁCS 2018, 243.

³⁶ Lucido Conti néhány nappal korábban előre ment, talán azzal a céllal, hogy mindenről beszámoljon IV. Jenőnek. INGHIRAMI, 45.

³⁷ Uo.

³⁸ A bevonulás dátumára: Uo.; DRTA X. 486. sz. 1433. 5. 30. Róma. Andrea Donato velencei követ levele.; Uo. 493. sz. 1433. 5. 21. Róma. Johannes von Niklasdorf regensburgi prépost és helyettes prokurátor levele. A Német Lovagrend helyettes római prokurátora volt. A könyvben ezután csak regensburgi prépost és helyettes prokurátorként említem. Zsigmond is írt a bázeli zsinatnak a jeles napról. Uo. 413. sz. 1433. 5. 23. Róma.

³⁹ BRACCIOLINI, 119–125. 1433. 6. 4. Róma. Poggio Bracciolini levele.

küldöttségről. Andronikos Palaiologos Jagaris, Joseph és Demetrios Angelos Kleidas 1433 áprilisában az *Urbs*ban tartózkodtak.⁴⁰ Feltehetőleg róluk szól május legelején az a bejegyzés, amikor a pápai kamarából 40 forintot utaltak ki számukra.⁴¹ Azt, hogy Poggio Bracciolini őket látta, vagy másokat, azt nem lehet eldönteni. A görögöket sok előkelő (*proceres*) követte, akik különböző helyekről erre az eseményre érkeztek, majd számos zenész, akik hangszerükön játszva vonultak. A kürtösök után azok a nemes ifjak lépdeltek, akiket minden évben Róma 13 kerületéből válogatnak ki, szám szerint nyolcat-nyolcat régióként. Feladatuk az ünnepélyek megszervezése volt (*ad celebrandos publicos ludos*).⁴² Más forrásból ismerjük, a fent említett fiatalok valóban 104-en voltak, és munkájukat kiválóan végezték. Megtervezték a látványt, tető alá hozták a bevonulást, és lelkesen tapsoltak, mi több mindezért pénzt is kaptak, 416 forintot.⁴³ A fiatalemberek selyem zászlókat tartottak a kezükben és öltözetükön – véleményem szerint – régiójuk jelét hordták.⁴⁴ Azt gondolom, Poggio Bracciolini egy zászlódobáló (*bandiatori*) csapatot láthatott.

A legényeket Róma magisztrátusa követte, valamint azok, akik a városban bármilyen tisztséget beöltöttek.⁴⁵ Hivatali gúnyájukat viselték, némelyikük aranyozott ruhát vett fel, lovaikat díszes takarók borították. A levél írója ezután egy gyalogos menetről beszél, amelynek

⁴⁰ DÖLGER, 3436. sz. 1433. tavasz.

⁴¹ AS ROMA. Introitus et exitus 393. k. 86v. 1433. 5. 9.

⁴² BRACCIOLINI, 119–125. 1433. 6. 4. Róma. Poggio Bracciolini levele.

⁴³ A szövegben ezt olvashatjuk: *pro centum quatuor nobilibus Romanorum civibus electis ad ludendum et faciendum plausam et festivitatem coram serenissimo rege Romanorum in adventu eius ad Urbem*. AS ROMA. Camerale I. 826. k. 83r. 1433. 5. 18.

⁴⁴ BRACCIOLINI, 119–125. 1433. 6. 4. Róma. Poggio Bracciolini levele.

⁴⁵ Egy szenátor nevét ismerjük, aki 1433-ban betöltötte ezt a tisztséget. Ő a spoletói Cecchino Campelli. AC ROMA. Protocolli 370. k.

tagjai részint olajfa ágakat, részint – régi római szokás szerint – baltákat vittek.⁴⁶ Miként az imperátoroknál ez régen szokásban volt, ezután egy fiatal előkelő (*egregius*) fiú érkezett, aki bíborszínű és aranyozott öltözetben császári pénzeket dobált a tömeg közé. Mögötte egyházi himnuszokat éneklő papok masíroztak. Zsigmond aranyozott baldachin alatt fehér lovon ült,⁴⁷ a festett rudakat nemesek tartották.⁴⁸ A császár, mosolygós volt, az arca vidám és nyájas, szakálla fehér.⁴⁹ Giorgio Vasari szerint Zsigmond római bevonulásához ezt a szerkezetet Donatello készítette.⁵⁰ Sajnos eddig olyan adattal még nem találkoztam, ami alátámasztaná a szerző feltevését. A pápai számadáskönyvek átnézése sem hozott eredményt. A művészt nem találtam az 1433-as kifizetések jegyzékében.⁵¹ A menetet a Szentatya katonái zárták.⁵² Elképzelhető, ez alatt Guillaume Dufay flamand zeneszerző motettáját (*Supremum est mortalibus bonum*) is eljátszhatták.⁵³

Szemléletessége okán vétek lett volna kihagyni Poggio Bracciolini beszámolóját, de érdemes megjegyezni, valós elemek mellett, amiket a levéltári adatok és más szemta-

⁴⁶ Poggio Bracciolini a *falcola* szót használja. BRACCIOLINI, 119–125. 1433. 6. 4. Róma. Poggio Bracciolini levele. Johannes Ramminger megkérdőjelezi a kifejezés jelentését, véleménye szerint talán *Beil* (németül), azaz fejszének kell fordítani. RAMMINGER. Megjegyzem, ő is a Poggio-részletet adja meg szövegkörnyezetként.

⁴⁷ Fehér, mint lószín nem létezik. A *cavallo bianco* pontos elnevezése a szürke.

⁴⁸ A rudakat aranyozott festékekkel mázolták be.

⁴⁹ BRACCIOLINI, 119–125. 1433. 6. 4. Róma. Poggio Bracciolini levele.

⁵⁰ Értsd: a baldachint.

⁵¹ A szöveg ben ezt olvashatjuk: *l'onoratissimo apparato*. Ez lehetett a baldachin. VASARI, 419.

⁵² BRACCIOLINI, 119–125. 1433. 6. 4. Róma. Poggio Bracciolini levele.

⁵³ Valószínűbb, erre a koronázáskor került sor. A szerző a motetta egyik noemájában a pápa nevét és Zsigmond királyi titulását is említi. Ebben az esetben a noema egy dolog kiemelését jelenti. BÖLLING, 260–261.

núk beszámolója is alátámaszt, leírásának néhány eleme inkább egy ókori római triumfushoz hasonlít, mint egy 15. századi uralkodói bevonulásához, de azt nem lehet ki-zárni, akár így is történhetett. De mit írtak mások? Paolo di Benedetto di Cola szerint az uralkodó az Angyalvár irányából érkezett (*porta Castiello*), és hatalmas tisztelettel fogadták. Az esemény nézői Zsigmondot fehér lovon ülve, egy aranyozott baldachin alatt láthatták,⁵⁴ amelyet az egyház, a nép és a császár címereivel díszítettek.⁵⁵ Úgy tudta, az eseményt színessé tevő mutatványosok (*iocatori*) a legnagyobb számban a Testaccioról érkeztek, rajtuk kívül olyanok is részt vettek az ünnepségen, akik fáklyákat és pálmafaágakat tartottak.⁵⁶ Az utóbbiakban talán azt a kétszáz kiválasztott római férfit tisztelhetjük, akik a császár előtt fáklyákkal játszottak. Ötven forintot kaptak a látvány fejében.⁵⁷ A mutatványosokról Stefano Infessura hasonlóan említést tett, szerinte az *Urbs* valamennyi kerületét képviselték.⁵⁸

Zsigmondot a város vezetője (*gonfalone*), a konzervátorok, a *rionek* vezetői, valamint a város más előkelőségei fogadták.⁵⁹ Ránk maradt annak a beszédnek a szövege, amit feltehetőleg a szenátus és a nép nevében mondtak a Luxemburginak címezve. Ebben arra kérték, a bázeli zsinatot tegyék át Rómába.⁶⁰ A *processio* rövidre

⁵⁴ Az információt átveszi Ferdinand Gregorovius is. GREGOROVIVS, 37.

⁵⁵ A szövegben ezt olvashatjuk: *fu messo sotto palio d'oro coll'arme della Ecclesia e dello puopolo e l'arma soa*. MEMORIALE (ROMA), 86. Uo.; CLEMENTI, 67.

⁵⁷ A szövegben ezt olvashatjuk: *pro ducentis viris Romanorum electis ad ludendum cum faculis coram serenissimo rege Romanorum*. AS ROMA. Camerale I. 826. k. 83r. 1433. 5. 18.

⁵⁸ A szövegben ezt olvashatjuk: *et fuoro fatti iocatori per ciascuno rione, et giro ad accompagnare lo imperatore*. INFESSURA, 30.

⁵⁹ MEMORIALE (ROMA), 86.

⁶⁰ DRTA X. 491. sz. 1433. 5. 21. Róma.

sikeredett. Az uralkodót a Szent Péter lépcsőjéig kísérték, ahol az egyházi hatalom fejével találkozott. A pápa a trónján ült, majd erről felkelve karon fogta Zsigmondot és a székesegyház nagyoltárához vonultak, ahol misét celebrált.⁶¹ Poggio Braccolini hasonlóan írta le találkozásukat.⁶² Gimignano Inghiraminál azt olvashatjuk, a Szentatya trónusát a bazilika lépcsőjének közepére helyezték, ahol IV. Jenő már várta a királyt, aki a megérkezése után tisztelettel és alázattal köszöntötte őt. Ezután az oltárhoz vonultak, ahová mindkettőjük számára egy-egy széket helyeztek. A krónikás azt is tudni véli, egymástól háromkarnyira ültek és a misét Louis Aleman arles-i kardinális celebrálta. Senkit ne lepjen meg, ő már Konstanzban kapcsolatba került Zsigmonddal, számos követségben képviselte a Luxemburgi érdekeit.⁶³ Ezután a világi és az egyházi hatalom első emberei a bazilika első hajójába mentek, ahol Veronika kendőjét őrizték, amit a királynak az említett bíboros meg is mutatott. Az ereklyét Rómában a XII. századtól említik, de valószínűleg csak az 1300-as Szentévhez kapcsolható, miszerint később a zarándoklatok egyik célpontjává vált. A Szent Szűz kápolnájában őrizték, de a *sudarium* népszerűsége okán az északi oldalhajót Veronikának is hívták.⁶⁴ A kápolnában II. Gyula pápa átépítése előtt többek között az oltárnál egy szépen megmunkált, márványból készült, aranyozott vaslábon álló, hat, finoman faragott oszloppal körbevett

⁶¹ MEMORIALE (ROMA), 86.

⁶² BRACCIOLINI, 119–125. 1433. 6. 4. Róma. Poggio Bracciolini levele. Achim Thomas Hack döntő részben III. Frigyes német-római császár 1452. évi római koronázásával foglalkozik, de munkája végén felsorolja valamennyi pápai és császári találkozót, így a Zsigmond koronázására vonatkozó forrásokat is majdnem mind megemlíti. HACK, 625.

⁶³ *Presbiter cardinalis* (Sanctae Caeciliae). 1527. április 9-én VII. Kelemen pápa boldoggá avatta. PÁSZTOR.

⁶⁴ CHASTÉL, 71–82.

tabernákulumot láthattak. Ebben őrizték a kendőt.⁶⁵ Nem ő volt az első magyar uralkodó, aki mindezt megcsodálhatta, hiszen a relikviát 1343-ban Erzsébet királyné két alkalommal is megnézhetette, és 1350. szeptember végén I. (Nagy) Lajosnak is megmutatták.⁶⁶ Az Anjou, aki állítólag naponta a Szent Péterben hallgatott misét, mindig megtekinthette az ereklyét.⁶⁷

IV. Jenő ezután a bazilika mellett álló palotájába vonult, míg az uralkodó abba a házba ment, ahol a szertartást végző kardinális lakott.⁶⁸ A 15. században élt Corneille Zanfliet liège-i szerzetes beszámolóját sem haszontalan megemlíteni. Leírása alapján a menet *Ascensio Domini* napján (május 21.), a nagymise idején érkezett meg Rómába, de arról nem tud, vagy nem tesz említést, részt vettek-e az említett istentiszteleten. A Szentatya pápai díszben a Szent Péter lépcsőjénél fogadta a királyt, aki láb-, kéz- és arccsókka l köszöntötte. Ezután együtt mentek be a székesegyházba, ahol az oltárnál Zsigmond letette a szokásos esküt. Ezután Rómába vonult és magával vitte a koronát, a jogart és az almát.⁶⁹

A város térképet böngészve, ellentétben Luccával és Sienával, az *Urbs*ban Zsigmondot nem vonultatták végig, hanem egyenesen a Vatikánhoz lovagolt, igaz így is legalább 4,5 kilométert kellett megtennie. Volt tehát terület és idő az ünneplésre. Miért nem Rómán keresztül érkezett a Vatikánba? Nem tudom. A sietséget elvetném. Magyarázatként van egy eretnekségnek tűnő gondolatom. A *Caput Mundi* ekkor romos és nagyobb részben lakatlan-

⁶⁵ ALPHARINUS, 107–108.

⁶⁶ PÓR, 49. 240. Az adatra idősebb Bertényi Iván (Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar) hívta fel a figyelmet. Önzetlen segítségét ezúton is köszönöm.

⁶⁷ CSUKOVITS, 28.

⁶⁸ INGHIRAMI, 45–46.

⁶⁹ A szövegben ezt olvashatjuk: *recepit dictum regem ad osculum pedis, manus et faciei*. ZANFLIET, 443.

nak számított. Amikor Ciriaco de’Pizziccoli d’Ancona műgyűjtő és humanista megmutatta a várost Zsigmondnak, az épületek és a nevezetességek elhanyagoltságáról kesergett.⁷⁰ Fenti állításomat sajnos azonnal képes vagyok cáfolni. Elég csak III. Frigyes második római útjára gondolni. A császár 1468. december 24-e és 1469. január 9-e között tartózkodott ott.⁷¹ Ő is a Ponte Milvio felől érkezett, a San Marco templom (Ma ez a Piazza Venezia térnél van.) irányából, a Via Sacrát és a Campo de’Fiorit érintve érkezett a Szent Péterhez.⁷² Jól látszik, végig vonult az általam omladékosnak titulált Rómán. Fokozva a bizonyíthatatlan állításokat, akár Zsigmond is ragaszkodhatott a rövidebb úthoz, de nem a fáradtság okán, hiszen előtte napokig állomásoztak a közeli Ponte Galerianál. Ennek ellenére bevonulása az általam ismert legteljesebb *adventus*. A hat fázis mindegyikét többé-kevésbé megtaláljuk. Viszik a baldachint, vannak fiatalok, mondanak beszédet és *festat* szerveztek. A főtemplom meglátogatása (*offertorium*) is megtörtént. Úgy tűnik, az *occursusra* a Castel Sant’Angelo kapujánál és nem a Ponte Milvionál kerülhetett sor.

⁷⁰ E. KOVÁCS 2009, 1344.

⁷¹ GOTTLÖB, 311–317.

⁷² RAINER, 183–190.

II. A koronázás

Az ünnepélyes esemény előtt a királyt felkészíthették a ceremóniára. Erre utal Gimignano Inghirami megjegyzése, aki szerint 1433. május 27-én a pápai ügyhallgatók (*auditores sacri palatii*) a szállásán meglátogatták az uralkodót. A IV. Jenő és Zsigmond közötti megegyezés értelmében a koronázásra június 15-én került volna sor,⁷³ ezzel szemben az időpontot áttették pünkösd vasárnapjára.⁷⁴ A változtatás okát nem tudjuk. Talán a Luxemburgi jóval előbb ért Róma közelébe, miképpen arra a június 15-i koronázáshoz szükséges lett volna. Láttuk, május 12-én már Sutriban állomásozott, kétnapi kényelmes járóföldre az *Urbstól*.⁷⁵ Az előrehozott koronázás valójában mindkét félnek az érdekében állhatott. A pápa így gyorsabban megszabadulhatott vendégétől és népes kíséretétől. Ha arra gondolunk, hogy állítólag havi 5000 dukátot fizetett az uralkodónak, a helyében én is siettem volna.⁷⁶ Zsigmond fejére viszont hamarabb került a császári fejék.

A koronázásra – Giovanni di Mastro Pedrino szerint – május 31-én, 15 órakor került sor.⁷⁷ Ezt erősíti meg az a levél, amit Heinz Imhof írt Eger városának. A nürnbergi polgár Rómából kapta a híreket és ezt osztotta meg.⁷⁸ A ránk maradt beszámolók közül a legautentikusabbnak azt az

⁷³ DRTA X. 449. sz. 1433. 4. 7. Róma. Megállapodás IV. Jenő pápa és Zsigmond között.

⁷⁴ Uo. 787. A bíborosi kollégium leveléből kiderül, május 16-án már a pünkösd-i időpontról tudnak.

⁷⁵ Uo. 465. sz. 1433. 5. 12. Róma. Francesco Condulmer presbiter kardinális oklevele.

⁷⁶ Uo. 493. sz. 1433. 5. 21. Róma. Johannes von Niklasdorf regensburgi prépost és helyettes prokurátor levele.

⁷⁷ A krónikás nem volt ott Rómában. Egy levelet kapott a városból, ezt másolta be munkájába. PEDRINO, 402.

⁷⁸ DRTA X. 508. sz. 1433. 6. 29. Nürnberg. Heinz Imhof levele.

ordót tekinthetjük, amit talán május 31-én alkalmaztak⁷⁹ jóllehet, Gimignano Inghirami beszámolójából kiderül, több alkalommal eltértek a hagyománytól. Észrevételeivel könnyebb felvázolni a történéseket. A források második csoportjába került Giovanni di Mastro Pedrino munkája. Ez elsőrangú jelentés, de ismeretlen szerzője személyesen nem volt jelen a ceremónián. Ennek ellenére jól látszik, számos információt begyűjtött, talán a Szent Péter-bazilika előtt várakozhatott, amikor a menet elindult a Castel Sant'Angelo irányába. Paolo di Benedetto di Cola visszaemlékezése, valamint Stefano Infessura munkája másodlagos jelentőséggel bírnak. Az elsőnek említett hiába kortárs, aki Rómában élt, rangjánál fogva a legjobb esetben csak a templomon kívüli eseményeket láthatta. A második 1433-ban még nem is élt. Ide sorolhatjuk Poggio Bracciolini levelét is. Ő szintén az *Urbs*ban tartózkodott. A koronázást látta, de alig írt róla. Végezetül érdemes feleleveníteni, a korabeli történeti hagyományban hogyan jelent meg az ünnepség. Miként számoltak be róla azok, akik biztosan nem voltak ott.

1433. május 31-én, tíz nappal a világi *triumphus* után, Zsigmond az egyházi processiót is átélhette.⁸⁰ A koronázási ordó alapján az uralkodó a jeles napon a Porta Collinához érkezett, ami a leírás szerint a Castello Crescenci

⁷⁹ Uo. 495. sz. 1433. 5. 31. Róma. Koronázási ordó. Áldásy Antal rekonstruált egy koronázást, de valójában nem tett mást, mint összeillesztette a fentmaradt forrásokat, figyelmen kívül hagyva azok keletkezési körülményeit. ÁLDÁSY 1913, 565–569.

⁸⁰ Szeretném hangsúlyozni, az ordó szövege nem személy szerint Zsigmondnak készült, hanem ez alapján koronázták meg a császárokat, így utoljára 1355-ben IV. Károlyt is. A jobb megértés érdekében a pápa (IV. Jenő) és a császár (Zsigmond) nevét behelyettesítem. Úgy vélem, a DRTA-ban kiadott ordó a legjobb szöveg-hagyomány, sokkal érdekesebb, mint az a 15. századi kézirat, amit Rómában őriznek. BAV. Vat. Lat. 8486. sz. Egyet Achim Thomas Hack hasonlóan kiadott. HACK, 641–643.

mellett állt.⁸¹ Ez a gyakorlatban azt jelentette, ha valóban így történt és követték a hagyományt, a Luxemburgi és kísérete a Szent Péter-bazilika felé a mai via Goitto és a via XX Settembre kereszteződésének a környékéről indult, ahol egykoron az említett kapu állt. Így már órákkal előbb el kellett hagynia a Vatikánt, majd itt várakozni és alakzatba állni. Számomra ez nem logikus, mivel többek úgy tudták, az arles-i kardinális palotájában helyezték el, Szent Péter lépcsője mellett.⁸² Ezért megkockáztatom, nem biztos, hogy ezt az útvonalat választották Logikusabbnak tűnik, miszerint a Lateránból indult a koronázásra, ahol Giovanni di Mastro Pedrino a Luxemburgi szállását sejtette, elvégre ebben az esetben útba esett a Porta Collina.⁸³ Tévedhetek is. Különösen, ha ragaszkodtak a bevonulás kialakult, hagyományos rendjéhez és állomásaihoz. Akkor valójában mindegy hol szállásolták el. Mikor megérkezett a bazilikához, Zsigmondot Róma papsága keresztekkel és füstölőedényekkel a templom lépcsőjéhez vezette az *Ecce mitto angelum* zsoltárt énekelve. Előtte a kamarások vonultak, akik az uralkodó ajándékait (*missilia*) szórták szét. Őket a város prefektusa követett, kezében a karddal.⁸⁴ Amikor a székesegyház előtti térre értek, amit Platea Cortinának neveztek, a szenátorok a grádicshoz kísérték, ahol az uralkodó leszállt a lováról.

⁸¹ DRTA X. 495. sz. 1433. 5. 31. Róma. Koronázási ordó.

⁸² ZANFLIET, 433. Az információt átveszi Ferdinand Gregorovius is. GREGOROVIVS, 37.

⁸³ PEDRINO, 403.

⁸⁴ A prefektus ekkor Giacomo da Vico volt. Hermann Herre szerint, mivel ellenséges viszonyban volt IV. Jenővel, nem valószínű, hogy ő vitte a kardot. DRTA X. 713. Ez lehetséges, de megjegyzem, 1432. augusztus 21-én Sienában kiváltságot kapott Zsigmondtól, akinek tartózkodását a városban 4000 forintos kölcsönrel segítette. E. KOVÁCS 2018, 108. 271.

Ez alatt a pápa a sekrestyében beöltözött és ünnepelesen a szószékhez (*suggestum*) vonult, amely a lépcső tetején állt, az összecsukható szék (*faldistorium*) felett.⁸⁵ Itt helyet foglalt. IV. Jenőt jobbról az *episcopus* és a *presbiter*, míg a baloldalon a *diaconus* kardinálisok vették körül. A következő fokon a *subdiaconusok*, az *accolitusok*, a *primicerius*, valamint az énekesek kaptak helyet. Körülöttük a kúria tisztviselői. Ekkor Zsigmond a kíséretében lévő érsekeivel, püspökeivel és báróival felment a lépcsőn, megcsókolta IV. Jenő lábát és kívánsága szerint aranypénzt ajánlott fel neki. A Szentatya kegyesen fogadta, megcsókolta és átölelte, majd együtt a *diaconus* kardinálisok *priorjával* a Santa Maria in Turribus templomhoz mentek. Itt az oltár előtt, az evangéliumot tartó *prior* kezébe letette az esküt.⁸⁶ Régi szokásként ekkor az uralkodó a hűségéről biztosította a pápát és az apostoli széket, majd megígérte, az egyház ellenségeivel soha nem fog szövetkezni, annak védelmezője lesz, és tiszteletben tartja szabadságát.⁸⁷

IV. Jenő és kísérete ezután – folyamatosan imádkozva – a Szent Péter főoltáránál álló trónhoz vonult.

⁸⁵ Az ülőalkalmatosságot többek között akkor használják, ha a püspöki trónust egy magasabb rangú vendégnek engedik át.

⁸⁶ DRTA X. 494. sz. 1433. 5. 31. Róma. Zsigmond esküje.; RI XI/2. 9427. sz.; Uo. 9428. sz. A Santa Maria in Turribus templom a Szent Péter-székesegyház *paradisusának* a bejáratánál volt, a két *campanile* között, amit II. (III.) István és I. Adorján pápák építettek. HÜLSEN, 373. Hermann Herre úgy gondolta, az evangélium felolvasására az átriumban került sor, innen a pápa a Szent Péter-bazilikába, míg Zsigmond a Santa Maria in Turribus templomba vonult. DRTA X. 730–734. A Regesta Imperii vonatkozó köteteinél nem adom meg a kibocsájtó nevét, mert az minden esetben Zsigmond. Hasonlóan teszek a kiadási hellyel, hiszen az állandóan Róma. Így teszek akkor is, ha az eredetire hivatkozom (*Reichsregisterbücher*). Természetesen, ha nem ott kelteztek, azt jelzem.

⁸⁷ RI XI/2. 9427. sz. 1433. 5. 31.; Uo. 9428. sz. 1433. 5. 31.

Zsigmond ellenben az *Ostiensis* (akkor Antonio Correr),⁸⁸ a *Portuensis* (akkor Branda Castiglioni)⁸⁹ és az *Albanensis* (akkor Pierre de Foix le Vieux)⁹⁰ *episcopus* kardinálisokkal a Santa Maria in Turribus egyházban maradt,⁹¹ ahol a Szent Péter-székesegyház kanonokjai a soraik közé fogadták. Ráadták a koronázási öltözetet, valamint a pápai kamarási palliumot. Ezután a kanonokok és az énekesek kíséretében, akik a *Petre ama me responsiorumot* énekelték, a bazilika Porta Argentea kapujához mentek. Az uralkodó mellett a lateráni palotagróf és a római bírák *primiceriusa* haladt. A bejárat előtt az *episcopus Al-*

⁸⁸ Ő is ott volt Konstanzban. Többször tárgyalt Zsigmonddal. UGINET.

⁸⁹ Ha valaki, az Branda Castiglioni, aki közel állhatott Zsigmondhoz. Már 1410-ben járt Magyarországon. XXIII. János megbízva a főkegyúri joggal elkezdett egyeztetésekre, valamint annak a tisztázására, kit tekinthetnek egy prépostság vagy kanonokság jogos birtokosának. Azt, akit a magyar király nevezett ki, vagy aki egy pápai bullára alapozza igényét. Emellett útközben Buda felé Velencében előadta, a pápa közvetítene Zsigmond és a Köztársaság között. Emellett saját segítségét hasonlóan felajánlotta a két félnek. AS VENEZIA. Senato, Deliberazioni, Secreti, Registri 4. 141r. 1410. 10. 30. Velence. Valamint: MÁLYUSZ, 214. Pápai legátusként 1412 elején a magyar és a lengyel királlyal is tárgyalt. GIRGENSOHN 1979. Nevét (*Der Legat von Rom.*) megtaláljuk az 1412 májusában Budán összegyűltek névsorában. MNL OL DL 39277. sz. 1412. (május). Zsigmond udvarában Budán tartózkodó fejedelmek és előkelők névsora. 1412 szeptemberében a Sárkányrend lovagja lett. RI XI/2. 359. sz. 1412. 9. 26. Buda. Részt vett a Zsigmond és a Velence között megkötött castellettoi béke aláírásánál. (1413. április 17.). DOCUMENTI (PANDOLFO). 20. sz. 1413. 4. 17. Castelletto. A megegyezés szövege. Ott volt a lodi találkozáson, és a konstanzi zsinaton is. GIRGENSHON 1979. 1412 és 1413 között a veszprémi püspökség kormányzója. ENGEL I. 78.

⁹⁰ Ő is fontos szerepet kapott a zsinaton. Ismerte Zsigmondot. CHERUBINI.

⁹¹ Jelzem, a neveket én helyettesítettem be, a szövegben csak a tisztségeket adják meg.

banensis áldást mondott (*benedictionem effundat*).⁹² A menet ezután a bazilika belseje felé indult, ahol a kupola alatt középen (*in medio rote*) a *Portuensis episcopus* egy könyörgést énekelt (*orationem decantet*). Amikor befejezte, tovább haladtak a konfesszióhoz (*ad confessionem Beati Petri*), ahol a császár a földre borult, és a *diaconus* kardinálisok priorja egy litániát (*faciat litaniam*) mondott. Az ehhez kapcsolódó imák és könyörgések befejeztével Zsigmond a Szent Móric-oltárhoz lépkedett. Ha valóban így történt, akkor kiválasztását gesztusnak értékelhetjük, elvégre ő volt a Német-római Birodalom védőszentje, lándzsája pedig a császárok felségjelvényének számított. Itt az *Ostensis episcopus* a jobb karján és a vállai között felkente a szent olajjal.⁹³ A király ezután a főoltárhoz vonult, ahol IV. Jenő, mint diakónust, csókkal fogadta. Majd Zsigmondot ahhoz az emelvényhez (*pulpitus*) vezették, ahol a számára készített díszes ülőalkalmatosság (*thalamus*) állt. A *primicerius* és a *scola cantorum* tagjai az oltár előtti kóruson az *Introitust*, a *Kyrie elysiont* és a *Himnus Angelicust* énekelték.⁹⁴

Ekkor megkezdődött a szertartás. A szokásos ima mellett egy másikat, a császárra vonatkozót is elmondtak, és a mise folytatásaként felolvasták az *epistolat*, majd *gradulet* énekeltek. Zsigmond a főoltárhoz ment, ahol a Szentatya egyházi mitrát (*mitra clericalis*) tett a fejére, majd erre helyezte rá a császári koronát, és a követke-

⁹² Hermann Herre elképzelése alapján a következők segédkezhetnek IV. Jenő pápának: Louis Aleman, Giordano Orsini és Juan Casanova (*presbiter cardinalis Sancti Sixti*), mert Antonio Correr és Branda Castiglioni nem voltak jelen. DRTA X. 730–734.

⁹³ Hermann Herre úgy vélte, a felkenést Giordano Orsini végezte. A szertartásnál Juan Casanova, Hugues de Lusignan (*presbiter cardinalis Sancti Clementis*), valamint Lucido Conti kardinálisok segédkeztek. DRTA X. 730–734.

⁹⁴ A pápai kórus ekkor 10 főből állt. A koronázás után két nappal fizettek nekik. AS ROMA. Camerale I. 827. k. 153v. 1433. 7. 2.

zövet mondta: *Accipe signum glorie diadema regni coronam imperi*. Átadta a jogart és az aranyalmát, majd a szertartásnak ehhez a részéhez tartozó imák és áldások következtek. Az éneklés közben a Luxemburgi az trónján ülő pápa elé járult, aki felemelte az oltárról a hüvelyéből kihúzott kardot, majd átadta azt az *Accipe gladium* kezdetű ima kíséretében. Megtörtént a karddal történő felövezés (*Accingere gladio tuo super femur tuum*) is.⁹⁵ A császár kihúzta a fegyvert és férfiasan (*viriliter*) háromszor megforgatta, majd megcsókolta IV. Jenő lábát, aki *ad eminentiam specule tribunali* vonult, míg Zsigmond a *faldistorium*hoz. A pápa ennek jobb oldalán állt. A császár a koronával a fején, jobb kezében az almával, baljában a jogarral visszatért a *thalamum*hoz. A *prior subdiaconorum* a római kúria *subdiaconusaival*, valamint a császári káplánokkal egy, a szószéknél felállított ezüst kereszt előtt hangosan énekelve dicsérték az imperátort. A városi kancellária tagjai (*scrinarius*) selyem köpenyekben a kórusról feleltek nekik. Az evangélium után a Luxemburgi levette a koronát és a palástot, a Szentatyához ment, és a lába elé aranyat tett, aki ezután a főoltárnál befejezte a szertartást. A császár mint *subdiaconus*, a kelyhet és az ampullát átadta neki, és ott várt, amíg IV. Jenő megérkezett a trónjához. Itt vette magához békecsók kíséretében a szentáldozatot. Zsigmond ezek után visszavette a palástot és a koronát. A mise pápai áldással ért véget.⁹⁶

Említettem, Gimignano Inghirami beszámolója azért érdekes, mert személyesen jelen volt a koronázáson. Leírásába azokat a dolgokat is belefűzte, amelyek az ordóba – műfaji sajátosságai miatt – nem kerülhettek bele. Jóllehet, csak a szertartás bizonyos részleteit láthatta, hiszen

⁹⁵ A szövegben megjegyzik, más szertartáskönyvekben először a kardot adják oda, csak utána következik a korona.

⁹⁶ DRTA X. 494. sz. 1433. 5. 31. Zsigmond esküje.

a Szent Péter–székesegyház belsejében tartózkodott,⁹⁷ de pontosnak tűnő helyzetleírást ad. Amikor a pápa a fő-, addig Zsigmond a Szent Móric-oltárhoz érkezett. Mindezt összevetve a menetről, az uralkodó fogadásáról és az esküről nem beszél. Ellenben tudja, kik voltak ott az oltárnál. Giordano Orsini kente fel a császárt, akinek Juan Casanova és Lucido Conti segédkezett.⁹⁸ Mivel a bazilikán belüli mozgásokat szintén ismerhette. Ír a pápa átöltözéséről és a gyónásról (*confessio*) is. A főoltárnál látta, amikor IV. Jenő csókkal (*osculum pacis*) fogadta Zsigmondot, valamint azt, amikor egy baloldali templomhajóba kísérték, ahol egy szövettel díszített fülke (*reclitorium*) várta. A *Kyrie elysiont* és az *Angelicust* a Szentatya mondta el. Az *epistola* és a *responsio* után IV. Jenő trónjáról leszállva a főoltárhoz ment. Ennek a jobb oldalán egy trónus állt, ahová leült. Ekkor vezették elé az uralkodót, aki az oltárra tette a koronát, az almát, a lándzsát, a kardot és megállt előtte. Gimignano Inghirami szerint Zsigmondot többen támogatták, mivel köszvényes volt.

A szertartás következő lépéseként a pápa a ceremóniához tartozó orációkat mondott, majd a király kobakjára egy vörös fejfedő (*biretum*), arra pedig egy fehér mitra került. Ezekre tette rá a koronát. Ezután a lándzsát, az almát és végezetül a csupasz kardot adta át. A Szentatya a hüvelyébe helyezte a fegyvert és fogadta Zsigmond csókját. A krónikás vagy nem látta, vagy elfelejtette leírni, vagy meg sem történt, hogy a császár háromszor megforgatta a kardot, továbbá a lábcsókról sem számolt be. Az imperátort ezután az említett *reclitoriumba* kísérték, ezzel szemben IV. Jenő a trónusához ment. Az evangéli-

⁹⁷ Értsd: hátul állhatott.

⁹⁸ A szerző még azt is írja, hogy Francesco Condulmer is jelen volt a Szent Móric-oltárnál. INGHIRAMI, 46–47. Említettem Hermann Herre álláspontját. Ő Gimignano Inghirami beszámolójára épített. DRTA X. 730–734.

um és a *responsium* elhangoztával a pápa újból a főoltárhoz vonult, és a császárt is odavezették. Zsigmond ekkor pénzt ajánlott fel a Szentatyának. Gimignano Inghirami újból említést tett a császár podagrájáról. Emiatt kapott az oltár közelében (a vasrács mellett) egy kis széket. A Luxemburgi ekkor átadta a pápának a bort és a vizet tartalmazó ampullákat. A mise az *Agnus Dei*vel folytatódott. A beszámoló írója, miként szokás volt, a *Rota auditora* és dékánjaként a pápai mitrát a mise alatt folyamatosan (*continue*) a kezében tartotta. Megjegyezte, mindent, amit elmondott, azt személyesen látta. Miután mindketten visszatértek a helyükre, IV. Jenő áldozott, majd előbb a *diaconus* kardinálisokat, később a császárt áldoztatta, akit felvettek a *subdiaconus*ok közé. Az *Agnus Dei* alatt Giordano Orsini, aki a pápával együtt végezte az istentiszteletet, a Szentatyától megkapta az *osculum pacis*t. Ezt továbbadta Zsigmondnak.⁹⁹ A szertartás végén a Szentatya a pluvialéját, míg a császár az aranyozott ruháját vette magára. IV. Jenő a Santa Maria in Traspadina templomig vonult. Ez a Castel Sant'Angelo közelében állt.¹⁰⁰

Kedvenc korabeli forrásom szerzője, Giovanni di Mastro Pedrino, a koronázás idején nem volt Rómában, ellenben munkájába bemásolt egy levelet, amelyben leírták 1433. május utolsó napjának eseményeit.¹⁰¹ Az ismeretlen szemtanú megígérte, a lehető legjobban próbálja visszaadni az ünnepség legfontosabb részleteit. Reménykedjünk benne, habár a visszaemlékezés végére elfogyott az erő. 1433. május 21-re datálta beszámolóját, tíz nappal a nevezetes esemény előtt.¹⁰² Tudomása alapján a pápa rendeletben bezáratta a Szent Péter-székesegyház kapuját, mégpedig azt, *dove è la nave del nostro signor Gesù*

⁹⁹ Értsd: Giordano Orsinitól kapta.

¹⁰⁰ INGHIRAMI, 46–47. A templomra: HÜLSEN, 371.

¹⁰¹ PEDRINO, 402.

¹⁰² Uo. 402–403.

Cristo fatta de maestro Çotto al muxacho. Mögötte várakozott IV. Jenő. Amikor végre kinyitották, Zsigmond és kevéskísérője bevonultak.¹⁰³ A szerencsések közül többeket ismerünk. Ők a következők:¹⁰⁴

Kaspar Schlick alkancellár¹⁰⁵

Tallóci Matkó nándorfehérvári kapitány¹⁰⁶

Hartung von Klux lovag¹⁰⁷

Nikolaus Stock decretorum doctor¹⁰⁸

Jakob von Sirck protonotarius apostolicus¹⁰⁹

Johannes von Niklasdorf regensburgi prépost, helyettes prokurátor¹¹⁰

Nikolaus Sannawer V. Albert osztrák herceg követe¹¹¹

Erhard Haller nürnbergi követ¹¹²

Paul Haller nürnbergi követ¹¹³

Franz Rummel nürnbergi követ¹¹⁴

¹⁰³ PEDRINO, 402–403.

¹⁰⁴ Egy későbbi listában azokat is megadom, akik más forrásban bukkannak fel, mint akik ott voltak a koronázáson, vagy Rómában. Az utóbbi csoport tagjai is láthatták a ceremóniát, de a városi ünnepségeket bizton.

¹⁰⁵ DRTA X. 734. Véleményem szerint a koronázáskor még alkancellár. Egy 1433. május 31-én kiállított oklevélben viceként (*miles sue maiestatis vice cancellarius*) említik. RI XI/2. 9431. sz. 1433. május 31. Ellenben egy másik iratban – hasonlóan a jeles alkalom napján – már *miles sue maiestatis cancellarius*. Uo. 9436. sz. 1433. május 31. A legújabb kutatások szerint 1433. június végén már ő a főkancellár. ELBEL–ZAJIC 67. 92–93.

¹⁰⁶ DRTA X. 734.

¹⁰⁷ Uo.

¹⁰⁸ Uo.

¹⁰⁹ Uo.

¹¹⁰ Uo. Regensburgi prépostként ő volt Rómában a Német Lovagrend helyettes prokurátora. Későbbiekben csak regensburgi prépost és helyettes prokurátorként utalok rá.

¹¹¹ Uo.

¹¹² Uo.

¹¹³ Uo.

¹¹⁴ Uo.

Martin Heiden nürnbergi követ¹¹⁵

Sebald Behaim nürnbergi követ¹¹⁶

I. Frigyes brandenburgi őrgróf követe¹¹⁷

Bamberg város követe¹¹⁸

Peter Fries von Indersdorf a bázeli zsinat követe¹¹⁹

A felsoroltakat három csoportba sorolhatjuk, hozzá-
táve, Zsigmond emberei közül mások is bejuthattak a ba-
zilikába. Az elsőbe tartozónak két legfontosabb emberét
gondolom. A birodalomból Kaspar Schlick, a magyarok
közül Tallóci Matkó. Utánuk jönnek a szakemberek (Har-
tung von Klux, Nikolaus Stock, Jakob von Sirck). A végére
a követek maradtak, mint Johannes von Niklasdorf re-
gensburgi prépost, helyettes prokurátor, valamint a né-
pes nürnbergi delegáció. Az uralkodó 1433. május végén
vagy május első napjaiban értesítette őket a koronázás-
ról, így nem sok idejük maradt az előkészületekre, de úgy
tűnik, küldöttük Erhard Haller és társai már május 13-
án elindulhattak.¹²⁰ A két város közti közel 1100 kilomé-
tert legkésőbb 18 nap elteltével le kellett küzdeniük.¹²¹ Ha
az indulás dátuma pontos – nekem azért erős kételyeim
vannak az ügyben – akkor naponta 61 kilométert halad-
tak. Teljesíthető, de csak elképesztő szervezéssel és je-
lentős anyagi ráfordítással.

De innét folytassa Giovanni di Mastro Pedrino. A pápa
a Szent Péter-bazilika kanonokjaival az uralkodót a kapu
melletti kis szobában (*piccola stanza*) várta. Itt Zsigmond
letette az esküt, és magára vette a székesegyház cano-

¹¹⁵ DRTA X. 734.

¹¹⁶ Uo.

¹¹⁷ Uo.

¹¹⁸ Uo.

¹¹⁹ Uo.

¹²⁰ CHRONIKEN I. 387. 447–448.

¹²¹ A koronázás előtti nap (május 30.) már illett ott lenniük, ezért számolok 18 nappal.

nicusainak öltözetét. Ezt követően a főoltárhoz mentek, ahol két trónszék állt. IV. Jenő elfoglalta a helyét, ez alatt a királyt Giordano Orsini kardinális felkente a szent olajjal, követve azt a könyvet, amelyben magáról a ceremóniáról beszélnek. Ennek értelmében ezzel a meztelen vállat, a mellet és a nyakat kellett érinteni a szertartáshoz tartozó orációk kíséretében. Ekkor a császár a főoltárhoz ment és a trónján elfoglalta helyét. Ez a pápától jobbra állt. IV. Jenő elkezdte a misét, ahol Navoia (?),¹²² Prospero Colonna, továbbá Lucido Conti bíborosok segítették. Itt az uralkodó ájtatosan elmondta az evangéliumot, majd a Szentatya a fejére egy fehér damasztból készített mitrát tett, erre került a szép és gazdag (*bella e richa*) korona. Levélírónk szerint ez IV. Károlyé volt. A pápa ezután hatalmas és szép (*grande e bella*) kardot adott át, miatt további könyörgést mondott, majd Zsigmond megkapta a császári lándzsát és az aranyalmát. Utóbbin egy kereszt volt. Mindketten visszatértek a helyükre, a mise folytatódott. A *Credo* elhangzásakor, a kápolnán kívülről, ahol jelentős számú klerikus várakozott, elkezdték a litániát. A szent áldozáskor IV. Jenő az ostyát négyfelé törte. Az első darabot a kehelybe tette, a másodikat magának, a harmadikat a császárnak, míg az utolsót Lucido Continak adta. A Luxemburgi ezután levette a papi ruhát, és felvette a brokátból és bársonyból (*brochardi de grana veluti*) készült császári öltözetet. A szertartás végén a Szent Péter-bazilikából kimenne a kapunál egy kardinális egy fáklyát (*canna*) adott a kezébe. Ezen kevésnek bizonyult a kóc (*stoppa*), emiatt azonnal elaludt.¹²³ Ekkor IV. Jenő

¹²² Talán Ardicino della Porta *diaconus cardinalis* (Sancti Cosmae et Damiani) (1426–1434). Őt hívták *Novariensis*nek. Tévedhetek is. Ellenben, ha nem, akkor 1415 májusában ő is ott volt Konstanzban, mint zsinati ügyvéd. PETRUCCI.

¹²³ A *canna* szó valójában nádat, vagy botot is jelent. A kóc miatt fordítottam jobb híján fáklyának.

ezt mondta az imperátornak: *Filii ne insuperbieris, quia sic transit gloria mundi*. Ezután a Szent Péter-székesegyház lépcsőjének alján mindketten lóra szálltak. A pápa a bizánci császár követe előtt vonult, jobbra tőle az aragón király küldöttét láthatták a kíváncsiskodók. Jó nyíllövésnyi távolságból követték a Szentatyát. Amikor arra a helyre értek, amiben megegyeztek, cseréltek. A pápa Velence és a szavojai herceg diplomatáit állíttatta a helyükre, majd a bibbioniai herceg és Firenze képviselői vették át azt,¹²⁴ őket végezetül a sienai delegáltakkal cserélték le. Így értek a Castel Sant’Angelo terére, ahol IV. Jenő megáldotta Zsigmondot, aki visszatért a szálláshelyére.¹²⁵

Érdekes forrás Poggio Braccolini levelezése is, de amíg Zsigmond *triumphusáról* remek beszámolót adott, a koronázásról alig tett említést, annak ellenére, hogy a Firenze történetét taglaló munkájában azt állítja, két koronázást is látott. Zsigmondét és III. Frigyesét.¹²⁶ A magyarázatot nem tudjuk, de annyi bizonyos, az egész felhajtást elhibázott lépésnek tartotta, elsősorban nem politikai, vagy személyes kifogásai voltak, inkább történeti és filológiai szempontok miatt ellenezte. Beszámolója szerint Zsig-

¹²⁴ Értsd: a két helyet.

¹²⁵ A bibbioniai herceg személyét nem tudtam azonosítani. PEDRINO, 402–403. Én Bibbiena *borgo* számomra ismeretlen urára voksolnék. REPETTI I. 310–314. 315–319. Toszkánában a következő települések jöhetnek még szóba: Bibbiana. Uo. 308. Bibbiani vagy Bibbiano di Capria. Uo. San Giorgio di Bibbiano. Uo. Bibbiano Guiglieschi. Uo. Santa Maria di Bibbiano. Uo. San Martino di Bibbiano. Uo. 308–309. San Niccolò di Bibbiano. Uo. 309. Bibbiano di Val Tiberina. Uo. Bibbiano-Gacciaconti. Uo. Bibbiano del Chianti. Uo. 309–310. Bibbiano del Mugello. Uo. 310. Bibbiano nel Val d’Arno inferiore. Uo. Bibbiano nella Valle del Bisenzio. Uo. Bibbiano in Val di Pesa. Uo. 314. Forte di Bibbona. Uo. 319. Azért gondolok erre a tartományra, mert Giovanni di Mastro Pedrino leírásában együtt említik a firenzei követtel. Gyenge érv, de nem tudtam jobbat kitalálni.

¹²⁶ A szövegben ezt olvashatjuk: *Duo autem, quos ipsi coronaros vidimus, Sigismundus ac Fridericus*. HISTORIA FLORENTIA, 298.

mond a Porta Argentea előtt tette le az esküt a pápának. Ezután bevonult a Szent Péter-bazilikába, és a főoltár mögötti jobb oldalon az *Ostiensis episcopus* kardinális (akkor Antonio Correr) kente fel a császárt. A főoltárnál Zsigmondot IV. Jenő csókkal fogadta. Először fehér mitrát tett a fejére, ennek szarvai/fülei (*cornu*) a jobb és bal halántékot egyaránt eltakarták.¹²⁷ Erre került az aranykorona. Más helyen erről azt írta, gyöngyök és drágakövek díszítették.¹²⁸ Ezután a császár megkapta az aranyalmát, a lándzsát és a csupaszkardot. Így, mint Krisztus katonája, szükség esetén megvédeheti az egyházat és a keresztény hitet. A ceremónia végeztével IV. Jenő levette a miseruháját és pluviálét öltött. Mindketten lóra szálltak és elindultak a Castel Sant'Angelo hídjá felé. Régi szokás szerint ilyenkor a pápa lovát a zablájánál fogva a császárnak kellett volna a hídig gyalogosan vezetnie, de ez alkalommal, Zsigmond köszvénye miatt erre nem került sor. Mikor odaértek, a Szentatya visszatért a Vatikánba, míg az imperátor mitrával a fején, megkoronázva, papi ruhában, a Lateránba vonult.¹²⁹ A két másik római visszaemlékezés szerzői sem foglalkoztak behatóbban az eseménnyel. Stefano Infessura gyakorlatilag csak a koronázás tényét közölte. Megtudjuk, IV. Jenő a Castel Sant'Angelóig kísértte a császárt, aki a Lateránba ment, majd visszatért a palotájába.¹³⁰ Paolo di Benedetto di Cola szerint a ceremónia után Zsigmond aranykoronával a fején érkezett a Szent Péter-székesegyház lépcsőjéhez. A pápa már itt várta, és együtt lovagoltak a Castel Sant'Angelóig. Az úton Róma város tisztviselőinek gyűrűjében haladtak. A Szentatya ezután visszatért a Vatikánba.¹³¹

¹²⁷ BRACCIOLINI, 119–125. 1433. 6. 4. Róma. Poggio Bracciolini levele.

¹²⁸ HISTORIA FLORENTIA, 298.

¹²⁹ BRACCIOLINI, 119–125. 1433. 6. 4. Róma. Poggio Bracciolini levele.

¹³⁰ INFESSURA, 30.

¹³¹ MEMORIALE (ROMA), 87.

Eberhard Windecke és Corneille Zanfliet krónikája az utolsó csoportba osztható, ők biztosan nem voltak 1433. május 31-én Rómában. Eberhard Windecke így írt: Pünkösd napján pedig a király a római Szent Péter- és Szent Pál-templomba ment, ahol IV. Jenő pápa egy tabernákulum alatt ülve fogadta. Amint Zsigmond római király térdre ereszkedett a pápa előtt, ő feléje nyújtotta a koronát, majd a császár a templomban a Szent Móric-oltár elé járult, hogy a székesegyház kanonokjává szenteljék, majd egy kecskeszarvakkal díszített színes süveget kapott, amelyet a dóm papsága visel. Ezt követően a pápa és a császár a Szent Péter és Pál székesegyház kórusában található egy-egy tabernákulum alá ültek. Majd őfelsége elé járult az a személy, akit a császárrá koronázással megbíztak, és megkérdezte a császártól, hogy törvényes születésű-e, hogy becsületes ember és úr-e, ahogy annak törvényesen és jogosan lennie kell. Mire a császár így válaszolt: „Igen, de te nem vagy elég becsületes és erényes ahhoz, hogy a császár fejére tedd a koronát, mivel egy asszonynak levágtad a melleit.” Így a fenti személyt visszahívták, és a pápa a császárral egyetértésben mást nevezett ki a helyére. A beszámoló így folytatódik: Amint a pápa és a császár a tabernákulum alá ült, sor került az evangélium felolvasására, majd kezdetét vette az ünnepi mise a Szentháromság dicséretét zengő énekléssel. Minden annyira ünnepi volt, amennyire csak lehetett. Ezután megérkezett az a személy, aki a császárra a koronát szokta felhelyezni, s mikor Zsigmond császárra felsegítette a koronát, az jobbra kicsit félrecsúszott. Ezután a császár térdre ereszkedett a pápa előtt, majd a Szentatya felemelte jobb lábát, és a törvény, valamint a szokás szerint középre igazította a király koronáját, ezután megáldotta a császárt, és miközben az istentisztelet alatt az evangéliumot énekelte, magához vette azt a kardot, amelyet a császárnak kellett átnyújtania. Majd mikor a császár is az evangélium éneklésébe kezdett, és ahhoz a sorhoz ért, hogy: *et dabo tibi gladium* a Szentatya átnyújtotta a császárnak a kardot a hegyével előre, a császár lovászmestere azonban megfordította, és helyesen őfelsége kezébe

helyezte. Ezután a császár végig énekelte az evangéliumot. Az istentisztelet végén olasz szokás szerint csókadásra került sor, s a pápa megcsókolta az igaz szentséget. Utána a Szentatya megcsókolta a császárt annak jobb orcáján, s a császár a Szentatyát a balon. Majd a császár ismét kezébe vette kardját, a pápa pedig keresztjét, és újból megáldotta a császárt. Ez alkalommal olyan szívélyesen búcsúztak egymástól, hogy azt remélem, a mindenható Úr, Szűz Mária, minden égi hadak és az egész kereszténység megdicsőül és megjavul általa.¹³²

Corneille Zanfliet, aki krónikájában hasonlóan kizárólag hallomásból rögzíthette a történéseket, a következőket írta: a koronázás napján IV. Jenő és a kardinálisok levonultak a Szent Péter-székesegyház főkapujához (*ad primam porticum*), ahol Zsigmond letette az esküt a pápának és az egyháznak. Ezután a Szentatya a főoltárhoz vonult. Három bíboros (Giordano Orsini, Louis Aleman és Juan Casanova) és a székesegyház klérusa (*cum clero Sancti Petri*) Szent Móric-oltárhoz vezették. Itt felszentelték (*consacraverunt*).¹³³ Ezután a főoltárhoz kísérték, ahol megcsókolta a pápát és néhány aranyat helyezett az áldozat bemutatásának a helyére,¹³⁴ majd a keresztelőkút felé eső kórushoz ment egy számára kialakított helyre (*receptaculum*). Az evangélium és *epistola* felolvasását követően újból az oltárhoz vonult. Akkor a Szentatya saját kezeivel megkoronázta. Egyszerű fehér mitrát tett a fejére, ennek szarvait (*cornu*), amelyeket a püspökök füleire szoktak helyezni, úgy rakták fel, hogy az egyik a fejtető elé (*ante verticem*), a másik pedig a fej mögé (*retro caput*) esett. Erre került az aranykorona. A pápa az oltárról fel-emelte a kardot és Zsigmond kezeibe adta, hasonlóképpen a jogarhoz és az almához. A mise után együtt vonul-

¹³² WINDECKE, 258–259.

¹³³ A szövegben – hibásan – ezt olvashatjuk: *duxerunt regem processionaliter ad ecclesiam Lateranensem ante altarem Sancti Mauricii*.

¹³⁴ Értsd: az oltárra.

tak a Szent Péter–székesegyház lépcsőjéhez, ahol IV. Jenő öszvérre szállt. Ennek zabláját a császár fogta és néhány lépésen keresztül vezette az állatot. Majd a Luxemburgi lóra ült, és mindketten a városfal mellett, a Castel Sant’Angelo hídja felé indultak. Amikor a *ponte* melletti templomhoz értek, ahol az a két oszlop található, amelyeknél Péter és Pál apostolokat megkorbácsolták, a császár megcsókolta a pápa kezét, és a híd irányába lovagolt. A Szentatya pedig visszatért a palotájába.¹³⁵

Az utóbbi két leírásnak – az első csoport ismeretében – nem sok köze lehet valósághoz, de megjegyzem, ha a többi beszámoló nem maradt volna ránk, a legnagyobb lelki nyugalommal fogadnánk el úgy Eberhard Windecke, mint Corneille Zanfliet állításait. Igaz, ha előkerülne, teszem azt IV. Jenő vagy Zsigmond visszaemlékezése a koronázásról, Gimignano Inghiramira nem hivatkozna senki. Ennek ellenére néhány elem mindkettőjük munkájában megtalálható azok közül, amelyekről úgy gondoljuk, talán részei lehettek a ceremóniának, a történéseket kronológiailag jócskán összekeverve és néhány alkalommal alaposan kiszínezve. Gondoljunk csak a női mellett vagdosóra, akit a tévedhetetlen császár oly remekül leplezett és megszegyenített. A koronázás a 15. századi itáliai történetírók munkáiba is bekerült. Elég a két legjelentősebb korabeli itáliai historikus könyvére utalnom. Bartolomeo Sacchi (*detto Platina*) és miként említettem, Poggio Bracciolini sem hagyta ki az 1433. május 31-i római nap rövid leírását.¹³⁶

¹³⁵ ZANFLIET, 433–434.

¹³⁶ PLATINA, 315.; HISTORIA FLORENTINA, 297–299.

III. Másnap

Mit érezhetett Zsigmond a szertartás után? Talán IV. Károlyra gondolhatott, és arra, 78 év után neki is sikerült. Azok közé tartozott, aki apja életművében magára nézve átvételre alkalmas mintát talált. Szerencsés volt. A császári cím legfontosabb külsőségében is követni tudta.¹³⁷ Méltán lehetett elégedett, amikor visszagondolt 1433. május 31-re. Nem sokat nosztalgiázott. Gyakorlatiassága felülírta a kedves emlék nyálas babusgatását. Fontosnak tartotta, hogy a Német-római Birodalomban minél hamarabb elterjedjen a hír. Június 2-án már levelet küldött a hírrel IV. Johannes von Chur püspöknek, a bázeli zsinat követéhez.¹³⁸ De értesítette II. Ulrich Von Rosenberg cseh bárót (június 3.),¹³⁹ a bázeli zsinatot (június 4.),¹⁴⁰ és a cseh és morva rendeket (június 6.) egyaránt.¹⁴¹ Siena (június 15.) és Perugia (június 17.) hasonlóan a császártól értesült a történekről.¹⁴² A hivatalos beszámolók mellett,¹⁴³ más csatornákon keresztül hasonlóan eljutottak a koronázásról szóló tudósítások. Néhány példa. A német lovagrend nagymesterét (Paul Bellizer von Rusdorf) Johannes von Niklasdorf regensburgi prépost és helyettes prokurátor

¹³⁷ Értsd: a római koronázás.

¹³⁸ DRTA XI. 1. sz. 1433. 6. 2. Róma. Zsigmond oklevele. A püspök neve Giovanni Naso volt, mivel azonban a szakirodalomban churi püspököt IV. Johannes von Churként említik, én is ezt a formát használom. A cseh nemzetiségű klerikus (*utriusque iuris doctor*) ott volt a konstanzi zsinaton, mint pápai káplán és *auditor*, ahol 1415-ben vádbeszédet mondott a husziták ellenében. 1432-ben Zsigmond mellett találjuk Itáliában. Egy évvel később Bázelen a császár zsinati prokurátora. FELLER-VEST.; E. KOVÁCS 2018, 117. 120. 181. 226. 258.

¹³⁹ RI XI/2. 9473. sz. 1433. 6. 3.

¹⁴⁰ DRTA XI. 2. sz. 1433. 6. 4.

¹⁴¹ RI XI/2. 9481. sz. 1433. 6. 6.

¹⁴² DRTA X. 739.; RI XI/2. 9494. sz. 1433. 6. 17.

¹⁴³ Értsd: amit Zsigmond személyesen küldött.

tudósította (június 24.).¹⁴⁴ Ulm városába június 27-én érkezett meg a hír.¹⁴⁵

Érdemesnek gondolom Nürnberg, ahol a koronázási ékszereket őrizték, és Bazel kázusában, ahol éppen a zsinat ülésezett, bővebben felvázolni a terjesztés mechanizmusát. Az elsőnek említett városban legkésőbb 1433. június 14-én már értesültek a római bevonulásról (június 21.), valamint a pünkösdi eseményről.¹⁴⁶ Tudomásukat azonnal megosztották I. Frigyes brandenburgi örgróffal, Eger városával, és az éppen Prágában tartózkodó két követükkel (Sigmund Stromer és Gabriel Tetzl) is.¹⁴⁷ A június 31-i eseményekről először egy Velencében tartózkodó nürnbergi kereskedő levelében olvashattak. Ezt azonnal közölték az említett *markgraff*al.¹⁴⁸ Június 28-án pedig a választófejedelmekkel. Ekkor már megkapták Zsigmond hivatalos értesítését.¹⁴⁹ Egert és a prágai követeket sem hagyták ki a sorból.¹⁵⁰

Bázelben 1433. június 26-án citálták az írást németül és latinul, amit a császár küldött IV. Johannes von Chur püspöknek, még június 2-án.¹⁵¹ A koronázás híre 24 nap alatt ért oda.¹⁵² A hozzávetőlegesen 900 kilométert ebben

¹⁴⁴ DRTA X. 55. sz. 1433. 6. 24. Róma. Johannes von Niklasdorf regensburgi prépost és helyettes prokurátor levele.

¹⁴⁵ Uo. 738.

¹⁴⁶ Értsd: császárkoronázás. CHRONIKEN I. 448–449.

¹⁴⁷ Uo. 449.; DRTA X. 504. sz. 1433. 6. 14. Nürnberg. A város levele.

¹⁴⁸ Uo. 506. sz. 1433. 6. 25. Nürnberg. A város levele.; CHRONIKEN I. 449.

¹⁴⁹ DRTA X. 843.; CHRONIKEN I. 449.

¹⁵⁰ Mindkét helyre 1433. 6. 29-én írtak. Uo.; DRTA X. 843.; Uo. 508. sz. 1433. 6. 29. Nürnberg. Heinz Imhof levele.

¹⁵¹ DRTA XI. 1. sz. 1433. 6. 2. Róma. Zsigmond oklevele.; DRTA X. 507. sz. 1433. 6. 27. Bazel. Andreas von Pfaffendorf, a Német Lovagrend bázeli prokurátorának levele.; CONCILIUM BASILIENSE II. 437.

¹⁵² Az indulás dátumát június 2-re teszem, az érkezését, június 25-re. Ez utóbbit azért, mert ezen a napon a koronázás tiszteletére örömtüzeket gyújtottak és félreverték a harangokat. Uo.

az esetben közel napi 38 kilométeres sebességgel teljesítették a küldöncök. Ez reálisabb időnek tűnik, mint a nürnbergi Erhard Halleré, de ebben az esetben is csak úgy sikerülhetett ilyen gyorsan, ha kevesen mentek, az utazás előre meg volt szervezve, és elegendő pénzt vittek magukkal. Nemsokára egy népesebb csapat indult Rómából. Zsigmond IV. Johannes von Churt, Hartung von Kluxot és Nikolaus Stockot indította a zsinat városába.¹⁵³ Közel negyvenen lehettek, ennyien kaptak menlevelet az Urbsban. Ezt június 4-én bocsájtották ki.¹⁵⁴ Ha aznap elindultak, akkor július 12-ig – ekkor már Bázelen voltak – 39 napig zötykölődtek. Ez közel 24 kilométeres átlagnak számított.¹⁵⁵ A császár levelét a zsinat előtt július 13-án, a harmadikként említett küldött olvasta fel.¹⁵⁶ Bazel másokkal is megosztotta a hírt, többek között Strاسبourggal, 1433. június 28-án.¹⁵⁷

Nürnberg esetében a koronázás okán szervezett ünnepeket is be tudjuk mutatni. Itt június 29-én már értesültek a római eseményekről. Egész nap a császárt éltették. Az örömhírré valamennyi harang megszólalt, az egyháziak orgonakísérettel a *Te Deum laudamus* énekeltek az összes templomban. Három sípos (*pfeiffer*) és egy harsonás (*pusauner*) a Sankt Sebaldus egyház kapujához – más forrásban a kórus tetejére – ment és ott fújták. Este a piactéren egy hatalmas tüzet raktak és a zenészek muzsikájára mindenki táncolt (*alle welt tanzet*). Másnap, korán reggel, a papok és a szerzetesek az említett temp-

¹⁵³ DRTA XI. 2. sz. 1433. 6. 4. Róma. Zsigmond oklevele.

¹⁵⁴ AAV. Reg. Vat. 372. k. 182v. 1433. 6. 4.; RI XI/2. 9476. sz. 1433. 6. 4. A Registri Vaticani vonatkozó köteteinél nem adom meg a kiadási helyet, mert az mindig Róma.

¹⁵⁵ Értsd: naponta. Egyéb variációk is lehetségesek. A megérkezés dátumára: CONCILIUM BASILIENSE I. 66.

¹⁵⁶ Ennek a lényege, Zsigmond júliusban elhagyja Rómát és Bazelba megy. Uo.

¹⁵⁷ DRTA XI. 30.

lomtól indulva körmenetet tartottak. Ezután Isten házában (*in ieder kirchen*) miséket celebráltak. A vidámságból később sem volt hiány, a polgárok a városházánál ropogtak.¹⁵⁸ Bázélban június 25-én, amikor megérkezett a hír, meghúzták a harangokat és örömtüzeket gyújtottak. A zsinat július 15-én úgy döntött, a következő vasárnap (július 19.) *processiot* tartanak a koronázás tiszteletére.¹⁵⁹

A jeles esemény alkalmából a császárnak több helyről gratuláltak. Siena két követe (Bartolomeo Agazzari és Guidoccio Gionti) amióta Zsigmond elhagyta városukat (1433. április 25.), folyamatosan az uralkodóval tartottak. Tőlük tudjuk, miként említettem, 1433. május 12-én este a kíséret Gallerához (Ponte Galeria) érkezett, nyolc mérföldre az *Urbstól*, Giordano Orsini kardinális kastélyában.¹⁶⁰ A koronázáson a két említett diplomata mellett a város püspöke (Carlo Bartoli d’Agnolino) hasonlóan ott volt.¹⁶¹ A római ceremónia után – számomra némi késéssel – mondtak csak misét a dómban (1433. július 12.), majd megszólaltak a harangok, körmenetet tartottak, és örömtüzeket gyújtottak.¹⁶² Gratulációjukat július 14-én küldték el.¹⁶³ Zsigmond ser Giorgio Comparit küldte Sienába, tőle szereztek tudomást az *Urbs* beli szép napokról.¹⁶⁴ Nem csak a *festat* örökítették meg a bejegyzésekben. Francesco Dominici da Torrita közjegyző kis

¹⁵⁸ CHRONIKEN I. 388. 449.; CHRONIKEN II. 24.; CHRONIKEN IV. 19.

¹⁵⁹ CONCILIVM BASILIENSE II. 437. 449.; DRTA X. 738.

¹⁶⁰ DRTA X. 720.

¹⁶¹ Uo. 612. Valamint BICHI, 342–343.; PERTICI, 640.; E. KOVÁCS 2009, 1341.

¹⁶² AS SIENA. Concistorio 45. k. 12v–13r. 1433. 7. 12.; FECINI, 848.; DRTA X. 739.; AS SIENA. Consiglio Generale I. Deliberazioni 217. k. 61r. 1433. 7. 30. Az Archivio di Stato di Siena vonatkozó köteteinél nem adom meg a kiadási helyet, mert az mindig Siena.

¹⁶³ Erről július 12-én döntöttek. Uo. Concistorio 404. k. 38r. 1433. 7. 12.

¹⁶⁴ A szövegben ezt olvashatjuk: *mandata dalasacra maesta delonperadore anuziare lasua coronazione*. Utólag 100 soldót kapott a városból. Uo. Biccherna 311. k. 136v. 1433. 7. 27.

könyvének a címlapjára bejegyezte a történelmi emlékezetet segítő, Zsigmondot 1433. május 31-én Rómában császárrá koronázták.¹⁶⁵ Talán nem haszontalan feleleveníteni, mit tettek a milánói ünnepekről (1431. november 25.) értesülve.¹⁶⁶ Akkor is némi időeltolódással léptek (1432. február 4.).¹⁶⁷ Ezután úgy döntöttek, a vasárnapi mise (február 10.) alatt a dómban fognak tisztelni. A felelősöket is kijelölték.¹⁶⁸ A késelem okát az érdektelenségben és nem a távolságban – Sienától a lombard főváros sokkal messzebb van, mint Róma – keresném. Filippo Maria Visconti már/csak 1431. december 18-án értesítette Sienát.¹⁶⁹ A milánói herceget valójában nem izgatta a cécó. El sem ment, ráadásul a ceremónia utáni első levelében (1431. december 10.), amit a toszkán városnak küldött, semmit sem írt.¹⁷⁰ Az idő ellenben elrendezi a dolgokat. Amikor bizonyossá vált Zsigmond sienai útja, 1432 februárjában a milánói eseményt lelkesen éltetni kezdték. Spontán tettük kiváló bizonyítéka a nép boldog, önfeledt és minden érdek nélküli örömeinek. Ilyen őszinte alattvalókat kívánok mindenkinek. Megjegyzem, nem történt volna másképpen a Német-római Birodalomban sem. Amikor a császár megjelent, érezhette a feléje irányuló önzetlen figyelmet és szeretetet. Mi tudjuk, mindez

¹⁶⁵ Uo. Notarile Ante-Cosimato 327. k. Címlap.

¹⁶⁶ Értsd: a milánói koronázás

¹⁶⁷ AS SIENA. Concistorio 396. k. 48r. 1432. 2. 4.

¹⁶⁸ Uo. 49r. 1432. 2. 6. Az ünneppel három polgárt bíztak meg. Ők a következők: Giovanni Pini, Pietro Cecchi és Silvestro Ducci. Uo. 49v. 1432. 2. 6.

¹⁶⁹ Uo. 1923. k. 83. és 84. sz. 1431. 12. 18. Abbiategrosso. A milánói herceg oklevele.; Uo. 1638. k. 11r–12r. 1432. 1. 13. Az utóbbiban hivatkoznak a december 18-i és a december 21-i levelekre.

¹⁷⁰ Értsd: Sienát nem tájékoztatta a koronázásról. AS SIENA. Concistorio 1923. k. 76. sz. 1431. 12. 10. Abbiategrosso. A milánói herceg oklevele. Valamint: E. KOVÁCS 2012, 67–83.

távozása után villámgyorsan megkopott, a hatalom csak akkor számít, ha a bőrünkön érezzük.

Az itáliai humanistákat is megérintette az esemény. Csendes fanyalgással fogadták ugyan, de remek alkalomnak bizonyult kiváló történeti és filológiai felkészültségük fitogtatására. Ebben a műfajban az egyik legérdekesebb Leonardo Bruni levele Ciriaco de’Pizzicolti d’Anconához. Többek között jelezte, aki magát a koronázás előtt római királynak titulálta, az ezután hatalmasabbnak és méltóbbnak kívánja önnönmagát nevezni. Imperátornak és nem *rex*nek. Hosszas történeti fejtegetése szerint a rómaiaknál három lépcsője volt a legfőbb hatalomnak: a király, a diktátor és a császár, de ezek közül a legnagyobb hatalommal az első rendelkezett. Az utóbbi koronázására nem volt példa, hiszen egykoron legfeljebb babérkoszorút kapott, amikor *triumpust* vagy ha *rostrat* tartott. Tudatlanság tehát Zsigmondot a *rex Romanorum* címmel felékezeni, hiszen ez soha nem volt szokásban. Sem Romulus, sem az utána következők fejére nem került a dísz. Az egészét barbárságnak tartja.¹⁷¹ Leonardo Bruni ismerte a császárt, legalább két alkalommal találkoztak. Először még a konstanzi zsinaton, majd 1432-ben, Piacenzában. Beszédet is mondott előtte magát megvédendő. 1432–1433 táján aztán az ellenségnek számító Firenze szolgálatába állt.¹⁷²

Poggio Bracciolini sem lelkesedett. Azt gondolom, nem Zsigmond személye okán, hanem mert humanistaként nem rajonghatott egy olyan eseményért, ami az antikvitásban nem létezett.¹⁷³ Leszögezi, a császári koronázás nem ókori hagyomány, hiszen I. (Nagy) Károlyal

¹⁷¹ BRUNI, Liber VI. Letterae VII. 214–220.

¹⁷² A szövegben ezt olvashatjuk: *Orati, qui se defendit ab accusationibus imperatoris*. BARON, 174.

¹⁷³ Poggio Bracciolini is kapcsolatban állhatott Zsigmonddal. Erre utal a császárhoz küldött levele, amit feltehetően 1416 tájban írt. DAVIES, 153–182.

kezdődött. Másról is írt. Amikor Constantinus bizánci imperátor (V. Konstantin Copronymus) megtámadta Itáliát, akkor II. (III.) István pápa a longobárdokat hívta segítségül. Emiatt királyukat (Desiderius) a római nép hálából császárnak nevezte, és a Szentatya meg is koronázta.¹⁷⁴ Tudomása szerint ez a tradíció a mai események alapja. A fejékről az a véleménye, régen a császárok, nem hordtak ilyet, csak a *triumphus* alatt viselték a babérkoszorút. Hosszú történeti fejtegetés után erre a megállapításra jut: *Nullus autem sequentiam imperatorum se regem Romanorum appellare ausus est*. Mindez a barbároktól ered, akik az ősi históriákat nem veszik figyelembe (*priscas historias ignorarunt*), és a szavak jelentéséhez sem ragaszkodnak (*neque verborum vix tenuerunt*).¹⁷⁵

Mások újból elővették a *restauratio imperii* gondolatát, mint reménybeli hidat az uralkodó és a humanista tudósok között. Az elképzelés lelkes hívének egykoron Francesco Petrarca számított. Véleménye szerint a klasszikus és a keresztény Róma között folytonosság és azonosság van. Emiatt IV. Károly császár vonuljon az *Urbs*-ba állítsa vissza a város egykori erejét és dicsőségét. A költő elképzelése és a gyakorlati élet súlyos realitása között már akkor olyan mély szakadék húzódott, mint napjainkban. A politika maga a gyakorlatiasság, az eszmék meg szépek és csak ritkán praktikusak. Ennek ellenére az intel-

¹⁷⁴ Az általam átnézett longobárd történelemmel foglalkozó elbeszélő forrásokban semmit sem találtam az esetleges koronázásra. SCRIPTORES.; QUELLEN. A *Vita Karoli Magni* sem tartalmazza a fenti történetet. EINHARD. Ennek nem csak az én esetleges felületességem az oka. A koronázás meg sem történt. Desiderius ugyan bevonult Rómába és imádkozott Szent Péter sírjánál, de I. (Szent) Pál pápa nem koronázta meg, ellenben megegyeztek. Desiderius a longobárd állam területén elismerte jogait, míg a Szentatya cserében őt fogja javasolni III. (Kis) Pipin frank királynak, mint a pápai jogok védelmezőjét a bizánciakkal szemben. DELOGU, 183–184.

¹⁷⁵ BRACCIOLINI, 119–125. 1433. 6. 4. Róma. Poggio Bracciolini levele.

lektus mindig próbálkozik, majd alkalmanként csapdába esik. Amikor Ciriaco de’Pizzicolti d’Ancona egy arany Traianus-érmét adott át Zsigmondnak, egy régi jelenetre utalhatott vissza, amikor IV. Károly Francesco Petrarca-tól Augustus-medált kapott, aki ezzel jelezte, a régi erőt a császári hatalom segítségével lehetne a felszínre hozni.¹⁷⁶ Az ókori pénzek átadása hozzátartozhatott a koronázási ünnepekhez? Nem tudom, mivel a két eset bizonyítéknak még kevés, ellenben figyelemreméltó. Köztünk legyen mondva, IV. Károly és fia a császári teljesítmény tekintetében nem sokban különböznek egymástól, ellenben a Francesco Petrarca – Ciriaco de’Pizzicolti d’Ancona kettős irodalmi munkássága és szellemi hatása között óriási az eltérés. Utóbbi fenti gesztusával inkább magára gondolt, mint a visszaállítandó birodalomra. Jól tudhatta, az uralkodó megjutalmazza a tudósokat. Elég csak Pier Paolo Vergerio 1417 körüli költővé koszorúzására utalnom. Zsigmond így ismerte el érdemeit, és egyben demonstrálta, ő olyan, mint egy római császár. Igaz, Francesco Petrarca-t nem IV. Károly, hanem I. Anjou Róbert nápolyi király tüntette ki a babérral (1341).¹⁷⁷

Ezen az apróságon tegyük túl magunkat, és csodálkozzunk egy pillanatnyit. Zsigmond apja miért inkább Zanobi da Stradát választotta (1355). Ennek ismeretében érthetőbbé válik, miért is fordulhatott meg Ciriaco de’Pizzicolti d’Ancona fejében a poétává avatás.¹⁷⁸ Az ok egyszerű. A minőséget esetenként már akkor is felülírta a politikához dörgölődő közepszer. Antikváriusunk talán azért bizakodott, mert a *Romzug* alatt ebben a kegyben részesült Antonio Beccadelli is. Az *Il Panormita* néven ismert humanista fejére 1432 májusában, Pármában került a fejék.¹⁷⁹

¹⁷⁶ SCALAMONTI, 67–68. és a 97-es fejezet.; KISÉRY, 292–294.

¹⁷⁷ Uo. 293.

¹⁷⁸ Értsd: a költővé koszorúzás.

¹⁷⁹ BENTLEY, 100.; RESTA.

Zsigmond második itáliai utazása idején vált koszorús költővé (1432. április 6.) Tommaso Cambiatori, hasonlóan a fentebb említett lombard városban.¹⁸⁰ Feltehetőleg Antonio Loschi ugyancsak ebben a kiváltságban részesült, akit a pápai kúriából 1410 és 1413 között számos alkalommal küldhettek Zsigmondhoz. A konstanzi zsinaton jegyzőként tevékenykedett.¹⁸¹ Az 1420-as évek közepén, Budán is járt. Az uralkodó kegyéből *comes palatinus* lett. Mikor kaphatta meg a babért, azt pontosan nem tudjuk.¹⁸²

A koronázásra úgy Itáliából, mint a Német-római Birodalomból folyamatosan érkeztek a követségek. Sienát – már említettem – Bartolomeo Agazzari, Guidoccio Gionti és Carlo Bartoli d’Agnolino püspök, képviselte. Úgy tűnik, Cristoforo d’Andrea Capacci, aki 1419-ig a város kancellárja volt, szintén ott lehetett.¹⁸³ Velence Andrea Donatót küldte, aki a Köztársaság diplomatájaként eleve Rómában állomásozott.¹⁸⁴ Az egykori ellenségnek számító Firenze is odaszalasztotta emberét.¹⁸⁵ Giovanni di Mastro Pedrino szerint V. (Nagylelkű) Alfonz aragón király, VIII. Amédée de Savoie herceg, valamint a Bibbiona ura hasonlóképpen léptek.¹⁸⁶ A krónikás is említést tett a bizánci császár, VIII. (Palaiologosz) Ióánnész meghatalmazottjairól, mint akik részt vettek az ünnepségeken.¹⁸⁷ Nevüket nem jegyezte fel, ezért marad a kétség kelet imperátora szószólóinak személyéről. I. Frigyes

¹⁸⁰ GORNI.

¹⁸¹ Értsd: pápai jegyzőként.

¹⁸² KISÉRY, 293.; VITI.

¹⁸³ CHIRONI, 136.

¹⁸⁴ BNM. Cronaca di Zorzi Dolfin. Italiano VII. 794. (– 8503). 365v. 1433. 6. 21-i bejegyzés.; DRTA X. 484. sz. 1433. 5. 26. Velence. A szenátus döntése.

¹⁸⁵ PEDRINO, 403.

¹⁸⁶ Uo.

¹⁸⁷ Uo. A bizánci császár követei 1433. július 10-e után nem sokkal tűntek fel Velencében is. MOROSINI III. 65/1927.

brandenburgi örgróf delegátusa összekötötte a kelleme-
set a hasznossal. Ura képviselőjében ott volt a koronázá-
son, és megbízójának egyik oklevelét is szentesítette.¹⁸⁸
Többen a kitüntetés esélye ellenére sem mentek el Rómá-
ba. Wittelsbach Ernő bajor herceg és rajnai palotagróf le-
veléből kiderül,¹⁸⁹ számos felső-bajorországi nemesember
maradt inkább otthon. Az idő rövidségére, no meg a ma-
gas költségekre hivatkoztak.¹⁹⁰ Hosszasan lehetne sorolni
azoknak a városoknak és magánszemélyeknek a nevét,
akikről bizton tudhatjuk, ott voltak Rómában, de nem
a kíséret tagjaként, inkább érdeklődőként. Ilyen lehetett
Rodolfo Macchilio polgár, aki híreket vitt VIII. Amédée de
Savoie hercegnek a koronázásról.¹⁹¹

A koronázás után Zsigmond a San Giovanni in Late-
ranóba vonult. Gimignano Ingirami szerint – említettem
volt – a Castel Sant’Angelo közelében álló Santa Maria
in Traspadina egyházig a lovon ülő pápa is elkísérte,
majd IV. Jenő visszatért a palotájába. A császár ellenben
továbbment az angyalos hídon, a rómaiak és a nemesek
üdvözlő tömegétől övezve. Az átkelőn lovagokat avatott.¹⁹²
Poggio Bracciolini hasonlóan írta le a ceremónia utáni
órákat.¹⁹³ Stefano Infessura azt is tudja, a császár lovát
a *soldanus* és Lorenzo Petri Ognissanti kísérte.¹⁹⁴ A jelene-

¹⁸⁸ RI XI/2. 9431. sz. 1433. 5. 31.; DRTA X. 734.

¹⁸⁹ Értsd: Bajorország/München.

¹⁹⁰ DRTA X. 502. sz. 1433. 5. 23. München. A bajor herceg oklevele.

¹⁹¹ Az iratban *hospes Thonensisként* (Thonon) szerepel. AS TORINO. Sezione Riunite. Camerale Savoia. Conti della Tesoreria generale. Inventario 16. Registro 78. 1433. 260r.

¹⁹² INGHIRAMI, 47.

¹⁹³ Itt elsősorban a lovaggá ütésekre gondolok. BRACCIOLINI, 119–125. 1433. 6. 4. Róma. Poggio Bracciolini levele.

¹⁹⁴ A *soldanus* kifejezés egyfajta katonai vezetőt takar. Lorenzo Petri Ognissanti (*dicto alias lo Mancino*) Róma város *conservatora* volt. Balkezes lehetett. INFESURA, 30.

tet a Szent Péter fémkapujába is belevésték.¹⁹⁵ A krónikás a Filarete-féle kapura utal.¹⁹⁶ A Szent Péter-székesegyház főbejáratának bronzból készült ajtószárnyai 1433 és 1445 között készültek, ezen a koronázás, valamint közös lovaglásuk a Castel Sant’Angelóig, a mai napig látható. Az ajtó ikonográfiája a pápai hatalom elsőbbségét hirdeti a világi ellenében.¹⁹⁷ Giovanni di Mastro Pedrino sem mond ellent a fentieknek. Miután IV. Jenő megáldotta Zsigmondot, visszatért a Vatikánba. A császár a hídon átkelve, ahol számosan lelkesen ünnepelték és éltették, a Lateránba ment, ahol lakott.¹⁹⁸ Itt volt a *prandium* is. Gimignano Inghirami kiemeli, nem tudja mi is történt,¹⁹⁹ hiszen ekkor már nem volt ott személyesen, de még aznap este visszatértek a Szent Péterhez.²⁰⁰ Ezt támasztja alá Poggio Bracciolini szövege is.²⁰¹ Corneille Zanfliet említést tett a lovaggá avatásokról. Majd arról írt, miszerint Zsigmond a koronával a fején a Lateránba vonult, ahol evett (*ubi pransus est*), majd a vesperáskor – azaz az esti órákban – a Tiberisen átkelve újból a Szent Péter székesegyházhoz kanyarodott.²⁰² A San Giovanni in Laterano-bazilikában a császár már Antonio Pisano Pisanello freskóját is láthatta Keresztelő Szent János életéről, amit 1431–1432 fordulóján fejezhetett be, Gentile da Fabriano-tól átvéve a munkát. A művész 1433. április közepéig még Rómában dolgozott, ellenben a koronázás

¹⁹⁵ A szövegben ezt olvashatjuk: *quali stanno scolpiti nella porta di metallo di Santo Pietro a mano dritta quando s’entra*. Uo.

¹⁹⁶ Erről még írok.

¹⁹⁷ TÁTRAI, 460–461.

¹⁹⁸ A szövegben ezt olvashatjuk: *su quello ponte fé multi e multi cavalieri, coè to lisce e ungari con grandissimi trionfi, soni, canti e grandissime feste*. PEDRINO, 403.

¹⁹⁹ Értsd: a Lateránban.

²⁰⁰ INGHIRAMI, 47.

²⁰¹ HISTORIA FLORENTINA, 298.

²⁰² ZANFLIET, 434.

idején már elhagyhatta a várost.²⁰³ Azt a két rajzot, amit Zsigmondról készített, és jelenleg Párizsban, a Musée du Louvre-ban őriznek, feltehetőleg Ferrarában vagy Mantovában készíthette, amikor a császár úticélja már Bázel volt.²⁰⁴ Giovanni di Mastro Pedrino hasonlóan említést tett egy Szűz Máriát és Szent Jeromost ábrázoló képről, amit a lateráni palotában IV. Jenőnek festett, de később Zsigmond ajándékként megkapta tőle.²⁰⁵

Említettem, Paolo di Benedetto di Cola kizárólag a külső eseményeket ismerhette. A koronázásról keveset beszél, de az utána következő történéseket alapos részletességgel ismertette. Visszaemlékezéséből a következők derülnek ki. A ceremónia végeztével, a császár aranykoronával a fején, a Szent Péter-székesegyház lépcsőjéhez vonult, ott várta a pápát. Egy darabig beszélgettek, majd mindketten lóra szálltak. IV. Jenő Tosca tragédiájának a színteréig kísérte Zsigmondot Róma város tisztviselőinek a gyűrűjében. Ezután a Szentatya visszatért a palotájába, ezzel szemben hősünk a Laterán felé vette az irányt, és a hídon lovaggá ütötte Carlo Orsini da Braccianót és fiát (Roberto), továbbá még másokat is.²⁰⁶ Kitüntetésükről csak ebben a forrásban olvashatunk, a kancelláriában erre nem találtam utalást. Stefano Infessura hasonlóan ismert valakit, akit hasonló kegy ért. Ő Stefano Stati.²⁰⁷ Elképzelhető, nemcsak azok lettek lovagok, akik neveit – javarészt utólag – bevezetették a regisztrum-

²⁰³ PISANELLO, 18.

²⁰⁴ Uo. 40.102. A Zsigmond-ábrázolásokra Itáliában: BUSSAGLI, 13–17.; KÉRY.; COLLING–KERG, 189–232.

²⁰⁵ A szövegben ezt olvashatjuk: *gl'è fatto dipingere una nobilissima taoletta de mano d'uno magistro Pixano che lavorava a Roma, che non se trova mi gl'ore magistro la quale era depinta la Nostra Donna e Santo Zirolamo.* PEDRINO, 366.; PISANELLO, 18.

²⁰⁶ INFESSURA, 30. Roberto Orsiniről, Tagliacozzo grófjáról van szó. WILLIAMS, 181.

²⁰⁷ INFESSURA, 30.

kötetekbe, hanem sokkal többen. Heinz Imhof 180 ilyen emberről írt. Mindannyian a Tiberis átkelőjén, és a császár utolsó római napján részesültek a kiváltságban.²⁰⁸ A szám erős túlzásnak tűnik, habár ha csoportosan kapták, akár igaz lehet. Mindenesetre visszafogottabb, mint a zürichi krónika, ahol már 500 *Ritter*ről olvashatunk.²⁰⁹ Zsigmond ezek után tovább folytatta az útját, amit Paolo di Benedetto di Cola *via de papanak* nevez. Ennek első állomása a San Marco, a második a Spoglia Christo (Santa Maria in campo Carleo) templomok. Ezután a Torre dei Conti következett, majd a Portogallo (Arco di Portogallo). A Lateránban, mivel a vespera ideje volt, a nagy oltárnál imádkozott. Enni (*pranzo*) a Santi Quattro Coronati egyházaiba vonult. Ezek után tért csak vissza szálláshelyére. Ez után tért csak vissza szálláshelyére. Ez a krónikás szerint a Szent Péter-székesegyház lépcsőjéhez nagyon közel volt. Sokan idáig kísérték. Amikor hazaért, 24 óra volt.²¹⁰

²⁰⁸ DRTA X. 508. sz. 1433. 6. 29. Nürnberg. Heinz Imhof levele.

²⁰⁹ CHRONIK (Zürich), 193.

²¹⁰ MEMORIALE (ROMA), 86–87.

IV. Rómában

Induljunk ki abból, az *Urbs*ban lenni jó. A *Caput Mundi* különleges légköre egy császárt is megérinthet, alkalmanként a kormányzást érdemes másnapra hagyni, és irány az élet. Sajnos, a hivatalos elfoglaltságokról még vannak sejtéseink, de a mindennapok ismeretével gyengén állunk. A várost a császárnak Ciriaco de’Pizzicollí d’Ancona mutatta meg, aki – miként említettem – az ókori Róma nevezetességeinek és épületeinek elhanyagoltságáról kesergett egy sort. Zsigmond még javában ott volt, amikor IV. Jenő pápa Úrnapjával foglalkozó bulláját kihirdették.²¹¹ Stefano Infessuránál olvashatjuk, június 17-én hirtelen elsötétült az ég, a császár akkor éppen a Lateránban forgolódott, míg a pápa a Szent Péterben.²¹² Érdekes esemény lehetett, amikor a székesegyházban Orastyai Pétert megkeresztelték. A görög vallású *miles*nek 1433. augusztus 6-án az imperátor lett a keresztapja. A nemes jó katolikushoz híven szupplikált, mi több, ereklyék beszerzésére is engedélyt kért.²¹³ *Padrinok*ban Sienában sem volt hiány. A városban az uralkodó nemesei közül öten tartottak keresztvíz alá újszülötteleket.²¹⁴ Fájdalom, arról sem tudok hitelt érdemlően beszámolni, mit evett és ivott,²¹⁵ ezért adatok hiányában a sokkal unalmasabb kormányzati-birodalmi ügyekkel fogom bővíteni az oldalak számát.

Jó érzés lehetett a szépszámú ajándékban gyönyörködni, ámbár ez mindenhol kellemes érzéssel töltheti el

²¹¹ BULLARIUM V. 14–15. 1433. 5. 26.

²¹² INFESSURA, 30.

²¹³ Balázs fia. LUKSICS II. 233. sz. 1433. 7. 13.; AAV. Reg. Suppl. 287. k. 132v–133r. 1433. 8. 6.

²¹⁴ E. KOVÁCS 2018, 216.

²¹⁵ Egy alkalommal Cristoforo da San Marcellótól 14 forintért és 35 soldiért halat vettek, mindezt Zsigmondnak küldve (1433. július 20-án). A kifizetés dátuma 1433. szeptember 29. REPERTORIUM GERMANICUM V. 1440. sz.

az erre fogékonyakat. Ragusa 16 ezüst csészét, valamint 8 fedeles kupát, 2 serleget és 2 poharat küldött neki. Ez utóbbi tucat darabjai aranyozott ezüsből készültek.²¹⁶ A város követeit 1433. július 20-án indították útnak.²¹⁷ Én a császár a helyében Pisanello Szűz Mária és Szent Jeromos képének örültem volna a legjobban.²¹⁸ Gondolom, ő sem tett másképpen. Zsigmond bizton értékelhette a pápa gesztusát, miszerint három vég aranyozott selyemszövet után, amit a két Medici testvér (Cosimo és Lorenzo) bankján keresztül hoznak Firenzéből saját használatára, nem kell adót és vámot fizetni.²¹⁹ A Zürichben lakó, rheinfeldeni származású Salman zsidó, a Schaffhausenben élő Lévi nevű fián keresztül küldött a császárkoronázás okán ajándékot. Az uralkodó nem felejtette el a kedveséget, hiszen mindketten, valamint Lévi két barátja, tíz évre ugyanazokat a jogokat és kiváltságokat kapták, mint konstanzi hitsorsos társaik.²²⁰

Visszatérve Zsigmondhoz, azért engem csak érdekelne, mit is láthatott az *Urbsban*. Mivel nem tudjuk, Ciriaco de’Pizzicollí d’Ancona mit is tartott fontosnak a Luxemburginak bemutatandó, ezért én *ciceroneként* átveszem a feladatát. Kezdjük a biztos pontokkal, jöjjenek a beszámolókból kigyújtható *Sehenswürdigkeiten*. A kötet végén található térképek, az ahhoz fűzött jegyzetek, és egy esetleges internetes magánszorgalmú keresés érthetőbbé teszi az alábbiakat. Felfigyelhetett a Ponte Milviora, ahol bizton eszébe juthatott az I. Konstantin császár szemei előtt megjelent *In hoc signo vinces* mondat 312-ből. A hidat V. Márton pápa nem is olyan régen (1429) restauráltatta. Megcsodálhatta a 21. században is büszkén álló templo-

²¹⁶ DRTA X. 701.

²¹⁷ ACTA (RAGUSINA) I. 161. sz. 1433. 7. 20. Ragusa. A város oklevele.

²¹⁸ PEDRINO, 366.; PISANELLO, 18.

²¹⁹ AS ROMA. Camerale I. 827. k. 160v. 1433. 7. 31.

²²⁰ RI XI/2. 10064. sz. 1434. 2. 24. Bázél.

mok, a Basilica di San Pietro, a Santa Maria in Traspadina, a Santa Maria in Campo Carleo, a Basilica di San Giovanni in Laterano és a Basilica dei Santi Quattro Coronati 15. századi előképeit. Aztán ott vannak az ókori Rómához köthető épületek: a Castel Sant'Angelo, és a hozzá vezető híd, a l'Arco di Portogallo és a Porta Collina. A császár művelt ember lévén, nem feledkezhetett el sem Hadrianusról, sem az utolsóként felsorolt helynél történt híres csatáról, amikor az időszámítás előtt 82-ben Lucius Cornelius Sulla tönkrevverte a néppárti Caius Marius oldalán hadba vonuló Pontius Telesinus seregét.

És ha már egy kapunál tartunk, átkötésként a középkori emlékekhez, a Porta Pinciana ókori falain semmiképpen nem olvashatta a *Date obolum Belisario* feliratot, mert egyrészt a hadvezér öregen, vakon és nagy szegénységben nem járt Rómában, ellenben igen gazdagon halt meg Bizáncban. A Torre dei Conti zárja virtuális idegenvezetésemet. A 13. század (1203) elején emelt torony 1433-ban már nem lehetett 50–60 méter magas, elsősorban az 1349-es földrengésnek köszönhetően, de ha a mai méreteit nézzük (29 méter), akkor Zsigmond még jóval természetesebb formájában nézegethette. Miért itt fejezem be a császár kalauzolását, és mi végett nem kísérem el a Colosseumhoz vagy a Forumhoz, annak egyszerű a magyarázata. Ciriaco de'Pizzicelli d'Ancona többek között ezeket is megmutathatta neki.

Jól látszik, ahova lépett, amerre lovagolt vagy gyalogolt, azonnal szembesülhetett a régi idők építészeti alkotásaival. Eredeti funkciójukat már elvesztve, hiába lehettek elhanyagoltak, amit képviseltek, az maga volt a történelem. Imperátorok, hadvezérek, konzulok és pápák emlékét idézhették fel a Luxemburgiban, aki 1433. május 31-e után hozzájuk hasonlóan a *Caput Mundi* históriájának megkerülhetetlen része lett. Azt képzelem, amikor III. Frigyes 1452-ben ugyanitt császárrá koronázták, gondolatban már Zsigmondot is felsorolhatta, mint a város szellemi örökségének egyik darabkáját. Hiába telt el *Ab Urbe*

condita óta tetemes idő, Róma étosza megmaradt. És ezen az örök urbanizáció és az értelem esszenciáját jelentő helyen legalább egy nap Magyarországról is szólt. Hajlamosak vagyunk elfelejteni, ennek miértjének kifejtésétől most eltekintek, Luxemburgi Zsigmond volt az egyetlen királyunk, aki a Német-római Birodalom első embereként és országunk uralkodójaként a középkorban többet tett a keresztény Európáért, mint bármelyik és bármelyen trónon ülő utódja. Nem fegyverrel, habár ez bizony nem illik bele a hős és legyőzhetetlen vezetőről kialakított képbe, hanem ésszel, lélekkel, kiforrott koncepcióval, és kitarító diplomáciai munkával. Konstanzra utalok, a zsinathoz kapcsolódó tárgyalásokra, és az egyházszakadást megszüntető eredményekre. Már csak ezért is megérdemelte, hogy a *Città Eternaban* a fejére kerüljön a császári fejk.

A kíséret mindennapjairól sem tudunk sokat. Gondolom, ugyan nem zarándokként érkeztek, de sokan bejárhatták a híresebb templomokat és kegyhelyeket. A pápától többen ereklyék hazavitelére nyertek engedélyt. A legértékesebb relikviákat (I. Szilveszter pápa, Bertalan apostol és Cyriacus mártír maradványait) Marcali Dénes fiai, György és István szerezték meg.²²¹ Szívből örülnék, ha ez Gatalóci Mátyásnak is sikerült volna, hiszen felhatalmazást kért a piacon szétnézendő.²²² A vadászat izgalmas lehetett. A két Schlick (Matthäus és Wilhelm), valamint Nikolaus Vonavir von Eger sem szerettek volna üres *lipszanotékával* csúfoskodni.²²³ Alsólendvai Bánfi István és Pál sem adta alább,²²⁴ de Derencsényi (Székely) Pál, Megyericsei János, Markus Kraus és Guti Ország Mihály, Unyi Benedek, Szentmártoni Benedek és Kopacsovci Tóka Péter, Hidegkúti Antal, Csányi Péter,

²²¹ CSUKOVITS, 30.

²²² LUKCSICS II. 157. sz. 1433. 6. 10.

²²³ Uo. 166. sz. 1433. 7. 2.

²²⁴ Uo. 169. sz. 1433. 7. 7.

Budai György, Budai Jakab, Csányi Kelemen, Bertalan fia Andás, Németi Gergely, Eresztvényi Mihály, Kaplati/Kaplatowsky János, Setétkúti László, Sólyagi Sebestyén, Bossányi György, Tamási (*dictus doctor*) Katus Gergely, Szakácsi Mihály, Maróti Frank, Terebezdi Tamás, Orastyai Péter, Kecői Ferenc, Rohonci (Rechnitzer) István, Nikolaus Hlubocký von Hluboka, Gordovai Fánecs István, Omori Csölnök Lőrinc, Mikefalvi István, Gecsei Bukóci György, Marcali (Bánfi) György, Koromlai Bakonyi Demeter és Hédervári Lőrinc sem tétlenkedett.²²⁵ Utóbbi 1417-ben már V. Mártonnál is szupplikált.²²⁶

²²⁵ Derencsényi (Székely) Pál: Uo. 178. sz. 1433. 7. 13. Megyericsei János: Uo. 179. sz. 1433. 7. 13. Markus Kraus: Uo. 182. sz. 1433. 7. 13. Gutti Ország Mihály: Uo. 183. sz. 1433. 7. 13. Unyi Benedek: Uo. 184. sz. 1433. 7. 13. Szentmártoni Benedek: Uo. 189. sz. 1433. 7. 13. Kopacsovci Tóka Péter: Uo. 195. sz. 1433. 7. 13. Hidegkúti Antal: Uo. 197. sz. 1433. 7. 13. Csányi Péter: Uo. 197. sz. 1433. 7. 13. Budai György és Jakab: Uo. 197. sz. 1433. 7. 13. Csányi Kelemen: Uo. 197. sz. 1433. 7. 13. Bertalan fia Andás: Uo. 197. sz. 1433. 7. 13. Németi Gergely: Uo. 198. sz. 1433. 7. 13. Eresztvényi Mihály: Uo. 205. sz. 1433. 7. 13. Kaplati/Kaplatowsky János: Uo. 206. sz. 1433. 7. 13. Setétkúti László: Uo. 206. sz. 1433. 7. 13. Sólyagi Sebestyén: Uo. 207. sz. 1433. 7. 13. Bossányi György: Uo. 209. sz. 1433. 7. 13. Tamási (*dictus doctor*) Katus Gergely: Uo. 214. sz. 224. sz. 1433. 7. 13. Szakácsi Mihály: Uo. 226. sz. 1433. 7. 13. Maróti Frank: Uo. 227. sz. 1433. 7. 13. Terebezdi Tamás: Uo. 229. sz. 1433. 7. 13. Orastyai Péter: Uo. 233. sz. 1433. 7. 13. Kecői Ferenc: Uo. 241. sz. 1433. 7. 13. Rohonci (Rechnitzer) István: Uo. 242. sz. 1433. 7. 13. Nikolaus Hlubocký von Hluboka: Uo. 244. sz. 1433. 7. 13. Gordovai Fánecs István: Uo. 246. sz. 1433. 7. 13. Omori Csölnök Lőrinc: Uo. 248. sz. 1433. 7. 13. Mikefalvi István: Uo. 255. sz. 1433. 7. 13. Gecsei Bukóci György: Uo. 234. sz. 257. sz. 1433. 7. 13. Marcali (Bánfi) György: Uo. 271. sz. 1433. 7. 21. Monoszlói Csupor Ákos: Uo. 271. sz. 1433. 7. 25. Koromlai Bakonyi Demeter: Uo. 271. sz. 1433. 7. 25. Hédervári Lőrinc: Uo. 300. sz. 1433. 8. 15.

²²⁶ Esztergomi egyházmegyes milesként a győri Szent Domokos kolostor temetőjében általa építtetett kápolnának búcsút, továbbá magának, feleségének, rokonainak és káplánjának teljes bűnbocsánatot, hordozható oltárt, valamint hajnali és az interdictummal súlytott helyeknek miséztetés engedélyezését kérte. AAV. Reg. Suppl. 106. k. 227v. 1417. 12. 11. Konstanz.; LUKCSICS I. 13. sz.

A számtalan nevet látva kijelenthetjük, a relikviák beszerzése kedves foglalatosság lehetett római neppek legnagyobb boldogságára. Arra azért kíváncsi vagyok, a megszerzett szent érdekességek hová kerülhettek az évszázadok során. Sorolnám még a *vita quotidiana* érdekesebbnél érdekesebb eseményeit, de ezt adatok hiányában nem tudom megtenni. Átnéztem mindent, ami szóba jöhetett esetleges forrásként, még a város 1433. évi közjegyzői iratait is, de abban sem találtam semmit, amivel színesíthetném, és jócskán megnövelhetném a rövidre sikeredett fejezetet.²²⁷

²²⁷ AC ROMA. Collegio dei notai capitolini 480. k. 1231. k. Valamint: FRANCOIS.

V. De Administrando Imperio

A koronázás napján, a régi szokásnak megfelelően, a császár oklevelet adott ki. Lucido Conti kardinális kérésére a Szent Péter–székesegyház kanonokjainak és káptalanjának megújította, jóváhagyta és megerősítette azokat a kiváltságait, amelyeket I. (Barbarossa) Frigyes, II. Frigyes és VI. Henrik császároktól kaptak, továbbá valamennyi egyéb privilégiumaikat, szabadságukat és adományaikat.²²⁸ A legfontosabb diplomáciai eredménynek a Velencével folytatott tárgyalások lezárása számított. Az egyeztetéseket már 1432 telén elkezdték, és 1433. június 8-án Rómában Zsigmond már arról állítottatott ki oklevelet, hogy újabb öt évre meghosszabbították a fegyverszünetet.²²⁹ Az egyeztetésekben fontos szerep jutott IV. Jenő pápának.²³⁰ A Köztársaságnak sokat ért a *tregua*,²³¹ jelentős összegeket fizettek ki a fáradozóknak. Kaspar Schlick bizton kapott valamicskét közbenjárása fejében.²³² Erre 1000 dukátot szántak, míg a fentmaradó összeget két királyi tanácsos kapta.²³³ Azt gondolom,

²²⁸ DRTA X. 496. sz. 1433. 5. 31. Róma. Zsigmond oklevele.; RI XI/2. 9427. sz.

²²⁹ DRTA X. 490. sz. 1433. 6. 8. Róma. Zsigmond oklevele.; RI XI/2. 9427. sz.

²³⁰ Zsigmond és Velence kapcsolatáról egy másik könyvet jelentetek meg. Ebben írok a pápa közvetítő szerepéről. Addig is a legfontosabb oklevelek: DRTA X. 466–490. sz.

²³¹ Velence és Zsigmond levelezésében a *pax* szó a békét, míg a *tregua* a fegyverszünetet jelenti.

²³² A szövegben ezt olvashatjuk: *Quia necessum est recuperare denarios, tam pro mittendo Romam pro contributione Summo Pontifici, facere debemus pro expensis imperatoris et pro dando Gaspari Slibr (Sic!) et aliis, qui fuerunt propitii et favorabiles, ut fierent tregue, que facte sunt.* AS VENEZIA. Senato, Deliberazioni, Misti, Registri 58. 214v. 1433. 6. 6. Velence.

²³³ A kancellár mellett még két embert említenek – sajnos név nélkül – akik sokat tettek a *pace* érdekében. DRTA X. 489. sz. 1433. 6. 5. Velence. A szenátus döntése.

Tallóci Matkóra és Hédervári Lőrincre utalhattak, hiszen egy másik bejegyzésből kiderül, a két magyar báró – jóval később – Velencétől 300 aranyhoz jutott.²³⁴ Ellenben a pápa által kért további 10 000 dukátot nem tudják kifizetni, és a Köztársaság követének küldött levélben olvashatjuk, nemrég 40 000-ben egyeztek meg, amit IV. Jenő kapna a békekötést elősegítendő.²³⁵

Az itáliai politika mellett a császár a birodalmi ügyeket sem hanyagolhatta el. Folyamatosan érkezettek a megkeresések, sokan személyesen jöhettek Rómába. A *Romzug* alatt a kancelláriában kiadott iratokat regisztrumkötetetekbe vezethették. Ezek sokat segítettek a szerzőnek. Kiváló bizonyíték erre egy Lombardiában megfogalmazott oklevél. Ebben Andrea és Leonardo Maffeit Zsigmond felmenti minden adófizetési kötelezettségük alól. Az eredeti iratban azt olvashatjuk, erről már Piacenzában is kaptak egy okmányt, az *Urbs*ban az ötödik kötetből egyszerűen átmásolták az új kiadványt.²³⁶ A következő táblázatból azonnal szembetűnik, a római történések a kancelláriai munkában is tükröződtek, hiszen a lovaggá avatások, a címer- és nemességadományok, a kiváltságok megerősítése, a kinevezések, a törvényesítések – és még sorolhatnám – döntő részben a ceremóniához köthetők. Mindenki tudhatta, Zsigmond Rómában bőkezű lesz. A próbálkozók döntő hányadának a helyszín valójában mindegy lehetett, nem kellett ahhoz a *Caput*

²³⁴ A szövegben ezt olvashatjuk: *Quia considerato, quantum isti magister comes Mathicus et dominus Laurentius sunt apud personam serenissimi domini imperatoris grati et accepti et utile in rebus, que occurrere possent honorare ipsos.* AS VENEZIA. Senato, Deliberazioni, Misti, Registri 59. 10r. 1433. 10. 7. Velence.

²³⁵ DRTA X. 489. sz. 1433. 6. 5. Velence. A szenátus döntése.

²³⁶ Értsd: regisztrumkötetből. A szövegben ezt olvashatjuk: *habetur de verbo ad verbum in registro quinto circa litteras datas in Placentia.* ÖStA HHStA. Reichsregisterbücher K. 2r. 1433. 6. 27.; RI XI/2. 9526. sz. Veronai család.

Mundi által nyújtott élmény, elég volt a személyes jelenlét, no meg a császári kedv és kegy. A kancelláriai alkalmazottaknak értelemszerűen az új és a folyamatban lévő esetekkel továbbra is foglalkozniuk kellett.

*Birodalmi ügyek*²³⁷

1433. 5. 23. A saját és a pápa követei útján küldi meg helytartójának, III. Wittelsbach Vilmos bajor hercegnek a IV. Jenővel kötött egyezség átiratát. Kéri, tárja a zsinat elé, továbbá közvetítsen irányukban.²³⁸
1433. 5. 23. A bázeli zsinathoz a római bevonulásról.²³⁹
1433. 5. 31. Felhatalmazza Nürnberget, hogy azoknak a városhoz közel eső településeknek, amelyeknek nincsen erdőjoguk, ugyanazokkal a feltételekkel, amelyeket számukra a városi tanács kiszabott, terjesszék ki azokra is.²⁴⁰
1433. 5. 31. Átadja a koronázási ékszereket tartozékaival együtt, hogy azok visszavonhatatlanul Nürnbergbe kerüljenek. Megparancsolja minden hercegnek és főúrnak, szállításukat ne akadályozzák.²⁴¹
1433. 5. 31. Felhatalmazza Nürnberg városát azok letartóztatására és bíróság elé állítására, akik az utazókat megtámadják.²⁴²

²³⁷ Értelemszerűen, ha egyes szám harmadik személyt használok, az Zsigmondra utal. A személyneveket a szövegben és a felsorolásokban modern átírásban adom meg. Abban az esetben használok az eredeti formát, ha valakit nem tudtam azonosítani.

²³⁸ RI XI/2. 9425. sz. A Regesta Imperii vonatkozó köteteiből a lábjegyzetekben nem ismétlem meg a dátumokat, hiszen ezeket a táblázatban már megtettem.

²³⁹ DRTA X. 413. sz.

²⁴⁰ RI XI/2. 9455. sz.

²⁴¹ Uo. 9456. sz.

²⁴² Uo. 9457. sz.

1433. 6. 1. Dinkelsbühl város adóügye.²⁴³
1433. 6. 3. II. Ulrich von Rosenberget értesíti a koronázásáról, a pápa támogatásáról a zsinat célja ügyében, valamint mielőbbi visszatéréséről.²⁴⁴
1433. 6. 4. Helytartójának, III. Wittelsbach Vilmos bajor herceg jóindulatába ajánlja Jakob von Sircket, továbbá ebben az ügyben tanácsosai, Hartung von Klux lovag, és Nikolaus Stock doktor, szóbeli jelentésének meghallgatására utasítja.²⁴⁵
1433. 6. 4. Zsigmond beszámol a bázeli zsinatnak a császárkoronázásról, és követeket (IV. Johannes von Chur püspök, Hartung von Klux lovag, Nikolaus Stock doktor) küld a városba.²⁴⁶
1433. 6. 4. Öt évre fegyverszünetet köt Velencével.²⁴⁷
1433. 6. 6. Örömet fejezi ki a cseh rendek felé a bázeli zsinattal folytatott reményteljes tárgyalásaik okán.²⁴⁸
1433. 6. 6. A Glatz városa közelében található telkek szolgáztatása ügyében.²⁴⁹
1433. 6. 7. Parancs II. Ulrich von Rosenbergnek, rendezze Johannes Sobětický von Sobětic ügyét.²⁵⁰
1433. 6. 8. Megparancsolja valamennyi alattvalójának, tartsák be a fegyverszünetet Velencével.²⁵¹
1433. 6. 17. Giovanni Caffarelli forli püspököt és Perugia városát tudósítja a császárkoronázásról, és hozzájuk küldi bizalmasát (Giorgio Campari da Modena).²⁵²

²⁴³ Uo. 9469. sz.

²⁴⁴ Uo. 9473. sz.

²⁴⁵ Uo. 9475. sz.

²⁴⁶ Uo. 9476. sz.

²⁴⁷ Uo. 9478–9478a. = 2db. Csillaggal jelzem, ha több, azonos tartalmú oklevélről van szó.

²⁴⁸ Uo. 9481. sz.

²⁴⁹ Uo. 9482. sz.

²⁵⁰ Uo. 9484. sz. Sobětic Klattau mellett volt.

²⁵¹ Uo. 9488. sz.

²⁵² Uo. 9494. sz.

1433. 6. 21. Megemeli 4000 forintra annak a jelzálognak az összegét, amellyel Zürich városa a kyburgi grófság feletti uralomtól megszabadulhat.²⁵³
1433. 6. 22. A Kyburg feletti jelzálog kérdése.²⁵⁴
1433. 6. 22. Engedélyezi Zürichnek, hogy megvásárolhassa Rümlag falut és Alstettent védnökségét.²⁵⁵
1433. 6. 22. Megparancsolja Ravensburg városának, hogy a Márton napi birodalmi adót Hans és Frischhans von Bodmannak fizesse.²⁵⁶
1433. 6. 22. Megparancsolja Biberach városának, hogy a Márton napi birodalmi adót Hans és Frischhans von Bodmannak fizesse.²⁵⁷
1433. 6. 22. Megparancsolja Buchhorn városának, hogy a Márton napi birodalmi adót Hans és Frischhans von Bodmannak fizesse.²⁵⁸
1433. 6. 22. Megparancsolja Kaufbeuern városának, hogy a Márton napi birodalmi adót Hans és Frischhans von Bodmannak fizesse.²⁵⁹
1433. 6. 22. Megparancsolja Leutkirch városának, hogy a Márton napi birodalmi adót Hans és Frischhans von Bodmannak fizesse.²⁶⁰
1433. 6. 22. Megparancsolja Memmingen városának, hogy a Márton napi birodalmi adót Hans és Frischhans von Bodmannak fizesse.²⁶¹

²⁵³ Uo. 9512. sz.

²⁵⁴ Uo. 9513. sz.

²⁵⁵ Uo. 9514. sz.

²⁵⁶ Uo. 9515. sz.

²⁵⁷ Uo. 9516. sz.

²⁵⁸ Uo. 9517. sz.

²⁵⁹ Uo. 9518. sz.

²⁶⁰ Uo. 9519. sz.

²⁶¹ Uo. 9520. sz.

1433. 6. 22. Megparancsolja Dinkelsbühl városának, hogy a Márton napi birodalmi adót Albrecht és Burkhard von Homburgnak fizesse.²⁶²
1433. 6. 22. Megparancsolja Weil városának, hogy a Márton napi birodalmi adót Albrecht és Burkhard von Homburgnak fizesse.²⁶³
1433. 6. 23. A cseh és morva rendeknek a bázeli zsinatra küldött követségükről, a koronázásról és arról, hogy a zsinatra készül menni.²⁶⁴
1433. 6. 27. Andrea és Leonardo Maffei da Verona adó- és tehermentességet kap.²⁶⁵
1433. 7. 6. A bázeli polgármesternek és a tanácsnak nemtetszését fejezi ki a zsinaton történetekkel kapcsolatban.²⁶⁶
1433. 7. 27. Kéri Zürich városát, függesse fel Büsingen-
nel folytatott zálogperét addig, amíg nem ér Németországba.²⁶⁷
1433. 8. 1. Megbízza Dortmund városát, hozzon ítéletet Minden városának a perében, mert amíg ő Itáliában van, nem tarthat bíróságot.²⁶⁸
1433. 8. 3. A bázeli zsinathoz.²⁶⁹
1433. 8. 7. Megköszöni III. Wittelsbach Vilmos bajor herceg üzenetét a zsinatról.²⁷⁰
1433. 8. 7. Nemtetszését fejezi ki a bázeli zsinaton történetek miatt.²⁷¹

²⁶² Uo. 9521. sz.

²⁶³ Uo. 9522. sz.

²⁶⁴ DRTA X. 501. sz.

²⁶⁵ RI XI/2. 9526. sz.

²⁶⁶ Uo. 9538. sz.

²⁶⁷ Uo. 9561. sz.

²⁶⁸ Uo. 9569. sz.

²⁶⁹ Uo. 9574. sz.

²⁷⁰ Uo. 9580. sz.

²⁷¹ Uo. 9581. sz.

1433. 8. 7. A reichersbergi kolostor védelmét II. Johannes von Reisberg salzburgi érsekre ruházza.²⁷²
1433. 8. 8. Wilhelm von Grünenberg és Henman Offenburg közti egyezség megerősítése.²⁷³
1433. 8. 9. Megígéri Henman Offenburg lovagnak, hogy november 11-ig visszaadja neki a kölcsönként 200 dukátot.²⁷⁴
1433. 8. 10. Megbízza III. Wittelsbach Vilmos bajor herceget, döntsön a Német Lovagrend, valamint Überlingen és Konstanz városok közti perben a Bodeni-tavon történő átkelés kérdésében.²⁷⁵
1433. 8. 10. Elismeri Esslingen vadászati jogát a városhoz tartozó területen I. Ludwig von Württemberg és V. Ulrich von Württemberg grófokkal szemben.²⁷⁶
1433. 8. 10. Megparancsolja Ulm városának, mivel ő több éve Ulm és Hall városainak birodalmi adóját elzálogította Konrad von Weinsbergnek, abban az esetben, ha Augsburg vagy Konstanz most a birodalmi adó kifizetését akarják, ezt megtehetik.²⁷⁷
1433. 8. 10. Újból megkéri helytartóját, III. Wittelsbach Vilmos bajor herceget, járjon el Andrea Benti Bonsignori ügyében, akinek ingóságait a velenceiek árukészletével együtt Stoffeln ura és Hermann Hecht Kemptenben és Memmingenben elkonzfiskálták. Az első fizessen kártérítést, amit az utóbbi már megtett.²⁷⁸
1433. 8. 12. Tudósítja Bázeli városát, miszerint közelgő érkezéséről értesítette Henman Offenburgot. Írt Mont-

²⁷² Uo. 9582. sz.

²⁷³ Uo. 9586. sz.

²⁷⁴ Uo. 9590. sz.

²⁷⁵ Uo. 9593. sz.

²⁷⁶ Uo. 9600. sz.

²⁷⁷ Uo. 9618. sz.; Uo. 7826. sz. 1430. 10. 7. Nürnberg.

²⁷⁸ Uo. 9621. sz.

fort-Bregenz grófnak, a Johannita rend mesterének,
bázeli szállásának előkészítéséről.²⁷⁹
1433. 8. 12. A berni Szent Mihály társaskáptalan ügyében.²⁸⁰

Összesen: 44.

Oklevelek kiadása és megerősítése

1433. 5. 31. A Szent Péter-templom kanonokjai.²⁸¹
1433. 5. 31. Bamberg város.²⁸²
1433. 5. 31. I. Frigyes brandenburgi őrgróf.²⁸³
1433. 5. 31. Kraigi urak.²⁸⁴
1433. 5. 31. Nürnberg város.^{285*}
1433. 5. 31. Leonhard von Laiming passauai püspök.²⁸⁶
1433. 5. 31. Erhard Zollner.²⁸⁷
1433. 5. 31. Kaspar Schlick kancellár.²⁸⁸
1433. 6. 5. Peter Kalde von Setterich protonotárius.²⁸⁹
1433. 6. 8. Brunoro della Scala birodalmi vikárius.²⁹⁰
1433. 6. 21. Zürich város.^{291*}
1433. 6. 22. Zürich város.²⁹²
1433. 6. 26. Peter Kalde von Setterich potonotárius.²⁹³

²⁷⁹ Uo. 9627. sz.

²⁸⁰ Uo. 9628. sz.

²⁸¹ Uo. 9429. sz.

²⁸² Uo. 9430. sz.

²⁸³ Uo. 9431. sz.

²⁸⁴ Uo. 9435. sz.

²⁸⁵ Uo. 9436–9454. sz. = 19 db.

²⁸⁶ Uo. 9458. sz.

²⁸⁷ Uo. 9466. sz. Nürnbergi származású.

²⁸⁸ Uo. 9467. sz.

²⁸⁹ Uo. 9479. sz.

²⁹⁰ Uo. 9487. sz.

²⁹¹ Uo. 9506–9508. sz. = 3 db.

²⁹² Uo. 9510. sz.

²⁹³ Uo. 9525. sz.

1433. 6. 29. Jakob von Sirck pápai protonotárius.²⁹⁴
1433. 7. 1. Katerina Heiden.²⁹⁵
1433. 7. 1. Martin Heiden.²⁹⁶
1433. 7. 1. Ulrich Haller.²⁹⁷
1433. 7. 4. Cambrai városában a Szent Aubert ágostonos kolostor.²⁹⁸
1433. 8. 8. Anton von Greyerz.²⁹⁹
1433. 8. 10. A sváb birodalmi városok.³⁰⁰
1433. 8. 10. Biberach város.³⁰¹
1433. 8. 10. Buchhorn város.³⁰²
1433. 8. 10. Dinkelsbühl város.³⁰³
1433. 8. 10. Esslingen város.³⁰⁴
1433. 8. 10. Giengen város.³⁰⁵
1433. 8. 10. Isny város.³⁰⁶
1433. 8. 10. Kaufbeuren város.³⁰⁷
1433. 8. 10. Kempten város.³⁰⁸
1433. 8. 10. Memmingen város.³⁰⁹
1433. 8. 10. Mülhausen város.³¹⁰
1433. 8. 10. Nördlingen város.³¹¹

²⁹⁴ Uo. 9530. sz.

²⁹⁵ Uo. 9533. sz. Nürnbergi származású.

²⁹⁶ Uo. 9534. sz. Nürnbergi származású.

²⁹⁷ Uo. 9535. sz. Nürnbergi származású.

²⁹⁸ Uo. 9537. sz.

²⁹⁹ Uo. 9583. sz. Wilhelm Altmann szerint Greyerz = Grueria.

³⁰⁰ Uo. 9594. sz.

³⁰¹ Uo. 9596. sz.

³⁰² Uo. 9597. sz.

³⁰³ Uo. 9598. sz.

³⁰⁴ Uo. 9599. sz.

³⁰⁵ Uo. 9602. sz.

³⁰⁶ Uo. 9603. sz.

³⁰⁷ Uo. 9604. sz.

³⁰⁸ Uo. 9605. sz.

³⁰⁹ Uo. 9606. sz.

³¹⁰ Uo. 9607. sz.

³¹¹ Uo. 9608. sz.

1433. 8. 10. Pfullendorf város.³¹²
1433. 8. 10. Ravensburg város.³¹³
1433. 8. 10. Reutlingen város.³¹⁴
1433. 8. 10. Rothenburg város.³¹⁵
1433. 8. 10. Rottweil város.³¹⁶
1433. 8. 10. Ulm város.^{317*}
1433. 8. 10. Wangen város.³¹⁸
1433. 8. 10. Weil város.³¹⁹
1433. 8. 10. (?) Heinrich és Hans von Altenberg.³²⁰
1433. 8. 12. Bázél város.³²¹
1433. 8. 12. Bázél város.³²²

Összesen: 64

Adományok

1433. 5. 31. Kaspar Schlick Bassano ura lesz.³²³
1433. 6. 1. Felhatalmazás Kaspar Schlick kancellárnak és utódainak, hogy jegyzőket nevezhessenek ki.³²⁴
1433. 6. 3. Johannes von Mausdorf a *Behemerland* előnevet kapja.³²⁵

³¹² Uo. 9609. sz.

³¹³ Uo. 9610. sz.

³¹⁴ Uo. 9612. sz.

³¹⁵ Uo. 9613. sz.

³¹⁶ Uo. 9614. sz.

³¹⁷ Uo. 9615–9617. sz. = 3 db.

³¹⁸ Uo. 9619. sz.

³¹⁹ Uo. 9620. sz.

³²⁰ Uo. 9623. sz.

³²¹ Uo. 9624. sz.

³²² Uo. 9626. sz.

³²³ ÖStA HHStA. Reichsregisterbücher K. 232v.; RI XI/2. 9467. sz.

³²⁴ Uo. 9468. sz.

³²⁵ Uo. 9472. sz.

1433. 6. 6. Peter Kalde von Setterich protonotárius minden adó és teher alól felmentést kap.³²⁶
1433. 6. 9. Bunzlau városa tekintettel a husziták okozta károokra négy éves adómentességet kap.³²⁷
1433. 6. 21. Zürich városa pallosjogot kap.^{328*}
1433. 6. 25. Johannes Guldennek kanonoki stallumot kér az aargauai székesegyházban.³²⁹
1433. 7. 12. Az ursbergi premontrei kolostor felmentést kap minden világi joghatóság alól.³³⁰
1433. 7. 15. Az ursbergi kolostort a védelme alá veszi, minden jogában és birtokában megerősíti.³³¹
1433. 8. 8. Henman Offenburg az augsti híd vámjának a felét kapja hűbérbe, a másik része birodalmi hűbérbirtok marad.³³²
1433. 8. 10. Aalen városa pallosjogot kap.³³³
1433. 8. 10. Megengedi Esslingen városának a *Plindshald* hegyen a bányászt.³³⁴
1433. 8. 10. Ravensburg városa kiváltságlevelet kap. Ulmhoz hasonlóan, *de non evocando*.³³⁵
1433. 8. 12. Bázeli városa védelmet kap Wilhelm von Hachberg-Sausenberg örgróf bírói fennhatóságával szemben.³³⁶

³²⁶ Uo. 9479. sz.

³²⁷ Uo. 9489. sz.

³²⁸ Uo. 9509–9511. sz. = 3 db.

³²⁹ Uo. 9524. sz.

³³⁰ Uo. 9541. sz.

³³¹ Uo. 9547. sz.

³³² Uo. 9587. sz.

³³³ Uo. 9595. sz.

³³⁴ Uo. 9601. sz.

³³⁵ Uo. 9611. sz.

³³⁶ Uo. 9625. sz.

1433. 8. 12. Evangelista, Cipriano Corto sienai polgár felesége, engedélyt kap, hogy selyemből készült, gyöngyökkel díszített ruhákat szállítson.³³⁷

Összesen: 17

Beleegyezés

1433. 6. 19. Hozzájárul, hogy II. Haupt von Pappenheim (Erbmarschall) eladhassa kastélyát Hans Ulrich von Stoffelnek.³³⁸

1433. 6. 19. Hozzájárul, hogy Wilhelm von Dürrwangen eladhassa kastélyát és tartozékait XI. Ludwig von Öttingen grófnak (birodalmi udvarmester) és unokaöccsének.³³⁹

Összesen: 2

Kinevezések

1433. 5. 25. Maffino Senago da Monza fiaival (Pietro, aki pápai *cubicularius*, és Antonio) együtt (*comes palatinus*).³⁴⁰

1433. 6. 1. Kaspar Schlick kancellár és utódai (lateráni palotagróf).³⁴¹

1433. 6. 3. Johannes von Mausdorf (heroldok és a kíséret feje Csehországban).³⁴²

³³⁷ Uo. 9629. sz.

³³⁸ Uo. 9497. sz.

³³⁹ Uo. 9498. sz.

³⁴⁰ Uo. 9426. sz.

³⁴¹ Uo. 9468. sz.

³⁴² Uo. 9472. sz.

1433. 6. 8. Boncambio és Giovanni, a néhai Marco Boncambio da Perugia fiai (*comes palatinus*).³⁴³
 1433. 6. 15. Amida Rapini (*monetarius*).³⁴⁴
 1433. 6. 15. Giordano Ponte (*monetarius*).³⁴⁵
 1433. 6. 18. Laurenzio Giovanni da Sant’Arcangelo (*comes palatinus*).³⁴⁶
 1433. 7. 16. Konrad Kunzel (*notarius*).³⁴⁷
 1433. 7. 19. Johannes Kirsberg Gross-Glogau-i dómkanonok (*capellanus*).³⁴⁸
 1433. 7. 28. Maffino Senago da Monza (*comes palatinus*).³⁴⁹
 1433. 7. 28. (?) Francesco della Sega (*comes palatinus*).³⁵⁰
 1433. 7. 28. (?) Ambrogio, Paulino és Giovanni Dardemoni (*comes palatinus*).³⁵¹
 1433. 7. 28. (?) Pietro Zabarella da Padova (*comes palatinus*).³⁵²
 1433. 7. 30. Andrea Donato (*conciliarius*).³⁵³
 1433. 8. 1. Paolo della Valle *artium et medicine doctor*.³⁵⁴
 1433. 8. 1. *Magister* Ernesto Aurifabri (*capellanus*).³⁵⁵
 1433. 8. 1. Johannes von Niklasdorf (*comes palatinus*).³⁵⁶

³⁴³ Uo. 9486. sz.

³⁴⁴ Uo. 9490. sz. A belley-i egyházmegyéből származik.

³⁴⁵ Uo. 9491. sz. A genfi egyházmegyéből származik.

³⁴⁶ Uo. 9496. sz.

³⁴⁷ Uo. 9548. sz.

³⁴⁸ ÖStA HHStA. Reichsregisterbücher K. 5v. Ebben nem írják, hogy Zsigmond saját káplánjának nevezi ki.; RI XI/2. 9551. sz.

³⁴⁹ RI XI/2. 9562. sz. Monzai származású. Gisella Beinhoff milánóinak tartja. BEINHOFF, 74.

³⁵⁰ RI XI/2. 9563. sz. A velencei dózse titkára.

³⁵¹ Uo. 9564. sz. Milánói származásúak.

³⁵² Uo. 9565. sz. .

³⁵³ Uo. 9566. sz. Velencei származású. 600 forint évi járandóságot is kapott.

³⁵⁴ Uo. 9570. sz.

³⁵⁵ Az eredetiben nem írják, hogy Zsigmond saját káplánjának nevezi ki. ÖStA HHStA. Reichsregisterbücher K. 18r.; RI XI/2. 9571. sz.

³⁵⁶ RI XI/2. 9572. sz. Niklasdorfi származású.

1433. 8. 5. Lodovico d'Orte és utódai (comes palatinus).³⁵⁷
1433. 8. 8. Johannes Briger bresloui kanonok (capellanus).³⁵⁸
1433. 8. 8. Matthäus Schlick (lovag és tanácsos) és magister Heinrich Schlick lateráni palotagrófok.³⁵⁹
1433. 8. 10. Felhatalmazza Niccolò Piscicelli salernói érseket, hogy Ciccarello Patrono da San Severinót kinevezhesse (notarius).³⁶⁰

Összesen: 21

Nemesség- és címeradományok

1433. 5. 31. Wenzel von Buchau, a császári kancellária jegyzője. Nemesség- és címeradomány.³⁶¹
1433. 5. 31. Marquard Brisacher von Konstanz kancelláriai regisztrátor. Nemességadományozás. Testvéreinek (Hans, Berthold, Konrad és Heinrich) címerbővítés.³⁶²
1433. 5. 31. Nikolaus Sannawer. Címeradomány.³⁶³
1433. 5. 31. Sebald Behaim. Címeradomány.³⁶⁴
1433. 5. 31. Erhard és Paul Haller, valamint utódaik. Címermegerősítés és -bővítés.³⁶⁵
1433. 5. 31. Ulrich Truchsess. Címermegerősítés és bővítés.³⁶⁶

³⁵⁷ Uo. 9576. sz.

³⁵⁸ Az eredetiben nem írják, hogy Zsigmond saját káplánjának nevezi ki. ÖStA HHStA. Reichsregisterbücher K. 18r.; RI XI/2. 9584. sz.

³⁵⁹ RI XI/2. 9588. sz.

³⁶⁰ Uo. 9592. sz.

³⁶¹ Uo. 9432. sz.

³⁶² Uo. 9434. sz.

³⁶³ Uo. 9459. sz. V. Albert osztrák herceg követe.

³⁶⁴ Uo. 9460. sz. Nürnbergi származású.

³⁶⁵ Uo. 9461. sz. Nürnbergi származásúak.

³⁶⁶ Uo. 9462. sz. Nürnbergi származású. Városi írnokként Zsigmondnál volt követségben együtt Stephan Kolerrel a koronázás idején. DRTA X. 739.

1433. 5. 31. Johannes és Nikolaus Stock és utódaik. Címermegegerősítés.³⁶⁷
 1433. 5. 31. Ulrich Blulin. Címeradomány.³⁶⁸
 1433. 5. 31. Germann Probisch. Címeradomány.³⁶⁹
 1433. 6. 2. Georg Wehinger. Címeradomány.³⁷⁰
 1433. 6. 7. Wenzel Lechowski von Baworow. Címeradomány.³⁷¹
 1433. 6. 17. Heinrich Richard von Hersel. Címeradomány.³⁷²
 1433. 6. 20. John Knight. Címeradomány.³⁷³
 1433. 6. 20. Konrad Meier von Knonau. Címeradomány.³⁷⁴
 1433. 6. 20. Leonard Heart. Címeradomány.³⁷⁵
 1433. 6. 20. Michael Stebler (*alias Graff*). Címeradomány.³⁷⁶
 1433. 6. 20. Jakob Swarzmurer és testvére (Jakob). Címeradomány.³⁷⁷
 1433. 6. 20. Gottfried/Götz Escher. Címeradomány.³⁷⁸
 1433. 6. 21. John Chapman. Címeradomány.³⁷⁹
 1433. 6. 22. Kaplati/Kaplatowsky János. Címeradomány.³⁸⁰

³⁶⁷ RI XI/2. 9463. sz.71

³⁶⁸ Uo. 9464. sz. Sulzburgi származású.

³⁶⁹ Uo. 9465. sz. Raini származású.

³⁷⁰ Uo. 9471. sz.

³⁷¹ Uo. 9483. sz.

³⁷² Uo. 9495. sz.

³⁷³ Uo. 9499. sz. Angol nemzetiségű.

³⁷⁴ Uo. 9500. sz.

³⁷⁵ Uo. 9501. sz.

³⁷⁶ Uo. 9502. sz.

³⁷⁷ Uo. 9503. sz.

³⁷⁸ Uo. 9503a. sz.

³⁷⁹ Uo. 9505. sz. Angol nemzetiségű.

³⁸⁰ Uo. 9523. sz. Wilhelm Altmann szerint a Capalat = Capolago és a comói-tartományban található. Uo. Ezt Gisella Beinhoff is átveszi. BEINHOFF, 72. Én is így tettem, mert valóban van egy Capolago helység a Lago di Lugano tónál. E. KOVÁCS 2009, 1323–1384. De ebben az esetben Kaplati/Kaplatowsky Jánosról van szó, aki Rómában *miles et magister armorum camere imperatorisként* szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 121r–v. 1433. 7. 13. Kaplatowsky a szlovákos kiejtés. KUBINYI, 25–26. Mivel a szupplikációk mind Rómában történtek, nem adom meg a kiadási helyet.

1433. 6. 28. Gottfried/Götz Escher. Címeradomány.³⁸¹
 1433. 6. 29. Ginazzo Azzoni da Siena. Nemesség- és címeradomány.³⁸²
 1433. 7. 2. Martin, Otto és Konrad Heiden. Címermege-
 rősítés és -bővítés.³⁸³
 1433. 7. 10. Franz, Johannes, II. Heinrich, Georg és Wil-
 helm Rummel. Címermege-
 rősítés és- bővítés.³⁸⁴
 1433. 7. 13. Konrad Behaim. Címeradomány.³⁸⁵
 1433. 7. 13. Kaspar, Heinrich és Wilhelm Schlick. Címerbő-
 vítés.³⁸⁶
 1433. 7. 14. Johannes és Michael Neckel. Címeradomány.³⁸⁷
 1433. 7. 14. (?). Michael Holger. Címeradomány.³⁸⁸
 1433. 7. 18. Stefan Swartzel. Címeradomány.³⁸⁹
 1433. 7. 20. Benvenuto Crode da Bologna. Címeradomány.³⁹⁰
 1433. 7. 25. Giacomo Dannaro da Capodimonte Címer-
 adomány.³⁹¹
 1433. 7. 30. Pierre de Quercu alias Duchesne. Nemesség-
 és címeradomány.³⁹²
 1433. 8. 1. Johannes von Niklasdorf. Címermege-
 rősítés.³⁹³
 1433. 8. 1. Angelo Ponte da Perugia. Nemesség- és címer-
 adomány.³⁹⁴

³⁸¹ Az eredetiben nem írják, hogy lovag és hogy zürichi. ÖStA HHStA. Reichsregisterbücher K. 3r.; RI XI/2. 9528. sz.; Uo. 9503a. sz. 1433. 6. 20. A címer leírása: URKUNDENREGESTEN VI. 7587. sz. 1433. 6. 28. Róma. Zsigmond oklevele.

³⁸² RI XI/2. 9529. sz.

³⁸³ Uo. 9536. sz. Nürnbergi származásúak.

³⁸⁴ Uo. 9540. sz. Nürnbergi származásúak

³⁸⁵ Uo. 9542. sz. Gross-Konreut-i származású.

³⁸⁶ Uo. 9543. sz.

³⁸⁷ Uo. 9544. sz.

³⁸⁸ Uo. 9545. sz.

³⁸⁹ Uo. 9550. sz.

³⁹⁰ Uo. 9552. sz.

³⁹¹ Uo. 9559. sz.

³⁹² Uo. 9567. sz. Brüsszeli származású.

³⁹³ Uo. 9572. sz.

³⁹⁴ Uo. 9573. sz.

1433. 8. 6. Hieronymus von Liegnitz (*alias Aurifaber*).
Címermegerősítés.³⁹⁵
1433. 8. 10. Jakob Gerlach von Görlitz. Címeradomány.³⁹⁶
1433. 8. 10. (?). Heinrich és Hans von Altenberg. Címer-
megerősítés.³⁹⁷
1433. 8. 12. Maffino Senago da Monza. Címerbővítés.³⁹⁸
1433. 8. 12. Battista Scazoli d'Urbino. Címeradomány.³⁹⁹
1433. 8. 12. Bartholomäus Poignar. Címeradomány.⁴⁰⁰

Összesen: 40

Lovaggá ütések

1433. 5. 31. Marquard Brisacher von Konstanz.⁴⁰¹
1433. 5. 31. Nikolaus Sannawer.⁴⁰²
1433. 5. 31. Sebald Behaim.⁴⁰³
1433. 7. 30. Andrea Donato.⁴⁰⁴

Összesen: 4

³⁹⁵ Uo. 9577. sz. .

³⁹⁶ Uo. 9622. sz.

³⁹⁷ Uo. 9623. sz.

³⁹⁸ Uo. 9634. sz. Monzai származású. Gisella Beinhoff milánóinak tartja. BEINHOFF, 74.

³⁹⁹ RI XI/2. 9635. sz.

⁴⁰⁰ Uo. 9636. sz.

⁴⁰¹ Uo. 9434. sz.

⁴⁰² Uo. 9459. sz. V. Albert osztrák herceg követe.

⁴⁰³ Uo. 9460. sz. Nürnbergi származású.

⁴⁰⁴ Uo. 9566. sz.; BMC. Cicogna 3756. 482. 1433. június 7-i bejegyzés. Girgio Dolfín krónikája.

*Familiárisi kinevezések*⁴⁰⁵

1433. 5. 31. Wenzel von Buchau, a császári kancellária jegyzője.⁴⁰⁶
1433. 6. 1. Battista da Perugia fiai (Carlo és Tibaldo).⁴⁰⁷
1433. 6. 3. Nikolaus Schott.⁴⁰⁸
1433. 6. 27. Andrea Maffei da Verona.⁴⁰⁹
1433. 6. (?) Butero Nigrelli da Verona.⁴¹⁰
1433. 7. 1. Bertolino, Pietro Gavardo da Verona fia.⁴¹¹
1433. 7. 15. Antonio Cattaneo da Genova.⁴¹²
1433. 7. 20. Giacomo, Michele Falceri da Verona fia.⁴¹³
1433. 7. 22. Giovanni Paolo Mariotti da Montecelio.⁴¹⁴
1433. 7. 25. Camerano, Angelello Vacaldane da.⁴¹⁵
1433. 7. 31. Konrad, Dietrich von Rudolfstadt fia.⁴¹⁶
1433. 8. 4. Andreas Raser.⁴¹⁷
1433. 8. 6. Marco Dalliga.⁴¹⁸
1433. 8. 6. *Magister Johannes Hufnagel von Olmütz.*⁴¹⁹
1433. 8. 8. Taddeo Adimari *artium et medicine doctor.*⁴²⁰
1433. 8. 12. Johannes von Niklasdorf.⁴²¹

⁴⁰⁵ Familiáriszá fogadó, valamint a kedvezményezett így nevező okleveleket soroltam ide.

⁴⁰⁶ RI XI/2. 9433. sz.

⁴⁰⁷ Uo. 9470. sz.

⁴⁰⁸ Uo. 9474. sz. A lüttichi/liège-i egyházmegyéből származik.

⁴⁰⁹ Uo. 9526. sz.

⁴¹⁰ Uo. 9531. sz.

⁴¹¹ Uo. 9532. sz.

⁴¹² Uo. 9546. sz.

⁴¹³ Uo. 9555. sz.

⁴¹⁴ ÖStA HHStA. Reichsregisterbücher K. 5v.; RI XI/2. 9556. sz.

⁴¹⁵ Uo. 9560. sz.

⁴¹⁶ Uo. 9568. sz.

⁴¹⁷ A szövegben ezt olvashatjuk: *littere familiaritatis unacum conductu.* ÖStA HHStA. Reichsregisterbücher K. 60v.; RI XI/2. 9575. sz.

⁴¹⁸ RI XI/2. 9578. sz.

⁴¹⁹ Uo. 9579. sz.

⁴²⁰ Uo. 9585. sz. Trevisói származású. BEINHOFF, 72.

⁴²¹ RI XI/2. 9631. sz.

1433. 8. 12. Rogerio, Francesco da Gaiano fia.⁴²²

1433. 8. 12. Magister Wilhelm Rabbe.⁴²³

Összesen: 18

Litterae doctoratus

1433. 7. 24. Antonio Siculo Sagensi da Vinci (*legum doctor*).⁴²⁴

Összesen: 1

Legitimatio

1433. 6. 4. Poggio di Guccio da Terranuova fiai (Bartolomeo, Lucrezio, Guccio).⁴²⁵

1433. 6. 8. Johannes Bürger.⁴²⁶

1433. 6. 16. Rosapolus d'Ugo da Firenze és Junicempus d'Ugo da Firenze, Ugo d'Ugoni da Firenze fiai.⁴²⁷

1433. 6. 16. Jean de Thiennes.⁴²⁸

1433. 6. 20. Simone Taddei da Rieti, Matteo Simonitti presbiter fia.⁴²⁹

1433. 7. 9. Baldassare, Giovanni Pieri da Pisa fia.⁴³⁰

1433. 7. 16. Johannes, Nikolaus és Kornelius, Johannes Tongerle eyckeni dómkanonok fiai.⁴³¹

⁴²² Uo. 9632. sz. .

⁴²³ Uo. 9633. sz.

⁴²⁴ ÖStA HHStA. Reichsregisterbücher K. 17r.; RI XI/2. 9557. sz.

⁴²⁵ Uo. 9477. sz.

⁴²⁶ Uo. 9485. sz. Augsburgi származású.

⁴²⁷ Uo. 9492. sz. A két gyerek nevét nem tudtam olaszosítani.

⁴²⁸ Uo. 9493. sz.

⁴²⁹ Uo. 9504. sz.

⁴³⁰ Uo. 9539. sz.

⁴³¹ Uo. 9549. sz. A lüttichi/liègei egyházmegyéből származnak.

1433. 7. 20. Galeotto, Giacomo, Rainaldo, Rogerio, Gabriele és Ludovica Orsini.⁴³²

1433. 7. 20. Werner Hochede.⁴³³

1433. 7. 24. Giovanni, Giovanni da Balma presbiter fia.⁴³⁴

1433. 8. 9. Franz és Anton, Anton von Greyerz gróf fiai.⁴³⁵

1433. 8. 9. Martino, Battista, Antonaccio, Giacomo, Francesco Orsini conte di Gravina e Conversano házasságon kívül született gyermekei, az egész Orsini család egyetértésével.⁴³⁶

1433. 8. 12. Salebun Orsini.⁴³⁷

Összesen: 13

Mit mutatnak a fentebb felsorolt adatok? Elsősorban arra utalnak, a koronázás fontosságával egyenes arányban áll az adományok mennyisége.⁴³⁸ 1433. május 21. és augusztus 12. között ügyekre bontva ezek száma 223.⁴³⁹ Napokra lazítva:

Május 21–22.: 0. Május 23.: 2/2. Május 24–30.: 0. Május 31.: 43/3.

⁴³² Uo. 9553. sz. Római származásúak. BEINHOFF, 73.

⁴³³ RI XI/2. 9554. sz. Brémai egyházmegyes pap.

⁴³⁴ Uo. 9558. sz.

⁴³⁵ Uo. 9589. sz.

⁴³⁶ Uo. 9591. sz. Római származásúak.

⁴³⁷ Uo. 9630. sz. Római származású.

⁴³⁸ A / jel azt jelenti, aznap hány oklevelet adtak ki, és ebből mennyi a birodalmi ügy.

⁴³⁹ Abban az esetben, ha egy oklevélen valaki jól értelmezhetően több kiváltságot kapott, azt szétbontottam. Zsigmond ugyan 1433. augusztus 13-án elhagyta Rómát, és még ezen a napon is adományokat osztogathatott, de erről nem ismerünk okleveleket. Ezért számolok a hónap 12. napjával. Állítólag végleges elutazásakor (1433. augusztus 13.) lovaggá ütötte Henman Offenburgot. CHRONIK (OFFENBURG), 304. Zsigmond 1433 novemberében, Bázelen, valóban így titulálja. RI XI/2. 9813. sz. 1433. 11. 13. Bazel.

Június 1.: 4/1. Június 2.: 1. Június 3.: 4/1. Június 4.: 5/4.
 Június 5.: 1. Június 6.: 3/2. Június 7.: 2/1. Június 8.: 4/1.
 Június 9.: 1. Június 10–14.: 0. Június 15.: 2. Június 16.: 2.
 Június 17.: 1/1. Június 18.: 1. Június 19.: 2. Június 20.: 7. Jú-
 nius 21.: 7/1. Június 22.: 12/10. Június 23.: 1/1. Június 24.: 0.
 Június 25.: 1. Június 26.: 1. Június 27.: 2/1. Június 28.: 1. Jú-
 nius 29.: 2. Június 30.: 0.⁴⁴⁰

Július 1.: 4. Július 2.: 1. Július 3.: 0. Július 4.: 1. Július
 5.: 0. Július 6.: 1/1. Július 7–8.: 0. Július 9.: 1. Július 10.: 1.
 Július 11.: 0. Július 12.: 1. Július 13.: 2. Július 14.: 2. Július 15.:
 2. Július 16.: 2. Július 17.: 0. Július 18.: 1. Július 19.: 1. Július
 20.: 4. Július 21.: 0. Július 22.: 1. Július 23.: 0. Július 24.: 1.
 Július 25.: 2. Július 26.: 0. Július 27.: 1/1. Július 28.: 3. Július
 29.: 0. Július 30.: 3. Július 31.: 1.

Augusztus 1.: 4/1. Augusztus 2.: 0. Augusztus 3.: 1/1.
 Augusztus 4.: 1. Augusztus 5.: 1. Augusztus 6.: 2. Augusz-
 tus 7.: 3/3. Augusztus 8.: 5/1. Augusztus 9.: 3/1. Augusztus
 10.: 33/4. Augusztus 11.: 0. Augusztus 12.: 12/2.

Jelzem, a fenti csoportosítás teljesen önkényes, de azt
 gondolom, valamilyen képet azért adhat a koronázáshoz
 köthető kiadványokról. Jól látszik, melyek azok a napok,
 amelyeken csúcsra járt az adománybiznisz. Mire gondo-
 lok? Azokra a pénzekre, amelyeket ki kellett fizetni. Újból
 egy nürnbergi forráshoz kell nyúlnom, mivel tudomásom
 szerint máshonnét nem maradt ránk hasonló adat. A vá-
 ros 22 irat (oklevelek és másolatok) fejében – ezek közül
 nyolcat aranybullával, a többit felségpecséttel látták el –
 600 dukátot fizetett ki a kancelláriának. A nemesfém ára
 újabb 200, az aranyműves munkája 40, míg az alkalma-
 zottak 50 dukátot kaptak borraivalóként.⁴⁴¹ Ez bizony nem

⁴⁴⁰ Butero Nigrelli da Verona ügyében nem ismerjük a napi dátumot.
 RI XI/2. 9531. sz. 1433. 6. (?). Ezért ebben a hónapban vele nem
 számoltam.

⁴⁴¹ CHRONIKEN I. 451–452.

kevés.⁴⁴² Boldoggá tenne, ha az *aurifaber* Petrus de Ungaria lett volna, aki Sienában biztosan a kíséret tagja.⁴⁴³

Mivel a koronázás napján 43 oklevelet adtak ki – ezekből csak három foglalkozott birodalmi ügyekkel – nyilvánvalóan valamennyit jóval előbb előkészítették, és előzetesen megszerkesztették. Bizonyosan rendes tumultus lehetett a jelentkezők között, hogy május 31-én kapják meg vágyaik tárgyát. Júniusban tovább csöpögtették a császári kegyet, de számottevő diplomát főleg a hónap 21. és 22. napjára datáltak. Júliusban a kancelláriából szintén apránként kerültek ki az iratok, és így volt ez augusztusban is, de ekkor utolsó hullámként tizedikén 33-at fogalmaztak meg.⁴⁴⁴ A listából könnyen rekonstruálhatók a kiváltságok. A koronázás napját az oklevél szentesítések – ebben Nürnberg vitte a prímet –, a nemesség- és címeradományok/megerősítések, valamint a lovaggá ütések jellemezték.⁴⁴⁵ Június 21-re értek be Zürich próbálkozásai, míg a következő nap Zsigmond többek között a Márton napi birodalmi adóról rendelkezett. Augusztus 10-ének a sváb birodalmi városok lettek a haszonélvezői. A fentebb említett három csúcspont mellett folyamatosan csordogáltak az diplomák.

Keveset tudunk arról, kik dolgoztak a hivatalban, amelyet 1430 ősztől birodalmi alkancellárként Kaspar Schlick felügyelt. Három év múlva szakmai pályafutásának csúcsára ért. 1433. június végén már ő a *summus cancellarius*.⁴⁴⁶ Ugyanott Peter Kalde von Setterich Zsig-

⁴⁴² Ez összesen 890 dukát.

⁴⁴³ AS SIENA. Concistorio 399. k. 39r. 1432. 8. 1.; DRTA X. 463. Máskor *bullatorként* említik. Ekkor 20 librát kapott az aranybullák fejében. AS SIENA. Concistorio 400. k. 9v. 1432. 9. 10. Valamint: E. KOVÁCS 2018, 46.

⁴⁴⁴ Ezek közül csak négy foglalkozott birodalmi ügyekkel.

⁴⁴⁵ A lovaggá ütésekre: Böninger.

⁴⁴⁶ ELBEL-ZAJIC, 67. 92–93.

mond jegyzőjeként és titkáráként tevékenykedett.⁴⁴⁷ Már 1414 végétől a német kancelláriában dolgozott.⁴⁴⁸ Ismerjük még Marquard Brisacher von Konstanz regisztrátor és Wenzel von Buchau császári kancelláriai jegyző nevét.⁴⁴⁹ Örömmel sorolnám ide Hermann Hechtet is, akiről Ulmból, Nürnbergből, Feldkirchből és Piacenzából van adatunk.⁴⁵⁰ Itt meg is verselték. Oswald von Wolkenstein egy gúnyos poémában emlékezett meg Zsigmond piacenzai titkáráról és protonotáriusáról.⁴⁵¹ De járt a királylyal Pármában, Luccában és Sienában is.⁴⁵² Miért a felsorolás? Mert neve a római forrásokban nem szerepelt, csak egy lényegtelen ügyben.⁴⁵³ Ebből aztán ki nem derül, volt-e egyáltalán az *Urbsban*. Mi ellenben biztosak lehetünk az igenlő válaszban. Példája jól mutatja, milyen sokan maradhattak ki a listákból. Jelzem, a *Caput Mundi* után is Zsigmonddal tartott.⁴⁵⁴ Sorolhatnám őket napestig, hiszen akik megfordultak Sienában, nagy valószínűséggel Rómában is megjelenhettek, de mivel a tanulmány

⁴⁴⁷ RI XI/2. 9429. sz. 1433. 5. 31.

⁴⁴⁸ Életére: GRAMSCH, Personenkatalog 299. sz.

⁴⁴⁹ Marquard Brisacher von Konstanzra: RI XI/2. 9440. sz. 1433. 5. 31. Wenzel von Buchaura: Uo. 9432. sz. 1433. 5. 31.; Uo. 9433. sz. 1433. 5. 31.

⁴⁵⁰ Ulm: Uo. 7961. sz. 1430. 11. 16. Ulm. Nürnberg: Uo. 8714. sz. 1431. 7. 17. Nürnberg. Feldkirch: Uo. 8885. sz. 1431. 10. 3. Feldkirch. Piacenza: ATTI I. 473. sz. 1432. 2. 13. Milánó. A milánói herceg levele.

⁴⁵¹ ASTORI–VIGNOLA, 13–26. A vers címe: *Wer die augen wil verschnüren mit den prenden*. WOLKENSTEIN, 76.

⁴⁵² Értsd: Hermann Hecht. Párma: AS MANTOVA. Archivio Gonzaga. Busta 1367. sz. 244r–245v. 1432. 4. 26. Párma. Simone da Crema mantovai követ levele. Lucca: RI XI/2. 9194. sz. 1432. 7. 1. Lucca. Siena: Uo. 9304. sz. 1432. 11. 1. Siena.

⁴⁵³ Újból megkéri helytartóját, III. Wittelsbach Vilmos bajor herceget, hogy járjon el Andrea Benti Bonsignori ügyében, akinek ingóságait a velenceiek árukészletével együtt Stoffeln ura és Hermann Hecht Kemptenben és Memmingenben elkönfiskálták. Az első fizessen kártérítést, amit az utóbbi már megtett. Uo. 9621. sz. 1433. 8. 10.

⁴⁵⁴ Bázelen is megfordult. Uo. 9743. sz. 1433. 11. 1. Bazel.

tárgya a koronázás, csak azokkal foglalkozom, akik ott lehetnek.⁴⁵⁵ Hermann Hecht példája jól mutatja, a kíséret tagjainak esetleges az említése. Gondoljunk Táplánszentmiklósi (Magnus/Nagy) Lászlóra, aki Zsigmond valamennyi koronázásán részt vett,⁴⁵⁶ de egyik listán sem szerepelt.⁴⁵⁷ Róla kijelenthetjük: nem félt a vírustól.⁴⁵⁸ Gatalóci Mátyás nem a birodalmi, hanem a magyar kancellária (titkos) feje hasonlóan ott forgolódott az *Urbsban*.⁴⁵⁹ Már Milánóban a kíséretben találjuk.⁴⁶⁰ Luccában is ott sürgölődött.⁴⁶¹ A pécsi prépostról Sienában kétszer tettek említést, másodjára éppen nemességhez jutott.⁴⁶² Az élet még tartogatott számára meglepetéseket. 1434 és 1438 között és 1439-ben ő lett hazánk *summus cancellarius*.⁴⁶³ Rajtuk kívül nyilvánvalóan számos keményen dolgozó kisember tevékenykedett (írnokok, festők, aranyművesek stb.) a kancelláriában, de róluk semmit sem tudok.

Az adományozottak listájából sokan kimaradhattak, nem csak figyelmetlenségem okán. Számos alkalommal több kiváltságot ismerünk, mint a *Reichsregisterbuch*ba másoltakat. Zsigmond Foligno urát III. Corrado Trincit és fiát (Niccolò) az *Urbsban comes palatinus*nak nevezte ki, de erről semmit sem találni a római oklevelekben.⁴⁶⁴ Hasonlóan hiába keressük Giovanni Salvo nevét, aki *litte-*

⁴⁵⁵ A sienai kíséret tagjaira: E. KOVÁCS 2018, 258–261.

⁴⁵⁶ Értsd: Aachenben, Milánóban és Rómában.

⁴⁵⁷ E. KOVÁCS 2018, 165.

⁴⁵⁸ Ezt az utókornak a kormeghatározást segítő.

⁴⁵⁹ Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 286. k. 251v. 1433. 6. 10.

⁴⁶⁰ DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél.

⁴⁶¹ AS SIENA. Concistorio 1926. k. 40. sz. 1432. 7. 1. Lucca. Giovanni da Massa levele. Zsigmond és kíséretének luccai napjaira: E. KOVÁCS 2007, 353–364.

⁴⁶² FECINI, 844. 1432. 7. 12.; ÖStA HHStA. Reichsregisterbücher J. 198v. 1433. 1. 1. Siena.; RI XI/2. 9344. sz.

⁴⁶³ ENGEL II, 82.; C. TÓTH 2013, 55.

⁴⁶⁴ BEINHOF, 22.

rae familiaritatis kapott a császártól.⁴⁶⁵ Stefano Infessura tudomása alapján – már említettem – A Luxemburgi a hídon lovaggá ütötte Carlo Orsini da Braccianót és fiát, Robertót.⁴⁶⁶ Hasonló kegyben részesült a krónikás szerint Stefano Stati is.⁴⁶⁷ Palidoro Baglioni, akit IV. Jenő pápa szenátornak nevezett ki, majd később kétszer Firenze *podestà*ja lett, ugyanennek a címnek örülhetett.⁴⁶⁸ Aztán ott vannak a Heinz Imhof által említett *Száznyolcvanak*, akik mindannyian a Tiberis átkelőjén osztoztak ebben a kiváltságban.⁴⁶⁹ A szám erős túlzásnak tűnik, de ki tudhatja? Semmiképpen sem szeretnék kételkedni a nürnbergi polgár szavaiban, még akkor sem, ha nem is volt jelen a koronázáson, hírből hallott a tömegjelenetről. A zürichi hagyomány alapján Rudolf Stüssi polgármester, valamint Gottfried/Götz Escher, Johannes és Heinrich Schwendi városi polgárok szintén Rómában kapták meg azt a rangot,⁴⁷⁰ hasonlóan a bázeli Henman Offenburghoz.⁴⁷¹ Mindannyian a Tevere hídján.⁴⁷² Amikor azt olvassuk, hogy Zsigmond egykori ellenfelét, Micheletto Attendolo

⁴⁶⁵ Uo. 59.

⁴⁶⁶ INFESSURA, 30.

⁴⁶⁷ Uo.

⁴⁶⁸ ASTUR, 453.

⁴⁶⁹ DRTA X. 508. sz. 1433. 6. 29. Nürnberg. Heinz Imhof levele.

⁴⁷⁰ Rudolf Stüssit városában 1434-ben lovagként említik. URKUNDENREGESTEN VI. 7674. sz. 1434. 4. 20. Zürich. Gottfried/Götz Eschert városában 1434-ben lovagként említik. Uo. 7659. sz. 1434. 2. 10. Zürich. Johannes Schwendit városában 1433-ban lovagként említik. Uo. 7608. sz. 1433. 8. 27. Zürich. Heinrich Schwendit városában 1435-ben lovagként említik. Uo. 7752. sz. 1435. 1. 29. Zürich. Valamint: MÜLLER III. 175.; LASSNER 2012.

⁴⁷¹ MÜLLER III. 175–176.; GILOMEN–SCHENKEL. 1433 tavaszán még nem lovag. StA KBS. Adelsarchiv Grünenberg. No. 2. sz. 1433. 3. 26. Schaufhausen. Bázeli polgárok oklevele. 1434-ben már lovagként említik. Uo. Regesten Klosterarchiv St. Clara. No. 618. sz. 1434. 4. 26. Bazel. A kolostor oklevele.

⁴⁷² Állítólag ez 1433. augusztus 13-án – az elutazás napján – történt. CHRONIK (OFFENBURG), 304.

zsoldosvezért, aki nemrég még Firenzét szolgálta, a koronázás után a császár lovaggá ütötte,⁴⁷³ támad bennem némi kétely. Hamis elképzeléseim lehetnek a ceremóniáról, de azt gondolom, 180 embert kitüntetni, mindezt egymás után, ráadásul az elindulás napján (1433. augusztus 13.), nem kis teljesítmény. Az okleveles bizonyítékok hiánya, hiszen ilyen tömeges kiváltságról csak maradt volna valakinél valamilyen írásféle, aprócska kétséget azért ébreszt bennem. Kompromisszumos megoldásként a következők végig gondolatát javaslom. A látványos *performance* résztvevői talán nem is kaptak oklevelet. A kancelláriában minden bizonnyal képesek lettek volna ilyen hatalmas mennyiségű diploma kiállítására, és az ügyek előkészítésére, de ezek bekerültek volna a *Reichsregisterbuch*ba. Nem véletlenül használom a vizuális műfaj fenti megnevezését. Zsigmondtól el tudom fogadni a rögtönzést. Szép emlékét hagyni magam után, gondolhatta, és kitüntette a hídon sorfalat állókat. Ha így volt, ha nem, bizonyos: Sztáncsi Nyári András és Rédei Nyári Mátyás jól helyezkedhettek *on the bridge*, hiszen mindketten lovagok lettek. A császár erre két év múlva utalt is.⁴⁷⁴

Megválaszolhatatlan kérdésnek tűnik a csoportos látványosság technikai kivitelezése, de egy közjegyzői irat a segítségünkre lehet. Az ebbe foglaltakat kétségkívül nem lehet általánosítani, ellenben jól mutatja, milyen egyéb módokon lehetett rangokhoz jutni. Miután Zsigmond 1433. szeptember 3-án elhagyta a Malatestik fővárosát, Cesenaticót és Cerviát érintve szorgalmasan vonult Ravenna irányába.⁴⁷⁵ A hónap ötödik napján a Savio folyó átkelőjénél, Castiglione falucskánál, messer Guglielmo Maschi da Sant'Agata rimini polgárt annak kérésére co-

⁴⁷³ CAPASSO. 1433 tavaszán már a pápa szolgálatában állt. AS SIENA. Concistorio 1640. k. 73v–74r. 1433. 3. 23.

⁴⁷⁴ MNL OL DF 250969. sz. 1435. 5. 4. Pozsony. Zsigmond oklevele.

⁴⁷⁵ E. KOVÁCS 2013a, 376.

mes palatinusnak nevezte ki. Erről semmilyen írás nem készült, de szerencséjére, az esetet sokan látták. A szerencsés polgár címe elfogadása érdekében 1433. október 1-én eljárást indított, ahol meghallgatták a szemtanúkat. Az ügyet a város püspöke előtt (Girolamo Leonardi) tárgyalták. A kérelmező címei sokatmondóak: *legum doctor, advocatus sancti concistorii ac palatinus et Portuli comes*. Elsőnek Domenico Malatesti, akit ekkor már a Novello névvel illettek, beszámolóját hallgatták meg és foglalták írásba.⁴⁷⁶ Cesena ura szerint Zsigmond a következőket mondta: *Nos constituimus et creamus dominum Gullielmum doctorem nostrum hic existentem nostrum comitem palatinum et nostri imperialis palatii audiencie et aule cum descendentes et posteris suis*. Miután Guglielmo Maschi da Sant'Agata mindezt elfogadta, majd *accepit per manum et per obsculum pacis de comitatu et officio predictis investivit et ad possessionem illius aumpsit et admisit*. A császár mindezt lovon ülve (*existente in equo*) tette, míg a kedvezményezett állva (*existente pedestre*) fogadta a kegyet.⁴⁷⁷ A Malatestik bizalmi emberének sikeres perét egészen 1438. február 2-ig tudjuk követni. Ekkor már az új rimini episcopus (Cristoforo da San Marcello) döntött ügyében.⁴⁷⁸

Számomra mindig megmagyarázhatatlan az emberek vonzódása a semmitmondó rangokhoz, amelyekről a plecsnikhez hasonlóan Maklár Zoltán óta tudjuk: *A kitüntetést az kapja, akinek adják*. De lássuk be, a kiváltság reménye mindig meg tudta bolondítani az embereket. Akkor még megértem a törleszkedést, ha pénz is jár vele, de a legtöbb esetben nem volt más, mint egyszerű

⁴⁷⁶ Az összes tanút és vallomásaikat most nem sorolom fel.

⁴⁷⁷ AS RIMINI. Archivio Notarile. Baldassare di Giovanni da Montefiore. Prima filza 1428–1469. 139r–145r. 1438. 2. 7. Valamint: AFFÒ 232–233.; Uo. 171–179.

⁴⁷⁸ AS RIMINI. Archivio Notarile. Baldassare di Giovanni da Montefiore. Prima filza 1428–1469. 139r–145r. 1438. 2. 7.

cím. Mentségükre, ezekkel a titulusokkal, elsősorban lokálisan, társadalmi, politikai és gazdaság előnyökhöz juthattak.

És még valami. Könnyedén lebecsüljük a Német-római Birodalom első emberének társadalmi súlyát. Tesszük ezt a magyar történelem szemszögéből, ahol az ország egységét 1526-ig komolyan semmi sem fenyegette. A területi széttagoltság ismeretlen volt, ellentétben Nyugat-Európával. Kényelmesebb volt kormányozni Hungária királynak, mint ugyanezt megtenni a németnek, hiszen a birodalmat számos tartomány alkotta, eltérő érdekekkel, különböző uralkodóházak vezetésével. Itt bizony egyeztetni és tárgyalni kellett. Nemcsak hercegekkel, grófokkal, érsekekkel és püspökökkel, hanem a városi polgársággal is. Az erőből politizálás hosszútávon mit sem ért. Ez nem a gyengeség jele, habár sokan annak akarják látni és láttatni. Zárásként: ha a császár bárhol megjelent, méltóságának megfelelően fogadták, és özönlöttek hozzá a kérelmezők. Zsigmond esetében láthattuk, így történt ez Rómában is.

VI. Jó helyen dolgozunk

A kancelláriában tevékenykedőkkel kezdem Fortuna kegyeltjeinek a felsorolását. A legnagyobb haszonélvezőnek közülük Kaspar Schlick és rokonsága számított. Rómában erősítették meg az al/főkancellár okleveleit és adományait, valamint megkapja a Bassano ura címét.⁴⁷⁹ Másnap újabb kiváltságokkal lett gazdagabb. Jegyzők kinevezése, lateráni palotagrófi cím neki és utódainak egyaránt.⁴⁸⁰ Júliusban egy címerbővítésnek örülhettek (Kaspar, Heinrich, Wilhelm).⁴⁸¹ Augusztus 8-án este már Matthäus és Heinrich lateráni palotagrófként hajthatták álomra fejüket.⁴⁸² Ezen nincs mit csodálkozni. Az al/főkancellár Zsigmond legbizalmasabb emberének számított, ráadásul jelentős szerepet játszott a koronázás politikai megszervezésében. Brunoro della Scala szerényen beérte egyetlen egy oklevelének az átfogalmazásával.⁴⁸³ Visszafogottságának okát ennek tartalmában látom. A császár a veronai és vicenzai birodalmi vikáriusságát újította meg. Peter Kalde von Setterich már palotagrófként érkezett Rómába, címét Sienában kapta.⁴⁸⁴ Feltehetőleg az *Urbs*ban lett *protonotarius*.⁴⁸⁵ 1433 júniusában már valamennyi római diplomájában így említették. Oklevélmegerősítéseket és

⁴⁷⁹ RI XI/2. 9467. sz. 1431. 5. 31.

⁴⁸⁰ Uo. 9468. sz. 1433. 6. 1.

⁴⁸¹ Uo. 9543. sz. 1433. 7. 13.

⁴⁸² Feltéve, ha ott voltak. Uo. 9588. sz. 1431. 8. 8.

⁴⁸³ Uo. 9487. sz. 1433. 6. 8.

⁴⁸⁴ Uo. 9335. sz. 1432. 12. 20. Siena.

⁴⁸⁵ Azért a feltételes mód, mert ismerünk egy Rómában 1433. június 6-án kiadott oklevelet, ahol közjegyzőnek nevezte ki Zsigmond. Wilhelm Altmann is jelezte, az eredetiben található dátum (1433. május 6.) hibás. Uo. 9423. sz. 1433. 6. 6.; REPERTORIUM GERMANICUM V. 7607. sz. A Repertorium Germanicum V. kötetéből történő hivatkozások esetében nem adom meg a kiadási helyet, mert az mindig Róma.

gazdasági kiváltságot is kapott.⁴⁸⁶ Rómában ő volt a relátora a Szent Péter-székesegyház kanonokjainak adott oklevélnek, mint az aacheni Szűz Mária egyház *canonica*. Zsigmond jegyzőjeként és titkáráként tevékenykedett.⁴⁸⁷ Rendes álláshalmozónak számított. A zágrábi kanonok, valamint a német királyt koronázó város mellett Breslauban és Tongerenben is javadalmas. A császár kérésére – jóval a koronázás után – *concedit facultatem duo beneficia incompatibilis insimul retinendi ad triennium*.⁴⁸⁸ I. Albert magyar uralkodó kancelláriájában is dolgozott.⁴⁸⁹

Marquard Brisacher von Konstanz regisztrátor 1430-ban csatlakozott az udvarhoz.⁴⁹⁰ Nürnbergben már a kíséret tagjaként ismerjük.⁴⁹¹ 1431. szeptember 12-én Landsbergben az uralkodó familiárisának nevezik. Itt testvéreivel együtt címerrel és lovagsággal lett gazdagabb.⁴⁹² A koronázás napján nemes lett, a Tiberis hídján lovagá ütötték, családi jelvényüket szintén megújították.⁴⁹³ 1435-ig maradt Zsigmond szolgálatában. Élete remekül alakult. I. Albert és III. Frigyes német király idején *protonotarius*.⁴⁹⁴ 1451-ben és 1456-ban szülővárosában polgármesternek választották.⁴⁹⁵ A csehországi Wenzel von

⁴⁸⁶ RI XI/2. 9479. sz. 1433. 6. 5.; Uo. 9525. sz. 1433. 6. 26.; Uo. 9479. sz. 1433. 6. 6.

⁴⁸⁷ Uo. 9429. sz. 1433. 5. 31.

⁴⁸⁸ LUKCSICS II. 310. sz. 1433. 9. 12. Lukcsics Pál munkájára hivatkozva nem adom meg a kiadási helyet, mert az mindig Róma.

⁴⁸⁹ MNL OL DF 287576. sz. 1438. 12. 10. Breslau. I. Albert király oklevele. Magyarországon I. Albert. A Német-római Birodalomban II. Albert. Ausztriában V. Albert. Én a magyar királyi címét veszem figyelembe, kivéve, amikor még nem volt Hungária uralkodója.

⁴⁹⁰ KNOBLOCH, 154.

⁴⁹¹ RI XI/2. 7786. sz. 1430. 9. 19. Nürnberg.

⁴⁹² Uo. 8848. sz. 1431. 9. 12. Landsberg.

⁴⁹³ Uo. 9434. sz. 1433. 5. 31. Valamint: KNOBLOCH, 154.

⁴⁹⁴ Uo. 156.

⁴⁹⁵ Uo. 155.

Buchau a császári kancellária jegyzőjeként nemesség- és címeradományban részesült, és familiáris lett.⁴⁹⁶ A prágai egyházmegye klerikust Zsigmond még 1436-ban is támogatta a breslauer püspöknél (IV. Konrad von Oels) egy javadalom elnyerése okán.⁴⁹⁷ III. Frigyes kancelláriájában szintén alkalmazták.⁴⁹⁸ Johannes Stock budai prépost, a császár személyi orvosa, és testvére Nikolaus Stock *decretorum doctor* és *magister artium*, akit Zsigmond több alkalommal követségbe (Firenze, Siena, Róma) küldött, címermegerősítéssel lettek boldogabbak.⁴⁹⁹ Az utóbbit 1424-ben az uralkodó már tanácsosaként említette.⁵⁰⁰ Erre Nürnbergben még egyszer sor került.⁵⁰¹ A király azt is támogatta, hogy ő legyen a breslauer Stiftskirche zum Heiligen Kreuz und St. Bartholomäus/Kolegiata św. Krzyża i św. Bartłomieja prépostja.⁵⁰² Nikolaus Stock Piacenzát és Pármát is megismerhette,⁵⁰³ de Sienában szintén a kíséretet erősíthette.⁵⁰⁴ Orvos testvéréről kevesebb az adat. Zsigmond 1424-ben familiárisának nevezi.⁵⁰⁵ Szerintem ott lehetett Sienában. Johannes Stock Bázelen bizonyosan kúrálhatta a császárt, aki innét értesítette a szepesi káptalant a medikus préposti kinevezéséről.⁵⁰⁶

⁴⁹⁶ RI XI/2. 9432. sz. 1433. 5. 31.; Uo. 9433. sz.

⁴⁹⁷ Uo. 11543. sz. 1436. 12. 1. Prága.

⁴⁹⁸ CHMEL, 1870. sz. 1444. 12. 18. Kiadási hely nélkül. III. Frigyes oklevele.

⁴⁹⁹ RI XI/2. 9463. sz. 1433. 5. 31. 1431-ben kaptak címert. Uo. 8798. sz. 1431. 8. 20. Nürnberg. Néhány nap múlva nemesek lettek. Uo. 8819. sz. 1431. 8. 28. Nürnberg. Nikolaus Stock 1428-ban Dániában is tárgyalt. NEUSTADT, 223–233.

⁵⁰⁰ Uo. 6929. sz. 1427. 7. 4. Brassó.

⁵⁰¹ Uo. 8303. sz. 1431. 3. 1. Nürnberg.

⁵⁰² Uo. 12293. sz. 1431. 8. ? Nürnberg.

⁵⁰³ Uo. 9037. sz. 1432. 2. 13. Piacenza; Uo. 9089. sz. 1432. 3. 31. Párma.

⁵⁰⁴ PALACZKY, 843. sz. 1433. 1. ?. Siena. Zsigmond instrukciója a bázei zsinathoz.

⁵⁰⁵ RI XI/1. 5897. sz. 1424. 7. 2. Buda.

⁵⁰⁶ MNL OL DF 272773. sz. 1433. 10. 28. Bazel. Zsigmond oklevele. Valamint: C. TÓTH 2013, 62.

Ragaszkodhattak hozzá, mert Csehországban is a császár környezetében dolgozhatott.⁵⁰⁷ 1439-ben még gyakorolta hivatását. I. Albert egyik oklevelében saját orvosként említette.⁵⁰⁸ Közösen is kaptak kiváltságokat. 1431-ben címerhez és nemességhez jutottak.⁵⁰⁹ A milánói koronázást mindketten látták.⁵¹⁰

A birodalomból és az Itáliából érkező hivatalnokok közül Zsigmond kirívóan kedvesen bánt Nikolaus Sannawerrel. Nem volt a kíséret tagja, ellenben sógora, V. Albert osztrák herceg követeként, már Sienában találkozhatott az uralkodóval, aki familiárisai közé emelte.⁵¹¹ Nem maradt a toszkán városban,⁵¹² de a római adatok mutatják, újból csatlakozott a császárhoz.⁵¹³ Johannes von Niklasdorf regensburgi prépost és helyettes prokurátor hasonlóan a kivételezettek közé tartozott. *Comes palatinus* és familiáris lett, címerét megerősítették.⁵¹⁴ Komolyan vette a kinevezését. 1433. augusztus elsejétől leveleiben új titulussal használta.⁵¹⁵ Jakob von Sirck pápai protonotárius, trieri kanonok, würzburgi és utrecht-i prépost, Zsigmond tanácsosa, családi privilégiumainak szentesítését kérte és kapta.⁵¹⁶ Lotaringiában, a német-luxemburgi határ közelében született (Sirck-les-Bains). Karrierje ragyogóan alakult. 1439 és 1456 között trieri érsek, és így

⁵⁰⁷ MNL OL DF 272175. sz. 1437. 2. 3. Prága. Zsigmond oklevele.

⁵⁰⁸ Uo. 272709. sz. 1439. 2. 14. Breslau. I. Albert király oklevele.

⁵⁰⁹ RI XI/2. 8798. sz. 1431. 8. 20. Nürnberg; Uo. 8819. sz. 1431. 8. 28. Nürnberg.

⁵¹⁰ DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél.

⁵¹¹ RI XI/2. 9376. sz. 1433. 2. 23. Siena.

⁵¹² 1433. 2. 26-án hazautazásához *salvus conductust* kap Sienától 14 lóra. AS SIENA. Concistorio 1640. k. 47v. 1433. 2. 26.

⁵¹³ Címeradomány és lovaggá ütés: RI XI/2. 9459. sz. 1433. 5. 31.

⁵¹⁴ Uo. 9572. sz. 1433. 8. 1.; Uo. 9631. sz. 1433. 8. 12.

⁵¹⁵ Értsd: *comes palatinus*. DRTA X. 511. sz. 1433. 8. 6. Róma. Johannes von Niklasdorf regensburgi prépost és helyettes prokurátor levele.

⁵¹⁶ RI XI/2. 9530. sz. 1433. 6. 29.

választófejedelem lett, 1441-től ő a birodalmi kancellár.⁵¹⁷ Milánóban találkozhatott először Zsigmonddal. A trieri skolasztikusként aposztrofált egyházfi a bázeli zsinat küldöttjeként fordult meg a lombard városban. Társával együtt vitték a hírt a vaskoronázásról.⁵¹⁸ Pármában is ott volt.⁵¹⁹ Többször járt Sienában. Így 1432 szeptemberében Lucido Conti kardinálissal, mint a pápa embere.⁵²⁰ De a következő év márciusában szintén a toszkán városban találjuk.⁵²¹ Itt Zsigmond saját tanácsosaként (*conciliarius noster*) említi,⁵²² míg a másik oldalon IV. Jenő jegyzője (*notarius noster*) a titulusa.⁵²³ A végére hagytam Bartholomäus Poignart, aki címeradományt kapott az *Urbs*ban. Őt a bázeli zsinat kancelláriájában alkalmazták, legalábbis 1431-ben.⁵²⁴

⁵¹⁷ Életére: MILLER.; BOOCKMAN.

⁵¹⁸ Társa, Thomas Fiene *decretorum doctor*, cambrai-i kanonok és párizsi officiális volt. RI XI/2. 8986. sz. 1431. 12. 11. Milánó.

⁵¹⁹ Uo. 9110. sz. 1432. 4. 8. Párma.

⁵²⁰ DRTA X. 286. sz. 1432. 9. 28. Siena. Lucido Conti kardinális oklevelével.

⁵²¹ RI XI/2. 9396. sz. 1433. 3. 20. Siena.

⁵²² DRTA X. 287. sz. 1432. 9. 28. Siena. Zsigmond oklevele.

⁵²³ Uo. 292. sz. 1432. 10. 11. Róma. IV. Jenő pápa oklevele.

⁵²⁴ RI XI/2. 9636. sz. 1433. 8. 12.; DRTA X. 101. sz. 1431. 7. 2. Nürnberg. Zsigmond oklevele.; Uo. 102. sz. 1431. 7. 7. Nürnberg. Zsigmond oklevele.

VII. A birodalomból jöttünk

A következő nagyobb egységbe azokat sorolom, aki feltehetőleg ott voltak a *Caput Mundiban*, ellenben nem voltak a kíséret tagjai, jóllehet alkalomadtán akár már az *Urbs* előtt csatlakozhattak Zsigmondhoz. Más magyarázatot ugyanis nem tudok kitalálni a kraigi urak oklevél megerősítésére. Mindezt 1433. május 31-én!⁵²⁵ Leopold, Konrad és Johannes jószerecséjüknek, valamint kitartásuknak/pénztárcájuknak köszönhetően már Piacenzában elérték az uralkodót, akitől annak rendje és módja szerint begyűjtötték a státuszukra vonatkozó kiváltságukat.⁵²⁶ És ezt sikerült a koronázás napján jóváhagyni. Nem gondolom, hogy hazamentek a lombard városból, ellenkezőleg. Szorgalmasan és folyamatosan sürgethették diplomájuk császár elé kerülését. Habár ezt közvetítőn keresztül is megtehették. Egy apróságot azért megemlítek. Konrad von Kraig IV. (Ürestarisznyájú) Frigyes osztrák herceg udvarmestereként 1431-ben követségbe járt Zsigmondnál, aki közvetíteni próbált Alexander von Masowien trienti püspök és *Friedel mit der leeren Tasche* között.⁵²⁷ Elképzelhetőnek tartom, Konrad von Kraig személyesen is ott lehetett Piacenzában és Rómában egyaránt. Tévedhettek is. *Ad hoc* lehetett Leonhard von Laiming passai püspök jelenléte. Társadalmi rangjánál fogva mindenképpen előnyt élvezhetett, ráadásul az 1420-as évek közepétől Zsigmond udvari káplánja. 1438-ban birodalmi kancellár lesz.⁵²⁸ Ott lehetett az *Urbsban*.⁵²⁹ Azt gondolom, innét már a bázeli zsinatra ment, talán ezért is csatlakozott

⁵²⁵ RI XI/2. 9435. sz. 1433. 5. 1.

⁵²⁶ Uo. 8998. sz. 1432. 1. 2. Piacenza.

⁵²⁷ DRTA X. 106. sz. 1431. 10. 9. Feldkirch. Zsigmond oklevele.

⁵²⁸ LEIDL.

⁵²⁹ RI XI/2. 9458. sz. 1433. 5. 31.

a császárhoz.⁵³⁰ Heinrich és Hans von Altenberget német nációnk alapján akár a kíséret tagjai közé sorolhatnánk, de mivel más adatot nem ismerünk róluk, maximum római jelenlétüket igazolhatjuk⁵³¹ Johannes von Mausdorf akár Csehországból is érkezhetett, de róla ugyanazt tartom, mint a fentebb említett testvérekről.⁵³²

És most következnek azok a világiak, akikről képtelenség biztosat állítani, és hatalmas csapdákat rejthet szétválásuk. Hát akkor essünk bele valamelyikbe! Sajnos a kancelláriában azt a szívességet sem tették meg, hogy valami kézzelfoghatót áruljanak el róluk. Mentségükre, néha származási helyüket megemlézték. Valamennyien címeradományt kaptak.⁵³³ Ez valójában dicsérendő, ellenben egy adat ismeretében kibogozhatatlannak tűnik, miszerint a kíséret tagjai voltak-e. Jakob Gerlach von Görlitz esetében azért némi támpontot találtam. Kiváltságában megemlézték, Németországban, Magyarországon, Csehországban, Itáliában, Franciaországban hűségesen szolgálta Zsigmondot.⁵³⁴ Az oberlausitzi nemest emiatt közéjük sorolom.⁵³⁵ Így teszek Hieronymus von Liegnitz-cel is, mivel a neve mellé írt megjegyzés (*alias Aurifaber*) sokatmondó. A sziléziai aranyműves ott lehetett Rómában, ahol címerhez jutott.⁵³⁶ Heinrich Richard von Hersel kázusában az segített, leírták beosztását (*perseventus*). Őt is itt jutalmazta Zsigmond,⁵³⁷ biztosan a kíséret tagja. Az olmützi *magister* Johannes Hufnagelről, akit a császár familiárisának nevezett, az *Urbs*ban el tudom

⁵³⁰ DRTA XI. 173.

⁵³¹ RI XI/2. 9623. sz. 1433. 8. 10. (?).

⁵³² Heroldok és a kíséret feje. Előnevet kap. Uo. 9472. sz. 1433. 6. 3.

⁵³³ Egy kivétellel. Pierre de Quercu alias Duchesne nemességet is kap. RI XI/2. 9567. sz. 1433. 7. 30.

⁵³⁴ Uo. 9622. sz. 1433. 8. 10.

⁵³⁵ Értsd: a kíséret tagjai közé. KNOTHE, 21.

⁵³⁶ RI XI/2. 9577. sz. 1433. 8. 6.

⁵³⁷ Uo. 9495. sz. 1433. 6. 17.

képzelné jelenlétet.⁵³⁸ Már Sienában is kiváltságot nyert. Ő és apja (Peter) címeradományt kaptak.⁵³⁹ Andreas Raseről a familiárisi kinevezése mellett még egy dolgot tudok. *Salvus conductus*hoz jutott. Ott lehetett a *Caput Mundi*ban.⁵⁴⁰ Talán ő az, akinek tíz év múlva III. Frigyes több egyházmegyében üresedés esetén prebendát kért.⁵⁴¹

Akik itt következnek, azokról semmi újdonságot nem tudok mondani, legfeljebb származási helyüket. Ők a következők: Ulrich Blulin (Sulzburg), Germann Probisch (Rain), Wenzel Lechowski (Baworow), Pierre de Quercu alias Duchesne (Brüsszel) és Anton von Greyerz.⁵⁴² Johannes Bürgernek szintén ismerjük városát (Augsburg). A délnémet polgár egy legitimizációs oklevéllel mehetett újtárra.⁵⁴³ Familiáris lett Nikolaus Schott (Lüttichi egyházmegye laikus, familiáris) és Konrad von Rudolfstadt is.⁵⁴⁴ Ellenben Georg Wehinger, Johannes és Michael Neckel, Michael Holger, Stefan Swartzel, Konrad Kunzel és *magister* Wilhelm Rabbe életének egyetlen egy motívumát ismerem. Adománynak örülhettek az *Urbs*ban, ahol akár

⁵³⁸ Uo. 9579. sz. 1433. 8. 6.

⁵³⁹ Uo. 9212. sz. 1432. 8. 12. Siena.

⁵⁴⁰ A szövegben ezt olvashatjuk: *littere familiaritatis unacum conductu*. ÖStA HHStA. Reichsregisterbücher K. 60v. 1433. 8. 4.; RI XI/2. 9575. sz.

⁵⁴¹ CHMEL, 1441. sz. 1443. (Dátum és kiadási hely nélkül.)

⁵⁴² Ulrich Blulin címeradomány: RI XI/2. 9464. sz. 1433. 5. 31. Germann Probisch címeradomány: Uo. 9465. sz. 1433. 5. 31. Wenzel Lechowski címeradomány: Uo. 9483. sz. 1433. 6. 7. Pierre de Quercu alias Duchesne címeradomány: Uo. 9567. sz. 1433. 7. 30. Ő még nemességet is kapott. Anton von Greyerz privilégiumainak megerősítése: Uo. 9583. sz. 1433. 8. 8. Fiai legitimizációja: Uo. 9589. sz. 1433. 8. 9.

⁵⁴³ Uo. 9485. sz. 1433. 6. 8.

⁵⁴⁴ Nikolaus Schott: Uo. 9474. sz. 1433. 6. 3. Konrad von Rudolfstadt: Uo. 9568. sz. 1433. 7. 31.

személyesen is megfordulhattak.⁵⁴⁵ Ez utóbbi megállapítás valamennyiükre igaz/hamis lehet egyaránt. Közülük csak ketten (Ulrich Blulin és Germann Probisch) kapták kiváltságaikat a koronázás napján (1433. május 31.), ami számomra emeli oklevelük értékét, de ennél több és jobb nem jut róluk az eszembe.

Gyakorlatilag tanácstalan vagyok az alább felsoroltak esetében. Merészen és kizárólag egy körülményben biztosak lehetünk: valakijük ott volt Rómában. Ez lehetett személyes jelenlét, vagy a követek általi érdekképviselés, de esetenként elképzelhető a csoportos megbízás is.⁵⁴⁶ Én Bunzlau, Aalen, Esslingen és Ravensburg városok esetében az utóbbira voksolnék.⁵⁴⁷ Ellenben II. Haupt von Papenheim birodalmi marsall és Hans Ulrich von Stoffeln, valamint a Wilhelm von Dürrwangen és XI. Ludwig von Öttingen gróf birodalmi udvarmester párosokat inkább embereik reprezentálhatták.⁵⁴⁸ Ez utóbbira több példát találtam. I. Frigyes brandenburgi örgróf követével intéztette kiváltságai megerősítését.⁵⁴⁹ A sváb birodalmi városok ügyében sem gondolom, valamennyiük képviselője megjelent volna.⁵⁵⁰ Ez nem azt jelenti, hogy önállóan egy-egy

⁵⁴⁵ Georg Wehinger címeradomány: Uo. 9471. sz. 1433. 6. 2. Bázelen Zsigmond 300 rajnai arany évi járulékkal szolgálatába fogadta. Uo. 9845. sz. 1433. 11. 30. Bazel. Johannes és Michael Neckel címeradomány: Uo. 9544. sz. 1433. 6. 14. Michael Holger címeradomány: Uo. 9545. sz. 1433. 7. 14. (?). Stefan Swartzel címeradomány: Uo. 9550. sz. 1433. 7. 18. Konrad Kunzel jegyzői kinevezés: Uo. 9548. sz. 1433. 7. 16. *Magister* Wilhelm Rabbe familiárisi oklevél: Uo. 9633. sz. 1433. 8. 12.

⁵⁴⁶ Értsd: egy követ több várost és személyt is képviselhetett.

⁵⁴⁷ Bunzlau: Uo. 9489. sz. 1433. 6. 9. Aalen: Uo. 9595. sz. 1433. 8. 10. Esslingen: Uo. 9601. sz. 1433. 8. 10. Ravensburg: 9611. sz. 1433. 8. 10.

⁵⁴⁸ Uo. 9497. sz. 1433. 6. 19.; Uo. 9498. sz. 1433. 6. 19.

⁵⁴⁹ Uo. 9431. sz. 1433. 5. 31.

⁵⁵⁰ Összesen (huszonketten) és egyenként is elnyerték privilégiumuk jóváhagyását. Uo. 9594–9620. sz. 1433. 8. 10.

Stadt nem küldhette el embereit. Bamberg így tett.⁵⁵¹ Zürich hasonlót lépett. Delegációjának tagja lett polgármesterük (Rudolf Stüssi), valamint Gottfried/Götz Escher. Míg az elsőként említett Zsigmondot Bázélbe is követte,⁵⁵² addig az utóbbi a következő évben Jeruzsálembé zárandokolt.⁵⁵³ A városi krónika szerint Johannes és Heinrich Schwen-
di hasonlóan a követséghez tartoztak.⁵⁵⁴ De a címerado-
mánnyal gazdagodó Michael Stebler (*alias Graff*) városi
írnok ugyancsak velük tartott.⁵⁵⁵ 14 lóval keltek útra.⁵⁵⁶ Konrad Meier von Knonau sem véletlenül járhatott Ró-
mában. A fentiekkel érkezhettek, de erre semmilyen bi-
zonyítékom sincs.⁵⁵⁷ Hogy szükség volt-e zürichieknek
az idős és a fiatal Jakob Swarzmurerre az *Urbsban*, fo-
galmam sincs. Valamelyikük/mindkettőjük akár szemé-
lyesen ott lehetett Rómában, de azt sem tudom kizárni,
nekik a delegáció egyik tagja járta ki az oklevelet.⁵⁵⁸ Mivel
ez utóbbi családnévvel bírt Gottfried/Götz Escher felesége
Elisabeta, talán ő lehetett a közbenjáró.⁵⁵⁹ A hölgy mellé-

⁵⁵¹ Követséget küldtek Rómába. Uo. 9430. sz. 1433. 5. 31.; DRTA X. 734.

⁵⁵² RI XI/2. 9767. sz. 1433. 11. 5. Bázél.

⁵⁵³ A szakirodalom szerint Rómában mindkettőt lovaggá ütötték. MÜLLER III. 175.; LASSNER 2002.; LASSNER 2012. Valamint: URKUNDENREGESTEN VI. 7659. sz. 1434. 2. 10. Zürich. Rudolf Stüssit Zsigmond már 1433 novemberében lovagként említi. RI XI/2. 9767. sz. 1433. 11. 5. Bázél.

⁵⁵⁴ CHRONIK (Zürich), 231.

⁵⁵⁵ RI XI/2. 9502. sz. 1433. 6. 20.; CHRONIK (Zürich), 231–232. Vala-
mint: KOCH, 19.

⁵⁵⁶ CHRONIK (Zürich), 231.

⁵⁵⁷ RI XI/2. 9500. sz. 1433. 6. 20. Valamint: MÜLLER III. 436. 1429-
ben városi tanácsos volt. URKUNDENREGESTEN V. 7203. sz. 1429.
8. 30. Zürich. 1435-ben tanácsstag. URKUNDENREGESTEN VI. 7798.
sz. 1435. 7. 5. Zürich.

⁵⁵⁸ Ők is címeradományt kaptak. RI XI/2. 9503. sz. 1433. 6. 20. Zürichi
polgárok voltak.

⁵⁵⁹ URKUNDENREGESTEN VI. 7522. sz. 1433. 2. 7. Zürich.

kesen az ifjabbik testvér hitestársaként élt.⁵⁶⁰ Az öregebb fiú, hasonlóan öccséhez, szintén zürichi polgár volt.⁵⁶¹

Bázel feltehetően Henman Offenburgot bízta meg érdekeik érvényesítésére.⁵⁶² Ez mindenképpen jó döntésnek bizonyult, hiszen a zsinatnak helyet adó város polgára már 1413 augusztusának a végén kiváltságot kapott Zsigmondtól.⁵⁶³ A Luxemburgi négy évvel később Konstanzban lovagi címet és címert is adományozott neki és fiainak egyaránt.⁵⁶⁴ A király az utóbbit Pozsonyban, 1429. november 13-án megújította.⁵⁶⁵ A Luxemburgi második itáliai útján Piacenzában és Pármában az uralkodó udvarában forgolódott.⁵⁶⁶ Ide városa követeivel, Louis de La Palud lausanne-i püspökkel és Konrad Mulnerrel együtt érke-

⁵⁶⁰ Uo. 7731. sz. 1434. 11. 26. Zürich.

⁵⁶¹ 1440-ben éppen polgármester. Uo. 8545. sz. 1440. 4. 5. Zürich.

⁵⁶² RI XI/2. 9624. sz. 1433. 8. 12.; Uo. 9625. sz.; Uo. 9626. sz.

⁵⁶³ Zsigmond jegyzőnek és familiárisának nevezi. Sajnos a kiadási helyet és a pontos dátumot sem ismerjük. Wilhelm Altmann szerint talán szeptemberi. RI XI/1. 727. sz. 1413. Az oklevelet valószínűleg 1413. augusztus 28-án Churban datálták. CHRONIK (OFFENBURG), 230. Henman Offenburg saját maga írta, a kiváltságlevelet itt adták ki. Uo. 225. Az uralkodó 1413. 8. 17-e és 9. 25-e között valóban a városban tartózkodott. ENGEL–C. TÓTH, 96. A következő évben Zsigmond Johannes Offenburg nevű bázeli polgárt nevez udvarnokának. Wilhelm Altmann felveti, hogy Johannes = Henmann. RI XI/1. 1015. sz. 1414. 7. 10. Bázel. Azt gondolom, mivel erről nem olvashatunk a krónikában, maradjunk a Johannes = Johannes megoldásnál.

⁵⁶⁴ RI XI/1. 2104. sz. 1417. 3. 12. Konstanz. Valamint: GILOMEN–SCHENKEL.

⁵⁶⁵ RI XI/2. 7466. sz. 1429. 11. 13. Pozsony. Zsigmondtól még számos privilégiumot nyert. Ezek felsorolásától eltekintek. I. Alberttől és III. Frigyesztől is kapott kiváltságokat.

⁵⁶⁶ Az Offenburg krónikában nem említik Piacenzát, Pármát ellenben igen. CHRONIK (OFFENBURG), 232. Az utóbbi városra más adataink is vannak. Csak néhányra utalok. Párma: RI XI/2. 9092. sz. 1432. 1. 1. Párma.; Uo. 9110. sz. 1432. 4. 8. Párma.; 9147. sz. 1432. 5. 20. Párma. Piacenzára: Uo. 95. 3. sz. 1432. 2. 25. Piacenza.

zett.⁵⁶⁷ Sienában is megjelent. Itt pallosjogot kapott Augst falu felett.⁵⁶⁸ Római adományáról már írtam.⁵⁶⁹ Az ural-
kodó számos alkalommal a bázeli zsinathoz küldte.⁵⁷⁰ Kapcsolatuk akkor mélyült el, amikor Konstanzban köl-
csön adott Zsigmondnak, aki a 2000 forint fejében elzá-
logosította neki a mülhauseni soltésziséget a visszaváltás
feltételével.⁵⁷¹ A szép hagyomány az *Urbs*ban sem szakadt
meg. Itt 200 dukátot vett át tőle azzal a feltétellel, novem-
ber 11-ig megtéríti a kölcsönt.⁵⁷² Van egy oklevél 1434-ből,
ahol erre a tartozásra is utalnak.⁵⁷³ Visszaemlékezésében
kiemeli, Rómába saját költségén érkezett (*in min selbs cos-
ten*), de később a zsinat bizonyos dolgokkal megbízta.⁵⁷⁴
Állítólag Zsigmond az utolsó római napján (1433. augusz-
tus 13.) lovaggá ütötte.⁵⁷⁵ 1437-ben Jeruzsálembé is elju-
tott, innen a Szent Sír lovagjaként tért haza.⁵⁷⁶

Hasonlóan nehéz kibogozni az egyházi szálakat, de
mivel kiváltságokhoz jutottak, rájuk is vonatkozik a fen-
tebbi megállapítás.⁵⁷⁷ Esetükben még logikailag sem
könnyű a szétválasztás. Csak egy példa: a Cambrai vá-
rosában található Saint Aubert ágostonos kolostor kép-
viselője/képviselői szintén megláthatta/megláthatták

⁵⁶⁷ Uo. 9110. sz. 1432. 4. 8. Párma.

⁵⁶⁸ Uo. 9349. sz. 1433. 1. 2. Siena.

⁵⁶⁹ Külön kiemeli, hogy volt Rómában. CHRONIK (OFFENBURG), 230.

⁵⁷⁰ RI XI/2. 9580. sz. 1433. 8. 8.; Uo. 9638. sz. 1433. 8. 15. Monterotondo mellett a táborban.

⁵⁷¹ RI XI/1. 225. sz. 1417. 4. 20. Konstanz.

⁵⁷² RI XI/2. 9590. sz. 1433. 8. 9.

⁵⁷³ Uo. 10981. sz. 1434. 12. 7. Pozsony. Halászati kiváltságot is kap. Uo. 10982. sz. 1434. 12. 7. Pozsony.

⁵⁷⁴ CHRONIK (OFFENBURG), 230.

⁵⁷⁵ Uo. 304. Zsigmond 1433 novemberében, Bázelen, valóban lovag-
nak titulálja, és gazdasági kiváltságokhoz juttatja. RI XI/2. 9813.
sz. 1433. 11. 13. Bazel.

⁵⁷⁶ CHRONIK (OFFENBURG), 304. Valamint: GILOMEN-SCHENKEL.

⁵⁷⁷ Értsd: a személyes jelenlét, a követek általi érdekképviselet, vagy
a csoportos megbízás.

Rómát.⁵⁷⁸ Mivel ő(k) jött/jöttek legmesszebről, nem gondolom, hogy másra bízták volna ügyük elintézését. De ne feledkezzünk meg a következő variációról sem: a Cambrai városában található Saint Aubert ágostonos kolostor képviselőjének/képviselőinek esélye sem lehetett meglátni az *Urbsot*.⁵⁷⁹ Mivel a kontinensről majdnem ő(k) jött/jöttek volna a legmesszebről, azt gondolom, másra bízták ügyük elintézését. Az Albionból útra kelők, akik ha célirányosan a koronázásra jöttek – habár ebben nem hiszek –, fölényesen nyerték a távolsági versenyt, így a második hely Jean de Thiennes-nek jutott. Normandiából indulhatott útnak, ha valóban személyesen ott volt Rómában. A klerikusoknak adott kiváltságok közül az egyéni kérelmezők többek között legitimizációval és *capellanus*i kinevezésekkel gazdagodtak.⁵⁸⁰ Ha valaki tudja, eleget tettek-e Zsigmond kérésének, miszerint Johannes Gulden kapjon egy *stallumot* az aargauai székesegyházban, az szóljon, mert én semmit sem tudok az eredményről.⁵⁸¹ Az ursbergi premontreiek ágense is büszkén térhetett vissza Bajorországba. Sikerrel járt.⁵⁸²

Érdemes megvizsgálni, honnét érkeztek Rómába a kedvezményezettek. A birodalomból a legtöbben Nürnbergből jelentek meg. Ez érthető, hiszen a koronázási ékszerekkel jelentős csapat érkezhetett. Fáradozásuk el-

⁵⁷⁸ RI XI/2. 9537. sz. 1433. 7. 4.

⁵⁷⁹ Uo. 9537. sz. 1433. 7. 4.

⁵⁸⁰ Werner Hochede presbiter (Brémai egyházmegye): legitimizáció. Uo. 9554. sz. 1433. 7. 20. Johannes Tongerle (eyckeni dómkanonok): legitimizáció. Uo. 9549. sz. 1433. 7. 16. Johannes Kirsberg (Gross-Glogau-i dómkanonok): *capellanus*i cím. ÖStA HHStA. Reichsregisterbücher K. 5v. 1433. 7. 19. Ebben nem írják, hogy Zsigmond saját káplánjának nevezi ki.; RI XI/2. 9551. sz. 1433. 7. 19. Johannes Briger (Breslauer kanonok): *capellanus*i cím. ÖStA HHStA. Reichsregisterbücher K. 18r. 1433. 8. 8.; RI XI/2. 9584. sz.

⁵⁸¹ Johannes Gulden: *stallum* kérése. Uo. 9524. sz. 1433. 6. 25.

⁵⁸² Uo. 9541. sz. 1433. 7. 12.; Uo. 9547. sz. 1433. 7. 15.

lentételezése nem maradt el. 1433. május 31-én a város 19 oklevelét erősítette meg a császár.⁵⁸³ A kíséret tagjai közül biztosan ismerjük Erhard Haller és Ulrich Truchsess nevét. Ez utóbbi városi írnokként tevékenykedett. 14 hétig voltak távol, költségeikre 2296 forintot kaptak. Ebből fizették ki a fentebb említett iratok kiállításának árát is.⁵⁸⁴ Velük tartott Stephan Koler,⁵⁸⁵ akinek Róma után Bázél következett. Ott volt a zsinaton.⁵⁸⁶ Erhard Haller, a delegáció vezetőjeként, magával hozta a birodalmi ékszereket (palást, korona, jogar, országalma). A császár érdemeit elismerve a Sárkányos társaságba is felvette, címerét kibővítette, továbbá engedélyezte a koronázási sisak használatát. A tanács később az egyenlőség elvére hivatkozva az utóbbit megtiltotta, ellenben az epizódból legalább megtudhatjuk, az *egalité* szónak az egyik lehetséges szinonimája az irigység.⁵⁸⁷ Jó rokonhoz illően, családtagjairól sem feledkezett meg.⁵⁸⁸ Még másról is tudunk. A város krónikában olvashatjuk,⁵⁸⁹ Erhard és Paul Hallert a Tiberis hídján lovaggá ütötték.⁵⁹⁰ Erről ugyan semmilyen bejegyzés nem árulkodik a *Reichsregisterbuch*ban, de lehet benne valami. Az biztos, az utóbbi

⁵⁸³ Ezen a napon még három alkalommal foglalkoztak a várossal. Ezeket az okleveleket a birodalmi ügyek csoportjába soroltam.

⁵⁸⁴ CHRONIKEN I. 451–452.

⁵⁸⁵ DRTA X. 739. Stephan Koler városa követeként már találkozhatott Zsigmonddal 1433 augusztusában. DRTA IX. 365. sz. 1430. 8. 16. Nürnberg. A város oklevele.

⁵⁸⁶ Stephan Koler: DRTA XI. 155. sz. 1433. 10. 11-e után. Nürnberg. A város levele.; RI XI/2. 9848. sz. 1433. 12. 3. Bázél. Ulrich Truchsess szintén látta a zsinat városát. DRTA XI. 156. sz. 1433. 10. 28-a és 1434. 4. 28-a között. Nürnberg. A város levele.

⁵⁸⁷ KAMMEL (HALLER), 349–350.

⁵⁸⁸ Erhard és Paul Haller, valamint utódaik címermege erősítést és -bővítést kaptak. RI XI/2. 9461. sz. 1433. 5. 31. Ulrich Haller oklevél megerősítéssel lett gazdagabb. Uo. 9535. sz. 1433. 7. 1.

⁵⁸⁹ Értsd: a nürnbergi krónikában.

⁵⁹⁰ CHRONIKEN I. 218.

neve mellett, amikor július 25-én szupplikált, a *miles* szót olvashatjuk.⁵⁹¹ A két testvér 12 páncélozott lóval érkezett Rómába.⁵⁹² A küldöttség tagja volt még Franz Rummel. Ő és testvérei bővített címerrel távoztak.⁵⁹³ Megjegyzem, a Hallerekkel családi kapcsolatban álltak.⁵⁹⁴ Állítólag lovagként hagyta el a *Caput Mundit*, hasonlóan a folyó átkelőjénél érte a megtiszteltetés.⁵⁹⁵ Írnokuk, Ulrich Truchsess, sem járt rosszul. Címere megerősítésnek és bővítésének örülhetett.⁵⁹⁶ Egy másik, hasonlóan Nürnbergből származó família (Heiden) tagjai közül is járhattak az *Urbs*ban. Martin bizonyosan. Az elbeszélő forrás szerint szintén *Ritter* lett a *Brücken*.⁵⁹⁷ A családból többen kaptak adományokat, de róluk kideríthetetlen a római jelenlét.⁵⁹⁸ Sebald Behaim a koronázás napján jutott címerhez, de neki sem kellett irigykednie az előbb felsoroltakra. Ugyanott, ugyanabban részesült.⁵⁹⁹ Ráadásul nem is ment haza, Zsigmonddal Bázélbe vo-

⁵⁹¹ AAV. Reg. Suppl. 287. k. 117r–v. A szupplikációkban előforduló személyek szakmáját dőlt betűvel írva, ha tudom – a lényegtelen szavakat kihagyva –, megadom. Zsigmond, egy 1436-os oklevelében, szintén lovnak nevezi. RI XI/2. 11344. sz. 1436. 6. 9. Iglau.

⁵⁹² CHRONIKEN I. 218. Valamint: BIEDERMANN, Tabula CIV.

⁵⁹³ RI XI/2. 9540. sz. 1433. 7. 10.

⁵⁹⁴ KAMMEL (NÜRNBERG), 480–486.; RI XI/2. 9540. sz. 1433. 7. 10.

⁵⁹⁵ CHRONIKEN I. 387.

⁵⁹⁶ RI XI/2. 9462. sz. 1433. 5. 31.

⁵⁹⁷ CHRONIKEN I. 387. Oklevélmege erősítést is kap. RI XI/2. 9534. sz. 1433. 7. 1. 1434-ben is kapcsolatban áll Zsigmonddal. Az uralkodó 300 forint értékben páncélt vett tőle. Ennek árát Nürnberg városának adójából akarta kifizettetni neki. Uo. 10654. sz. 1434. 8. 1. Ulm.

⁵⁹⁸ Katerina Heiden: Uo. 9533. sz. 1433. 7. 1. Martin, Otto és Konrad: Uo. 9536. sz. 1433. 7. 2. Katerina (1435) és férje – Otto – (1442) nevét megtaláljuk a nürnbergi polgárkönyvekben. Hasonlóan Martint (1428) is. BÜRGERBÜCHER, 145.

⁵⁹⁹ RI XI/2. 9460. sz. 1433. 5. 31.; CHRONIKEN I. 387.

nult.⁶⁰⁰ 1439-ben I. Albert király familiárisának nevezi.⁶⁰¹ A következő évben beiratkozott a bécsi egyetemre.⁶⁰² Erhard Haller, Franz Rummel és Martin Heiden már augusztus 18-án megérkeztek Nürnbergbe, míg Paul Haller csak október 13-án látta meg újra a várost.⁶⁰³ Ő még többször találkozhatott a császárral, hiszen 1436-ban és 1437-ben is megfordult udvarában testvérének (Peter Haller) követeként.⁶⁰⁴ Hasonlóan innét jött Erhard Zollner, akinek oklevelét 1433. május 31-én erősítik meg.⁶⁰⁵ A dátum és nemzetisége okán akár a delegáció tagjaként tekinthetnék rá, de erre sehol sem találtam adatokat.

A Német-római Birodalomból érkezők nagy részéről az erős bajor jelenlétén kívül alig tudunk valamit. Közös nevezőt keresve egy dolog jut az eszembe. Valahonnét és valamikor tudomást szereztek a koronázásról. Közülük is csak azokkal tudok foglalkozni, akiknek legalább származási helyüket megadják. Ez sajnos nem jelenti, hogy onnét is jöttek, hiszen lakhattak máshol, vagy éppen úton lehettek, de akár válthattak is. Más céllal kezdtek utazni, viszont a hír hallatán az *Urbs* felé vették az irányt. Ők voltak azok, akik sikerrel jártak, de ne feledkezzünk meg a *Pech-*

⁶⁰⁰ Uo. 387–388.; DRTA XI. 156. sz. 1433. 10. 28-a és 1434. 4. 28-a között. Nürnberg. A város levele.

⁶⁰¹ RI XII. 601. sz. 1439. 2. 10. Breslau. I. Albert magyar király oklevelei esetében, amelyek a Regesta Imperii vonatkozó kötetében találhatóak, nem adom meg a kibocsájtó nevét, mert az mindig ő.

⁶⁰² MATRIKEL I. 218.

⁶⁰³ CHRONIKEN I. 387. Franz Rummel még 1434-ben is kiváltságnak örülhetett. A Nürnberg városában élő zsidók adójából kapott Zsigmondtól. RI XI/2. 10781. sz. 1434. 9. 13. Regensburg. Később megengedi neki, hogy szolgálatai fejében Lichtenauban (Ma Észak-Rajna-Vesztfália tartományban.) évente két vásárt tarttasson. Uo. 10894. sz. 1434. 10. 1. Regensburg.

⁶⁰⁴ Uo. 1134. sz. 1436. 6. 8. Iglau.; Uo. 11348. sz. 1436. 6. 22. Iglau.; Uo. 11680. sz. 1437. 2. 22. Prága.

⁶⁰⁵ Uo. 9466. sz. 1433. 5. 31. 1431-ben, Nürnbergben, már kiváltságot kapott Zsigmondtól. Uo. 8820. sz. 1431. 8. 28. Nürnberg.

vogelekről sem. Késve érkezhettek, vagy gyenge volt az érdekérvényesítő képességük, és hoppon maradtak. Számukat nem ismerjük. Henning Seger szerencsésebb volt náluk. A braunschweigi polgár 1433. augusztus 15-én – három nappal később, miután Zsigmond elhagyta Rómát – a Monterotondo melletti táborban jutott címerhez.⁶⁰⁶

Külön csoportba gyűjtöttem a szigetországból érkezőket. Valószínűleg Richard (*sacre teologie professor*), VI. Henrik angol uralkodó *kancellárja* sem panaszkodott, hiszen Zsigmond szupplikált neki.⁶⁰⁷ Beosztását azért megkérdőjelezném,⁶⁰⁸ mert akiről szó van, feltehetőleg más tisztséget tölthetett be, nem lehetett a *chancellor*. Remek lenne, ha Richard Fleminget, Lincoln püspökét tiszteletelnénk benne, aki V. Henrik angol király embereként Konstanzban is megfordult. Ő jó viszonyt ápolt V. Mártonnal és részt vett a Pavia-Siena-i zsinaton is. A kontinensre általában őt küldték.⁶⁰⁹ 1422-ben több hónapot töltött a Luxemburgi udvarában.⁶¹⁰ Mivel 1431-ben már meghalt, máshol kell kereskednünk. Tudjuk, 1433-ban John Stafford – Bath és Wells püspöke – a *lord chancellor*. Ettől az aprócska tényről sajnos nem tudok eltekinteni.⁶¹¹ A professzor úr kiléte így rejtély marad.

Két klerikus jelenlétéről is tudunk,⁶¹² szupplikációjuk esetében mindkettő nevében a császár járt el. Ez azért megnehezíti amúgy sem könnyű dolgunkat. John of Devode, junior és Henry Penworthan ugyanazon a napon

⁶⁰⁶ Uo. 9639. sz. 1433. 8. 15. Monterotondo mellett a táborban.

⁶⁰⁷ AAV. Reg. Suppl. 287. k. 170v–171v. 1433. 7. 26. A Registri delle Suppliche vonatkozó köteteinél nem adom meg a kiadási helyet, mert az mindig Róma.

⁶⁰⁸ Ezért írtam dőlt betűvel.

⁶⁰⁹ Értsd: németországi követségbe.

⁶¹⁰ BÁRÁNY 2011, 7. 8. 19. 36.; BÁRÁNY 2011a, 260.

⁶¹¹ Értsd: a neve nem Richard.

⁶¹² Értsd: angol klerikus.

részesültek a kegyben, mint álkancellárunk.⁶¹³ Utóbbi,⁶¹⁴ 1438. szeptember 27-én, hivatalnokként (*clerk*) végrendelkezett.⁶¹⁵ Haláláig Vergilius Aeneisének egy példányát tartotta otthon.⁶¹⁶ Talán ők is Richard prof. emberei lehettek, ellenben nem kizárható, valami miatt éppen Rómában jártak. A viterbói krónikás tud egy angol delegációról, ha hozzájuk tartoztak, akkor már az *Urbs* előtt csatlakozhattak Zsigmondékhoz.⁶¹⁷ Nációjuk közül azokat, akik címeradománnyal gazdagodtak, inkább a császárhoz kötöm, mint a *kancellárhoz*, mert semmiképpen nem lehetnek annak a követségnek a tagjai, melyet VI. Henrik angol király tanácsadói küldtek 1432-ben a bázeli zsinatra, hiszen ők nem érintették Rómát.⁶¹⁸ John Knight neve alapján akár lovag is lehetne,⁶¹⁹ ellenben John Chapmannek akkor vándorárusként kellett volna élnie.⁶²⁰ Az oklevél szövegében *Leonhart Hertként* említett szerencsés – címeradományt kapott – szívem szerint szintén ángliusz.⁶²¹ Mondjuk egy Leonard Heart (Lionheart). Ha *nomen est omen*, akkor bátorságban I. (Oroszlánszívű) Richárd angol király lehetett a példaképe. Bizonyítékom nem sok van, hiszen nemzetiségéről hallgatnak, ellenben

⁶¹³ John of Devode, junior: Rómában szupplikált, coventryi egyházmegyésnek és *clerikusként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 171v–172r. 1433. 7. 26. Henry Penworthan: Rómában szupplikált rossi egyházmegyésnek és *clerikusként* említik. Uo. 1433. 7. 26.

⁶¹⁴ Értsd: Henry Penworthan.

⁶¹⁵ MEDIEVAL AND TUDOR, 201.

⁶¹⁶ BASWELL, 44.

⁶¹⁷ CIAMPI, 125. 1432 őszéről hasonlóan ismerünk egy Bazelbe küldött angol követséget, de ők még abban az évben vissza is tértek. DRTA X. 485.

⁶¹⁸ Uo. 285. sz. 1432. 9. 13. Siena. Zsigmond oklevele.; Uo. 294. sz. 1432. 11. 1. Róma. Kaspar Stange von Wandofen a Német Lovagrend római prokurátorának a levele.

⁶¹⁹ RI XI/2. 9499. sz. 1433. 6. 20.

⁶²⁰ Uo. 955. sz. 1433. 6. 21.

⁶²¹ Uo. 9501. sz. 1433. 6. 20.

a fentebb említett két kedvezményezettrel együtt nyerte el kiváltságát.⁶²² John Beck (*Johannes Beeck*) tovább erősítette a szigetországi jelenlétet. Ő nem kapott semmit, ellenben *miles et antquus familiaris imperatorisként* említik.⁶²³ Mint a többiek, ő is a császár embere lehetett.⁶²⁴

A rendelkezéseimre álló adatokból néhány általánosítást megengednék. Azok közül, akik személyesen bent voltak a Szent Péterben, mindannyian kedvezményezettek lettek.⁶²⁵ Hárman viszont nem. Ők: Tallóci Matkó, Hartung von Klux lovag és Peter Fries von Indersdorf ágostonos kanonok, a bázeli zsinat követe. A miértre nem tudom a választ. A nándorfehérvári kapitány esetében nincs semmilyen ötletem. Hartung von Kluxot Zsigmond igen hamar (1433. június 4.) a zsinathoz küldte,⁶²⁶ távolléte magyarázatként szolgálhatna, de nem, hiszen követártása (Nikolaus Stock), akivel együtt mentek Bázelba, és május 31-én a bazilikában szemlélhette az eseményeket, már a koronázás napján kiváltságnak (címermegerősítés) örülhetett.⁶²⁷ Peter Fries von Indersdorf sem kapott semmit, de talán kérhetett. Jóllehet nyoma sincs közbenjárásának, de kolostora 1434-ben két alkalommal elnyerte a császár kegyét.⁶²⁸ Az ágostonos 1432 novemberében Sienában már találkozott Zsigmonddal. A bázeli zsinat küldötteként beszédet mondott előtte.⁶²⁹ A kanonok 1438-

⁶²² Pontosabban csak John Knighttal egy napon. John Chapman 24 órával később kapott címeradományt.

⁶²³ Rómában lincolni egyházmegyésnek és *miles et antquus familiaris imperatorisként* említik. REPERTORIUM GERMANICUM V. 3965. sz. 1433. 8. 13. Az említett kötetet átnéztem, és csak akkor hivatkozom rá, ha én nem találtam meg a források között az eredeti utalást.

⁶²⁴ Itt a címeradományt elnyerőkre gondolok csak.

⁶²⁵ Akikről egyáltalán tudjuk, hogy bent voltak a Szent Péterben.

⁶²⁶ DRTA XI. 2. sz. 1433. 6. 4. Róma. Zsigmond oklevele.

⁶²⁷ RI XI/2. 9463. sz. 1433. 5. 31.

⁶²⁸ Uo. 10364. sz. 1434. 5. 6. Bázel.; Uo. 10664. sz. 1434. 8. 4. Ulm.

⁶²⁹ DANIELS, 60.

ban a rohri kolostorban lett prépost. 1455. május 17-én halt meg, az időpontot a városi múzeumban látható sír-emlékén olvashatjuk.⁶³⁰ A következő megállapításom sem fogja alapjaiban megrengetni a történettudományt. Akik lakóhelyük képviselőjében érkeztek Rómába, közösségükön kívül saját maguknak is kiharcoltak valamit. Gondoljuk Bazel, Nürnberg és Zürich küldötteire.

⁶³⁰ EPIGRAPHICA, 1629. sz. Fries, Peter.

VIII. Itáliából érkezünk

Az itáliaiak kihasználták földrajzi helyzetükből adódó előnyüket. A messzebről érkezőkkel ellentétben, csoportjukban az egyéni kérelmezők dominálnak. Ez érthető, mivel az Appennini-félszigeti városok döntő része nem tartozott a Német-római birodalom, és így Zsigmond joghatósága alá. Viszont érdekes, az *Urbs*ban megjelentek között alig-alig találunk olyat, akik olyan városból jöttek, ahol előtte már Zsigmond megfordult. Azért van ilyen, de arányuk elenyésző.⁶³¹ Nézzük, mit tudunk róluk. Említettem a császár és Velence között megkötött békét. Az egyezés tető alá hozásában fontos szerep jutott Andrea Donatónak.⁶³² 1433 tavaszán csatlakozhatott az uralkodó kíséretéhez,⁶³³ részt vett a koronázáson, ahol talán megnyugvással látta, egy velencei vezeteti a szertartást.⁶³⁴ Megjegyzem, 1452-ben, amikor III. Frigyeset koronázták császárrá, szintén a városban volt.⁶³⁵ Nem maradt el a jutalom sem, jóllehet erre kicsit várnia kellett. Június 21-én tért vissza a Köztársaságba,⁶³⁶ de a hónap utolsó napján újból Rómába küldték IV. Jenőhöz és Zsigmondhoz egyaránt. Rajta keresztül kapta meg a császár azt a 10 000 dukátot, amit a lagúnák városától kért kölcsön.⁶³⁷ 1433. július 30-án az *Urbs*ban ta-

⁶³¹ Ilyen volt például Siena, de Lombardiából ugyancsak befutottak kérelmezők.

⁶³² Családjára: GIRGENSOHN 1996, 744–755.

⁶³³ Életére: GULLINO 1991.

⁶³⁴ PEDRINO, 402–403. IV. Jenő pápa (Gabriele Condulmer) 1383-ban született Velencében.

⁶³⁵ Gullino 1991.

⁶³⁶ GULLINO 1991.

⁶³⁷ DRTA XI. 67. sz. 1433. 6. 30. és 7. 1. Velence. Francesco Foscari dózse oklevele.; Uo. 70. sz. 1433. 9. 1. Velence. Francesco Foscari dózse oklevele. Egy másik forrásban 14 000 dukátról olvashatunk. Ezt IV. Jenőnek és Zsigmondnak küldik. MOROSINI III. 65/1938. Marino Sanutónál ez 10 000. VITAE, 1033.

nácsos lett – évi 600 forint járandósággal – és lovag.⁶³⁸ Erről a Morosini krónikában is olvashatunk.⁶³⁹ Innen Firenzébe ment,⁶⁴⁰ ami számunkra most nem annyira érdekes, de útjának volt egy kedves pikantériája. Őt bízták meg annak a 10 000 dukátnak az átadásával, amit a város ajándéknak szánt a Luxemburginak.⁶⁴¹ 1434 elején Bázelen mozgolódott, ahol fiaival (Gerolamo, Giacomo, Lodovico, Matteo és Natale) együtt lovagok, tanácsosok és familiárisok lettek. Az oklevélben kiemelik, mindez *tam ob vetustatem nobilem familie Donatorum, quam ob meritam venerabilis patris Donati episcopi Padovani consilarii dicti imperatoris* okán.⁶⁴² A padovai püspök, humanista és megörögzött könyvgyűjtő (Pietro Donato) jelen volt a bázeli zsinaton, ahol 1434 áprilisától harmadmagával elnökölt is.⁶⁴³ Rokonok lehettek.⁶⁴⁴

Francesco Foscari dózse titkára, Francesco della Sega, számomra ismeretlen okból, hasonlóan Rómában volt. Talán Andrea Donatóval érkezhettek, de erre semmilyen bizonyítékom sincs. A *secretarius* már 1413-ban Feltrében találkozott Zsigmonddal.⁶⁴⁵ Az *Urbsból comes palatinus*-ként mehetett haza.⁶⁴⁶ Lehet, ott sem volt, és címét egy közvetítőn keresztül járták ki, akár a dózse támogatásával. Ugyanakkor, ugyanott és ugyanaz. Ez juthat a pa-

⁶³⁸ RI XI/2. 9566. sz. 1433. 7. 30.

⁶³⁹ Értsd: a lovagi címről. MOROSINI III. 65/1953.

⁶⁴⁰ 1433. augusztus 12-én már innét írt Velencébe. DRTA XI. 68. sz. 1433. 8. 17. Velence. A szenátus levele.

⁶⁴¹ Értsd: Firenze. DRTA XI. 139.

⁶⁴² AS RAVENNA. Archivio Storico Comunale. Antichi Regimi. Archivio Norarile. Protocollo 93. sz. 71r–73r. 1434. 2. 5. Bazel. Zsigmond oklevele. A császár Andrea Donatót már 1433 novemberében tanácsosának és lovagként említi. RI XI/2. 9773. sz. 1433. 11. 7. Bazel.

⁶⁴³ COGO, 156–157.; MENNITI.

⁶⁴⁴ A rokonsági fokról még sejtéseim sincsenek.

⁶⁴⁵ GULLINO 1997.

⁶⁴⁶ RI XI/2. 9563. sz. 1433. 7. 28. (?).

dovai Pietro Zabarelláról az eszünkbe.⁶⁴⁷ És még valami. A konstanzi zsinaton elhunyt Francesco Zabarella kardinális fiáról beszélünk. Apjához hasonlóan jogász lett. Egyike volt annak a delegációnak, akik városából részt vettek az 1420-as városi törvények kidolgozásában. 1423-ban ő is megjelent Velencében, amikor Francesco Foscarri dózse megválasztása alkalmából Padovából gratulálni mentek. Számos alkalommal tanácstagként kamatoztatta tudását és más tisztségekben is kipróbálhatta magát.⁶⁴⁸ Nem gondolnám Andrea Donatóhoz kapcsolni, esetében talán a Zsigmond szemében az oly nosztalgikus Zabarella név lehetett a húzóerő, habár a papa egyike volt azoknak a tanúknak, akik 1409-ben Velence részéről elfogadták Nápolyi László királytól Dalmáciát.⁶⁴⁹

Mivel Verona ekkor már a Köztársaság domíniumához tartozott, a Maffei család tagjaival folytatom. Andrea és Leonardo Rómát elhagyva adó- és tehermentességük okán dörzsölhették tenyerüket.⁶⁵⁰ Az elsőnek említett testvér ráadásként familiárisként.⁶⁵¹ De menjünk vissza egy kicsit az időben, mondjuk 1420-ig. Brűxben vagyunk, amikor is Andrea december 28-án már egyszer elnyerte ezt a rangot.⁶⁵² Apja (Antonio) ekkor még élt, de a lovagi címmel büszkélkedhető papa a következő évben már nem örülhetett a trencsényi eseményeknek, ellenben fiai (Andrea és Leonardo) lateráni palotagrófként emlékezhetek az elhunyt családfőre.⁶⁵³ Leonardo Piacenzában – lovagként említve – lett familiáris,

⁶⁴⁷ Ő is *comes palatinus* lett. Uo. 9565. sz. 1433. 7. 28. (?)

⁶⁴⁸ TJARKS, 99–100.

⁶⁴⁹ PREDELLI III. Libro X. 88. sz. 1409. 7. 9. Velence.

⁶⁵⁰ RI XI/2. 9526. sz. 1433. 6. 27.

⁶⁵¹ Uo. 9527. sz. 1433. 6. 27.

⁶⁵² RI XI/1. 4387. sz. 1420. 12. 28. Brűx.

⁶⁵³ Uo. 4638. sz. 1421. 10. 8. Trencsény.

és kapott gazdasági kiváltságokat.⁶⁵⁴ Valamikor Andrea is elnyerte ezt a rangot,⁶⁵⁵ hiszen 1431-ben már így titulálják.⁶⁵⁶ Mi lehet a magyarázata a számtalan oklevélnek? Sejtésem szerint a kitartás–pénz–szimpátia–szerencse négyesének köszönhetik mindezt. A történetnek még nincsen vége. I. Albert 1439-ben a testvéreket újból a kedvenc kiváltságokkal (*familiaris*) kínálta meg.⁶⁵⁷

Logikusnak gondoltam, hogy az itáliai lakosok közül a római polgárok kapták a legnagyobb számban a kiváltságokat. Ennek ellenére a *Caput Mundi* számomra kissé alul reprezentált. No nem az Orsini családra gondolok, akik három alkalommal dőlhettek hátra, mert Zsigmond engedélyével többen legitimációs diplomához jutottak.⁶⁵⁸ Mondhatnánk, könnyű azoknak, akik családjában kardinálisok lézengenek, mint Giordano Orsini, aki már Tán (1426) és Sienában (1432) is találkozott a Luxemburgiival.⁶⁵⁹ Rómaiaknak tekinthetjük – nem származásuk, hanem institúciójuk okán – a Szent Péter-székesegyház kanonokjait. Ők testületileg örülhettek oklevelük megerősítésének.⁶⁶⁰ Paolo della Vallét, aki a *comes palatinus* lett, szolgálati és születési helye okán sorolom ebbe a csoportba.⁶⁶¹ Az *artium et medicine doctor* a pápa udva-

⁶⁵⁴ RI XI/2. 95. 2. sz. 1432. 2. 25. Piacenza.; Uo. 9044. sz. 1432. 2. 22. Piacenza.

⁶⁵⁵ Értsd: familiáris.

⁶⁵⁶ Uo. 8731. sz. 1431. 7. 23. Nürnberg.

⁶⁵⁷ RI XII. 894. sz. 1439. 5. 1. Pozsony.; Uo. 896. sz. 1439. 5. 1. Pozsony.

⁶⁵⁸ Galeotto, Giacomo, Rainaldo, Rogerio, Gabriele és Ludovica Orsini: RI XI/2. 9553. sz. 1433. 7. 20. Martino, Battista, Antonaccio, Giacomo, Francesco Orsini, conte di Gravina e Conversano házasságon kívül született gyermekei: Uo. 9591. sz. 1433. 8. 9. Salebun Orsini: Uo. 9630. sz. 1433. 8. 12.

⁶⁵⁹ AS SIENA. Concistorio 1639. k. 46r. 1432. 8. 16. Valamint: BEINHOF, 246.

⁶⁶⁰ DRTA X. 496. sz. 1433. 5. 31. Róma. Zsigmond oklevele.; RI XI/2. 9427. sz.

⁶⁶¹ Uo. 9570. sz. 1433. 8. 1.

ri orvosa volt. Ferrarában, Paviában és Rómában tanult. Valamikor címerbővítést kaphatott Zsigmondtól, hiszen *epitafiumán* – a Santa Maria in Aracoeli templom Szent Pál kápolnájában – a családi oroszlános jelvény mellett, a birodalmi sas látható.⁶⁶² Lodovico d’Orte a pápai kancelláriában dolgozott.⁶⁶³ Így aztán ne is csodálkozzunk, hogy *comes palatinus* lett.⁶⁶⁴ IV. Jenőnek volt egy ilyen nevű orvosa. Már XXIII. János pápát is gyógyította. 1445-ig élt.⁶⁶⁵ Nem tudom eldönteni, egy és ugyanazon a személyről van-e szó.

Taddeo Adimarit (*artium et medicine doctor*) kizárólag hivatala okán sorolom ide.⁶⁶⁶ Familiárisi címet kapott.⁶⁶⁷ Padovában tanult, 1432-től IV. Jenő titkára.⁶⁶⁸ Ez elég erős érv, talán még szólni sem kellett az érdekében. Érdeemes róla megemlíteni, Cristoforo Garatone segítségével kerülhetett a pápai udvarba, aki padovai és veronai tanulmányai után velencei szolgálatban több alkalommal, évekig élt Bizáncban. Pappá szentelésének évében (1432) a velencei születésű Szentatya hívta Rómába, ahol apostoli írnok és pápai titkár lett. Számos diplomáciai akcióban vett részt Bizáncban és a bázeli zsinaton egyaránt. Élete utolsó megbízása Magyarországhoz kötődik. 1448-ban legátusként érkezett a következő keresztes hadjáratról tárgyalandó. Ott volt a második rigómezei (Kosovo Polje) csatánál, ahonnan ő sem tért vissza.⁶⁶⁹ A *Caput Mundi*hoz köthető a firenzei Rosapolus d’Ugo és Junicempus

⁶⁶² KHOMENTOVSKAIA, 100–101. 15.; BEINHOFF, 246–247.

⁶⁶³ DRTA X. 388. sz. 1433. 2. 13. Róma. IV. Jenő pápa oklevele.

⁶⁶⁴ RI XI/2. 9576. sz. 1433. 8. 5.

⁶⁶⁵ HOFMANN II. 194.

⁶⁶⁶ Értsd: a rómaiak közé.

⁶⁶⁷ RI XI/2. 9585. sz. 1433. 8. 8. Amúgy egy Civalaléből Trevisóba menekült családból származott. BEINHOFF, 217–218. 1432-ben *scriptor penitentiariae*. HOFMANN II. 82.

⁶⁶⁸ BEINHOFF, 290.

⁶⁶⁹ MORO.

d'Ugo.⁶⁷⁰ Apjuk (Ugo d'Ugoni) IV. Jenő pápa familiárisaként élt Rómában.⁶⁷¹ Gondolom, nem ütközött nagy ellenállásba fiai törvényesítse.⁶⁷²

A monzai Senagók *comes palatinus* ranghoz jutottak, még 1433. május 31-e előtt.⁶⁷³ Miért elsőként, arra nem tudom a választ. Egy gyenge érv magyarázatként. Már régóta a kísérethez csapódtak, és ezért a korai adomány. Vagy valamilyen közük lehetett a milánói koronázáshoz (1431. november 25.), hiszen Monzában őrzik lombard *corona ferreat*. Azt nem hiszem, hogy részt vettek a fejék átszállításához, arról írtak volna a kiváltságokban. Marad a tanácstalanság. Mindenesetre Maffino Senago da Monza egyedül is megkapta a *comes palatinus* címét 1433. július 28-án,⁶⁷⁴ és Zsigmond utolsó előtti római napján még egy címerbővítést is kiharcolt.⁶⁷⁵ Aztán ott van még valami. A família egyik tagja (Pietro), akkor éppen pápai *cubicularius*ként élte életét.⁶⁷⁶ Azt gondolom, beosztása nem rontott helyzetükön. Némi kapcsolata csak maradt a kúriában a milánói Ambrogio Dardemoninak, aki 1421 és 1426 között írnokként dolgozott a kancelláriában.⁶⁷⁷ Már csak azért is, mert 1432-ben újból feltűnik kúriai *scriptor*ként.⁶⁷⁸ Ebbéli működése a koronázás idején is könnyedén elképzelhető. Testvéreivel (Paulino és Giovanni) együtt lettek *comes palatinus*ok.⁶⁷⁹ Nem panaszkodhattak a Perugiaaik sem. A néhai Marco Boncambio fiai (Boncambio

⁶⁷⁰ RI XI/2. 9492. sz. 1433. 6. 16.

⁶⁷¹ BEINHOFF, 178.

⁶⁷² RI XI/2. 9492. sz. 1433. 6. 16.

⁶⁷³ Uo. 9426. sz. 1433. 5. 25.

⁶⁷⁴ Uo. 9562. sz. 1433. 7. 28.

⁶⁷⁵ Uo. 9634. sz. 1433. 8. 12.

⁶⁷⁶ Uo. 9426. sz. 1433. 5. 25.

⁶⁷⁷ BEINHOFF, 118.

⁶⁷⁸ TANGL, 167.

⁶⁷⁹ RI XI/2. 9564. sz. 1433. 7. 28. (?).

és Giovanni) *comes palatinus*ként utazhattak haza.⁶⁸⁰ Angelo Ponte nemesség- és címeradománynak örülhetett,⁶⁸¹ míg Battista gyermekei (Carlo és Tibaldo) familiárisként léphették át városuk kapuját.⁶⁸² Verona polgárai közül Butirio Nigrelli szintén ezt a rangot kapta,⁶⁸³ őt már jó ismerősként üdvözölhette a császár, hiszen 1430-ban, Ulmban már találkozhattak. Rómeó és Júlia földije már ekkor familiáris lett.⁶⁸⁴ És miért kellett ugyanaz kétszer? Fogalmam sincs, de feltehetőleg óvatossághoz tartozhat, hiszen a német királyi kinevezést egy császári-
val felülírni. Bertolino Gavardo (Pietro fia) hasonlóan ezzel a ranggal büszkélkedhetett otthon.⁶⁸⁵ A családból Giovanni Gavardo Pármában kért és kapott Zsigmondtól egy helyes legitimizációt.⁶⁸⁶ Giacomo Falceri a változottság kedvéért szintén familiáris lett.⁶⁸⁷

Sienából legalább ketten jöttek. Ginazzo Azzoni da Siena nemesség- és címeradománnyal gazdagodott,⁶⁸⁸ míg Evangelista asszony (Cipriano Corto felesége) kereskedelmi kedvezményekhez jutott.⁶⁸⁹ Kiről tudunk még valamit? A genovai Antonio Cattaneo – familiárisi rangot kapott – családjából többen szolgáltak a milánói hercegek udvarában.⁶⁹⁰ A família egyik tagjának (Niccolò Cattaneo) a neve olvasható a majlandi koronázáskor megfogalma-

⁶⁸⁰ Uo. 9486. sz. 1433. 6. 8.

⁶⁸¹ Uo. 9573. sz. 1433. 8. 1. 1431-től a kúriában szolgált egy *Angelus de Perusio*, mint *custos registri camerae*. HOFMANN I. 133. Talán ugyanaz a személy.

⁶⁸² Uo. 9470. sz. 1433. 6. 1.

⁶⁸³ Uo. 9531. sz. 1433. 6. ?.

⁶⁸⁴ Uo. 7934. sz. 1430. 11. 10. Ulm.

⁶⁸⁵ Uo. 9532. sz. 1433. 7. 1.

⁶⁸⁶ Uo. 9149. sz. 1432. 5. 21. Párma.

⁶⁸⁷ Uo. 9555. sz. 1433. 7. 20.

⁶⁸⁸ Uo. 9529. sz. 1433. 6. 29.

⁶⁸⁹ Uo. 9629. sz. 1433. 8. 12.

⁶⁹⁰ Uo. 9546. sz. 1433. 6.15. Valamint: BEINHOF, 158.

zott közjegyzői oklevélben a jelenlévők között.⁶⁹¹ Benvenuto Crode jogi doktor Bolognából fordult Róma felé. Megérte, hiszen címerhez jutott,⁶⁹² hasonlóan a Raffaello szülőhelyéről érkezett Battista Scazolihoz.⁶⁹³ Feltehetőleg rokonságban állt Marco Scazolival, aki Zsigmond káplánja és a páрмаi székesegyház prépostja volt.⁶⁹⁴ Pisaiként említik Giovanni Pieri fiát, Baldassarét. A legitimizációs iratát örömmel vehette kézbe, és reményeim szerint apja, akit Zsigmond még Sienában kinevezett jegyzőnek, elégedetten dőlhetett hátra 1433. július 9-e estéjén valamelyik római tavernában.⁶⁹⁵

Néhány kivételezetttről legalább tudjuk, honnét vetette őket a sors Rómába, hiszen ha nagyvonalúan kezeljük az adatokat – miért tennénk másképp – származási helyük kis eligazítást adhat. Nemes versenyt hirdethetnénk, ki érkezett legmesszebről, de felesleges. Azt gondolom, az adományozottak döntő része a koronázástól teljesen függetlenül éppen Rómában tartózkodott, míg másik csoportjuk Itáliában hallhatott Zsigmond érkezéséről. Őket nem lehet 1433. május 31-hez kötni, mint például a nürnbergi csapatot, hiszen ők kifejezetten az ünnepségre jöttek. Giovanni da Balma presbiter (feltehetőleg) Piemontból, elintézte fia (Giovanni) legitimációját.⁶⁹⁶ Ismerünk egy Giovanni da Balina = Balma úriembert, aki 1414-ben a ki-

⁶⁹¹ DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél.

⁶⁹² RI XI/2. 9552. sz. 1433. 7. 20.

⁶⁹³ Értsd: Urbino. Uo. 9635. sz. 1433. 8. 12.

⁶⁹⁴ BEINHOFF, 129.

⁶⁹⁵ RI XI/2. 9539. sz. 1433. 7. 9.; Uo. 9418. sz. 1433. 4. 20. Siena.

⁶⁹⁶ Uo. 9558. sz. 1433. 7. 24. Balma lehet Ruore comune *frazioneje*, Torino *provinciában*, Quittengo *frazioneje*, Biella *provinciában*, vagy Viù *comune frazioneje*, Torino *provinciában*. Még sorolhatnám, de van egy rossz hírem. A *balma* szó kiálló szikla vagy barlang jelentése végtelenné teszi a variációkat. Mellékesen van egy ilyen nevű helység Franciaországban is a Midi-Pyrénées *regionban*, a Haute-Garonne *départementban*, de én maradnék az itáliai megoldásnál.

rálytól *littere familiaritatis cum salvo conductu* kapott.⁶⁹⁷ Akár egy és ugyanaz a személy is lehet. Vagy nem. Angelello Vacaldane talán a marchei Camerano szülöttje. Familiárisként térhetett haza.⁶⁹⁸ Giacomo Dannaro címeradományával a laziói Capodimonte városkában büszkélkedhetett.⁶⁹⁹ Francesco da Gaiano annak örülhetett, hogy szeme fénye (Rogerio) ugyanezt a rangot nyerte el.⁷⁰⁰ Törvényesítéssel kellett megelégednie a laziói Giovanni Paolo Mariotti da Monteceliónak.⁷⁰¹ Ha mégis a Mons Caeliusról származott, ritka nagyot tévedtem. Giordano Ponte vágya Rómában teljesedett be. A genfi egyházmegye papírt kapott hivataláról. *Monetarius* lett.⁷⁰² És hogy ne legyen egyedül, a belley-i *diocesis*ből Amida Rapini szintén ezt kapta.⁷⁰³ Ha elfogadnám Wilhelm Altmann és Gisella Beinhoff feloldását, akik a Reate = Riace mellett tették le voksukat, melléfogásomra nem tudnék elfogadható magyarázatot adni.⁷⁰⁴ Valójában szívemhez közel áll a javaslatuk, mert ezzel is tiszteleghetnek Stefano Mariottini római vegyésznek, aki vakációját töltve a környéken, 1972. augusztus 16-án megtalálta a két görög harcost, vagy királyt ábrázoló szobrokat, amiket valószínűleg az időszámítás előtti 5–4. században

⁶⁹⁷ RI XI/1. 978. sz. 1414. 5. 27. Moncalvo. A Balina = Balma megoldást Gisella Beinhoff vetette fel. BEINHOFF, 50. Mivel beleillik a koncepciómba, merészen elfogadom.

⁶⁹⁸ RI XI/2. 9560. sz. 1433. 7. 25.

⁶⁹⁹ Uo. 9559. sz. 1433. 7. 25.

⁷⁰⁰ Uo. 9632. sz. 1433. 8. 12. Gaiano lehet Endine Gaiano Lombardia *regione*ben, Bergamo *provincia*ban, vagy Fisciano *comune frazi*oneje, Salerno *provincia*ban. Wilhelm Altmann és Gisella Beinhoff szerint Gayano = Gaggiano. Uo. Valamint: BEINHOFF, 59. Mivel nem illik bele a koncepciómba, merészen nem fogadom el. Mellékesen Gaggiano Lombardia *regione*ben, Milánó *provincia*ban található.

⁷⁰¹ RI XI/2. 9556. sz. 1433. 7. 22.

⁷⁰² Uo. 9491. sz. 1433. 6. 15.

⁷⁰³ Uo. 9490. sz. 1433. 6. 15. Ma Belley-Ars-i egyházmegye.

⁷⁰⁴ Uo. 9504. sz. 1433. 6. 20. Valamint: BEINHOFF, 60.

öntöttek ki. De jómagam Rieti mellett döntöttem, hiszen a városnak latinul Reate a neve. Egyszóval Matteo Simonitti presbiter fia, a törvényesített Simone Taddei Lazióban született és nem Calabriában.⁷⁰⁵ *Comes palatinus* lett Laurenzio Giovanni da Sant’Arcangelo.⁷⁰⁶ Szerencsére az iratban megemlítik róla, Tursi-Lagonegro *diocesis*ben él, ezért biztosak lehetünk, Basilicata tartományból érkezett. Nicolò Piscicelli salernói érsek azzal lett megbízva, Ciccarello Patrono da San Severinót neveztesse ki jegyzőnek.⁷⁰⁷ Poggio di Guccio da Terranuova fiait (Bartolomeo, Guccio, Lucrezio) Rómában legitimizálták, apjukat firenzei polgárként említik.⁷⁰⁸ Feltehetőleg Toszkánából, az Arezzo *provincia*ban található, ma Terranuova Bracciolininek elnevezett városkából települhettek át. Hasonlóan ebben a régióban született Antonio Siculo Sagensi da Vinci. A jogi doktor *litterae doctoratus*a egykeként szerénykedik a kiváltságok között.⁷⁰⁹ A következő itáliaiakról, már ha azok, gyakorlatilag az adományozás tényén kívül semmit sem tudok. Marco Dalligáról csak annyit, az *Urbs*ban lett familiáris.⁷¹⁰ Neve (Dalliga = da Liga?) alapján itáliai lehetett. Jean de Thiennes (*Johannes de Thenis*), ha jó a feloldásom, akkor Normandiából keveredhetett Rómába. Öröm az ürömben: legitimizációt

⁷⁰⁵ RI XI/2. 9504. sz. 1433. 6. 20.

⁷⁰⁶ Uo. 9496. sz. 1433. 6. 18.

⁷⁰⁷ Uo. 9592. sz. 1433. 8. 10. Wilhelm Altmann szerint San Severino Lucano helységről lehet szó. Uo. Ez Basilicata *regione*ben, Potenza *provincia*ban található. Van egy másik variáció is. Ma Mercato San Severino Campania *regione*ben, Salerno *provincia*ban. Az érsek okán, én az utóbbira voksolok.

⁷⁰⁸ Uo. 9477. sz. 1433. 6. 4.

⁷⁰⁹ Uo. 9557. sz. 1433. 7. 24.

⁷¹⁰ Uo. 9578. sz. 1433. 8. 6. Valamint: BEINHOFF, 248.

kapott.⁷¹¹ *Magister* Ernesto Aurifabri maradt a végére. *Capellanus* címmel gazdagodott.⁷¹²

Feltűnő, hazánkfiak az *Urbs*ban mennyire kimaradtak a jóból. Egyet azért ismerek. Kaplati/Kaplatowsky János címet kapott.⁷¹³ Megjegyzem, Albisi Zólyomi ifjabb Dávid familiárisa, Öszödfalvi Mátyás hasonlóan itt jutott armálishoz.⁷¹⁴ Az erről szóló bejegyzéseket hiába keressük a *Reichsregisterbuch*ban. A negligálás indoka egyszerű. Esetükben nem a birodalmi kancellária állíthatta ki az oklevelet, ezért nem volt minek bekerülni a regisztrumkötetekbe. Ha valamelyik magyar nemes a *Caput Mundiban* kapott volna adományt, az ezt írásba foglaló oklevelet elméletben a titkos pecsét alatt kellett kiállítani. Ha mindez esetleg már Hungáriában történt, akkor a nagykancellária feladata lett a megfogalmazás. Természetesen Rómában is adtak ki magyar vonatkozású okleveleket,⁷¹⁵ sőt Itáliában hazai birtokhoz is le-

⁷¹¹ RI XI/2. 9493. sz. 1433. 6. 16.

⁷¹² Az eredetiben nem írják, hogy Zsigmond saját káplánjának nevezi ki. ÖStA HHStA. Reichsregisterbücher K. 18r. 1433. 8. 1.; RI XI/2. 9571. sz.

⁷¹³ Uo. 9523. sz. 1433. június 22. Az *Urbs*ban szupplikált, *miles et magister armorum camere imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 121r–v. 1433. 7. 13.

⁷¹⁴ MNL OL DF 275578. sz. 1433. 7. 25. Róma. Zsigmond oklevele.

⁷¹⁵ Ilyen például Zsigmond király parancslevele Pozsony városához a fogságban meghalt Kuczey készpénzvagyonának az ügyében. MNL OL DL 43966. sz. 1433. 6. 18. Róma. Zsigmond oklevele. Valamint: Albeni János néhai zágrábi püspök végrendeletének az ügye. MNL OL DF 256998. sz. 1433. 7. 20. Róma. Zsigmond oklevele. A püspök Nürnbergben még a kíséret tagja volt. A szövegben ezt olvashatjuk: *dem bischof von Agram*. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. A következő évben is ott volt. RI XI/2. 8276. sz. 1431. 2. 22. Nürnberg.; Uo. 8693. sz. 1431. 7. 11. Nürnberg. Úgy gondolom, még Itália előtt visszatérhetett Magyarországra. Végrendelete 1433 márciusában íródott. TKALČIĆ II. 63. sz. 1433. 3. 14. Pécs. Albeni János zágrábi püspök végrendelete.

hetett jutni.⁷¹⁶ Ferrarában szeptember 18-án Hédervári Lőrinc lovászmester kapta meg Gönyű várát (Győr megye) tartozékaival.⁷¹⁷ Ezen a napon Guti Ország Mihály és testvére Földvár birtokával (Zaránd megye) lettek gazdagabbak.⁷¹⁸ Táplánszentmiklósi (Magnus/Nagy) László allovászmester Pozsony megyei birtokot nyert hadiszolgálati fejében, mindezt Peschiera városkában.⁷¹⁹ A hiányra két ötletem lenne. Az első. Kötelező volt Zsigmond mellett lovagolniuk, ezért csak különleges esetekben járt a dicséret. A másik. Mivel sokan éltek a császár által kijárt lehetőséggel, aki 1433. július 13-án azzal a kéréssel fordult IV. Jenőhöz, kísérete tagjainak díjfizetés nélkül állítson ki pápai bullákat, ezzel lettek kompenzálva az adományok helyett.⁷²⁰ Az, hogy a Luxemburgi jó keresztényhez méltóan embereinek lelkeségével is foglalkozott, dicsérendő cselekedet. De nekem a takarékos uralkodó képe ugyancsak beugrik, ha az ingyenes szupplikálás lehetőségére gondolok. Csekélyke anyagi befektetés, jelentős megelégedettség. Ez minden adminisztráció álma. Jelzem, nem az első eset, amikor Zsigmond környezetéből többen személyesen kérelmezhetek egy pápánál. A konstanzi zsinaton, V. Márton koronázása (1417. november 21.) után a városban állomásozó magyarok egy része már élt a ritka lehetőséggel.⁷²¹

Mennyit spórolhattak 1433-ban a szerencsések? Pontosan nem tudom, de a 15. század második feléből ismerünk egy, a pápai kúriában használatos kézikönyvet, ahol

⁷¹⁶ Csak Zsigmond adományaival foglalkozom. Utódai közül I. Albert és V. László királyok, valamint Erzsébet királyné számos alkalmalmmal jutalmazta az egykori itáliai kíséret tagjait.

⁷¹⁷ MNL OL DL 90970. sz. 1433. 9. 18. Ferrara. Zsigmond oklevele.

⁷¹⁸ Uo. 24523. sz. 1433. 9. 18. Ferrara. Zsigmond oklevele.

⁷¹⁹ Uo. 59176. sz. 1433. 9. 29. Peschiera. Zsigmond oklevele.

⁷²⁰ LUKCSICS II. 18. 1. sz. 1433. 7. 13.

⁷²¹ Miként ezt Hédervári Lőrinc esetében tettem, erre mindig utalni fogok. És természetesen nem csak a magyarok.

részletesen meghatározták a szupplikálásért fizetendő összegeket.⁷²² Csak néhány példát sorolok fel. Az egyszerű regisztrálásnak (*pro registratura simplicis supplicationis, etiam quantumcunque magne*) tarifája egy *grossus* volt. Ha többen kapnának valamilyen kiváltságot,⁷²³ akkor ezen felül, személyenként, még két *bolendinit* vártak el.⁷²⁴ De azt sem adták ingyen, ha másolatot is akartak (*pro copia unius supplicationis*) az iratról. Ekkor hat *grossusszal* lett könnyebb az erszény.⁷²⁵ Nem sorolom tovább. Ellenben összeadtam, mennyibe kerülhetett egy próbálkozás.⁷²⁶ Minimum 20 *grossus*ba.⁷²⁷ Ezt ezüsből verték, átváltása magyar forintra megoldhatatlan feladat elé állított. Ne felejtjük el, más esetben a fentiek miatt Rómába kellett utazni, vagy valakit megbízni az ügyintézésel. A pápai kúriára várni kellett, alkalmanként a gyorsítás és az eredményesség okán elkerülhetetlenné vált a korrupció. A *Caput Mundiban* az élet soha nem számított olcsónak. Összegezve: jól járt, aki a császárrá koronázás idején kérvényezhetett.

Sokáig gondolkodtam, hogy a kérelmezők lakóhelyét térképre viszem. Ez származási helyük ismeretében nem tűnt kivitelezhetetlen feladatnak, de tervemről le kellett mondjak. Ennek magyarázataként részben ismételni fogom magam. Mivel döntő részüknél kétséges, valójában honnét is keltek útnak, az ábráról kizárólag annyit lehetne leolvasni, nevük alapján hol forgolódhattak, jöllehet ez nem mindig esett egybe valós életterükkel. Biztosat csak a célirányosan érkezők esetében tudhatunk. Ők többek

⁷²² Sajnos nem a század harmincas éveiből, de a forrás adatai azért némi támpontot adhatnak a kúriában hagyott összegekről.

⁷²³ Értsd: egy szupplikációban.

⁷²⁴ Értsd: az egy *grossus* mellett.

⁷²⁵ SCHMITZ–KALLENBERG, 51.

⁷²⁶ Értsd: egy személynek, és valamennyi fizetendő tételt összeszámolva.

⁷²⁷ SCHMITZ–KALLENBERG, 51.

között a nürnbergi és a zürichi delegáció tagjai, valamint azok a követek, akiket városuk a császárhoz vezényelt. Az adományt elnyerők között lehetnek olyanok, akik már eleve a közelben, vagy éppen Rómában tartózkodtak. Sokan tudhattak Zsigmond itáliai kirándulásáról, és mivel az alaposan elhúzódott, akik valamit szerettek volna a Luxemburgitól, kényelmesen megszervezhették utazásukat. Úgy a Német-római Birodalomból, mint az Appennini-félszigetről, de akár messzebből is. Az ő megjelenésüket az *ad hoc* kategóriába sorolhatjuk. Láthatjuk, virtuális rajzunk egyre csalókábbá válna. De képesek vagyunk még tovább rontani hitelességén, ha az uralkodó embereinek, akik a kíséret tagjaként az *Urbs*ban kiváltságot kaptak, esetleges szülőföldjét hasonlóan felvezetnénk a papírra. Végére hagyom a személyes vagy a közvetítőn keresztüli megjelenés szétválasztásának nehézségét. Ennek elfogadható kivitelezése meghaladja képességeimet. Összegezve: a térképet a nézegetés mellett nem sok mindenre lehetne használni.

IX. Rómát látni

Akkor kik is voltak ott az *Urbs*ban? Sokan lehetnek, de közel 600 év távlatából csak töredéküket gyűjthettem össze. Köszönve a legbiztosabb levéltári selejtezőnek, az időnek. A számos rendelkezésemre álló adatot önkényesen, logikusnak gondolt csoportokba soroltam. Beosztásuk meghatározásánál – ahol erre módot találtam – az 1433-as helyzetüket vettem figyelembe, ezért a forrásokban olvasható pozíció került a nevük mellé.

*Biztosan ott voltak Rómában*⁷²⁸

Az aragón király követe (Ott volt a koronázáson.).⁷²⁹

Bamberg város követe (Ott volt a koronázáson. Városa adományt kapott.).⁷³⁰

Behaim, Sebald (A nürnbergi delegáció tagja. Ott volt a koronázáson. Adományt kapott.).⁷³¹

A bibbioniai herceg (Ott volt a koronázáson.).⁷³²

A bizánci császár követe (Ott volt a koronázáson.).⁷³³

Donato, Andrea velencei követ (Ott volt a koronázáson. Adományt kapott.).⁷³⁴

Escher, Gottfried/Götz (A zürichi delegáció tagja. Adományt kapott.).⁷³⁵

⁷²⁸ Ebbe a csoportba azokat sorolom, akik nem Zsigmond kíséretének a tagjaiként érkeztek Rómába. Jelzem, később akár be is kerülhetettek a császári udvarba. Erre számos példát ismerünk. Róluk olyan bejegyzéseket ismerek, amelyek biztossá teszik jelenlétüket.

⁷²⁹ PEDRINO, 402–403.

⁷³⁰ RI XI/2. 9430. sz. 1433. 5. 31. Róma.; DRTA X. 734.

⁷³¹ RI XI/2. 9460. sz. 1433. 5. 31. Róma.; DRTA X. 734.

⁷³² PEDRINO, 402–403.

⁷³³ Uo.

⁷³⁴ RI XI/2. 9566. sz. 1433. 7. 30.; BMC. Cicogna 3756. sz. 482. 1433. június 7-i bejegyzés. Giorgio Dolfin krónikája.

⁷³⁵ RI XI/2. 9503a. sz. 1433. 6. 20.; Uo. 9528. sz. 1433. 6. 28.

- Firenze város követe (Ott volt a koronázáson.).⁷³⁶
- Haller, Erhard (A nürnbergi delegáció tagja. Ott volt a koronázáson. Adományt kapott.).⁷³⁷
- Haller, Paul (A nürnbergi delegáció tagja. Ott volt a koronázáson. Adományt kapott.).⁷³⁸
- Heiden, Martin (A nürnbergi delegáció tagja. Ott volt a koronázáson. Adományt kapott.).⁷³⁹
- Koler, Stephan (A nürnbergi delegáció tagja.).⁷⁴⁰
- Meier, Konrad von Knonau (A zürichi követség tagja lehetett. Adományt kapott.).⁷⁴¹
- Modena, Giorgio Campari da (Zsigmond bizalmasaként követségbe megy.).⁷⁴²
- Niklasdorf, Johannes von (Ott volt a koronázáson. Adományt kapott.).⁷⁴³
- Offenburg, Henman (Követségben járt Rómában. Adományt kapott.).⁷⁴⁴
- Petrucchi, (*detto Checco Rosso*) Antonio (Követségben járt Rómában. Sienát képviselte.).⁷⁴⁵

⁷³⁶ PEDRINO, 402–403.

⁷³⁷ RI XI/2. 9461. sz. 1433. 5. 31.; DRТА X. 734.

⁷³⁸ RI XI/2. 9461. sz. 1433. 5. 31.; DRТА X. 734.

⁷³⁹ RI XI/2. 9534. sz. 1433. 7. 1.; Uo. 9536. sz. 1433. 7. 2.; DRТА X. 734.

⁷⁴⁰ Uo. 739.

⁷⁴¹ RI XI/2. 9500. sz. 1433. 6. 20.; URKUNDENREGESTEN V. 7203. sz. 1429. 8. 30. Zürich.

⁷⁴² Giovanni Caffarelli forli püspökhöz és Perugia városába küldik. RI XI/2. 9494. sz. 1433. 6. 17. Sajnos csak annyit tudok róla, hogy Città di Castello városának a 15. században levelet írt. MAZZATINI, 350.

⁷⁴³ RI XI/2. 9572. sz. 1433. 8. 1.; Uo. 9631. sz. 1433. 8. 12.; DRТА X. 734.

⁷⁴⁴ RI XI/2. 9587. sz. 1433. 8. 8.; Uo. 9590. sz. 1433. 8. 9.; CHRONIK (OFFENBURG), 304.

⁷⁴⁵ DRТА X. 856. Azért nem sorolom a többi sienai követ közé, mert ő nem volt ott a koronázáson, ellenben 1433. augusztus 4-én városának Rómából írt levelet.

- Raser, Andreas (Adományt és *salvus conductust* kapott Rómában.).⁷⁴⁶
- Rummel, Franz (A nürnbergi delegáció tagja. Ott volt a koronázáson. Adományt kapott.).⁷⁴⁷
- Sannawer, Nikolaus (V. Albert osztrák herceg követe. Ott volt a koronázáson. Adományt kapott.).⁷⁴⁸
- Schwendi, Heinrich (A zürichi követség tagja. Adományt kaphatott.).⁷⁴⁹
- Schwendi, Johannes (A zürichi követség tagja. Adományt kaphatott.).⁷⁵⁰
- Siena város követei (Ott voltak a koronázáson.).⁷⁵¹
- Agazzari, Bartolomeo.⁷⁵²
- Agnolino, Carlo Bartoli d' (A város püspöke.).⁷⁵³
- Capacci, Cristoforo d'Andrea.⁷⁵⁴
- Gionti, Guidoccio.⁷⁵⁵
- Sirck, Jakob von (Adományt kapott. Éppen pápai szolgálatban állt.).⁷⁵⁶
- Stebler, Michael (*alias Graff*) (A zürichi követség tagja. Adományt kapott.).⁷⁵⁷

⁷⁴⁶ Az eredetiben: *littere familiaritatis unacum conductu*. ÖStA HHStA. Reichsregisterbücher K. 60v. 1433. 8. 4.; RI XI/2. 9575. sz.

⁷⁴⁷ Uo. 9540. sz. 1433. 7. 10.; DRTA X. 734.

⁷⁴⁸ RI XI/2. 9459. sz. 1433. 5. 31.; DRTA X. 734.

⁷⁴⁹ CHRONIK (ZÜRICH), 231.

⁷⁵⁰ Uo.

⁷⁵¹ PEDRINO, 402–403.

⁷⁵² DRTA X. 612.; BICHI, 342–343.; PERTICI, 640.; E. KOVÁCS 2009, 1341.

⁷⁵³ DRTA X. 612.; BICHI, 342–343.; PERTICI, 640.; E. KOVÁCS 2009, 1341.

⁷⁵⁴ CHIRONI, 136.

⁷⁵⁵ DRTA X. 612.; BICHI, 342–343.; PERTICI, 640.; E. KOVÁCS 2009, 1341.

⁷⁵⁶ AS ROMA. Introitus et exitus 390. k. 9v. 1433. 5. 22.; RI XI/2. 9530. sz. 1433. 6. 29.

⁷⁵⁷ Uo. 9502. sz. 1433. 6. 20.; CHRONIK (ZÜRICH), 231.

Stüssi, Rudolf (A zürichi követség tagja. Adományt kapott.)⁷⁵⁸

A szavojai herceg követe (Ott volt a koronázáson.)⁷⁵⁹

Truchsess, Ulrich (A nürnbergi delegáció tagja. Adományt kapott.)⁷⁶⁰

*Valószínűleg ott voltak Rómában*⁷⁶¹

Altenberg, Heinrich és Hans von (Adományt kaptak.)⁷⁶²

Devode, John junior of (Rómában szupplikált.)⁷⁶³

Kraigi urak (Adományt kaptak.)⁷⁶⁴

Laiming, Leonhard von (Adományt kapott.)⁷⁶⁵

Mausdorf, Johannes von (Adományt kapott.)⁷⁶⁶

Penworthan, Henry (Rómában szupplikált.)⁷⁶⁷

Richard (Zsigmond szupplikált neki.)⁷⁶⁸

Schaffhauseni Lévi (Ajándékot visz Zsigmondnak.)⁷⁶⁹

Kétséges, hogy ott voltak Rómában

Swarzmurer, ifjabb Jakob (Adományt kapott, de lehetséges a közvetítő.)⁷⁷⁰

⁷⁵⁸ Uo.

⁷⁵⁹ PEDRINO, 402–403.

⁷⁶⁰ RI XI/2. 9462. sz. 1433. 5. 31.

⁷⁶¹ Ebbe a csoportba azokat sorolom, akik nem Zsigmond kíséretének a tagjaiként érkeztek Rómába. Jelzem, később akár be is kerülhetettek a császári udvarba. Erre számos példát ismerünk. Róluk csak egy bejegyzést ismerek, ellenben véleményem szerint ott lehettek a városban.

⁷⁶² RI XI/2. 9623. sz. 1433. 8. 10. (?).

⁷⁶³ AAV. Reg. Suppl. 287. k. 171v–172r. 1433. 7. 26.

⁷⁶⁴ Uo. 9435. sz. 1433. 5. 1.

⁷⁶⁵ Uo. 9458. sz. 1433. 5. 31.

⁷⁶⁶ Uo. 9472. sz. 1433. 6. 3.

⁷⁶⁷ AAV. Reg. Suppl. 287. k. 171v–172r. 1433. 7. 26.

⁷⁶⁸ Uo. 170v–171v. 1433. 7. 26. Ő lehet az angol professzorunk

⁷⁶⁹ RI XI/2. 10064. sz. 1434. 2. 24. Bázél.

⁷⁷⁰ Uo. 9503. sz. 1433. 6. 20. Már említettem, miért gondolom így.

Swarzmurer, idősebb Jakob (Adományt kapott, de lehetséges a közvetítő).⁷⁷¹

Fogalmam sincs, ott voltak-e Rómában

Baworow, Wenzel Lechowski von (Adományt kapott.)⁷⁷²

Blulin, Ulrich (Adományt kapott.)⁷⁷³

Bürger, Johannes (Adományt kapott.)⁷⁷⁴

Holger, Michael (Adományt kapott.)⁷⁷⁵

Kunzel, Konrad (Adományt kapott.)⁷⁷⁶

Neckel, Johannes és Michael (Adományt kaptak.)⁷⁷⁷

Olmütz, Johannes Hufnagel von (Adományt kapott.)⁷⁷⁸

Probisch, Germann (Adományt kapott.)⁷⁷⁹

Quercu alias Duchesne, Pierre de (Adományt kapott.)⁷⁸⁰

Rabbe, Wilhelm *magister* (Adományt kapott.)⁷⁸¹

Rudolfstadt, Konrad von (Adományt kapott.)⁷⁸²

Schott, Nikolaus (Adományt kapott.)⁷⁸³

Swartzel, Stefan (Adományt kapott.)⁷⁸⁴

Wehinger, Georg (Adományt kapott.)⁷⁸⁵

⁷⁷¹ Uo. 9503. sz.1433. 6. 20. Már említettem, miért gondolom így.

⁷⁷² Uo. 9483. sz. 1433. 6. 7.

⁷⁷³ Uo. 9464. sz. 1433. 5. 31.

⁷⁷⁴ Uo. 9485. sz. 1433. 6. 8.

⁷⁷⁵ Uo. 9545. sz. 1433. 7. 14. (?).

⁷⁷⁶ Uo. 9548. sz. 1433. 7. 16.

⁷⁷⁷ Uo. 9544. sz. 1433. 6. 14.

⁷⁷⁸ Uo. 9579. sz. 1433. 8. 6.

⁷⁷⁹ Uo. 9465. sz. 1433. 5. 31.

⁷⁸⁰ Uo. 9567. sz. 1433. 7. 30.

⁷⁸¹ Uo. 9633. sz. 1433. 8. 12.

⁷⁸² Uo. 9568. sz. 1433. 7. 31.

⁷⁸³ Uo. 9474. sz. 1433. 6. 3.

⁷⁸⁴ Uo. 9550. sz. 1433. 7. 18.

⁷⁸⁵ Uo. 9471. sz. 1433. 6. 2.

X. A hallgatag számok

Holott eddig úgy tudtam, inkább beszédesek. Képzavar ugyan, de igaz. De mi van, ha nincs miről számot adni? Akkor viszont nagy a csend. Ezt a szellemi nesztelenséget próbálom megtörni az alábbiakkal. Tudom, támadásom ereje felejthető, de legalább megkísérlem, mert megközelítően sem tudjuk, hányan érkezhettek Rómába Zsigmonddal. Kizárólag sejtéseink lehetnek. Corneille Zanfliet krónikája szerint 500 vagy 600 lovas és 800 gyalogos kíséerte az uralkodót.⁷⁸⁶ Egy velencei forrásban olvashatjuk, 2050 lovas, vagy még több vonult ki a császárral 1433. augusztus 13-án.⁷⁸⁷ Egy másikban 800 lovasról írtak.⁷⁸⁸ Rietiben úgy értesültek, Zsigmond 1000 katonájával fogja meglátogatni városukat.⁷⁸⁹ Létszámuk állandóan változhatott, új emberek jöttek, mások visszatértek. 1433. május 24-én Hanischt (*caballarius imperatoris*) a pápa és a római egyház ügyében Bázélbe küldték.⁷⁹⁰ Szintén a zsinat székhelyére indított 40 fős követséget Zsigmond 1433. június 4-én. Egy négy nappal későbbi bejegyzésből kiderül, IV. Johannes von Chur püspök, Hartung von Klux (*miles*) és Nikolaus Stock (*decretorum doctor*) kaptak *salvus conductust*.⁷⁹¹ 1433. augusztus 3-án Zsigmond néhány báráját, katonáját és *famulusát* az Alpokon túli területre ve-

⁷⁸⁶ ZANFLIET, 433. Az információt átveszi Ferdinand Gregorovius is. GREGOROVIVS, 37.

⁷⁸⁷ MOROSINI III. 65/1946.

⁷⁸⁸ BMC. Cicogna 3756. sz. 482. Girgio Dolfin krónikája. 1433. június 7-i bejegyzés.

⁷⁸⁹ AS RIETI. Archivio Comunale Antico. Libro di riformanze 22. k. 94v. 95v. 1433. 8. 6.

⁷⁹⁰ REPERTORIUM GERMANICUM V. 2488. sz. 1433. 5. 24. A latin kifejezés a futár, hírnök, küldönc szót rejti. A szakemberek csoportjába soroltam Zsigmond udvarában.

⁷⁹¹ Pontosabban 40 főig kaptak *salvus conductust*. AAV. Reg. Vat. 372. k. 182v. 1433. 6. 8.

zényelte.⁷⁹² Minden bizonnyal Bázélbe mehettek. Guglielmo Cracni d'Ascoli (*serviens armorum et aquisitor stantiarum*) is velük tartott. Elképzelhető, már a császár elhelyezését szervezték. Kopacsovci Tóka Péter talán Sienából indult haza Magyarországra, ellenben a koronázás idején már újból a *Caput Mundiban* találjuk.⁷⁹³

A csapat bővíthetett is. IV. Jenő Martino Orsini és Alberto Alberti pápai jegyzőket a császárhoz rendelte. Kövessék Németországba.⁷⁹⁴ Ide sorolom a veronai Maffei családot.⁷⁹⁵ Andrea és Leonardo már Piacenzában is ott volt, majd Rómában megjelentek.⁷⁹⁶ Elképzelhetően végig az uralkodó környezetében maradtak. Amikor Zsigmond elutazott az Urbsból embereiből néhányat hátrahagyott, többet viszont később visszaküldött. Egy példa: Csapi László, Gatalóci Mátyás és Vetési Albert szeptember 23-án és 26-án újból szupplikáltak.⁷⁹⁷ A későbbi nyitrai és veszprémi püspök az 1430-as év elején Bécsben tanult, innen érkezhett Sienába. Ő a *Caput Mundiban* maradt, a római egyetemen mindkét jog doktoraként (*utriusque juris*) végzett.⁷⁹⁸

⁷⁹² REPERTORIUM GERMANICUM V. 8288. sz. 1433. 8. 3.

⁷⁹³ Balázs fia. Sienában ismerék valakit Petrus Toka néven. Firenzén keresztül Bolognáig kapott menlevelet. COMMISSIONI III. 145. sz. 1433. 2. 20. Azt gondolom, Kopacsovci Tóka Péter lehetett. Rómában szupplikált, *nobilis et miles imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 34v–35v. 1433. 7. 13.

⁷⁹⁴ REPERTORIUM GERMANICUM V. 6512. sz. 1433. 8. 1. és 8. 15.

⁷⁹⁵ Róluk már írtam.

⁷⁹⁶ RI XI/2. 9526. sz. 1433. 6. 27.

⁷⁹⁷ Csapi László: LUKCSICS II. 314. sz. 1433. 9. 25. Gatalóci Mátyás: Uo. 312. sz. 9. 23. 1433. Vetési Albert: Uo. 313. sz. 1433. 9. 25.

⁷⁹⁸ VERESS, 241–242. 331–332.

XI. Omnes viae Romam ducunt

Nem várt segítséget jelent a kíséret tagjainak személyekre lebontásában az említett lehetőség,⁷⁹⁹ hiszen sokan éltek az ingyenes szupplikációval. A kérvényben az áll, ez azokra a magyar bárókra, katonákra és nemesekre vonatkozzon, akik személyesen ott vannak vele.⁸⁰⁰ Ebből az következik, a kérelmezők valamennyien a császár kíséretét erősítették. Arról viszont nem sokat tudunk, vajon a *Romzug* alatt Zsigmondot szolgálták-e. Szétválasztásuknál külön csoportba soroltam azokat, akikről már Róma előtt ismerem adatokat, és végig lovagolhatták Itáliát. Szívem szerint mindegyikről ezt állítanám, de felteszem a kérdést, mikor volt ennyi magyar nemesnek elegendő pénze ilyen hosszú utazásra? Elvégre az országos főméltóságok sem jelentek meg a nevezetes eseményen, sőt Borbála sem láthatta az ünnepeket. De mi van akkor, ha többen valóban csak a rendkívüli alkalom miatt indultak el? Ilyenek lehettek a Derencsényiek és a Kátaik, valamint azok a családok, ahonnan a feleségek is megjelentek az *Urbsban*.⁸⁰¹ Akkor mégis felkerekedhettek? Az adatok ismeretében igenlő a válasz. Egyrészt parancsba kaphatták, de a kíváncsiságot sem hagyhatjuk ki a mozgatórugók közül. Sejthették, nem szokványos látványosságok várhatnak rájuk. Egy másik egységbe csoportosítottam azokat, akik neve mellé olyan adatokat írtak, amelyek arra mutatnak, ha Róma előtt nem is, ellenben ott már a kíséretben szolgálhattak. A harmadik kategóriába kerültek a mezei

⁷⁹⁹ A szupplikációk kiadása: LUKCSICS II. Feldolgozásuk: CSUKOVITS, 11–35. Mindkét munkát ismerem, de az eredeti iratokkal dolgoztam, ezért hivatkozom hol a kiadásra, hol a feldolgozásra, hol a levéltári jelzetre. LUKCSICS II. 181. sz. 1433. 7. 13.

⁸⁰⁰ A szövegben ezt olvashatjuk: *baronum, militum et nobilium Hungarorum praesentaliter Romae cum eo existentium*. Uo.

⁸⁰¹ Róluk még írok.

szupplikálók. Róluk csak azt tudjuk, ott lehettek a *Caput Mundiban*. Az utolsó csapatba nem sokat soroltam. Ők elképzelhetően Zsigmondot tarthatták uruknak.

*A római (itáliai) kíséret tagjai*⁸⁰²

Alapi István (m.)⁸⁰³

Albisi Zólyomi ifjabb Dávid (m.)⁸⁰⁴

⁸⁰² Ide azokat sorolom, akikről már Róma előtt is ismerek adatot. Csak a nürnbergi tartózkodásig (1430. szeptember 13-a és 1430. október 31-e között) megyek vissza. Ha valakiről csak korábról, vagy éppen későbből találtam bejegyzést, de nem a bajor városból, és még Itália előtt, akkor azt használom. A készülőben lévő adattárból, ahová Zsigmond nyugat-európai útján részt vevő nemeseket, katonákat, egyháziakat stb. gyűjtöm össze, egy-egy személyhez csak a jelen tanulmányhoz fontosnak tartott állomáshelyeket sorolom fel, és nem terhelem az olvasót valamennyi levéltári jelzetemmel. A kíséret tagjainak nemzetiségénél a következő rövidítéseket használtam: a/angol, cs/cseh, d/dalmát, i/itáliai, l/lengyel, m/magyar, n/német. A történelem ellenben nem szereti a leegyszerűsítéseket, ezért lett Jakob von Brünn neve mellett a következő (n/cs). A magyar nemesek közé került külföldieknél hasonló metódust választottam. Emígyen: Just/Jo-dok von Kussow n/m. Bajmóci Noffri Lénárd i/m. Hidegkúti Antal i/m. Raguzai Bohalici Vitko d/m. Tallóci Matkó d/m.

⁸⁰³ Lombardiában a király kíséretének a tagja. MNL OL DL 66430. sz. 1432. 10. 28. Siena. Zsigmond oklevele. Ott volt Sienában. Dárrói Majos László familiárisaként adományt kapott. Uo. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 132r. 1433. 7. 3. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 11.

⁸⁰⁴ Dávid fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Ott volt Sienában. AS SIENA. Concistorio 1640. k. 8v–9r. 1433. 1. 8. Viterbóban is a kíséret tagja lehetett. Mindezt azért feltételes módban, mert jobb híján a *Davit de Telion* név mögé őt képzeltem. CIAMPI, 124. Rómában szupplikált, *nobilis baro et milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 34r–v. 1433. 5. 24. Egy Rómában kiállított oklevélben *aule noster miles*. MNL OL DF 275578. sz. 1433. 7. 27. Róma. Zsigmond oklevele. 1433-ban *miles aule*. ENGEL II. 264.

Alsólendvai Bánfi István (m.)⁸⁰⁵
 Alsólendvai Bánfi Pál (m.)⁸⁰⁶
 Aspern, Simon Amman von (n.)⁸⁰⁷
 Ártánházi László (m.)⁸⁰⁸
 Bajmóci Noffri Lénárd (i/m.)⁸⁰⁹

⁸⁰⁵ János fi István fia. Ott volt Sienában. AS SIENA. Biccherna 1132. k. 562v. 1433. 3. 5. Rómában szupplikált, *nobilis et comes*ként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 126v–127r. 1433. 7. 7. 1433 és 1439 között *miles aule*. ENGEL II. 21.

⁸⁰⁶ János fi István fia. Ott volt Milánóban. Hasonlóan Sienában is. MNL OL DF 211033. sz. 1437. 10. 17. Prága. Zsigmond oklevele. Viterbóban szintén a kíséret tagja. CIAMPI, 124. A koronázást is láthatta az *Urbs*ban. MNL OL DF 211033. sz. 1437. 10. 17. Prága. Zsigmond oklevele. Rómában szupplikált, *nobilis et comes*ként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 126v–127r. 1433. 7. 7. 1432-ben *aulicus*, 1435-ben *miles aule*. ENGEL II. 21.

⁸⁰⁷ Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. RI XI/2. 7780. sz. 1430. 9. 15. Nürnberg. Ott volt Milánóban. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Sienában is Zsigmond mellett találjuk. RI XI/2. 9209. sz. 1432. 7. 25. Siena. Rómában szupplikált, *secretarius imperatoris*ként említik. AAV. Reg. Suppl. 286. k. 245v–246r. 1433. 5. 29.

⁸⁰⁸ Dávid fia. Azért sorolom ebbe a csoportba, mivel Várdai ifjabb Miklós familiárisaként ott volt Milánóban, de ura hazaküldte Magyarországra. ZICHY XII. 114. sz. 1431. 12. 3–18. között. Milánó. Várdai ifjabb Miklós levele. Valamikor csatlakozhatott a kíséret-hez, hiszen Rómában szupplikált, *nobilis*ként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 37v. 1433. 7. 13.

⁸⁰⁹ Onofrio fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Ott volt Sienában. AS SIENA. Concistorio 2475. sz. k. 27v. 1432. 9. 19.; Uo. Biccherna 1132. k. 559v. 1433. 3. 5. Viterbóban is a kíséret tagja. CIAMPI, 125. Rómában relátor. RI XI/2. 9590. sz. 1433. 8. 9. 1427 és 1435 között relátor. ENGEL II. 176.

Bátmonostori ifjabb Töttös László (m.)⁸¹⁰

Benedek (m.)⁸¹¹

Betleni Gergely (m.)⁸¹²

Bizerei Miklós (m.)⁸¹³

⁸¹⁰ László fi László fia. 1431 augusztusának végén azt gondolták, hogy otthon van, hiszen Betleni Gergely lovakat kért tőle Magyarországról. ZICHY VIII. 322. sz. 1431. 8. 31. (Nürnberg). Októberben viszont már valószínűleg Zsigmond kíséretében találjuk Feldkirchben. Kérésére bírságait elengedik. MNL OL DL 88062. sz. 1431. 10. 2. Feldkirch. Zsigmond oklevele. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 125r. 1433. 7. 13. Talán végig a kíséret tagja, de hazatérése sem kizárt, majd Rómában újból csatlakozhatott Zsigmondhoz. 1429-ben sókamaraispán. 1436-ban *miles aule*. ENGEL II. 247.

⁸¹¹ Zólyomi Mihály fia. Székesfehérvári prépost. Esetében nem tudok Itália előtti németországi tartózkodásra példát hozni, csak Konstanzból. Többek között kölcsönt vett át Zsigmond nevében François de Conzié narbonne-i érsektől RI. XI/1. 1906. sz. 1415. 11. 27. Narbonne. Zsigmond szavojai visszaútján ott volt Lyonban. Uo. 1915. sz. 1416. 1. 22. Lyon.; MNL OL DL 61355. sz. 1416. 2. 1. Lyon. Zsigmond oklevele. Innét visszaküldték Konstanzba. RI. XI/1. 1922. sz. 1416. 2. 1. Lyon. Zsigmond oklevele. Áldásy Antal szerint Aragóniában is járt. ÁLDÁSY 1900, 449–452. Angliában szintén a királlyal tartott. BÁRÁNY 2004, 10. Konstanzban biztos megfordult. A zsinat városából egy oklevél relátoraként ismerem. MNL OL DL 43368. sz. 1417. 9. 18. Konstanz. Zsigmond oklevele. Ott volt a milánói koronázáson. MNL OL DL 72902. sz. 1438. 9. 9. Buda. I. Albert király oklevele. Luccában is szolgálta Zsigmondot. RI XI/2. 9164. sz. 1432. 6. 18. Lucca. A római ünnepséget is látta. MNL OL DL 72902. sz. 1438. 9. 9. Buda. I. Albert király oklevele.

⁸¹² János fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. ZICHY VIII. 322. sz. 1431. 8. 31. (Nürnberg). Betleni Gergely oklevele. Ott volt Sienában. AS SIENA. Concistorio 1640. k. 30r. 1433. 2. 2. Viterbóban is a király mellett találjuk. CIAMPI, 125. Rómában szupplikált, *nobilis baro et milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 184v–185v. 1433. 7. 13. 1433 és 1440 között *miles aule*. ENGEL II. 36.

⁸¹³ Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. A szövegben ezt olvashatjuk: *Wiseri Nicla*. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 131v–132r. 1433. 7. 13. Talán végig a kíséret tagja, de hazatérése sem kizárt, majd Rómában újból csatlakozhatott Zsigmondhoz. 1433-ban *miles aule*. ENGEL II. 37.

Bossányi György (m.)⁸¹⁴

Cigala, Battista (i.)⁸¹⁵

Csapi István (m.)⁸¹⁶

Csapi László (m.)⁸¹⁷

Csáki Ferenc (m.)⁸¹⁸

⁸¹⁴ Simon fia. Ott volt Sienában, itt *aulicus*ként említik. Apja neve mellé odakerült a *condam* szócska. MNL OL DL 73101. sz. 1432. 9. 25. Siena. Zsigmond oklevele. Rómában szupplikált, *miles*ként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 123r–v. 1433. 7. 13. 1432 és 1434 között *familiaris aule*. ENGEL II. 40

⁸¹⁵ A genovai származású jogi doktort Konstanzban *comes palatinus* és lovag lett. RI XI/1. 3092. sz. 1418. 4. 8. Konstanz. Valamint: BEINHOFF, 52. 1430-ban már Zsigmond szolgálatában állt. RI XI/2. 7735. sz. 1430. 7. 22. Bécs. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. RI XI/2. 8701. sz. 1431. 7. 15. Nürnberg. Ott volt Sienában. Uo. 9350. sz. 1433. 1. 3. Siena.; AS SIENA. Concistorio 1640. k. 28r. 1433. 1. 29. Rómában is a kíséret tagja, *consiliarius imperatorisként* említik. AS ROMA. Camerale I. 827. k. 166v. 1433. 9. 14.

⁸¹⁶ Imre fia. Ott volt Sienában. MNL OL DL 80421. sz. 1433. 4. 25. Várdai ifjabb Miklós oklevele. Rómában szupplikált, *nobilis et miles*ként említik. LUKSICS II. 263. sz. 1433. 7. 21. 1427 és 1433 között *miles aule*. ENGEL II. 49.

⁸¹⁷ Imre fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. RI XI/2. 7851. sz. 1430. 10. 13. Nürnberg. A szövegben ezt olvashatjuk: *item dem Lassla Ungirischem canzler*. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Járt Milánóban, a városban kiállított oklevél relátoraként ismerjük. MNL OL DL 38695. sz. 1431. 12. 17. Milánó. Zsigmond oklevele. Sienából is van róla adat. AS SIENA. Concistorio 1638. k. 33v–34r. 1432. 7. 28.; Uo. 39v. 1432. 8. 2. Viterbót is látta. CIAMPI, 124. Rómában szupplikált, *nobilis et miles et secretarius imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 286. k. 226r–v. 1433. 5. 27. 1430 és 1434 között királyi titkár. ENGEL II. 49.

⁸¹⁸ György fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Ott volt a milánói koronázáson. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Rómában szupplikált, *nobilis baroként* említik. AAV. Reg. Suppl. 286. k. 232r. 1433. 4. 24. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 48.

Csegödi János (m.)⁸¹⁹
Dengelegi Pongrác/György (m.)⁸²⁰
Derencsényi (Székely) Pál (m.)⁸²¹
Frangepán István (m.)⁸²²

⁸¹⁹ Sienában ismerek valakit *Johannes de Cegket* néven. Azt gondolom, Csegödi János lehet. AS SIENA. Concistorio 1640. k. 40r. 1433. 2. 15. Rómában szupplikált, *nobilis et miles*ként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 33r. 1433. 7. 13.

⁸²⁰ László fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Rómában szupplikált, *miles et aulicus specialis imperatoris*ként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 137r-v. 1433. 7. 13. Talán végig a kíséret tagja, de hazatérése sem kizárt, majd Rómában újból csatlakozhatott Zsigmondhoz. 1433 és 1439 között *miles aule*. ENGEL II. 59.

⁸²¹ Imre fia. Ő lehet, akit Viterbóban *Paolo di Tivera ungaro* névvel illettek. CIAMPI, 125. Rómában szupplikált, esztergomi egyházmegyés *miles*ként. LUKCSICS II. 212. sz. 1433. 7. 13. 1433-ban *miles aule*. ENGEL II. 60.

⁸²² Miklós fia. Ott volt Lombardiában. MNL OL DL 38521. sz. 1434. 1. 16. Bazel. Zsigmond oklevele. Pármában is megfordult. RI XI/2. 9126. sz. 1432. 5. 6. Parma. Luccát ugyancsak látta. AS SIENA. Concistorio 1926. k. 40. sz. 1432. 7. 1. Lucca. Giovanni da Massa levele. Sienában szintén az uralkodót szolgálta. FECINI, 844. Innét hazatért, hiszen a király 1432 augusztusának az elején egy peres ügy végrehajtásával bízta meg a dalmát-horvát bánt. Ekkor indulhatott el Magyarországra. MNL OL DL 38518. sz. 1432. 8. 1. Siena. Zsigmond oklevele. A római koronázásra visszatért a császárhoz. MNL OL DL 38521. sz. 1434. 1. 16. Bazel. Zsigmond oklevele. Az *Urbs* után is Zsigmond mellett maradt. Mantovából van róla adatunk. RI XI/2. 9685. sz. 1433. 9. 26. Mantova. 1433 és 1437 között horvát bán. ENGEL II. 77.

Garázda Balázs⁸²³
 Gatalóci Mátyás (m.)⁸²⁴
 Gersei Péter/Pető (m.)⁸²⁵
 Gordovai Fácns István (m.)⁸²⁶

- ⁸²³ Miklós fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. A szövegben ezt olvashatjuk: *item Garasda wayda und seinem sun Nicla*. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Közelebb vinne megoldáshoz, ha tudnák Miklós nevű gyermekéről. Ismerünk egy Garázda Miklóst, aki István fia, de róla 1432-ből vélem az utolsó adatot. ENGEL II. 81. Hibázhattak a neveknél, de nekem is elkerülhette valami a figyelmemet. Talán ő az, akit Viterbóban a *Grasda da Baronia* névvel illeltek. CIAMPI, 125. Rómában szupplikát, *nobilis baro et milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. 37v–38r. 1433. 7. 13. 1439-ben temesi alispán. ENGEL II. 81.
- ⁸²⁴ Gergely fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Ott volt a milánói koronázáson. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Megfordult Sienában is. FECINI, 844.; ÖStA HHStA. Reichsregisterbücher J. 198v. 1433. 1. 1. Siena. Rómában szupplikált, *vicecancellarius imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 286. k. 251v. 1433. 6. 10. 1424 és 1433 között titkos alkancellár. ENGEL II. 82.
- ⁸²⁵ János fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Ott volt a milánói koronázáson. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Járt Sienában is. MNL OL DF 273989. sz. 1432. 9. 23. Siena. Zsigmond oklevele. Rómában szupplikált, *nobilis baroként* említik. AAV. Reg. Suppl. 286. k. 232r. 1433. 5. 24. Ott volt a római koronázáson. MNL OL DF 262600. sz. 1435. 10. 14. Pozsony. Zsigmond oklevele. 1427 és 1430 között *miles aule*. 1435 és 1439 között zalai és vasi ispán. ENGEL II. 194.
- ⁸²⁶ Bertalan fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. A szövegben ezt olvashatjuk: *Steffan und Janus von Vantsch*. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Rómában szupplikált, *nobilis baro et milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 286. k. 181r–v. 1433. 7. 13. A fenti nürnbergi adat értelmében Gordovai Fácns János (László fia) hasonlóan ott volt a városban. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Róla tudjuk, a milánói koronázás alkalmával Zsigmond mellett szolgált. MNL OL DL 12696. sz. 1435. 5. 1. Pozsony. Zsigmond oklevele. 1433-ban *miles aule*. ENGEL II. 72.

Görlitz, Jakob Gerlach von (n.)⁸²⁷

Guti Ország Mihály (m.)⁸²⁸

Gyerómonostori Kemény István (m.)⁸²⁹

Hatnai Pán László (m.)⁸³⁰

Hédervári Frank (m.)⁸³¹

⁸²⁷ Kiváltságában megemlítették, Németországban, Magyarországon, Csehországban, Itáliában és Franciaországban hűségesen szolgálta Zsigmondot. RI XI/2. 9622. sz. 1433. 8. 10. Csak származási helyét (Görlitz) ismerem.

⁸²⁸ Gáspár fia. Ott volt Milánóban. Toszkánában is szolgálta a királyt. MNL OL DL 12871. sz. 1436. 2. 22. Székesfehérvár. Zsigmond oklevele. Sienában is ott lehetett. E. Kovács 2018, 260. 276. Viterbóban a kíséret tagja. CIAMPI, 124. Az *Urbs*ből is van róla adat. MNL OL DL 12871. sz. 1436. 2. 22. Székesfehérvár. Rómában szupplikált, *miles et cancellarius imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 30r–v. 1433. 7. 13. 1430-ban *aulicus*. 1433-ban főkamrás. ENGEL II. 179.

⁸²⁹ László fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. A szövegben ezt olvashatjuk: *Istwan Keminc*. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 39r. 1433. 7. 13. Talán végig a kíséret tagja, de hazatérése sem kizárt, majd Rómában újból csatlakozhatott Zsigmondhoz.

⁸³⁰ György fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. A szövegben ezt olvashatjuk: *item LadiBla Hettina*. Ezt Hatnai Pán Lászlóként oldottam fel. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Milánóban és Toszkánában is szolgálta a királyt. Ott volt a római koronázáson. MNL OL DL 65906. sz. 1438. 2. 24. Buda. I. Albert király oklevele. 1435 és 1437 visegrádi, drégelyi és damásdi várnagy. ENGEL II. 96.

⁸³¹ Mihály fi György fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Rómában szupplikált, *nobilis et milesként* említik. LUKCSICS II. 297. sz. 1433. 8. 14. Talán végig a kíséret tagja, de hazatérése sem kizárt, majd Rómában újból csatlakozhatott Zsigmondhoz. 1433-ban *miles aule*. ENGEL II. 96.

Hédervári Lőrinc (m.)⁸³²
 Herepei (Erdélyi) Márk (m.)⁸³³
 Jivian, Heinrich Zito von (cs.)⁸³⁴
 Kaplati/Kaplatowsky János (m.)⁸³⁵
 Kápolnai István (m.)⁸³⁶

⁸³² Miklós fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. DRТА IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Ott volt Milánóban. DRТА X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Luccában is említik. AS SIENA. Concistorio 1926. k. 40. sz. 1432. 7. 1. Lucca. Giovanni da Massa levele.; DRТА X. 351. Sienában szintén tudunk róla. FECINI, 844. Viterbóban is járt. CI-AMPI, 123. Rómában szupplikált, *baro et miles et senescallus imperatorisként* említik. LUKCSICS II. 300. sz. 1433. 8. 13. 1429 és 1437 között lovászmester. ENGEL II. 97

⁸³³ András fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. Ő lehet az, akit a városi számadásban (*hern*) *Marcusként* említettek. DRТА IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Ha tévednék, a következő évben hasonlóan a bajor városban volt Zsigmonddal. Itt Bajmóci Noffri Lénárd relációja alapján címeres levelet kapott. MNL OL DL 30789. sz. 1431. 9. 8. Nürnberg. Zsigmond oklevele. Valamint: CSOMA, 15. Az oklevél pontos jelzetét Rácz György főlevéltárosnak (MNL OL) köszönhetem. Ott volt Sienában. AS SIENA. Concistorio 1640. k. 29v. 1433. 2. 2. Rómában szupplikált, *nobilis et milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 133v–134r. 1433. 7. 13. 1433 és 1439 között *miles aule*. ENGEL II. 98.

⁸³⁴ Ott volt Milánóban. DRТА X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Báró és Pfraumberg várgrófja. DRТА X. 1139. Rómában szupplikált, prágai egyházmegyés, *milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 21r. 1433. 7. 2.

⁸³⁵ Már Lombardiában is ott volt, *aule nostre familiarisként* említik. MNL OL DL 90574. sz. 1432. 5. 21. Párma. Zsigmond oklevele. Toszkánában is szolgálta a királyt. Uo. 71799. sz. 1438. 5. 25. Buda. I. Albert király oklevele. Az *Urbs*ban kap címert. RI XI/2. 9523. sz. 1433. 6. 22. Rómában szupplikál, *miles et magister armorum camere imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 121r–v. 1433. 7. 13. 1432 és 1433 között *aule miles* és *magister armorum*. ENGEL II. 123.

⁸³⁶ Mihály fia. Lombardiában és Toszkánában is szolgálta a királyt. Rómában is ott lehetett. MNL OL DL 13355. sz. 1439. 4. 21. Pozsony. I. Albert király oklevele.

Kápolnai László (m.)⁸³⁷
 Kápolnai László (m.)⁸³⁸
 Kátai Fülöp (m.)⁸³⁹
 Kátai László (m.)⁸⁴⁰
 Kecői Ferenc (m.)⁸⁴¹
 Kistárkányi Boda Dénes (m.)⁸⁴²
 Klux, Hartung von (n.)⁸⁴³

- ⁸³⁷ Mihály fia. Lombardiában és Toszkánában is szolgálta a királyt. Rómában is ott lehetett. Uo.
- ⁸³⁸ János fia. Lombardiában és Toszkánában is szolgálta a királyt. Uo. Rómában szupplikált, *milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 121v–122v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 124.
- ⁸³⁹ Mihály fia. Sienában szolgálta a királyt. AS SIENA. Concistorio 1640. k. 8v–9r. 1433. 1. 8. Rómában szupplikált, *miles imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 126r–v. 1433. 7. 13. 1433 és 1435 között *miles aule*. ENGEL II. 125.
- ⁸⁴⁰ Mihály fia. Ott lehetett Sienában. Azt olvashatjuk, hogy különböző helyeken, ügyekben és hadjáratban szolgálta testvérével együtt (Fülöp) a királyt. Az utóbbi sienai tartózkodásáról van adatunk. MNL OL DF 250246. sz. 1432. 7. 26. Siena. Zsigmond oklevele. Azt gondolom, Kátai László ott volt a toszkán városban. Rómában Fülöp szupplikálhatott neki, de ennek ellenére ő is láthatta az *Urbst*. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 126r–v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 125.
- ⁸⁴¹ Jakab fia. Talán ő az, akit Viterbóban a *Francesco di Giacco* névvel illettek. CIAMPI, 124. Rómában szupplikált, *nobilis et milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 135v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 126.
- ⁸⁴² Miklós fia. Ott volt a milánói koronázáson. Toszkánában szintén a királyt szolgálta. A római ünnepséget is látta. MNL OL DL 13000. sz. 1434. 12. 23. Pozsony. Zsigmond oklevele.
- ⁸⁴³ Ulmból van adatom, hogy a kíséret tagja. RI XI/2. 7941. sz. 1430. 11. 11. Ulm. Így volt ez Piacenzában is. Uo. 9038. sz. 1432. 2. 18. Piacenza. Sienában szintén a király szolgálatában találjuk. DRTA X. 734.; AS SIENA. Concistorio 1640. k. 165r. 1433. 6. 14. Rómában részt vett a koronázáson. DRTA X. 734.; DRTA XI. 2. sz. 1433. 6. 4. Róma. Zsigmond oklevele. Hartung von Klux németként V. Henrik angol király lovagja volt, majd Zsigmond tanácsosa lett. FAHL-BUSCH, 353–403.

Kopacsovci Tóka Péter (m.)⁸⁴⁴
 Koromlai Bakonyi Demeter (m.)⁸⁴⁵
 Kussow, Just/Jodok von (n/m.)⁸⁴⁶
 Marcali (Bánfi) György (m.)⁸⁴⁷

⁸⁴⁴ Balázs fia. Sienában ismerek valakit Petrus Toka néven. Firenzén keresztül Bolognáig kapott menlevelet. COMMISSIONI III. 145. sz. 1433. 2. 20. Azt gondolom, Kopacsovci Tóka Péter lehet. Rómában szupplikált, *nobilis et miles imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 34v–35v. 1433. 7. 13. Talán végig a kíséret tagja, de hazatérése sem kizárt, majd Rómában újból csatlakozhatott Zsigmondhoz. 1433-ban *miles aule*. ENGEL II. 243.

⁸⁴⁵ Pál fia. Rómában szupplikált, *presbiter et capellanusként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 192v. 1433. 7. 13. A *Bakonucha* nevet oldottam fel így. Monoszlói Csupor Ákos szolgálatában állt, aki ott volt a milánói koronázáson. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Rómában is szupplikált, *nobilis et baroként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 124r–v. 1433. 7. 13. Ezért gondolom, hogy Bakonyai Demeter már az *Urbs* előtt a kísérettel tarthatott. Egy másik íratban *presbyter Zagrabienensis, dominus capitaneus dicti Akatii*. LUKCSICS II. 271. sz. 1433. 7. 25.

⁸⁴⁶ Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. A szövegben ezt olvashatjuk: *item grafen Henig und Jost von Tennmarkt*. Azt gondolom, Szomszédvári Cernin Henningről és Kusssowi Justról/Jodokról lehet szó, annak ellenére, hogy a *Tennmarkt* kifejezés Dániát is jelentheti. Kussowtól nincs is messze. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Tévedhetek is. Ott volt Toszkánában. MNL OL DL 63233. sz. 1441. 3. 15. Komárom. Erzsébet királyné oklevele. A pomerániai származású (Kussow) cammini egyházmegyés Magyarországon a Just család őse lett. Rómában szupplikált, *nobilis et milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 187r–v. 1433. 7. 13. Szomszédvári Cernin Henning ott volt Milánóban. MNL OL DL 63233. sz. 1441. 3. 15. Komárom. Erzsébet királyné oklevele. Rómából nincs róla adatom. Nyilván ott lehetett. 1437 és 1440 között *miles aule*. ENGEL II. 119.

⁸⁴⁷ Dénes fia. Ott volt Viterbóban. CIAMPI, 124. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 74r–v. 1433. 7. 7. Egy másik helyen báróként írnak róla. LUKCSICS II. 271. sz. 1433. 7. 25. 1433 és 1439 között *aulicus* és királyi asztalnok. ENGEL II. 153.

Marcali (Vajdafi) Imre (m.)⁸⁴⁸
 Marcali (Bánfi) István (m.)⁸⁴⁹
 Marcali (Vajdafi) János (m.)⁸⁵⁰
 Maróti Frank (m.)⁸⁵¹
 Metelsko, Henrik Gradzich de (cs.)⁸⁵²
 Michelsberg, Johannes von (cs.)⁸⁵³
 Michelsberg, Peter Wenzel von (cs.)⁸⁵⁴

- ⁸⁴⁸ Miklós fia. Az oklevélben megemlíti, hogy Lombardiában is járt. MNL OL DL 13402. sz. 1439. 6. 19. Buda. I. Albert király oklevele. Sienában a kíséret tagja lehetett, hiszen ott volt Toszkánában. Uo. 33414. sz. 1437. 9. 15. Prága. Zsigmond oklevele. Láta a római koronázást. Uo. 13402. sz. 1439. 6. 19. I. Albert király oklevele. Rómában szupplikált, *nobilis baroként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 12v.1433. 7. 13. 1414 és 1433 között *aulicus*. ENGEL II. 154.
- ⁸⁴⁹ Dénes fia. Ott volt Viterbóban. CIAMPI, 124. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 74r–v. 1433. 7. 7. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 154.
- ⁸⁵⁰ Miklós fia. Sienában is a kíséret tagja lehetett, hiszen ott volt Toszkánában. MNL OL DL 33414. sz. 1437. 9. 15. Prága. Zsigmond oklevele. Rómában szupplikált, *nobilis baroként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 12v.1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 154.
- ⁸⁵¹ László fia. Ott volt Sienában. AS SIENA. Concistorio 1640. k. 30v. 1433. 2. 3. Rómában szupplikált, *miles imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 130r–v. 1433. 7. 13.
- ⁸⁵² Ott volt a milánói koronázáson. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Báró és Tachau várgrófja. DRTA X. 1100. Rómában szupplikát, prágai egyházmegyesnek és *milesként* említik. REPERTORIUM GERMANICUM V. 2811. sz. 1433. 7. 2.
- ⁸⁵³ Sienából ismerünk egy Michelsberget, a neve mellé a *dominus* kifejezés került és cseh származásúnak ítélték, de keresztnevét nem írták le. Azt gondolom, őt takarhatja a név. AS SIENA. Concistorio 1640. k. 27r. 1433. 1. 28. Ennek ellenére lehet más is a családból, akár a felsorolásban őt követő fia, Peter Wenzel von Michelsberg. Azért gondolom inkább Johannesnek, mert egy Johannes von Michelsberg Rómában szupplikált, *baro et familiaris imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 242v–243r. 1433. 7. 25.
- ⁸⁵⁴ Johannes fia. Ott volt a milánói koronázáson. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Rómában szupplikált, *baro et familiaris imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 242v–243r. 1433. 7. 25.; REPERTORIUM GERMANICUM V. 5164. sz.

Michelsberg, Michael von (cs.)⁸⁵⁵
 Monoszlói Csupor Ákos (m.)⁸⁵⁶
 Nánai Kompolti János (m.)⁸⁵⁷
 Omori Csölnök Lőrinc (m.)⁸⁵⁸
 Pálóci László (m.)⁸⁵⁹

⁸⁵⁵ Johannes fia. Rómában szupplikált, *baro et familiaris imperatoris*-ként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 242v–243r. 1433. 7. 25.; REPERTORIUM GERMANICUM V. 5164. sz.

⁸⁵⁶ Pál fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. A szövegben ezt olvashatjuk: *Achacio*. Azt gondolom, őt takarhatja a név. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6–a és 1430. 12. 27–e között. Nürnberg. Városi számadás. Egy év múlva is ott van a városban. A szövegben ezt olvashatjuk: *Achatius Schuppar*. RI XI/2. 8465. sz. 1431. 4. 14. Nürnberg. Ott volt a milánói koronázáson. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 124r–v. 1433. 7. 13. Egy másik helyen báróként írnak róla. LUKCSICS II. 271. sz. 1433. 7. 25. 1433 és 1435 között *miles aule*. ENGEL II. 54.

⁸⁵⁷ István fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6–a és 1430. 12. 27–e között. Nürnberg. Városi számadás. Ott volt a milánói koronázáson. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Toszkánában is megfordult. MNL OL DL 13160. sz. 1438. 3. 20. Buda. I. Albert király oklevele. Viterbóban szintén találkozunk a nevével. CIAMPI, 124. Rómában hasonlóan olvashatunk róla. MNL OL DL 13160. sz. 1438. 3. 20. Buda. I. Albert király oklevele. 1432 és 1438 között pohárnokmester. ENGEL II. 131.

⁸⁵⁸ Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. A szövegben ezt olvashatjuk: *Zonack Lorintz*. Azt gondolom, Omori Csölnök Lőrincről lehet szó. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6–a és 1430. 12. 27–e között. Nürnberg. Városi számadáskönyv. Ott volt Sienában. AS SIENA. Concistorio 1640. k. 31r. 1433. 2. 3. Rómában szupplikált, *milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 182v–183v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 54.

⁸⁵⁹ Imre fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6–a és 1430. 12. 27–e között. Nürnberg. Városi számadás. Ott volt Milánóban. Toszkánában is szolgált a királyt. Rómában Zsigmond kíséretében találjuk. MNL OL DL 13151. sz. 1438. 1. 25. Buda. I. Albert király oklevele. 1433 és 1439 (?) között beregi ispán. ENGEL II. 185.

Pálóci Simon (m.)⁸⁶⁰
 Perényi István (m.)⁸⁶¹
 Radetesti (Oláh) István (m.)⁸⁶²
 Raguzai Bohalici Vitko (d/m.)⁸⁶³
 Rákosi Sikesd (Székely) Mihály (m.)⁸⁶⁴

- ⁸⁶⁰ Máté fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Ott volt Milánóban. Toszkánában is szolgált a királyt. Rómában Zsigmond kíséretében találjuk. MNL OL DL 13151. sz. 1438. 1. 25. Buda. I. Albert király oklevele. 1437 és 1439 között lovászmester. ENGEL II. 185.
- ⁸⁶¹ Imre fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Ott volt a milánói koronázáson. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél.; MNL OL DL 13410. sz. 1439. 6. 27. Buda. I. Albert király oklevele. Járt Sienában is. AS SIENA. Concistorio 1640. k. 25r. 1433. 1. 25.; Uo. 39v. 1433. 2. 15. Rómában is Zsigmond kíséretében találjuk. Itáliában szedte össze betegségét. Amikor a császárkoronázásra ment, a nehéz úttól és a hidegtől elgyengült, és hazatérése után nem sokkal később meghalt (1437). MNL OL DL 38655. sz. 1438. 11. 4. Buda. Erzsébet királyné oklevele.; Uo. 13410. sz. 1439. 6. 27. Buda. I. Albert király oklevele. 1431 és 1437 között asztalnokmester. ENGEL II. 189.
- ⁸⁶² Sztancsul fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. A szövegben ezt olvashatjuk: *Steffan Walach Tantzko*. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 122v–123r. 1433. 7. 13. Talán végig a kíséret tagja, de hazatérése sem kizárt, majd Rómában újból csatlakozhatott Zsigmondhoz. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 200.
- ⁸⁶³ Járt Németországban, Lombardiában és Toszkánában. Ott volt a római koronázáson. MNL OL DF 231148. sz. 1435. 6. 8. Nagyszombat. Zsigmond oklevele.
- ⁸⁶⁴ Sienában ismerek valakit *Michaele Zekl* névvel. AS SIENA. Concistorio 1640. k. 26r. 1433. 1. 28. Azt gondolom, Rákosi Sikesd (Székely) Mihály lehet. Rómában szupplikált, *milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 32r–v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 213.

Rédei Nyári Máttyás (m.)⁸⁶⁵

Riesenberg, Wilhelm Švihovský von (cs.)⁸⁶⁶

Rohonci (Rechnitzer) István (m.)⁸⁶⁷

Rozgonyi ifjabb István (m.)⁸⁶⁸

⁸⁶⁵ Demeter fia. Ott volt a milánói koronázáson. Járt Toszkánában, Rómában szintén Zsigmond embere. Itt lett lovag. MOL DL DF 250969. sz. 1435. 5. 4. Pozsony Zsigmond oklevele. Rómában szupplikált, *nobilis miles*ként említik. REPERTORIUM GERMANICUM V. 8289/68. sz. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 204.

⁸⁶⁶ Johannes fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. RI XI/2. 8777. sz. 1431. 8. 2. Nürnberg. Rómában szupplikált, prágai egyházmegyésnek és *clericusként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 221r. 1433. 7. 2. Apja – Johannes Švihovský von Riesenberg cseh báró – 1433. február 12-én vesztette életét. A sienai dómban, a Santa Caterina kápolnában helyezték örök nyugalomra. FECINI, 847. Ő is (Wilhelm) ott lehetett Toszkánában.

⁸⁶⁷ András fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. A szövegben ezt olvashatjuk: *item dem von Rechnitz*. Azt gondolom, Rohonci (Rechnitzer) Istvánról lehet szó. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Rómában szupplikált, *miles et familiaris imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 136v–137r. 1433. 7. 13. Familiárisa, Simonyi Mihály, Lombardiában és Toszkánában is szolgálta a királyt. Ott volt a római koronázáson. MNL OL DL 43986. sz. 1434. 1. 31. Bázél. Zsigmond oklevele.; AAV. Reg. Suppl. 287. k. 137r. 1433. 7. 13. Ezért gondolom, ura hasonlóan részt vehetett a Romzugon. 1432 és 1444 között *miles aule*. ENGEL II. 205.

⁸⁶⁸ Simon fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. A szövegben ezt olvashatjuk: *Ladißla von Roßkun*. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Azt gondolom, Rozgonyi ifjabb Istvánról lehet szó, hiszen úgy tűnik, László ekkor már nem élt. ENGEL II. 206. A következő évben is a bajor városban van, ekkor már István néven és pozsonyi ispánként említik. RI XI/2. 8465. sz. 1431. 4. 14. Nürnberg. Ott lehetett Viterbóban. CIAMPI, 125. Rómában szupplikált, *comes et generalis capitaneusként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 157r–158r. 1433. 7. 13. 1421 és 1443 között pozsonyi ispán és várnagy. ENGEL II. 206.

Öszödfalvi Mátyás (m.)⁸⁶⁹
 Sági Balázs (m.)⁸⁷⁰
 Scala, Brunoro della (i.)⁸⁷¹
 Schlick Kaspar (n.)⁸⁷²
 Schlick Matthäus (n.)⁸⁷³
 Setterich, Peter Kalde von (n.)⁸⁷⁴

⁸⁶⁹ Frank fia. Lombardiában és Toszkánában szolgált a királyt. Az *Urbsban Albisi Zólyomi* ifjabb Dávid familiárisaként címeradományt kapott. MNL OL DF 275578. sz. 1433. 7. 25. Róma. Zsigmond oklevele. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 34r. 1433. 7. 13.

⁸⁷⁰ Miklós fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Ott volt Sienában. AS SIENA. Concistorio 1640. k. 22v. 1433. 1. 24. Viterbóban ő lehet, akit *Biasio di Sava* névvel illettek. CIAMPI, 125. Rómában szupplikált, *milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 183v–184r. 1433. 7. 13. 1433-ban *aule miles*. ENGEL II. 208.

⁸⁷¹ Guglielmo fia. Esetében nem adok jelzeteket, hiszen ő az egyik, aki végig Zsigmonddal utazott, és emiatt oldalakon keresztül kellene a rávonatkozó adatokat sorolni a római koronázást bezárólag. 1412. január 22-e óta birodalmi vikárius. RI XI/21. 176. sz. 1412. 1. 22. Buda. Ezt Zsigmond Rómában megerősítette. RI XI/2. 9487. sz. 1433. 6. 8. Róma.

⁸⁷² Esetében nem adok jelzeteket, hiszen ő az egyik, aki végig Zsigmonddal utazott és emiatt oldalakon keresztül kellene a vonatkozó adatokat sorolni a római koronázást bezárólag. A Schlick család Egerből származik. Ezt nevüknél nem jelzem.

⁸⁷³ Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. Róla 1431-ből van nürnbergi adat. A szövegben ezt írják: *item Caspar Slicks bruder*. Rajta kívül még lehet Heinrich és Wilhelm is. DRTA IX. 447. sz. 1431. 1. 24-e és 5. 2-a között. Nürnberg. A város kiadásai. Ott volt Milánóban. RI XI/2. 8974. sz. 1431. 12. 6. Milánó. Rómában szupplikált, *nobilis et miles et familiaris imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 21v. 1433. 7. 2.

⁸⁷⁴ Itália előtt is (Regensburg) a kíséret tagja. RI XI/2. 7777. sz. 1430. 9. 12. Regensburg. Nürnbergben is ott volt. Uo. 7783. sz. 1430. 9. 18. Nürnberg. Sienában szintén Zsigmondot szolgált. Uo. 9293. sz. 1432. 10. 29. Siena.; Uo. 9298. sz. 1432. 11. 1. Siena.; Uo. 9300. sz. 1432. 11. 1. Siena. Rómában szupplikált, *secretarius imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 286. k. 245v–246r. 1433. 5. 29.; Uo. Reg. Vat. 372. k. 202v–203r. 1433. 8. 4.

Simonyi Mihály (m.)⁸⁷⁵
 Stock, Johannes (n.)⁸⁷⁶
 Stock Nikolaus (n.)⁸⁷⁷
 Sztáncsi Nyári András (m.)⁸⁷⁸
 Tallóci Matkó (d/m.)⁸⁷⁹
 Tamási László (m.)⁸⁸⁰

- ⁸⁷⁵ Lőrinc fia. Lombardiában és Toszkánában is szolgált a királyt. Ott volt a római koronázáson. MNL OL DL 43986. sz. 1434. 1. 31. Bazel. Zsigmond oklevele. Rohonci (Rechnitzer) István familiárisaként Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 137r. 1433. 7. 13.
- ⁸⁷⁶ Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. RI XI/2. 8819. sz. 1431. 8. 28. Nürnberg. Ott volt a milánói koronázáson. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Zsigmond orvosa. DRTA X. 1129.; RI XI/2. 9463. sz. 1433. 5. 31. A császár szupplikál a nevében. LUKCSICS II. 278. sz. 1433. 7. 31.
- ⁸⁷⁷ Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. RI XI/2. 8701. sz. 1431. 7. 15. Nürnberg. Ott volt a milánói koronázáson. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Zsigmond diplomatája. DRTA X. 1129.; RI XI/2. 9463. sz. 1433. 5. 31. A császár szupplikál a nevében. LUKCSICS II. 278. sz. 1433. 7. 31.
- ⁸⁷⁸ Péter fia. Ott volt a milánói koronázáson. Járt Toszkánában, Rómában szintén Zsigmond embere. Itt lett lovag. MNL OL DF 250969. sz. 1435. 5. 4. Pozsony. Zsigmond oklevele. 1435 és 1437 között asztalnokmester. ENGEL II. 235.
- ⁸⁷⁹ Lukács fia. Esetében nem adok jelzeteket, hiszen ő az egyik, aki végig Zsigmonddal utazott, és emiatt oldalakon keresztül kelle- ne a rávonatkozó adatokat sorolni a római koronázást bezárólag. 1429 és 1435 között nándorfehérvári kapitány. ENGEL II. 236.
- ⁸⁸⁰ János fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. A szövegben ezt olvashatjuk: *item unsers herren des kungs hofmeister*. Nacionalista lelkem azt sugallja, nem a birodalmi udvarmesterre (XI. Ludwig von Öttingen) utalnak, hanem a magyarra (Tamási László). Sajnos, az utóbbira nincs biztos adatom, de hátha. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6–a és 1430. 12. 27–e között. Nürnberg. Városi számadás. A németre ellenben van. RI XI/2. 7845. sz. 1430. 10. 12. Nürnberg. Eberhard Windecke szerint 1431-ben is bajor városban forgolódott. BÁRÁNY 2019, 44. Tamási László ott volt Milánóban. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Sienában is a kíséretet erősítette. FECINI, 844. Rómában szupplikált, *nobilis baro et magister ianitorum imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 28r–v. 1433. 7. 13. 1417 és 1434 között ajtónállómester. ENGEL II. 239.

Táplánszentmiklósi (Magnus/Nagy) László (m.)⁸⁸¹

Várdai ifjabb Miklós (m.)⁸⁸²

Vetési Albert (m.)⁸⁸³

Wacker, Peter (n.)⁸⁸⁴

⁸⁸¹ András fia. Ott volt a milánói koronázáson. Toszkánában szintén a királyt szolgálta. A római ünnepséget is látta. MNL OL DL 59176. sz. 1433. 9. 29. Peschiera. Zsigmond oklevele.

⁸⁸² Miklós fia. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Milánóban is ott volt. MNL OL DL 80367. sz. 1431. 12. 18. Milánó. Várdai Miklós levele. Sienában szintén Zsigmond udvarában forgolódott. Uo. 80421. sz. 1433. 4. 25. Siena. Várdai Miklós levele. Ott volt Viterbóban. CIAMPI, 125. Rómában szupplikált, *nobilis baro et miles*ként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 38v–39r. 1433 és 1437 között *miles aule* és királyi tanácsos. ENGEL II. 254.

⁸⁸³ Jakab fia. Ott volt Sienában. VERESS, 331–332. Rómában szupplikált, *nobilis, artium liberalium magister, clericusként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 182r–v. 1433. 7. 21.

⁸⁸⁴ Itália előtt (Nürnberg) is a kíséret tagja. RI XI/2. 7839. sz. 1430. 10. 11. Nürnberg. Ott volt Rómában. RI XI/2. 9593. sz. 1433. 7. 6. Talán végig a kíséret tagja, de hazatérése sem kizárt, majd Rómában újból csatlakozhatott Zsigmondhoz. Decemberben biztosan Bázelen van. Uo. 9883. sz. 1433. 12. 11. Bazel. Már 1433. július 6-án ide vezénylik. RI XI/2. 9538. sz. 15 embert rendelnek mellé. AAV. Reg. Vat. 372. k. 197r–v. 1433. 7. 7.; REPERTORIUM GERMANICUM V. 7917. sz. 1433. 7. 15. Ekkor *aule et iudici curie protonotariusként* említik. Régi bütordarabnak számít, hiszen már 1411-ben a német kancelláriában dolgozott írnokként. DRTA VII. 124. sz. 1411. 7. 21-e után és 1413. 4. között. Nürnberg. 1414-ben Pontesturában is Zsigmondot kísérte. Uo. 132. sz. 1414. 5. 19. Pontestura. Zsigmond oklevele. Ott találjuk az aacheni koronázás (1411. november 8.) előtti nürnbergi gyűlésen (*Landfriedenstag*) is. DRTA VII. 156. sz. 1414. 8. 29-e és 10. 24-e között. Nürnberg. És még sorolhatnám.

Zubor Dénes (m.)⁸⁸⁵

*Csak Rómában a kíséret tagjai*⁸⁸⁶

András (m.)⁸⁸⁷

András (m.)⁸⁸⁸

⁸⁸⁵ Máté fi Jakab fia. Itália előtt (Nürnberg) is a kíséret tagja. A szövegben ezt olvashatjuk: *item hern Subor*. Azt gondolom, Zubor Dénesről lehet szó. DRTA IX. 379. sz. 1430. 9. 6-a és 1430. 12. 27-e között. Nürnberg. Városi számadás. Vagy Bárány Attilának van igaza, és ő nem más, mint Stiborci ifjabb Stibor. BÁRÁNY 2019, 44. Ezt erősíti, hogy az utóbbi nemes ott volt az aacheni koronázás (1411. november 8.) előtti nürnbergi gyűlésen (*Landfriedenstag*). Uo 40. A szövegben ezt olvashatjuk: *propinavimus hern hern Stybor*. DRTA VII. 156. sz. 1414. 8. 29-e és 10. 24-e között. Nürnberg. Városi számadás. Én inkább az egri püspökre (Stiborci Stibor) szavaznék. Talán csak azért, mert a koronázás kapcsán Enguerrand de Monstrelet a krónikájában öt püspök között megemlítette őt is, *évêque d’Ailac en Hongrie* kifejezés mögé rejtve valós személyét. Uo. 170. sz. 1414. 11. 8. után. Aachen. Részlet a krónikából. Vagy kompromisszumos megoldásként: a november 8-a előtti adat az ifjabb Stiborci Stiborra vonatkozhat, míg a választás utáni bejegyzés az egri püspökre. Tévedhetek is. De térjünk vissza Zubor Déneshez, akit én azért nem löknék a feledés homályába. Talán ő lehetett, akit Viterbóban *Sabor Deguec* néven illettek. CIAMPI, 124. Rómában szupplikált, *milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 187r. 1433. 7. 13. Ebben a kardinális kérdésben az utókorra vár a megoldás. 1432 és 1433 között *miles aule*. ENGEL II. 264.

⁸⁸⁶ Ide azokat sorolom, akikről csak római adatot ismerünk, de szakmájuk okán – a kíséret tagjaiként – ott lehetnek az *Urbs*ban, vagy akár az előtt is, csak nem ismerem róluk más bejegyzést. A *milesként* és az *armigerként* jelzettek is ide sorolom, ellenben azt, akinek csak a társadalmi rangját (*baro, comes, laicus, nobilis*) adják meg, vagy még azt sem, azokat nem.

⁸⁸⁷ János fia. Rómában szupplikált, *capellanus specialis et continuus commensalis imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 250v–251r. 1433. 7. 23.

⁸⁸⁸ Bertalan fia. Rómában szupplikált, *laicusként* említik. Uo. 36v. 1433. 7. 13. Zenész (*sonator seu triumphittor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 8989/4. sz.

Ascoli, Guglielmo Cracni d' (i.)⁸⁸⁹

Bakolcai Zsigmond (m.)⁸⁹⁰

Baworow, Martinek von (cs.)⁸⁹¹

Beck, John (a.)⁸⁹²

Bélai Miklós (m.)⁸⁹³

Bogdányi András (m.)⁸⁹⁴

Botmer, Otto von (n.)⁸⁹⁵

⁸⁸⁹ Egy bejegyzésben *serviens armorum et aquisitor stantiarum*ként említik. REPERTORIUM GERMANICUM V. 8288. sz. 1433. 8. 3.

⁸⁹⁰ István fia. A szövegben ezt olvashatjuk: *Sigismundus de Baleomitha*. Bakolcai Zsigmondként oldottam fel. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. A bejegyzésben azt írják, *in curia domini imperatoris* van. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 248v–249r. 1433. 7. 21. 1433-ban az *aula* tagja. ENGEL II. 18. 1433-ban *aulicus*. Uo.

⁸⁹¹ Rómában szupplikált, olműzi egyházmegyesnek és *nobilis et miles et familiaris imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 138v–139r. 1433. 7. 13. 1429-ben lett nemes, címet is kapott Zsigmondtól. RI XI/2. 7214. sz. 1429. 4. 17. Pozsony. A király számos alkalommal küldte követségbe. Uo. 11174. sz. 1435. 8. 29. Nagyszombat.; Uo. 11279. sz. 1436. 1. 30. Székesfehérvár. 1436-ban már lovagként említik. Uo. 11331. sz. 1436. 5. 18. Bécs.

⁸⁹² Rómában lincolni egyházmegyesnek és *miles et antquus familiaris imperatorisként* említik. REPERTORIUM GERMANICUM V. 3965. sz. 1433. 8. 13. Sienában ismerek egy Johannes Beg/Beig nevű katonát, aki Istia d'Ombrone városkában állomásozott hat lovassal. AS SIENA Concistorio 1640. k. 31v. 1433. 2. 5. Akár ő is lehet, de ez még elég kevés ahhoz, hogy angolunkat egy másik kategóriába (biztosan a római kíséret tagjai) soroljam.

⁸⁹³ Rómában szupplikált, *capellanus imperatorisként* említik. LUKCSICS II. 282. sz. 1433. 7. 31.

⁸⁹⁴ Péter fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. Uo. 35v–37r. 1433. 7. 13. Zenész (*sonator seu trumpittor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 82289/18. sz. Engel Pál szerint testvérével (Bereck) együtt *aulicus*. ENGEL II. 39.

⁸⁹⁵ Rómában szupplikált (Zsigmondon keresztül), hildesheimi kanonoknak és *familiaris antiquus et continuus et commensalis et canonicusként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 76r–77r. 1433. 7. 16. Később már saját magának szupplikál, de a bejegyzésben Zsigmond támogatását is megemlítik. Uo. 103r. 1433. 8. 18.

Brünn, Jakob von (n/cs.)⁸⁹⁶
 Buchau, Wenzel von (n.)⁸⁹⁷
 Budai György (m.)⁸⁹⁸
 Budai Jakab (m.)⁸⁹⁹
 Büki Basó István (m.)⁹⁰⁰
 Csapi Ákos/Ágoston (m.)⁹⁰¹
 Csányi Kelemen (m.)⁹⁰²
 Csányi Péter (m.)⁹⁰³
 Demeter (m.)⁹⁰⁴
 Derencsényi (Székely) Imre (m.)⁹⁰⁵

⁸⁹⁶ Rómában szupplikált, *magister carpentariorum imperatorisként* említik. Uo. 21r–v. 1433. 7. 2.

⁸⁹⁷ A császári kancellária jegyzőjeként említik. RI XI/2. 9432. sz. 1433. 5. 31.; Uo. 9433. sz. 1433. 5. 31.

⁸⁹⁸ Miklós fia. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 36r. 1433. 7. 13. Zenész (*sonator seu trumpittor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 8289/42. sz. Engel Pál szerint 1433 és 1341 között *miles aule*. ENGEL II. 42.

⁸⁹⁹ Miklós fia. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 36r. 1433. 7. 13. Zenész (*sonator seu trumpittor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 8289/42. sz. Engel Pál szerint 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 42.

⁹⁰⁰ Rómában szupplikált, *magister atrium, nobilis, protonotarius imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 37v. 1433. 7. 13. 1433 és 1439 között titkos kancelláriai protonotárius. ENGEL II. 24.

⁹⁰¹ Imre fia. Rómában szupplikált *nobilis et milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 286. k. 226r–v. 1433. 5. 27. Elképzelhető, hogy ezt testvérei (István és László) tették meg a nevében. 1433 és 1441 között *miles aule*. ENGEL II. 49

⁹⁰² Domokos fia. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 286. k. 36r–v. 1433. 7. 13. Zenész (*sonator seu trumpittor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 8289/20. sz. Engel Pál szerint 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 49.

⁹⁰³ György fia. Rómában szupplikált, *laicusként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. 36r. 1433. 7. 13. Zenész. (*sonator seu trumpittor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 8289/90. sz.

⁹⁰⁴ Konrád fia. Rómában szupplikált, *milesként* említik. LUKCSICS II. 285. sz. 1433. 8. 3.

⁹⁰⁵ János fia. Rómában szupplikált, *nobilis baro et miles Strigoniensis*ként említik. LUKCSICS II. 178. sz. 1433. 7. 13. 1411 és 1432 között udvari familiáris. ENGEL II. 59.

Ecséri László (m.)⁹⁰⁶
Eger, Nikolaus Vonavir von (n.)⁹⁰⁷
Enyedi János (m.)⁹⁰⁸
Eresztvényi Mihály (m.)⁹⁰⁹
Gecsei Bukóci György (m.)⁹¹⁰
Gersei Pető László (m.)⁹¹¹
Haraszi Dénes (m.)⁹¹²
Hanisch (n.)⁹¹³
Hersel, Heinrich Richard von (n.)⁹¹⁴
Hidegkúti Antal (i/m.)⁹¹⁵

⁹⁰⁶ Rómában szupplikált, *vicetavernicus imperatoris et nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 185v–186r. 1433. 7. 13. 1433-ban altárnok. ENGEL II. 67.

⁹⁰⁷ Rómában szupplikált, *miles et familiaris imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 21v. 1433. 7. 2.

⁹⁰⁸ Baltazár fia. Rómában szupplikált. Uo. 39v. 1433. 7. 13. Máshol *notarius regis Hungarieként* említik.; LUKCSICS II. 284. sz. 1433. 7. 31.

⁹⁰⁹ Miklós fia. Rómában szupplikált, *familiaris et officialis domesticus imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 40v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 70.

⁹¹⁰ Péter fi Sebestyén fia. Rómában szupplikált, *nobilis et miles et familiaris et aulicus imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 133r–v. 1433. 7. 13. 1433-ban *miles aule*. ENGEL II. 82.

⁹¹¹ János fia. Rómában szupplikált, *nobilis baro et milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 204r–v. 1433. 7. 13. A szövegben Jánost írtak, aki 1424-ben már meghal, de tovább olvasva a bejegyzést, kiderül, Lászlóról van szó. ENGEL II. 194. 1425 és 1433 között udvari lovag. Uo.

⁹¹² István fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. A bejegyzésben azt írják, *in curia domini imperatoris* van. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 248v–249r. 1433. 7. 21.

⁹¹³ *Caballarius imperatorisként* említik. REPERTORIUM GERMANICUM V. 2488. sz. 1433. 5. 24.

⁹¹⁴ *Perseventusként* említik. RI XI/2. 9495. sz. 1433. 6. 17.

⁹¹⁵ Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 35v. 1433. 7. 13. Zenész (*sonator seu trumpittor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 828968/8. sz. Engel Pál szerint 1433-ban *aulicus*. ENGEL I. 507.

Hluboka, Nikolaus Hlubocký von (cs.)⁹¹⁶
 Hunyadi János (m.)⁹¹⁷
 Jablona, Pasák Paskoni von (l.)⁹¹⁸
 Kesztölci Antal (m.)⁹¹⁹
 Kraus, Markus (n.)⁹²⁰
 Liegnitz, Hieronymus von (n.)⁹²¹
 Megyericsei János (m.)⁹²²

⁹¹⁶ Neve alapján cseh származású, igaz esztergomi egyházmegyéhez tartozónak ismerik. Rómában szupplikált, *armigerként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 122r–v. 1433. 7. 13.

⁹¹⁷ Vajk fia. Megemlítik, hogy ott volt a római koronázáson. MNL OL DL 37617. sz. 1453. 1. 30. Pozsony. V. László király oklevele. 1434 és 1435 között *miles aule*. ENGEL II. 103.

⁹¹⁸ Lengyel származású. Rómában szupplikált, esztergomi egyházmegyésként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 137v–138r. 1433. 7. 13.

⁹¹⁹ Egyed fia. Rómában szupplikált, *subdiaconus et canonicus et servitor et familiaris imperatorisként* említik. A szövegben ezt olvashatjuk: *pro ordinibus sacris in Romana curia*. Uo. 27v–28r. 1433. 7. 13. Ez alapján ő valóban Rómában csatlakozhatott Zsigmondhoz.

⁹²⁰ Neve alapján németnek gondolom. Tévedhetek is. Esztergomi egyházmegyés, Rómában szupplikált, *presbiter et capellanus et continuus commensalius imperatorisként* említik. Uo. 30r. 1433. 7. 13.

⁹²¹ Aurifaberként említik. RI XI/2. 9577. sz. 1433. 8. 6. Említettem, Sienában a kíséret tagja volt Petrus de Ungaria aranyműves. Azt nem tudom, Hieronymus von Liegnitz ott volt-e a toszkán városban, de látszik, szükség volt rájuk az utazás alatt. E. KOVÁCS 2018, 46.

⁹²² Rómában szupplikát, *nobilis et milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 28v–29r. 1433. 7. 13. 1430 és 1435 között udvari familiáris. ENGEL II. 158.

Melanesi, Tommaso (i.)⁹²³

Mikefalvi István (m.)⁹²⁴

Milis, Giovanni Nicola de (i.)⁹²⁵

Németi Gergely (m.)⁹²⁶

Orastyai Péter (m.)⁹²⁷

Plzeň, Johannes von (cs.)⁹²⁸

Plzeň, Johannes Milczyński von (cs.)⁹²⁹

- ⁹²³ A prátói származású, firenzei polgárt, jogi doktort, 1425-ben Zsigmond familiárisának nevezte. RI XI/2. 6428. sz. 1425. 9. 23. Pozsony. Az uralkodó többször küldte diplomáciai útra (Velence, Firenze, Róma). BEINHOF, 175. Az *Urbs*ban Zsigmond familiárisaként említik. AS ROMA. Camerale I. 827. k. 156v. 1433. 7. 1. Rómában szupplikált, *officialis imperatorisként* említik. Ezt teszi Kuzsalyi Jakcs Mihály székely ispán és Kuzsalyi Jakcs László nevében is. Uo. 188r–v. 1433. 7. 13. Kuzsalyi Jakcs Mihály nem volt Rómában. A császár 1433. július 15-én parancslevelet küldött neki Magyarországra. MNL OL DL 12519. sz. 1433. 7. 15. Róma. Zsigmond oklevele. Konstanzban viszont mindketten szupplikáltak. AAV. Reg. Suppl. 106. k. 29v.; LUKCSICS I. 1. sz. Kuzsalyi Jakcs László biztosan a konstanzi kíséret tagjaként. 1417 őszén a zsinat alatt kiadott egyik oklevél relátora. HAZAI OKLT. 319. sz. 1417. 9. 29. Konstanz. Zsigmond oklevele. Kuzsalyi Jakcs Mihály konstanzi jelenlétében nem vagyok biztos. Tommaso Melanesi 1436-ban lateráni palotagróf lett. RI XI/2. 11303. sz. 1436. 3. 20. Buda.
- ⁹²⁴ László fia. Rómában szupplikált, *miles et familiaris imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 193r–v. 1433. 7. 13. 1433-ban *miles aule*. ENGEL II. 163.
- ⁹²⁵ Rómában szupplikált (Zsigmondon keresztül), brixeni egyházmegyésnek és *servitor et legum doctor et advocatus imperialisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 286. k. 291r–v. 1433. 6. 10.
- ⁹²⁶ János fia. Rómában szupplikált, *custos et nobilis et protonotarius imperatorisként* említik. Uo. 287. k. 37r–v. 1433. 7. 13.
- ⁹²⁷ Balázs fia. Rómában szupplikált, *miles imperatorisként* említik. Uo. 132v–133r. 1433. 7. 3. Régebben görög hiten volt. Június 7-én a Szent Péter-templomban Zsigmond megkereszteltette. REPERTORIUM GERMANICUM V. 8289/88. sz.
- ⁹²⁸ Rómában szupplikált, prágai egyházmegyésnek és *civis imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 132r–v. 1433. 7. 13.
- ⁹²⁹ Rómában szupplikált, prágai egyházmegyésnek és *armigerként* említik. Uo. 244r. 1433. 7. 25.

Plzeň, Johannes Johaneck von (cs.)⁹³⁰
 Rakoncai Meritin Tamás (m.)⁹³¹
 Reichersheimer, Georg (n.)⁹³²
 Rozgonyi György (m.)⁹³³
 Schlick, Matthäus (n.)⁹³⁴
 Schlick, Wilhelm (n.)⁹³⁵
 Schott, Nicolaus (n.)⁹³⁶
 Schlema, Andreas Spalek von (cs.)⁹³⁷
 Setétkúti László (m.)⁹³⁸
 Simon (m.)⁹³⁹
 Solyagi Sebestyén (m.)⁹⁴⁰

- ⁹³⁰ Rómában szupplikált, prágai egyházmegyésnek és *armigerként* említik. Uo. 1433. 7. 25.
- ⁹³¹ Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. A bejegyzésben azt írják, *in curia domini imperatoris* van. Uo. 248v–249r. 1433. 7. 21. A *Rakonutha* nevet *Rakoncának* oldottam fel.
- ⁹³² Rómában szupplikált (Zsigmondon keresztül), sulzburgi egyházmegyésnek és *diaconus et familiaris imperatorisként* említik. REPERTORIUM GERMANICUM V. 2100. sz. 1433. 7. 31.
- ⁹³³ Simon fia. Rómában szupplikált, *comes et generalis capitaneusként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 157r–158r. 1433. 7. 13. Testvére István biztosan a római kíséret tagja. 1425 és 1450 között pozsonyi ispán és várnagy. ENGEL I. 206.
- ⁹³⁴ Rómában szupplikált, *miles et familiaris imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 21v. 1433. 7. 2.
- ⁹³⁵ Rómában szupplikált, *miles et familiaris imperatorisként* említik. Uo. 21v. 1433. 7. 2.
- ⁹³⁶ Rómában szupplikált (Zsigmondon keresztül), lüttichi egyházmegyésnek és *familiaris imperatorisként* említik. Uo. 286. k. 246r. 1433. 6. 10.
- ⁹³⁷ Rómában szupplikált, prágai egyházmegyésnek és *armigerként* említik. Uo. 287. k. 248v–249r. 1433. 7. 25.
- ⁹³⁸ András fia. Rómában szupplikált, *armigerként* említik. Uo. 121v–122r. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 213.
- ⁹³⁹ Magyarnek gondolom. Rómában szupplikált, *vicesartor imperialisként* említik. Tévedhetek is. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 32r. 1433. 7. 13.
- ⁹⁴⁰ László fia. Rómában szupplikált, *imperatoris magister ianitorum imperatorisként* említik. LUKCSICS II. 167. sz. 1433. 7. 2. 1420 és 1433 között ajtónállómester. ENGEL II. 215.

Sőregi Osvát (m.)⁹⁴¹
 Stosch, Günter (n.)⁹⁴²
 Swojków, Albert Brada von (l.)⁹⁴³
 Swojków, Wilhelm Avileni von (l.)⁹⁴⁴
 Szakácsi Balázs (m.)⁹⁴⁵
 Szakácsi Benedek (m.)⁹⁴⁶
 Szakácsi Jakab (m.)⁹⁴⁷
 Szakácsi Mihály (m.)⁹⁴⁸
 Szatmári Tamás (m.)⁹⁴⁹

-
- ⁹⁴¹ Dénes fia. Rómában szupplikált, *nobilis miles*ként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 25. r. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 216.
- ⁹⁴² A bresloui egyházmegye Rómában szupplikált, *nobilis et armiger et familiaris imperatoris*ként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 108r–v. 1433. 7. 25.
- ⁹⁴³ Rómában szupplikált, *miles et antiquus familiaris imperatoris*ként említik. Uo. 243r–v. 1433. 7. 23. A bejegyzésben váltakozva a Swojkow, illetve Swoykow kifejezést olvashatjuk. Ezt oldottam fel Swojków-ként. A település Sziléziában található. Az eredeti szövegben prágai egyházmegyésnek írják.
- ⁹⁴⁴ Rómában szupplikált (testvérén keresztül), *armiger*ként említik. Uo. 243r–v. 1433. 7. 23.
- ⁹⁴⁵ Mihály fia. Rómában szupplikált, *magister coquine imperatoris*ként említik. Uo. 123v–124r. 1433. 7. 13. Engel Pál szerint 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 219.
- ⁹⁴⁶ János fia. Rómában szupplikált, *nobilis*ként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 29r. 1433. 7. 13. Azért sorolom ide, mert Szakácsiból származott, és ő is a konyhán tüsténkedhetett. Vagy nem. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 219.
- ⁹⁴⁷ István fia. Rómában szupplikált, *nobilis*ként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 29r–v. 1433. 7. 13. Azért sorolom ide, mert Szakácsiból származott, és ő is a konyhán tüsténkedhetett. Vagy nem. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 219.
- ⁹⁴⁸ Demeter fia. Rómában szupplikált, *familiaris et continuus domesticus imperatoris*ként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 130r. 1433. 7. 13. Azért is sorolom ide, mert Szakácsiból származott, és ő is a konyhán tüsténkedhetett. Vagy nem. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 219.
- ⁹⁴⁹ Gergely fia. Rómában szupplikált, *specialis capellanus et commensalis imperatoris*ként említik. LUKCSICS II. 280. sz. 1433. 7. 31. Valamint: C. TÓTH 2013, 24.

Szentmártoni Benedek (m.)⁹⁵⁰
 Szentmihályi István (m.)⁹⁵¹
 Széki Miklós (m.)⁹⁵²
 Taler, Otto (n.)⁹⁵³
 Tapsonyi Antimus Miklós (m.)⁹⁵⁴
 Terebezdi Tamás (m.)⁹⁵⁵
 Wlk, Ladislaus (cs.)⁹⁵⁶
 Zelnavári Bicskele László (m.)⁹⁵⁷
 Zetteritz, Georg von (n.)⁹⁵⁸

-
- ⁹⁵⁰ Rómában szupplikált, *claviger imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 32v–33r. 1433. 7. 13. 1433-ban királyi kulcsár. ENGEL II. 228.
- ⁹⁵¹ Mihály fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. A bejegyzésben azt írják, *in curia domini imperatoris* van. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 248v–249r. 1433. 7. 21. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 228.
- ⁹⁵² János fia. Rómában szupplikált, *acolutus, subdiaconus et familiaris imperatoris et continuus commensalisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 68r. 1433. 6. 5. A szövegben olvashatjuk: *pro ordinibus sacris (in Romana curia)*. LUKCSICS II. 175. sz. 1433. 7. 13.
- ⁹⁵³ A passauai egyházmegyes Rómában szupplikált, *calciator imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 129v. 1433. 7. 13.
- ⁹⁵⁴ János fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. A bejegyzésben azt írják, *in curia domini imperatoris* van. Uo. 248v–249r. 1433. 7. 21. 1434-ban a kunok albírója. ENGEL II. 14.
- ⁹⁵⁵ Bereck fia. Rómában szupplikált, *familiaris et officialis imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 131r–v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 242.
- ⁹⁵⁶ A prágai egyházmegyes Rómában szupplikált, *milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 243v–244r. 1433. 7. 25.
- ⁹⁵⁷ Fábrián fia. Rómában szupplikált, *nobilis et milesként* említik. LUKCSICS II. 276. sz. 1433. 7. 28. Testvére (István) ott volt Sienában. AS SIENA. Biccherna 1132. k. 562v. 1433. 3. 5. Ő Konstanzban szupplikált. 1418. 1. 8. Konstanz. AAV. Reg. Suppl. 113. k. 53r.; LUKCSICS I. 29. sz. 1433 és 1435 között *miles aule*. ENGEL II. 36.
- ⁹⁵⁸ Rómában szupplikált, bresloui egyházmegyesként és *miles et continuus commensalis imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 243r. 1433. 7. 25.

A római kíséret tagjai lehettek ⁹⁵⁹

Belcsi Dénes (m.)⁹⁶⁰
 Belosovci István (m.)⁹⁶¹
 Bélyei György (m.)⁹⁶²
 Bogdányi Bereck (m.)⁹⁶³
 Coenidcz, Ladislaus de (?)⁹⁶⁴
 Csanádi András (m.)⁹⁶⁵
 Demeter (m.)⁹⁶⁶
 Désházi Sebestyén (m.)⁹⁶⁷
 Forgolányfalvi Mihály (m.)⁹⁶⁸
 Földesi Dénes (m.)⁹⁶⁹

⁹⁵⁹ Akiket ide soroltam, azokról csak a szupplikálás tényét ismerjük, és néhány esetben társadalmi státuszukat is megadják. Ez utóbbi viszont semmivel sem visz közelebb a megoldáshoz. Valójában csak azért foglalkozom velük, mert a magyar és a nemzetközi szakirodalomban is Zsigmond kíséretéhez kapcsolják őket.

⁹⁶⁰ János fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 37v–38r. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 29.

⁹⁶¹ Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 130v–131r. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 29.

⁹⁶² Mihály fia. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 129r. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 29.

⁹⁶³ Péter fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 35v–37r. 1433. 7. 13. Bogdányi András zenész testvére. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 82.

⁹⁶⁴ Rómában szupplikált a magyarok között. REPERTORIUM GERMANICUM V. 8289/58. sz. 1433. 7. 13. Nem tudtam azonosítani. Hajlok a Ladislaus von Köniz feloldásra, de ebben az esetben svájci. Ha Ladislaus von Benitz, akkor német.

⁹⁶⁵ Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 128v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 49.

⁹⁶⁶ Erdélyi prépost. Rómában szupplikált. REPERTORIUM GERMANICUM V. 8289/24. sz. 1433. 7. 23.

⁹⁶⁷ Jakab fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 31v–32r. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 60.

⁹⁶⁸ János fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 33r–v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL I. 507.

⁹⁶⁹ Miklós fia. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 40r–v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL I. 507.

Földesi János (m.)⁹⁷⁰
 Fülöp (m.)⁹⁷¹
 Gullusi István (m.)⁹⁷²
 Gyerófi Dávid (m.)⁹⁷³
 Gyóri Péter (m.)⁹⁷⁴
 Halápi László (m.)⁹⁷⁵
 Hardi (Besenyő) László(m.)⁹⁷⁶
 Hardi (Besenyő) Miklós (m.)⁹⁷⁷
 István (m.)⁹⁷⁸
 Kácsi (Török) András (m.)⁹⁷⁹
 Kiséri (Jász/Philisteus) Benedek (m.)⁹⁸⁰
 Kiskomári György (m.)⁹⁸¹
 Ladányi (Jász/Philisteus) Ferenc (m.)⁹⁸²

- ⁹⁷⁰ Miklós fia. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 40r–v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL I. 507.
- ⁹⁷¹ Antal fia. Magyarinak gondolom, esztergomi egyházmegyés. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. Uo. 125v–126r. 1433. 7. 13.
- ⁹⁷² Rómában szupplikát *nobilisként* említik. LUKCSICS II. 218. sz. 1433. 7. 13.
- ⁹⁷³ Miklós fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k.185r–v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL I. 507.
- ⁹⁷⁴ Jakab fia. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 129v–130r. 1433. 7. 13.
- ⁹⁷⁵ Miklós fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. Uo. 187v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 94.
- ⁹⁷⁶ Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 125r. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL I. 507.
- ⁹⁷⁷ Miklós fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 125v–126r. 1433. 7. 13.
- ⁹⁷⁸ Mihály fia. Váradi egyházmegyés Rómában szupplikált. REPERTORIUM GERMANICUM V. 8289/15. sz. 1433. 7. 21.
- ⁹⁷⁹ Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 34v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 246.
- ⁹⁸⁰ Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 128r–v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL I. 507.
- ⁹⁸¹ János fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 134r. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 130.
- ⁹⁸² Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 128v–129r. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL I. 507.

Lajbai Balázs (m.)⁹⁸³
 Longocampo, Petermann (?)⁹⁸⁴
 Ludbergi János (m.)⁹⁸⁵
 Macedóniai Dancs János (m.)⁹⁸⁶
 Mátyóci György (m.)⁹⁸⁷
 Mindszenti Kónya (m.)⁹⁸⁸
 Monoszlói Csupor Demeter (m.)⁹⁸⁹
 Monoszlói Csupor György (m.)⁹⁹⁰
 Paksi Imre (m.)⁹⁹¹
 Paksi Szemere (m.)⁹⁹²

⁹⁸³ Lórinç fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. Uo. 134v–135r. 1433. 7. 13.

⁹⁸⁴ Rómában szupplikált, *armigerként* említik. Uo. 134v. 1433. 7. 13. Semmiképpen sem magyar, és a Hosszúmezei feloldás sem jó. A bejegyzés szövegében *Ariensis diocesis* olvasható. LUKCSICS II. 237. sz. Talán egy Krétán élő német, aki az *ad ecclesiam Sancti Iacobi de Longocampo in Feso* szupplikál. A Peterman név miatt vonzó a germán származás. Tévedhetek is.

⁹⁸⁵ János fia. Zágrábi kanonok. Rómában szupplikált. REPERTORIUM GERMANICUM V. 8289/53. sz. 1433. 7. 23.

⁹⁸⁶ András fia. Rómában *conceditur remissio plenaria*. AAV. Reg. Lat. 321. k. 276r. 1433. 7. 28. Egy Macedóniai Dancs 1433. szeptember 4-én már Csanádon van. Sajnos a keresztnévét nem árulják el, úgyhogy valójában értelmetlen volt a megjegyzés. 1433. 9. 4. Csanád. Albert temesi főesperes oklevele. MAGINA–MAGINA, 37. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 151.

⁹⁸⁷ Sinka/Simon fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k.131v. 1433. 7. 7. 1433-ban *aulicus*. ENGEL I. 507.

⁹⁸⁸ Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 135v. 1433. 7. 13.

⁹⁸⁹ Pál fia. Rómában szupplikált, *nobilisként*. Uo. 124r–v. 1433. 7. 13. 1433. július 9-én *canonicus Transilvanensisként* említik. Uo. 6v.

⁹⁹⁰ Pál fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. Uo. 124r–v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 54

⁹⁹¹ Domokos fi Miklós fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 124v–125r. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 182

⁹⁹² László fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 125r. 1433. 7. 13. 1433 és 1438 között tolnai alispán. ENGEL II. 182

Pelei György (m.)⁹⁹³
 Pozsonyi Ventur Gáspár (m.)⁹⁹⁴
 Szalacsi István (m.)⁹⁹⁵
 Szancsali Sulyok Benedek (m.)⁹⁹⁶
 Szebenyei Ferenc (m.)⁹⁹⁷
 Szentgyörgyi Zopa János (m.)⁹⁹⁸
 Szentiváni Benedek (m.)⁹⁹⁹
 Szöcsényi ifjabb László (m.)¹⁰⁰⁰
 Szöcsényi Miklós (m.)¹⁰⁰¹
 Szőlósi István (m.)¹⁰⁰²
 Tamási (*dictus doctor*) Katus Gergely (m.)¹⁰⁰³

- ⁹⁹³ Albert fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 31v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL I. 508.
- ⁹⁹⁴ 1407-ben Zsigmond familiárisai közé fogadta. CSUKOVITS, 21–22. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 21v. 1433. 7. 2. 1436-ban Pozsony polgármestere. CSUKOVITS, 160. 1446. augusztus 14-e és 1446. szeptember 14-e között végrendelkezett Pozsonyban. MAJOROSSY–SZENDE I. 121. sz. 1446. 8. 1-e és 1446. 9. 14-e között. Pozsony. Pozsonyi Ventur Gáspár végrendelete.
- ⁹⁹⁵ Kalmár Lőrinc fia. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 122v. 1433. 7. 13.
- ⁹⁹⁶ György fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. Uo. 185r–v. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 218.
- ⁹⁹⁷ András fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 188v–189r. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 221.
- ⁹⁹⁸ Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 134r. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 264.
- ⁹⁹⁹ Lampert fia. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 127v–128r. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 227.
- ¹⁰⁰⁰ László fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 220v. 1433-ban *aulicus*. 1433. 6. 12. ENGEL II. 234.
- ¹⁰⁰¹ László fia? Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 220v. 1433. 6. 12. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 220v. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 234.
- ¹⁰⁰² Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 125r. 1433. 7. 13.
- ¹⁰⁰³ Rómában szupplikált. Uo. 125v. 1433. 7. 13. A Tamási családnevet a 129r. oldalon említik.

Unyi Benedek (m.)¹⁰⁰⁴

Újszászi (Jász/Philisteus) Mihály (m.)¹⁰⁰⁵

*Elképzelhető, hogy a római kíséret tagjai*¹⁰⁰⁶

Chapman, John (a.)¹⁰⁰⁷

Heart, Leonard (a.)¹⁰⁰⁸

Knight, John (a.)¹⁰⁰⁹

Metelsko, Harnestud de (cs.)¹⁰¹⁰

Jól látszik, Zsigmond embereinek döntő részét magyarok adták. Elsősorban katonaként. Rajtuk kívül még angolok, csehek, dalmátok, itáliaiak, lengyelek és németek kísérték az uralkodót. Az utóbbiak főleg a szakemberei gárdát erősítették. Többben ugyanabból a városból-faluból származhattak.¹⁰¹¹ Ezek a települések Eger (4 vagy 5 fő), Michelsberg (3 fő), Plzeň (3 fő), Swojków (2 fő), Szakácsi (4 fő).¹⁰¹² Újból hangsúlyozom, a kíséret töredékét sikerülhetett csak rekonstruálnom. Az ok egyszerű. Eleve nem ismerünk mindenkit, a nevek mellől alkalomadtán hiányozhat pillanatnyi beosztásuk, és máris bajban

¹⁰⁰⁴ János fia. Rómában szupplikált, *laicus*ként említik. Uo. 30v–31r. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 251.

¹⁰⁰⁵ Rómában szupplikált, *nobilis*ként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 128r. 1433. 7. 13. 1433-ban *aulicus*. ENGEL II. 250.

¹⁰⁰⁶ Jelenlétük biztosnak látszik, ellenben kevés róluk az adat.

¹⁰⁰⁷ Címeradományt kapott az *Urbs*ban. RI XI/2. 955. sz. 1433. 6. 21.

¹⁰⁰⁸ Címeradományt kapott az *Urbs*ban. Uo. 9501. sz. 1433. 6. 20.

¹⁰⁰⁹ Címeradományt kapott az *Urbs*ban. Uo. 9499. sz. 1433. 6. 20.

¹⁰¹⁰ Rómában szupplikált, (Zsigmondon keresztül), prágai egyházmegyés papnak, és *magister in artium*ként említik. REPERTORIUM GERMANICUM V. 1762. sz. 1433. 7. 2. Testvérét (Henrik Gradzich de Metelsko) már említettem.

¹⁰¹¹ A nevekhez kapcsolódó jelzeteket itt nem adom meg újból.

¹⁰¹² Az innen származók között nem minden esetben lehet megállapítani a rokoni kapcsolatot. Ilyenek a Pilsenből és a Szakácsból érkezők.

vagyunk. A *római (itáliai) kíséret tagjai* alcím alatt csoportosítottak közül a legtöbben udvari lovagok (*miles aule*) voltak vagy *aulicusok*. Közülük az előkelők közé csak Brunoro della Scalát, Frangepán Istvánt, Hédervári Lőrincet, Nánai Kompolti Jánost, Marcali (Bánfi) Györgyöt, Pálóci Lászlót, Perényi Istvánt, Rozgonyi ifjabb Istvánt, Tallóci Matkót és Tamási Lászlót sorolnám.¹⁰¹³ Csak Rómában a *kíséret tagjai* csoportját megvizsgálva még jobban látszik, az *Urbs*ban Zsigmond mellett a pályájuk elején álló, feltehetően fiatal nemesek voltak.¹⁰¹⁴ Emiatt lehetséges, döntő részük már a *Caput Mundi* előtt is a Luxemburgi oldalán lovagolhatott, de adatok hiányában ez egyelőre feltevés. A *római kíséret tagjai* lehettek felsorolásában sorjázottak esetében egy dologra hívnám fel a figyelmet. Mivel róluk alig tudunk valamit, ezért a szakirodalomban majdnem mindenkit az *aulicusok* közé soroltak, mivel ott voltak a koronázáson, és egyebet nem nagyon tudunk róluk. Egyszóval csalóka a kép.¹⁰¹⁵

¹⁰¹³ Rangjukat fent már megadtam.

¹⁰¹⁴ Értsd: udvari lovagok (*miles aule*) és *aulicusok*. A nevekhez kapcsolódó jelzeteket itt nem adom meg újból.

¹⁰¹⁵ Értsd: a pályájuk elején álló, feltehetően fiatal nemesek lehettek.

XII. Szupplikálni jó

A szupplikációk valóban sokat segítettek a csapat rekonstruálásában, de még így sem vagyunk könnyű helyzetben. Zsigmond több alkalommal nemcsak magának, hanem mások nevében is eljár, és a szövegből nem derül ki, mindezt azért tette, mert a kiváltságot elnyerő éppen nem volt Rómában, vagy más, számomra ismeretlen okból.¹⁰¹⁶ Egy példa: 1433. május 29-én a császár négy embernek kérelmezett. Ők: Nikolaus Stock (*decretorum doctor et consiliarius*), Johannes Stock (*magister medicine et phisicus imperatoris*), Peter Kalde von Setterich (*secretarius*) és Simon Amman von Aspern (*secretarius imperatoris*).¹⁰¹⁷ Gondolhatnánk, Zsigmond mindezt azért teszi, mert az említettek nincsenek vele. Ennek ellenére biztosan tudjuk, Nikolaus Stock a római kíséret tagja, innen indult követként június elején Bázelbe.¹⁰¹⁸ Ráadásul ő és testvére 1433. május 31-én címermegerősítést kaptak a császártól.¹⁰¹⁹ Július 31-én Zsigmond újból szupplikál a két fivér nevében, de eldönthetetlen, vajon Nikolaus Stock már visszatért-e Rómába.¹⁰²⁰ Hasonló a helyzet Peter Kaldével. 1433. augusztus 4-én biztosan Rómában volt, májusban

¹⁰¹⁶ Az egyházi intézmények esetében ez még érthető. LUKSICS II. 172. sz. 181. sz. 260–261. sz. 265. sz. 269. sz.

¹⁰¹⁷ AAV. Reg. Suppl. 286. k. 245v–246r. 1433. 5. 29.

¹⁰¹⁸ DRTA XI. 2. sz. 1433. 6. 4. Róma. Zsigmond oklevele.

¹⁰¹⁹ RI XI/2. 9463. sz. 1433. 5. 31.

¹⁰²⁰ AAV. Reg. Suppl. 287. k. 196v. 1433. 7. 31.

érkezett a kísérettel.¹⁰²¹ Ugyanez vonatkozik Simon Aman von Aspernre is.¹⁰²²

Problémások azok a családok, ahonnet kettőnél többen szupplikáltak.¹⁰²³ Velük kapcsolatban fentebb nem jeleztem kételyeimet, hiszen aggályaimat adatok hiányában képtelenség bizonyítani. A három Csapi testvér (Ákos/Ágoston, István és László) közül az utóbbi kettőre nem csak Rómából vannak adataink.¹⁰²⁴ Ellenben Ágostonról a *Romzug* idején kizárólag a vatikáni kiváltságban olvashatunk.¹⁰²⁵ A Schlick család (Heinrich, Kaspar, Matthäus, Wilhelm) közül talán csak Heinrich nem lehetett ott a *Caput Mundiban*. Igaz, ennek ellenére címerbővítést és lateráni palotagrófi rangot kapott.¹⁰²⁶ Ezen nincs mit csodálkozni, a családból az al/főkancellár mellett Mat-

¹⁰²¹ Uo. Reg. Vat. 372. k. 202v–203r. 1433. 8. 4. Zsigmond 1433. május 6-án kinevezte protonotáriusnak. RI X/2. 9423. sz. 1433. 5. 6. (Sic!).

¹⁰²² Már 1422-ben Zsigmond kancelláriájában dolgozott jegyzőként. RI XI/1. 4854. sz. 1422. 3. 25. Nikolsburg. Itália előtt is (Nürnberg) a kíséret tagja. RI XI/2. 7780. sz. 1430. 9. 15. Nürnberg. Ott volt Milánóban. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Rómában szupplikált, *secretarius imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. Reg. Suppl. 286. k. 245v–246r. 1433. 5. 29. A kíséret oszlopos tagja.

¹⁰²³ A szupplikációk sorrendjében tárgyalom a családokat.

¹⁰²⁴ Csapi István ott volt Sienában. MNL OL DL 80421. sz. 1433. 4. 25. Rómában szupplikált, *nobilis et milesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 286. k. 226r–v. 1433. 5. 27. Csapi Lászlóról már Milánó óta ismerünk adatokat. Egy ott kiállított oklevél relátora. MNL OL DL 38695. sz. 1431. 12. 17. Milánó. Zsigmond oklevele. Sienából is van róla adat. AS SIEMENS. Concistorio 1638. k. 33v–34r. 1432. 7. 28.; Uo. 39v. 1432. 8. 2. Viterbót is látta. CIAMPI, 124. Rómában szupplikált, *nobilis et miles et secretarius imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 286. k. 226r–v. 1433. 5. 27.

¹⁰²⁵ Rómában szupplikált *nobilis et milesként* említik. LUKSICS II. 263. 1433. 7. 21.

¹⁰²⁶ Címerbővítés: RI XI/2. 9543. sz. 1433. 7. 13. Lateráni palotagróf. Uo. 9588. sz. 1431. 8. 8.

thäus és Wilhelm is a városban évődhetett.¹⁰²⁷ A Monoszlói Csuporok közül véleményem szerint csak Ákos látta Rómát.¹⁰²⁸ Jelenleg úgy gondolom, testvéreinek (Demeter és György) ő szupplikálhatott, de erre semmilyen bizonyítékom sincs.¹⁰²⁹ Minthogy a Kátaiak esetében sem. Mihály fiai Fülöp és László bevonulhattak az *Urbs*ba.¹⁰³⁰ Ellenben Jakabról (*prepositus*), Miklósról (*archidiaconus*) és Mihályról/Mikcsről ezt már nem így gondolom.¹⁰³¹ Ezért őket fel sem vettem a listákra. Akkor meg mivégre? Úgy vélem, a família azok közé tartozott, aki megspendírozta a római utat. Legalább két családtag (Fülöp és László) úgy az itáliai, mint a római kíséret tagjai voltak, ellenben Jakab, Miklós és Mihály nem, de velük felkerekedett édesanyjuk (Ilona), lánytestvérük (Ilona) együtt a férjével (Dárnyai György). A Derencsényiek közül Pálról van egy halovány

¹⁰²⁷ Matthäus és Wilhelm Rómában szupplikáltak, *miles et familiaris imperatorisként* említik őket. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 21v. 1433. 7. 2.

¹⁰²⁸ Ott volt a milánói koronázáson. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Rómában szupplikált, *nobilis et baroként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 124r–v. 1433. 7. 13.

¹⁰²⁹ Demeter: Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. Uo. 124r–v. 1433. 7. 13. július 9-én a *canonicus Transilvanensis* kifejezés kerül a neve mellé. Uo. 6v. György: Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. Uo. 124r–v. 1433. 7. 13.

¹⁰³⁰ Fülöp: Sienában is szolgálta a királyt. AS SIENA. Concistorio 1640. k. 8v –9r. 1433. 1. 8. Rómában szupplikált, *miles imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 126r–v. 1433. 7. 13. László: Sienában is szolgálhatta a királyt. Azt olvashatjuk róla, hogy különböző helyeken, ügyekben és hadjáratban szolgálta testvérével együtt (Fülöp) a királyt, akinek sienai tartózkodásáról van adatunk. Azt gondolom, ő is ott lehetett. MNL OL DF 250246. sz. 1432. 7. 26. Siena. Zsigmond oklevele. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 126r–v. 1433. 7. 13.

¹⁰³¹ Jakab (Mihály fia): Rómában szupplikált. Uo. 126r–v. 1433. 7. 13. Miklós: Rómában szupplikált. Uo. 1433. 7. 13. Mihály/Mikcs: Rómában szupplikált. Uo. 7. 13.; LUKCSICS II. 250. sz.

adatunk, talán ott volt Viterbóban,¹⁰³² míg apja, Derencsényi (Székely) Imre, Rómában.¹⁰³³ Egy másik bejegyzésben minden a feje tetejére áll. Fiai: Pál, Péter, János és Miklós szupplikáltak.¹⁰³⁴ Ezzel az a gond, ilyen családi felállásról nem tudunk. Derencsényi (Székely) Imre egyrészt János fia volt, másrészt a négy közül, csak Pál volt a gyermeke. Ha még is így volt, akkor sem lehettek ott mindannyian, vagy Pál, vagy Imre kérelmezhetett helyettük. Hasonló a helyzet a Rozgonyi klánban. István elképzelhetően megfordult Viterbóban,¹⁰³⁵ ellenben Györgyről és a másik Istvánról kizárólag a pápai kegy elnyerése miatt írhatunk.¹⁰³⁶ Gersei Péter/Pető szintén így cselekedhetett János és László nevében.¹⁰³⁷ A cseh Michelsberg *rodina*, Johan-

¹⁰³² Imre fia. Ő lehet, akit Viterbóban *Paolo di Tivera ungaro* névvel illettek. CIAMPI, 125. Rómában szupplikált, esztergomi egyházmegyés *miles*ként. LUKCSICS II. 212. sz. 1433. 7. 13

¹⁰³³ János fia. Rómában szupplikált, *nobilis baro et miles Strigoniensis*ként említik. LUKCSICS II. 178. sz. 1433. 7. 13.

¹⁰³⁴ A szövegben ezt olvashatjuk: *Supplicans nobiles Paulus, Petrus, Johannes et Nicolaus dicti Emerici de Derenche, filii nobilis Emerici de Derenche*. Uo. 217. sz. 1433. 7. 13.

¹⁰³⁵ László fia. Ott lehetett Viterbóban. CIAMPI, 125. Rómában szupplikált, *comes et generalis capitaneusként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 157r–158r. 1433. 7. 13.

¹⁰³⁶ György: Simon fia. Rómában szupplikált, *comes et generalis capitaneusként* említik. Uo. 157r–158r. 1433. 7. 13. István: Simon fia. Rómában szupplikált, *comes et generalis capitaneusként* említik. Uo. 1433. 7. 13.

¹⁰³⁷ János fia. Milánóban jelen volt a koronázáson. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Járt Sienában is. MNL OL DF 273989. sz. 1432. 9. 23. Siena. Zsigmond oklevele. Rómában szupplikált, *nobilis baroként* említik. AAV. Reg. Suppl. 286. k. 232r. 1433. 5. 24. Egy oklevélben kiemelik, ott volt a koronázáson. MNL OL DF 262600. sz. 1435. 10. 14. Pozsony. Zsigmond oklevele. János: Rómában szupplikált, *nobilis baro et miles*ként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 204r–v. 1433. 7. 13. László: Rómában szupplikált, *nobilis miles*ként említik. Uo. 1433. 7. 13.

nes, az apa,¹⁰³⁸ és fia Peter Wenzel von Michelsberg,¹⁰³⁹ Itáliában végig a király mellett lovagolhattak. Michael von Michelsbergről a szokásos hírünk van. Az *Urbs*ban kapott egyházi kiváltságokat.¹⁰⁴⁰

A családi páros szupplikációk szép példája a Szöcsényieké. Miklós és László itáliai jelenlétéről kizárólag ennyit tudunk. Elképzelhetően Miklós Lászlónak, vagy akár fordítva. Azt sem zárhatjuk ki, hogy mindketten együtt kérelmeztek.¹⁰⁴¹ Marcali Dénes fiai (György és István) esetében hasonló lehetett a helyzet.¹⁰⁴² Említettem, ők azok, akik ereklyékkel is gazdagodtak.¹⁰⁴³ Unokatestvéreikről (Miklós vajda gyermekei) Imréről és Jánosról

¹⁰³⁸ Johannes: Sienából ismerünk egy Michelsberget, a neve mellé a *dominus* kifejezés került és cseh származásúnak ítélték, de nem ismerjük a keresztnévét. Azt gondolom, őt takarhatja a név. AS SIENA. Concistorio 1640. k. 27r. 1433. 1. 28. Michelsberg/Pohanské kameny ma a cseh/lengyel határ közelében található. Rómában szupplikált, *baro et familiaris imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 242v–243r. 1433. 7. 25. Peter: Ott volt a milánói koronázáson. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Rómában szupplikált, cseh származásúként említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 242v–243r. 1433. 7. 25.

¹⁰³⁹ János fia. Ott volt a milánói koronázáson. DRTA X. 116. sz. 1431. 11. 25. Milánó. Közjegyzői oklevél. Rómában szupplikált, *baro et familiaris imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 242v–243r. 1433. 7. 25.; REPERTORIUM GERMANICUM V. 5164. sz.

¹⁰⁴⁰ János fia. Rómában szupplikált, *baro et familiaris imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 242v–243r. 1433. 7. 25.; REPERTORIUM GERMANICUM V. 5164. sz.

¹⁰⁴¹ Szöcsényi Miklós: Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. Uo. 220v. 1433. 6. 12. Szöcsényi ifjabb László: Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. Uo. 220v. 1433. 6. 12. Feltehetőleg testvérek. ENGEL II. 234.

¹⁰⁴² Marcali (Bánfi) György: Ott volt Viterbóban. CIAMPI, 124. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. Uo. 74r–v. 1433. 7. 7. Marcali (Bánfi) István: Ott volt Viterbóban. CIAMPI, 124. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 74r–v. 1433. 7. 7.

¹⁰⁴³ CSUKOVITS, 30.

sem mondhatok mást.¹⁰⁴⁴ Alsólendvai Bánfi Pálra és Alsólendvai Bánfi Istvánra (testvérek) hasonlóan a fentebb említett három variáció egyike vonatkozhat.¹⁰⁴⁵ Ismétlésnek hat, de nincs mit tenni. Földesi Miklós leszármazottjai (Dénes és János) előtt szintén ez az út állt.¹⁰⁴⁶ Az atyafiságban álló Paksi Imre és Szemere is ezt a csoportot erősíti.¹⁰⁴⁷ Hardi (Besenyő) Lászlóra és Miklósrá – vélhetően rokonként – ugyancsak ez vonatkozhat,¹⁰⁴⁸ de a zenész Bogdányi András is testvérével, Bogdányi Bereckkel együtt kapott kiváltságot.¹⁰⁴⁹ A trombitásokat még a Bu-

¹⁰⁴⁴ Marcali (Vajdafi) Imre: Az oklevélben megemlítik, Lombardiában is volt. MNL OL DL 13402. sz. 1439. 6. 19. Buda. I. Albert király oklevele. Sienában a kíséret tagja lehetett, hiszen járt Toszkánában. Uo. 33414. sz. 1437. 9. 15. Prága. Zsigmond oklevele. Ott volt a római koronázáson. Uo. 13402. sz. 1439. 6. 19. I. Albert király oklevele. Rómában szupplikált, *nobilis baroként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 12v.1433. 7. 13. Marcali (Vajdafi) János: Sienában a kíséret tagja lehetett, hiszen ott volt Toszkánában. MNL OL DL 33414. sz. 1437. 9. 15. Prága. Zsigmond oklevele. Rómában szupplikált, *nobilis baroként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 12v.1433. 7. 13.

¹⁰⁴⁵ Alsólendvai Bánfi Pál: Ott volt Milánóban és Sienában. MNL OL DF 211033. sz. 1437. 10. 17. Prága. Viterbóban szintén a kíséret tagja. CIAMPI, 124. A koronázást is láthatta az *Urbs*ban. MNL OL DF 211033. sz. 1437. 10. 17. Prága. Zsigmond oklevele. Rómában szupplikált, *nobilis et comesként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 126v–127r. 1433. 7. 7. Alsólendvai Bánfi István: Rómában szupplikált, *nobilis et comesként* említik. Uo. 126v–127r. 1433. 7. 7.

¹⁰⁴⁶ Dénes: Rómában szupplikált. Uo. 40r–v. 1433. 7. 13. János: Uo.

¹⁰⁴⁷ Imre: Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. Uo. 124v–125r. 1433. 7. 13. Szemere: Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. Uo. 125r. 1433. 7. 13.

¹⁰⁴⁸ László: Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. Uo. 125r. 1433. 7. 13. Miklós: Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. Uo. 125v–126r. 1433. 7. 13.

¹⁰⁴⁹ Bogdányi Bereck nem volt muzsikus. Péter fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. Uo. 35v–37r. 1433. 7. 13. Testvére ellenben igen. Péter fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 35v–37r. 1433. 7. 13. Zenész (*sonator seu trumpitor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 82289/18. sz.

dai testvérpár képviselte. György¹⁰⁵⁰ és Jakab.¹⁰⁵¹ A végére egy lengyel/német adat. Albert Brada von Swojków,¹⁰⁵² és Wilhelm Avileni von Swojków sem maradt ki a királyi és pápai kegyből.¹⁰⁵³

Számomra érthetetlen, néhányan miért nem éltek a Zsigmond által kivívott kedvezménnyel.¹⁰⁵⁴ Pálóci Lászlóról és Simonról tudjuk, ott voltak Rómában, ellenben szupplikálásuknak nincs nyoma.¹⁰⁵⁵ A Kápolnai családból hárman fordultak meg a *Caput Mundiban* István, László (Mihály fia) és László (János fia), ezzel szemben kizárólag az utolsótól ismerünk vatikáni kiváltságot. Noha nem csak ők maradtak hoppon. A császár három meghatározó embere – Brunoro della Scala, Kaspar Schlick és Tallóci Matkó – szintén kimaradtak a pápai jóindulatból, ellentétben másik két fontos személlyel, Hédervári Lőrincsel és Tamási Lászlóval, akiket megtalálunk a kérelmezők között. A nándorfehérvári kapitánynál van némi magyarázat. 1433. április 7-én – ekkor követségben járt Rómában – *remissio plenariat* és hordozható ol-tárra kapott engedélyt feleségével (Klára) együtt.¹⁰⁵⁶ Nulla

¹⁰⁵⁰ Miklós fia. Rómában szupplikált. Uo. 36r. 1433. 7. 13. Zenész (*sonator seu trumpittor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 8289/42. sz.

¹⁰⁵¹ Miklós fia. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 36r. 1433. 7. 13. Zenész (*sonator seu trumpittor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 8289/42. sz.

¹⁰⁵² Rómában szupplikált, *miles et antiquus familiaris imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 243r–v. 1433. 7. 23. A bejegyzésben váltakozva a Sweykw, illetve Swoykw kifejezést olvashatjuk. Ezt oldottam fel Swojków-ként. A település Sziléziában található. Az eredeti szövegben prágai egyházmegyésnek írják.

¹⁰⁵³ Rómában szupplikált (testvérén keresztül), *armigerként* említik. Uo. 243r–v. 1433. 7. 23.

¹⁰⁵⁴ biztosan a római kíséret tagjai csoportjába tartozókra gondolok. A rájuk vonatkozó jelzeteket itt nem ismétlem meg, feljebb megtalálhatók.

¹⁰⁵⁵ Pálóci Simon apja (Máté) Konstanzban szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 1418. 2. 6. Konstanz.; LUKCSICS I. 50. sz.

¹⁰⁵⁶ LUKCSICS II. 144. sz. 1433. 4. 7.

nyom az alább felsoroltak esetében is. Ők Bajmóci Noffri Lénárd, Benedek székesfehérvári prépost, Frangepán István, Hatnai Pán László, Kistárkányi Boda Dénes, Nánai Kompolti János, Perényi István,¹⁰⁵⁷ Raguzai Bohalici Vitko, Sztáncsi Nyári András és Táplánszentmiklósi (Magnus/Nagy) László.¹⁰⁵⁸ Magyarázatot nem tudok, legfeljebb arra gondolok, nem erőltették a dolgot.

Az egyháziaknál hasonlóan nem könnyű eldönteni, kik lehettek ott Zsigmond kíséretében. Csetneki László budai pap akár igen, de a szupplikáció szövegéből ez nem derül ki.¹⁰⁵⁹ Rustaki György fia Márk esztergomi pap viszont már eleve Rómában volt, de nem a császárral érkezett.¹⁰⁶⁰ Nyilvánvalóan más klerikusok is időzhettek az *Urbs*ban, hogy semmi közülük nem volt a csapathoz. Ilyen lehetett Konrad Strasburger regensburgi ágostonos kanonok, aki 1433 júliusában és augusztusában a városban intézte szerémi püspökké történő kinevezését.¹⁰⁶¹ Felix Pechwinkel, Johannes és Konrad von Soltau – valamennyien klerikusok – nevé-

¹⁰⁵⁷ Apja (Imre) Konstanzban szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 110. k. 157r. 1418. 3. 18. Konstanz.; LUKCSICS I. 64. sz.

¹⁰⁵⁸ Kistárkányi Boda Dénes esetében van némi kétségem, hiszen egy esetben Kistárkány egyháza kiváltságot kapott. Uo. 163. sz. 1433. 6. 29. Talán ő kezdeményezte.

¹⁰⁵⁹ Uo. 293. sz. 1433. 8. 14.

¹⁰⁶⁰ A szövegben ezt olvashatjuk: *in curia Romana existens*. Uo. 171. 1433. 7. 11.

¹⁰⁶¹ AAV. *Obligaciones et Solutiones* 66. k. 26v. 1433. 7. 27.; Uo. 70. k. 92v. 1433. 8. 12.; LUKCSICS II. 274. sz. 1433. 7. 27. Az *Obligaciones et Solutiones* vonatkozó kötetében a kiadási helyet nem adom meg, mert az mindig Róma. A választott püspök soha nem tudta elfoglalni hivatalát. Számos példát lehetne felsorolni a vatikáni anyagból, de ezt feleslegesnek tartom, mivel ha nem írnak semmilyen fogódzót, miszerint a kísérethez tartozók lennének, értelmetlen a nevek felsorolása. Jelzem, teljes listám van a római kúriában megfordultakról.

ben Zsigmond szupplikált.¹⁰⁶² Személyes jelenlétük elképzelhető, de hogy a kíséret tagjaiként érkeztek, arról inkább hallgatnék. Biztosabbat csak azokról merek állítani, akik neve mellett ott áll egy birtokos szerkezet, az *imperatoris* szócska erejéig. Úgy tartom, Andreas (*capellanus specialis et continuus commensalis imperatoris*), Szatmári Tamás (*specialis capellanus et commensalis imperatoris*), Bélai Miklós (*capellanus imperatoris*), Széki Miklós (*acolitus, subdiaconus et familiaris imperatoris et continuus commensalis*), Kesztlöci Antal (*subdiaconus et canonicus et servitor et familiaris imperatoris*), és Markus Kraus (*presbiter et capellanus et continuus commensalius imperatoris*) legalább is az *Urbs*ban, Zsigmond és emberei hitét erősíthették.¹⁰⁶³ Munkájukat, ha ideje en-

¹⁰⁶² Felix Pechwinkel: Rómában szupplikált (Zsigmond közbenjárásával), Kulmi egyházmegyésnek és *clericusként* említik. REPERTORIUM GERMANICUM V. 1778. sz. 1433. 8. 3. Johannes von Soltau: Rómában szupplikált (Zsigmond közbenjárásával), a brémai egyházmegye dékánjának és *clericusként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 76v–77r. 1433. 7. 16. Konrad von Soltau: Rómában szupplikált (Zsigmond közbenjárásával), a hildesheimi egyház kanonokjának és *clericusként* említik. Uo. 1433. 7. 16.

¹⁰⁶³ Andreas: Johannes fia. Rómában szupplikált, *capellanus specialis et continuus commensalis imperatorisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 250v–251r. 1433. 7. 23. Szatmári Tamás: Rómában szupplikált, *specialis capellanus et commensalis imperatorisként* említik. LUKCSICS II. 280. sz. 1433. 7. 31. Bélai Miklós: Rómában szupplikált, *capellanus imperatorisként* említik. Uo. 282. sz. 1433. 7. 31. Széki Miklós: János fia. Rómában szupplikált, *acolitus, subdiaconus et familiaris imperatoris et continuus commensalisként* említik. Uo. 68r. 1433. 6. 5. A szövegben olvashatjuk: *pro ordinibus sacris (in Romana curia)*. LUKCSICS II. 175. sz. 1433. 7. 13. Kesztlöci Antal: Egyed fia. Rómában szupplikált, *subdiaconus et canonicus et servitor et familiaris imperatorisként* említik. A szövegben olvashatjuk: *pro ordinibus sacris in Romana curia*. Uo. 27v–28r. 1433. 7. 13. Georg Reichersheimer: Rómában szupplikált (Zsigmondon keresztül), sulzburgi egyházmegyésnek és *diaconus et familiaris imperatorisként* említik. REPERTORIUM GERMANICUM V. 2100. sz. 1433. 7. 31. Markus Kraus: Rómában szupplikált, *presbiter et capellanus et continuus commensalius imperatorisként*. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 30r. 1433. 7. 13.

gedte, Németi Gergely (*custos et nobilis et protonotarius imperatoris*) is segíthette.¹⁰⁶⁴

A római kíséretnek lehettek nőtagjai is. A törvényes feleségekre gondolok, akik kizárólag a koronázásra érkezhettek. A *Romzug* alatt nem hiszek a hitvesi jelenlétben, de alkalmi kapcsolatok okán hölgyek csak-csak csatlakozhattak a férfi emberhez, még Itáliában is. A szupplikációk szövegéből kétséget kizárólag nem lehet rekonstruálni a nejek jelenlétét, mivel férjükkel együtt említik őket.¹⁰⁶⁵ Erősebb bizonyítékként szolgálna, ha ismerénénk az 1434-es év történetét. Kizárólag az ekkor született gyermekekre gondolok, mint fontos érv feltevésém mellett. Egy nemesnél biztos az asszonyi gondoskodás. Ő nem más, mint Rozgonyi Cecília, a galambóci hős, aki egy alkalommal (1433. július 13.) férjével (Rozgonyi László fia idősebb István) együtt, de még ugyanazon a napon és lapon önállóan kérvényezett egy tatai búcsúengedélyt.¹⁰⁶⁶ A hitespár – a császár közbenjárására két év múlva újból szupplikált.¹⁰⁶⁷ Aki valaha járt magyar gimnáziumba, az fel fogja ismerni az akkor feleslegesnek tartott és memoriterként kötelezően bemagolandó vers néhány sorát.

¹⁰⁶⁴ János fia. Rómában szupplikált, *custos et nobilis et protonotarius imperatorisként* említik. Uo. 37r–v. 1433. 7. 13.

¹⁰⁶⁵ Gersei Pető László és felesége Anna: LUKCSICS II. 173. sz. 1433. 7. 13. Antal fia Fülöp és felesége Margit: Uo. 215. sz. 1433. 7. 13. Hardi (Besenyő) László és felesége: Uo. 215. sz. 1433. 7. 13. Hardi (Besenyő) Miklós és felesége: Uo. 215. sz. 1433. 7. 13. Paksi Imre és felesége Erzsébet: Uo. 218. sz. 1433. 7. 13. Bátmonostori ifjabb Tötös László és felesége Anna: Uo. 218. sz. 1433. 7. 13. Gullusi István és felesége: Uo. 218. sz. 1433. 7. 13. Tapsonyi Antimus Miklós és felesége Anna: Uo. 262. sz. 1433. 7. 21. Szentmihályi István és felesége: Uo. 262. sz. 1433. 7. 21. Haraszti Dénes és felesége Dorottyá: Uo. 262. sz. 1433. 7. 21. Bakolcai Zsigmond és felesége Margit: Uo. 262. sz. 1433. 7. 21. Rita von Swojków, Albert Brada von Swojków felesége. REPERTORIUM GERMANICUM V. 8078. sz. 1433. 7. 23.

¹⁰⁶⁶ AAV. Reg. Suppl. 287. k. 157r.–158r. 1433. 7. 13.

¹⁰⁶⁷ LUKCSICS II. 369. sz. 1435. 5. 9. Firenze.

Hová, hová édes férjem? Megyek a csatába. Galambócnál vár a török, ne várjon hiába. Mit mondtam!

Arany Jánosnak köszönhetjük az amazontermészetű dáma elkeresztelését, hiszen neve 1852 óta ebben a formában ragadt meg a köztudatban. Jóllehet Szentgyörgyi Péter lányát soha sem hívták így. A középkori gender kutatóinak legnagyobb öröme nem vette fel a férje nevét, ugyan ezt nem is tehette volna, hiszen ekkor ez ismeretlen fogalomnak számított. Az oklevelekben kizárólag idősebb Rozgonyi István feleségeként (*consors*) említették. Teljes mértékben igazat adok Spiró Györgynek, amikor megállapítja Magyarországról, a szépirodalom az egyetlen megbízható emlékezetünk.¹⁰⁶⁸ Arra viszont nehéz megfelelni, miért lehetett ott nemes hölgyként a galambóci ostromnál (1428). A rizikós utazás mozgatórugóiról halvány segédjegyzői fogalmam sincsen, maradjunk a felfoghatatlannál. Ámor mámoránál. A hölgy megjelenése a várnál eleve különlegességnek számított. Nemcsak a nemes származás miatt, hanem mert férje az ostromlók között serénykedett. Tekinthejtük ezt a szerelem hősie megnyilvánulásának, de a korszakban ezt inkább felelőtlenségnek tarthatták. A birtok és a család egyedül hagyása legalább olyan veszélyeket rejtett magában, mint a csatamező. A família vezetőjének halála pótolhatatlan hiány, de helyettese (feleség) elvesztését kockáztatni könnyelműség volt a javából. Ennek ellenére Rozgonyiné – maradjunk ennél az elnevezésnél – megjárta Szerbiát, sőt egy gályáról hajítógépeket és az ágyúkat irányítva fedezte a királyi seregek átkelését az Al-Dunán. Vitézsége nemcsak a tett okán számított unikálisnak, hanem azért is, mert nő volt. Különleges teljesítményét példátlan módon honorálták. Az uralkodó akaratából saját jogán jutott birtokokhoz.¹⁰⁶⁹ Elképzelhe-

¹⁰⁶⁸ SPIRÓ.

¹⁰⁶⁹ MNL OL DL 12684. sz. 1435. 4. 4. Pozsony. Zsigmond oklevele.

tő, egykori merészsége jutalma lehetett a római lehetőség, amikor ő is pápai kiváltságban részesült. Írtam, egy alkalommal önállóan is szupplikált. Zsigmond nagyra értékelhette Cecíliát. Nem örökös sármórként, hanem kegyet gyakorló uralkodóként.

Egy jól elkülöníthető csoportot hagytam a szupplikálók felsorolásának a végére. A muzsikusokat. Ők már Róma előtt is a királlyal lehettek, de gyakorlatilag ezzel ellőttem bizonyítékaimat. A kedvencem Hidegkúti Antal. Vezetékneve ellenére itáliai származású, és van még egy csavar magyarországi keresztelésében. Kezdetben Antonius Gallicusként tisztelték. Ez hamarosan megváltozott, amikor 1397-ben feleségül vette Hidegkúti György lányát (Borbála). Apósa ugyancsak trombitás volt.¹⁰⁷⁰ Nem bizonyítható, de a fiatalok egymásra találásában szerepet játszhatott a rokonszenv. Mindketten az uralkodót szolgálták és ugyanazt a hangszert választották. Visszatérve a *gallicus* kifejezésre, érdemes megemlíteni, a jelzőt a Magyarországon élő itáliaiakra aggatták – különösképpen Budán – és nem a Franciaországból érkezőkre.¹⁰⁷¹ Mivel felesége apja a házasoknak adományozta hidegkúti birtokrészét,¹⁰⁷² nem csodálkozhatunk újsütetű nevén (Hidegkúti Antal). Azt, hogy a *Romzug* melyik szakaszában csatlakozott a kísérethez, vagy csak Rómában tette ezt, nem tudom. Zsigmond *sonator seu trumpittora* 1441-ig élt.¹⁰⁷³ A muzsikusok ismert csapatát tudomásom szerint még négyen erősítették. Rájuk is vonatkozik a Hidegkúti Antal esetében megvá-

¹⁰⁷⁰ MNL OL DL 44978. sz. 1397. 4. 8. Buda. Zsigmond oklevele.

¹⁰⁷¹ VÉGH, 226. 245.

¹⁰⁷² MNL OL DL 44978. sz. 1397. 4. 8. Buda. Zsigmond oklevele.

¹⁰⁷³ Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 35v. 1433. 7. 13. Zenész (*sonator seu trumpittor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 828968/8. sz. I. Ulászló király oklevelében Zsigmond muzsikusaként említették. MNL OL DL 44310. sz. 1441. 6. 15. Buda. I. Ulászló király oklevele.

laszolhatatlan kérdés. Kizárólag az *Urbs*ban szórakoztatták a császárt, vagy végig vele voltak németországi és itáliai utazása alatt. Ők: Bogdányi András,¹⁰⁷⁴ Budai György,¹⁰⁷⁵ Budai Jakab,¹⁰⁷⁶ a két testvér, Csányi Kelemen,¹⁰⁷⁷ Csányi Péter,¹⁰⁷⁸ valamint András.¹⁰⁷⁹ Szakmai összetartásuk szép példájának tekinthetjük, valamenyien egyszerre szupplikáltak, és mindannyian relikviák beszerzésére is engedélyt kaptak.¹⁰⁸⁰ Én a helyükben, hivatásukból kiindulva, Szent Cecília ereklyéit vadásztam volna, ellenben ha származási helyüket nézem,¹⁰⁸¹ sokszínűbb lenne a kép.¹⁰⁸²

¹⁰⁷⁴ Péter fia. Rómában szupplikált, *nobilisként* említik. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 35v–37r. 1433. 7. 13. Zenész (*sonator seu trumpittor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 82289/18. sz.

¹⁰⁷⁵ Miklós fia. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 36r. 1433. 7. 13. Zenész (*sonator seu trumpittor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 8289/42. sz.

¹⁰⁷⁶ Miklós fia. Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 36r. 1433. 7. 13. Zenész (*sonator seu trumpittor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 8289/42. sz.

¹⁰⁷⁷ Domokos fia Rómában szupplikált. AAV. Reg. Suppl. 287. k. 36r–v. 1433. 7. 13. Zenész (*sonator seu trumpittor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 8289/20. sz. Valamint: ENGEL II. 49.

¹⁰⁷⁸ AAV. Reg. Suppl. 287. k. György fia. Rómában szupplikált, *laicus*ként említik. Uo. 36r. 1433. 7. 13. Zenész. (*sonator seu trumpittor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 8289/90. sz.

¹⁰⁷⁹ Bertalan fia. Rómában szupplikált, *laicus*ként említik. Uo. 36v. 1433. 7. 13. Zenész (*sonator seu trumpittor*). REPERTORIUM GERMANICUM V. 8989/4. sz.

¹⁰⁸⁰ LUKSICS II. 197. sz. 1433. 7. 13.

¹⁰⁸¹ Értsd: egyházuknak mi volt a patrocíniuma.

¹⁰⁸² András: Krisztus teste. Bogdányi András: Szűz Mária. Budai György és Jakab: Mária Magdolna. Csányi Kelemen: Szent Mihály. Csányi Kelemen: Szent Mihály. Hidegkúti Antal: Szent Mór. LUKSICS II. 197. sz. 1433. 7. 13.

XIII. Zsigmond udvara

Nem győzöm hangsúlyozni, listáimból kizárólag kellő óvatossággal érdemes következtetéseket levonni. Segítségképpen. Egyet biztosan nem. A *Romzug* idején az alább említett tisztségviselők végig Zsigmonddal utaztak. Némelyikük – bizonyítani nem tudom – feltehetőleg csak 1433 tavaszán csatlakoztak hozzá. A neveket olvasva kiderül, a kíséretben nemcsak nemesek és azok familiárisai kaptak helyet, hanem szakemberek is. Feladatuknak az uralkodó körüli teendők ellátása, valamint az utazás megszervezése számított. A szórakoztató részleg tagjait a császár kedvelhette, hiszen ők is szupplikálhattak.¹⁰⁸³ Az emberek nagyobb részét kétséget kizárólag a katonák adták, legyenek akár *nobilisek*, avagy hivatásos *zsoldosok*. Az alábbi egységek összeállítása logikai alapon és önkényesen történt.¹⁰⁸⁴

Udvar

Bajmóci Noffri Lénárd (*relator*)¹⁰⁸⁵

Dengelegi Pongrác/György (*aulicus specialis imperatoris*)

Ecséri László (*vicetavernicus imperatoris*)

Gecsei Bukóci György (*aulicus imperatoris*)

Guti Ország Mihály (*cancellarius – camerarius imperatoris*)

Hédervári Lőrinc (*senescallus imperatoris*)

Rucellai, Leonardo Bardi (*miles et camerarius imperatoris*)

Scala, Brunoro della (*vicarius imperialis*)

Sólyagi Sebestyén (*magister ianitorum imperatoris*)

Tamási László (*magister ianitorum imperatoris*)

¹⁰⁸³ AAV. Reg. Suppl. 287. k. 36v–37r. 1433. 7. 13.

¹⁰⁸⁴ Csak azokat sorolom fel, akiknél megemlítették a beosztását. A nevek mellé ebben az esetben nem írok jegyzetszámot, hiszen a szövegben már valamennyit megadtam.

¹⁰⁸⁵ Gazdasági feladatai voltak, azért sorolom ide. Rómában ezen a néven egyszer említik. Pechemre relátorként.

Kancellária

Buchau, Wenzel von (*notarius*)
Büki Basó István (*protonotarius imperatoris*)
Enyedi János (*notarius regis Hungarie*)
Gatalóci Mátyás (*vicecancellarius imperatoris*)
Konstanz, Marquard Brisacher von (*registrator*)
Milis, Giovanni Nicola de (*advocatus imperialis*)
Németi Gergely (*protonotarius imperatoris*)
Schlick, Kaspar (*cancellarius imperatoris*)
Sirck, Jakob von (*protonotarius apostolicus*)

Tanácsosok

Aspern, Simon Amman von (*secretarius*)
Cigala, Battista (*consiliarius imperatoris*)
Csapi László (*secretarius imperatoris*)
Stock, Nikolaus (*consiliarius*)
Setterich, Peter Kalde von (*secretarius imperatoris*)

Kápolna

Andreas (*capellanus specalis imperatoris*)
Bélai Miklós (*capellanus imperatoris*)
Szatmári Tamás (*specialis capellanus et commensalis imperatoris*)

Szakemberek

András (*sonator seu trumpittor*)
Ascoli, Guglielmo Cracni d' (*serviens armorum et aquisitor stantiarum*)
Bogdányi András (*sonator seu trumpittor*)
Brünn, Jakob von (*magister carpentariorum imperatoris*)
Budai György (*sonator seu trumpittor*)
Budai Jakab (*sonator seu trumpittor*)

Csányi Kelemen (*sonator seu trumpittor*)
Csányi Péter (*sonator seu trumpittor*)
Hanisch (*caballarius imperatoris*)
Hidegkúti Antal (*sonator seu trumpittor*)
Kaplai/Kaplatowsky János (*magister armorum camere imperatoris*)
Plzeň, Johannes von (*circoicus imperatoris*)
Simon (*vicesartor imperialis*)
Stock, Johannes (*magister medicine et phisicus imperatoris*)
Szakácsi Balázs (*magister coquine imperatoris*)¹⁰⁸⁶
Szentmártoni Benedek (*claviger imperatoris*)
Taler, Otto (*calciator imperatoris*)

¹⁰⁸⁶ Rajta kívül, erre közvetlen adat sajnos nincsen, még három Szakácsiból érkezett is szívem és a hasam szerint ide sorolnék. Ők: Szakácsi Benedek, Szakácsi Jakab és Szakácsi Mihály. Mindhármán, hasonlóan Szakácsi Balázshoz, akinek neve mellett ott áll a *magister coquine* kifejezés, valamennyien Rómában szupplikáltak. Mivel ekkor Szakácsi adta a királyi főzömestereket a szolgá-lónépi hagyomány 15. századi továbbélését bizonyítva, önkényesen ezt a szakmát kapták tőlem. Tévedhettek is.

XIV. A cech

A jelentős számú ember és állat elhelyezéséről csak sejtéseink lehetnek. Amikor Bázélbe készült az kívánta, mivel kíséretének egy része nem fog tudni vele lakni, a többieket a közelében helyezték el. Itt sem lehetett másképpen.¹⁰⁸⁷ A pápai kamarában már 1433. május 20-án 84 ágyat béreltek egy hónapra Niccolò da Sienától, aki 30 aranyat keresett az üzleten.¹⁰⁸⁸ Az egyhónapos bérleti díjat meghosszabbíthatták. Egy 1433. szeptember 18-i bejegyzés szerint a fekvőhelyek birtokosa további 64 forintot és 31 *bologninot* kapott.¹⁰⁸⁹ Brunoro della Scalanak négy ágyat fizettek ki.¹⁰⁹⁰ Corneille Zanfliet szerint Zsigmond emberei a Santo Spiritóban és a Borgóban kaptak helyet.¹⁰⁹¹ Róma nem volt felkészülve ekkora embertömeg fogadására. Említettem, a krónikás úgy tudta,¹⁰⁹² a császár az arles-i kardinális palotájában lakott, a Szent Péter-lépcsője mellett.¹⁰⁹³ Gimignano Inghirami hasonlóról számolt be. Az uralkodó a bevonulása után az említett épületbe ment.¹⁰⁹⁴ Giovanni di Mastro Pedrino ellenben a Lateránban sejtette szállását.¹⁰⁹⁵ A lovak, szekerek stb. elhelyezéséről semmit sem tudok, de biztosak lehetünk, elegendő fejtörést jelenthettek.

¹⁰⁸⁷ RI XI/2. 9627. sz. 1433. 8. 12.

¹⁰⁸⁸ A szövegben ezt olvashatjuk: *pro pensione lectorum 84 ab eo conductorum pro unius mensis*. AS ROMA. Camerale I. 827. k. 150r. 1433. 5. 20.; Uo. Introitus et exitus 390. k. 91r. 1433. 5. 20. A 393-as kötet 87r. oldalán megismétlik a bejegyzést.

¹⁰⁸⁹ AS ROMA. Camerale I. 826. k. 95r.

¹⁰⁹⁰ Uo. 91r.

¹⁰⁹¹ A szövegben ezt olvashatjuk: *ministri autem eius et familiares in Sancto Spiritu et per burgum Sancti Petri*. ZANFLIET, 433.

¹⁰⁹² Értsd: Corneille Zanfliet.

¹⁰⁹³ ZANFLIET, 433. Az információt átveszi Ferdinand Gregorovius is. GREGOROVIVS, 37.

¹⁰⁹⁴ INGHIRAMI, 46.

¹⁰⁹⁵ PEDRINO, 403.

Mibe került a pápai udvarnak a koronázás? Alaposan a kincstár mélyére kellett nyúlniuk a császár igényeinek teljesítésére. A lenti táblázatból kiderül, Zsigmond mennyi pénzt kapott IV. Jenőtől. Látszik, már az *Urbs*-ba érkezése előtt jelentős összeghez jutott. Az általam ismert adatok alapján a kamarától 1433. április 22. és augusztus 29. között, mivel az elutazása után Tommaso Melanesin keresztül még 500 forintot küldtek utána,¹⁰⁹⁶ összesen 13 342 forintot kasszírozott. Az említett pénzüembert, prátói származású, de firenzei polgár-kereskedőt nem gondolnám a kíséret tagjának, annak ellenére, hogy 1420-as évek elejétől testvérével (Simone) Budán, *mercator* társaságot alapítottak,¹⁰⁹⁷ ráadásul Zsigmond először Simonét, majd Tommasot és Giovannit nevezte ki familiárisává.¹⁰⁹⁸ Az utóbbiból váradi püspököt kreált.¹⁰⁹⁹ A család több tagjának szintén érdekeltségei voltak Magyarországon.¹¹⁰⁰ Tommaso Melanesi a koronázás hírére jöhetett Rómába, ahol Zsigmond azonnal munkára foghatta.¹¹⁰¹ Hasonlóan hozzá, a firenzei Leonardo Bardi Rucellai is a pénzügyekhez értett.¹¹⁰² A Mediciek szerepe nyilvánvaló. Cosimo és Lorenzo ekkor

¹⁰⁹⁶ AS ROMA. Introitus et exitus 394. k. 82r.; Uo. 395. k. 32r.; Uo. 396. k. 29r.

¹⁰⁹⁷ TEKE, 198.

¹⁰⁹⁸ Simone: RI XI/1. 5943. sz. 1424. 8. 17. Tata. Tommaso: Uo. 6428. sz. 1425. 9. 23. Pozsony. Giovanni: Uo. 6429. sz. 1425. 9. 23. Pozsony.

¹⁰⁹⁹ ENGEL I. 77.

¹¹⁰⁰ TEKE, 198.

¹¹⁰¹ Az *Urbs*ban szupplikált. LUKCSICS II. 253. sz. 1433. 7. 13.

¹¹⁰² *Miles et camerarius imperatorisként* említik. AS ROMA. Introitus et exitus. 390/a k. 50r. 1433. 8. 26. Nem tudom eldönteni, ki lehetett. Hibáztak, és ő valójában Bajmóci Noffri Lénárd? Ekkorát nem szoktak tévedni. Firenzeinek gondolom, hiszen ott élt egy Rucellai család. Nevében a Bardi az apjára (Bardo) utalhat. Kizártnak tartom, hogy az ugyanabban a városban élő Bardi familiához bármilyen köze lehetett. A fenti adaton kívül semmit sem találtam róla. Jobb híján Zsigmond emberei közé soroltam.

már évek óta helyet kaptak a pápai udvar monetáris adminisztrációjában.

Ez a 13 342 forint, hozzászámolva a Siena által küldött 2500-at,¹¹⁰³már rendes összegnek tűnik. Jelzem, ez csak több lehetett, hiszen a kifizetett összegek elkönyvelése több helyen történt, és nagyon nehéz a szétszalazásuk. Egyszóval: tévedhettem is. Érdekességként egy adat. Tudva, a két eseményt nehéz összehasonlítani. A számadáskönyvek egyik bejegyzéséből kiderül, mennyit utaltak IV. Jenőnek a koronázására (1431. március 11.), valamint az azt követő egy évig. Ez 3520 forint és 36 *solidus*.¹¹⁰⁴ Ha a 13 342 forintot és a hozzácsapott sienai 2500-at elosztjuk négygyel – a római tartózkodás hónapjainak a számával – akkor az összeg (3960,4 fl.) – ugyan még nem közelíti meg Johannes von Niklasdorf regensburgi prépost és helyettes prokurátor kijelentését, miszerint Zsigmond minden hónapban 5000 dukátot kapott a pápai kamarából.¹¹⁰⁵ Én hiszek neki, így a hiányt tudjuk be Hermann Heere és E. Kovács Péter figyelmetlenségének. De nézzük a konkrétumokat.¹¹⁰⁶

¹¹⁰³ Valójában ez is a pápa pénze valahol. DRAT X. 717.

¹¹⁰⁴ A szövegben ezt olvashatjuk: *pro expensis coronationis prefati domini nostri pape usque in primo anno sui pontificatus*. AS ROMA. Introitus et exitus 390. k. 74v. 1432. 9. 22.; Uo. 393. k. 71r. 1432. 9. 22.

¹¹⁰⁵ DRTA X. 493. sz. 1433. 5. 21. Róma. Johannes von Niklasdorf regensburgi prépost és helyettes prokurátor levele.

¹¹⁰⁶ A dátumok után a nevek azt jelentik, ki vette fel a pénzt Zsigmond nevében. Ezek az összegek a pápai kamarából származnak.

Április

1433. 4. 22.	Jakob von Sirck	4000 fl. ¹¹⁰⁷
Összesen:		4000 fl.

Május

1433. 5. 5.	Jakob von Sirck	2000 fl. ¹¹⁰⁸
1433. 5. 14.	Jakob von Sirck	500 fl. ¹¹⁰⁹
Összesen:		2500 fl.

¹¹⁰⁷ Sienában 1433. április 16-án arról írtak, a pápa 3000 forintot kér abból a 6000-ból, amit Zsigmondnak kell fizetnie. (Az összeget Siena állta.) Ebből a városban 2000–3000 utalásáról döntöttek *pro gubernatione equorum et hominum suorum* fejében fizetendő. DRТА X. 717. A végleges summa 2500 dukát lett, júniusi teljesítéssel a Szentatyának. Uo. A fenti 4000 dukátra: AS ROMA. Introitus et exitus 390. k. 89v. Máshol is megismétlik a bejegyzést. Uo. 393. k. 85v.; Uo. Camerale I. 827. k. 147r. oldalon az 1433-as év alatt (napi dátum nélkül) szintén megtalálható az adat.

¹¹⁰⁸ Uo. 151v. 1433. 5. 12. Egy másik helyen azt írják, Jakob von Sircknek kifizettek 2000 forintot. Uo. Introitus et exitus 390. k. 91r.; Uo. 393. k. 87r. Véleményem szerint mindegyik bejegyzés ugyanarról a pénzről szól, csak egyszer számolom el.

¹¹⁰⁹ Uo. Camerale I. 827. k. 151r. Hermann Herre azt írja, májusban Zsigmond összesen 2500 forintot kapott két részletben. Az első május 14-i kifizetés, míg a másik 18-i. DRТА X. 716. Én ellenben azt gondolom, az első ráta dátuma május 5-e (2000), a másodiké május 14-e (500). DRТА X. 716. Valójában lényegtelen, de ő sem esett abba a csapdába, miszerint a több helyen elkönyvelt pénzeket külön tételnek számolja. Május 18-án is bejegyezték a 2000 forint kifizetését. AS ROMA. Camerale I. 827. k. 151v. 1433. május 22-én, egy másik helyen azt írják, Jakob von Sircknek kifizettek 2500 forintot. Először 2000-et, majd újabb 500 forint. Uo. Introitus et exitus 390. k. 91v.; Uo. 393. k. 87v. Véleményem szerint mindegyik bejegyzés ugyanarról a pénzről szól, csak egyszer számolom el.

Június

1433. 6. 25.	Tallóci Matkó	1500 fl. ¹¹¹⁰
Összesen:		1500 fl.

Július

1433. 7.1.	Tommaso Melanesi	500 fl. ¹¹¹¹
1433. 7. 19.	Tommaso Melanesi	1000 fl. ¹¹¹²
1433. 7. 26.	Tallóci Matkó	
vagy		
Tommaso Melanesi		1212 fl. ¹¹¹³
Összesen:		2712 fl.

Augusztus

1433. 8. 4.	Tommaso Melanesi	230 fl. ¹¹¹⁴
-------------	------------------	-------------------------

¹¹¹⁰ Uo. Camerale I. 827. k. 156r. Alaposan bezavarnak a júliusi bejegyzések, amikor 19-én és 25-én Tallóci Matkón keresztül 1500–1500 forintot utaltak. Biztosnak látszik, ugyanarról az összegről lehet szó, de az kérdéses, új kifizetés, avagy a júliusi megismétlése kétszer. Erre több alkalommal van példa. Végül is Hermann Heeréhez hasonlóan nem vettem figyelembe. DRTA X. 716–717. Július 19: AS ROMA. Camerale I. Introitus et exitus 394. k. 80v.; Uo. 395. k. 30v. (Ebben a kötetben július 18-i dátummal.); Uo. 396. k. 27v. Július 25: 394. k. 80v.; Uo. 395. k. 30v.; Uo. 396. k. 27v.; Uo. Camerale I. 827. k. 159v.

¹¹¹¹ Uo. 156v. Ezen a napon, ugyanekkora összeggel van egy másik bejegyzés is, de sajnos nem írják, kin keresztül megy a pénz Zsigmondnak. Uo. Introitus et exitus 394. k. 80r.; Uo. 395. k. 30r.; Uo. 396. k. 27r. Véleményem szerint mindegyik ugyanarról a pénzről szól, csak egyszer számolom el.

¹¹¹² Uo. Introitus et exitus 394. k. 80v.; Uo. 395. k. 30v.; Uo. 396. k. 27v.; Uo. Camerale I. 827. k. 159v.

¹¹¹³ Uo. Introitus et exitus. 394. k. 80v.; Uo. 395. k. 30v.; 396. k. 27v.; Uo. Camerale I. 826. k. 89v.; Uo. 827. k. 159v.

¹¹¹⁴ Uo. Introitus et exitus 394. k. 81v.; Uo. 395. k. 31v.; Uo. 396. k. 28v.; Uo. Camerale I. 827. k. 161v.

1433. 8. 7.	Tallóci Matkó	
	vagy	
	Tommaso Melanesi	1000 fl. ¹¹¹⁵
1433. 8. 12.	Leonardo Bardi Rucellai	900 fl. ¹¹¹⁶
	Összesen:	2130 fl.

Róma után

1433. 8. 29.	Tommaso Melanesi	500 fl. ¹¹¹⁷
--------------	------------------	-------------------------

Zsigmond mellett a pápai kamarából még négyen kaptak kisebb összegeket.

1433. 5. 20.	Jakob von Sirck	200 fl. ¹¹¹⁸
--------------	-----------------	-------------------------

1433. 5. 18.	Kaspar Schlick	200 fl. ¹¹¹⁹
	Jakob von Sirck <i>protonotarius apostolicus</i> on keresztül.	

1433. 7. 28.	Cosimo és Lorenzo de'Medici	200 fl. ¹¹²⁰
	firenzei kereskedőkön keresztül.	

1433. 9. 29.	Nem adnak nevet, kin keresztül.	25 fl. ¹¹²¹
--------------	---------------------------------	------------------------

¹¹¹⁵ Uo. Introitus et exitus 394. k. 81v.; Uo. 395. k. 31r.; Uo. 396. k. 28v.; Uo. Camerale I. 827. k. 161r.

¹¹¹⁶ Uo. Introitus et exitus 392/a. k. 50r.; Uo. Camerale I. 827. k. 162r. és 162v. Véleményem szerint mindegyik bejegyzés ugyanarról a pénzről szól, csak egyszer számolom el.

¹¹¹⁷ Uo. Introitus et exitus 394. k. 82r.; Uo. 395. k. 32r.; Uo. 396. k. 29r.

¹¹¹⁸ Uo. 390. k. 91r.; Uo. 393. k. 87r.

¹¹¹⁹ Uo. Camerale I. 827. k. 151r.

¹¹²⁰ Uo. 159v.

¹¹²¹ Egy aranybulla kiállítása fejében kapja. Uo. Introitus et exitus 394. k. 84r.; Uo. 395. k. 34r.; 396. k. 31r.

1433. 7.30.	Tallóci Matkó	130 fl. ¹¹²²
1433. 9. 14.	Battista Cigala	133 fl. ¹¹²³

Zsigmond egyéb anyagi forrásokat is mozgósított, de azt gondolom, ezek egy része emberei ellátását szolgálhatta. Szomszédvári Cernin Henning és Kussowi Just/Jodok, akik a kíséret tagjai voltak, 4000 aranyat juttattak a királynak, aki ennek fejében Cserép várát adta a két cseh katonának. Az oklevélben arra is kitérnek, mire kellett a pénz. Többek között a császárkoronázásra.¹¹²⁴ A Luxemburgi Frangepán Istvántól ugyancsak kölcsönkért. Mivel a főúrnak az itáliai és a németországi utazás résztvevőjeként jelentős kiadásai voltak – az uralkodó helyett számos alkalommal fizetett – 3000 forintja fejében zálogbirtokokat kapott.¹¹²⁵ Az itáliaiak sem maradtak ki a jóból. Ismerünk egy olyan adatot, amikor Velence megígérte, az áprilisi segélypénz (3000 dukát) harmadát a Köztársaság fedezné abban az esetben, ha a másodikat a pápa, míg a maradékot Firenze fizetné. A toszkán város nemet mondott a felvetésre.¹¹²⁶ 1433 augusztusában viszont 10 000 dukátot küldtek ajándékként az uralkodónak.¹¹²⁷ A lagúnák városában is kinyitották a pénzcseréjét. Az áprilisi támogatás összegét (2000 forint) átutalták a pápai kamarába. Ugyancsak Velence adott IV. Jenőnek 3334 forintot, 16 *solidust* és 8 dénárt a következő két hónapi költségre. A két bejegyzésből kiderül, a támogatást arra és azért adta, mert a császár a pápai állam terüle-

¹¹²² Uo. Camerale I. 826. k. 90r. Kétséges, hogy ő kapja. Úgy vélem, valójában Zsigmond pénze, de elfogadom Hermann Herre júliusra vonatkozó számolását. DRTA X. 716–717.

¹¹²³ Introitus et exitus 394. k. 85v.; Uo. 395. k. 35r.; Uo. 396. k. 32r.; Uo. Camerale I. 827. k. 166v.

¹¹²⁴ MNL OL DL 63233. sz. 14413. 15. Erzsébet királyné oklevele.

¹¹²⁵ Uo. 38521. sz. 1434. 1. 16. Bazel. Zsigmond oklevele.

¹¹²⁶ DRTA X. 716.

¹¹²⁷ Értsd: Firenze. Uo. XI. 139.

tén tartózkodik.¹¹²⁸ Azért volt még egy ok. A *tregua* meghosszabbítása. Sejthették, Zsigmond szemében az arany sokkal többet ér, mint egy remek követi okfejtés a fegyverszünet szükségességéről. Nem kellett csalatkoznia. Velencétől kölcsönként 10 000 dukátot kért és kapott.¹¹²⁹ A Szentatya 1433-ban Sienától is felvett a júniusi hónap fedezésére 2500 forintot.¹¹³⁰ Tanulságos Johannes von Niklasdorf regensburgi prépost és helyettes prokurátor levele. 1433. július 12-én azt írta Rómából, el kell hagynia a várost, mert nem tud magának pénzt szerezni, hiszen a bankárok dukátjaikat egy rendelet értelmében IV. Jenőnek adják.¹¹³¹ Ez azt jelenti, a pápa anyagi helyzetének nem segített a császár és embereinek megjelenése. Zsigmond a birodalmi városoktól a *Romzugdienst* okán szintén pénzhez jutott, jöllehet csak utólag. Köln, Strasbourg, Bazel, Worms és Speier 9800 rajnai, míg Augsburg 206 magyar forintot fizetett. Mainzól 1000 forintot kapott.¹¹³²

Eberhard Windecke szerint a király *nagy nélkülözésben és az alattvalók gyér támogatásával érkezett meg Rómába.*¹¹³³ Egy másik helyen a következőt olvashatjuk: *két ízben is levelet írt a birodalom valamennyi választófejedelméhez és városához, kérve őket, keressék fel őt, de senki sem jött segít-*

¹¹²⁸ A szövegben ezt olvashatjuk: *pro subventionem expensarum, quas dominus camerarius fecit pro Sigismondo Romanorum imperatoris in terris ecclesie existent.* REPERTORIUM GERMANICUM V. 8288. sz. 1433. 7. 28.

¹¹²⁹ DRTA XI. 67. sz. 1433. 6. 30. és 7. 1. Velence. Francesco Foscari dózse oklevele.; Uo. 70. sz. 1433. 9. 1. Velence. Francesco Foscari dózse oklevele. Egy másik forrásban 14 000 dukátról olvashatunk. Ezt IV. Jenőnek és Zsigmondnak küldik. MOROSINI III. 65/1938. Marino Sanutónál ez 10 000. VITAE, 1033.

¹¹³⁰ DRTA X. 716. 717.

¹¹³¹ Uo. 846.

¹¹³² Uo. 179. sz. 1433. 11. 30. Bazel. Zsigmond oklevele.; Uo. 180. sz. 1434. 2. 25. Bazel. Zsigmond oklevele.

¹¹³³ WINDECKE, 331. fejezet.

ségére.¹¹³⁴ És egy utolsót a panaszokból: *Siena hegyén tartózkodva hiába küldette hadvezérét, lovászmesterét a fejedelmekhez és a városokhoz, hogy nyújtsanak segítséget, egyik sem mutatott erre hajlandóságot.*¹¹³⁵ Az emlékirat szerzőjének igazat adhatunk. A Német-római Birodalomból alig érkezett támogatás, mi több, fejedelmei meg sem jelentek a császárkoronázáson. Ez Zsigmondnak akár rosszul is eshetett, de az élmény és a tény kompenzálhatta az elutasítást. Én a helyében csak ennyit mondtam volna magamban: ti még kaszkadőrrel sem lesztek soha császárok. Az Eberhard Windecke által említett anyagi szubvenció hiánya valóban igaz lehet, de a pénztelenségnek volt egy pozitív oldala. Kreatívvá tette a császárt. Láthattuk, valahogy csak összeszedte az aranyakat.

A Deutsche Reichstagsakten vonatkozó kötetében összegyűjtötték azokat a városi kiadásokat, amelyeket a koronázás és a bázeli napok okán fizettek az ünnepséget követően. Sajnos lehetetlen feladatnak bizonyult az összegek szétválasztása.¹¹³⁶ Többet tudunk a zsidók adójáról. (*Krönungssteuer*). Folyósítása jóval 1433. november 18-a után kezdődhetett és hosszú ideig tartott.¹¹³⁷ A császár a hónap utolsó napjára összehívott bázeli birodalmi gyűlésre invitálta őket. A meghívólevelek közül csak egyet ismerünk, ezt II. (Előkelő) Frigyes szász választóherceg fennhatósága alatt élőknek küldték, de máshol is megkapták. Ennek szellemében 1434. február 2-re kellett követeiket az adókkal együtt a zsinat városába küldeni.¹¹³⁸ A császárkoronázásra fizetendő pénz idáig nem szerepelt kötelezettségeik között, ezt először Zsigmond vetette ki rájuk. A zsidó közösségek nem örültek az újabb sarcnak,

¹¹³⁴ Uo. 286. fejezet.

¹¹³⁵ Uo. 309. fejezet.

¹¹³⁶ DRTA XI. 150–162. sz.

¹¹³⁷ Uo. 163–174. sz.

¹¹³⁸ Uo. 163. sz. 1433. 11. 18. Bazel. Zsigmond oklevele.

de azok a városok és földesurak, akik fennhatósága alatt éltek, ugyancsak morgolódva fogadhatták a hírt. A tárgyalásokról semmit sem tudunk, ellenben ránk maradtak olyan jegyzékek, amelyek segítségével ki lehet számítani az 1437-ig befolyó pénzeket. Ez megközelítően – az adminisztratív költségeket leszámítva – 40 000 forintra rúghatott.¹¹³⁹

Kifejezetten az ünnepségre fordított összegeket nem ismerjük, ezt csak néhány alkalommal különböztetik meg a számadásokban. A valós költségek beolvadtak más tételekbe, ezért nem lehet megállapítani, a segélyeken túl, mibe került a pápai udvarnak Zsigmond koronázása. Egy biztos, annál a 20 forint és 48 *bologninon*ál azért többet fizethettek, mint amiről tudomásunk van.¹¹⁴⁰ A kiadásokat növelte az a 26 forint, amit Laurenzio Benedicti, aki a római régiók vezetőinek a fejenként (*prior capitum regionum Alme Urbis*), a saját és a többi kerületi vezető nevében kapott a pápai kamarától, mert a koronázáskor egy lovat átadtak IV. Jenőnek.¹¹⁴¹ Még két közvetlen adatot ismerek.¹¹⁴² Ezek összege 36 forint és 36 *bolognino*, valamint 446 forint és 41 *bolognino*.¹¹⁴³

¹¹³⁹ A DRTA XI. kötetében található dokumentumokat jól ismerem. Mivel Áldásy Antal ezek alapján már megfogalmazta nézeteit, és én azokat többé-kevésbé elfogadom, az ő adatait használtam. ÁLDÁSY 1916, 28–59.; DRTA XI. 325.

¹¹⁴⁰ A szövegben ezt olvashatjuk: *pro rebus necessariis in coronatione imperii*. Az összeget különböző tételek teszik ki. Vesznek a *thalamus*-hoz szükséges faanyagokat, szöveget, gyapjúszőveteket, valamint a hordszékéhez (*portatura*) anyagokat. A mesterek bérét is itt számolják el. AS ROMA. Camerale I. 826. k. 99v–100r. 1433. 7. 28.

¹¹⁴¹ A szövegben ezt olvashatjuk: *pro equo, quem dicti capita regionum habuerunt a sanctissimo domino nostro in die coronationis serenissimi principis domini imperatoris, et quem prefati capita regionum eidem sanctissimo domino nostro presentarunt*. Uo. 85r. 1433. 6. 14.

¹¹⁴² Értsd: a koronázáshoz köthető kiadást.

¹¹⁴³ AS ROMA. Camerale I. 826. k. 98r–99r. 1433. 10. 10. Az utóbbi tételt részletezik. Gyapjúszővetek, posztók, kötelek, szögek, bőrök stb. vásárlására fordították.

XV. Mit láthatott Filarete?

Zsigmond római napjai 1433. augusztus 13-án értek véget. Az *Urbs*ban már júliusban a császár elutazásról keringtek a hírek, Perugia irányába gondolták a tovább vonulás irányát.¹¹⁴⁴ Rietiben augusztus 6-án úgy tudták, a császár 1000 katonájával fog városukba érkezni.¹¹⁴⁵ Ez némileg alátámasztja a júliusi indulás ötletét. Miért várt ilyen sokáig? Tudjuk, a kíséretéből sokan megbetegedtek. Többek között Kaspar Schlicket is leverte a láz.¹¹⁴⁶ Ezt erősíti meg Antonio Petrucci (*detto Checco Rosso*) sienai követ levele. Ő augusztus 4-én Tallóci Matkó, Battista Cigala, a főkancellár és még sokak maródiságáról írt.¹¹⁴⁷ A járvány okát nem tudjuk, de az *Urbs*ban sokan meghaltak.¹¹⁴⁸ A végső lökést az adhatta, hogy Niccolò Fortebraccio, aki még nem olyan rég IV. Jenő szolgálatában állt, és Zsigmond kíséretének az útját biztosította, katonáival a *Caput Mundi* ellen vonult. A zsoldosvezér augusztus 6-a előtt már Sutrinál állomásozott. Campania felől szintén veszély fenyegette a pápai államot.¹¹⁴⁹ A *condottiere* augusztus 25-én valóban megdúlta Rómát, és több hidat elfoglalt.¹¹⁵⁰ Mindenesetre Johannes von Niklasdorf regensburgi prépost és helyettes prokurátor a hónap hatodik napján már úgy tudta, a csá-

¹¹⁴⁴ DRTA X. 510. sz. 1433. 7. 12. Róma. Johannes von Niklasdorf regensburgi prépost és helyettes prokurátor levele.

¹¹⁴⁵ AS RIETI. Archivio Comunale Antico. Libro di riformanze 22. k. 94v. 95v. 1433. 8. 6.

¹¹⁴⁶ DRTA X. 846.

¹¹⁴⁷ Uo. 856.

¹¹⁴⁸ A szövegben ezt olvashatjuk: *dem Romeschen konige sint feil ritter unde knechte irstorben zu Rome*. Uo. 511. sz. 1433. 8. Róma. Johannes von Niklasdorf regensburgi prépost és helyettes prokurátor levele.

¹¹⁴⁹ Uo.

¹¹⁵⁰ INGHIRAMI, 48.; INFESSURA, 30.; MEMORIALE (ROMA), 87.

szár tizedikén, vagy kicsit korábban elhagyja a várost.¹¹⁵¹ Nem sokat tévedett. 1433. augusztus 13-án Zsigmond a Szent Péter-bazilikának ahhoz a kápolnájához ment, ahol Veronika kendőjét őrizték. Miután IV. Jenő megérkezett a palotájából, a császár a székesegyház lépcsőjéig elébe ment, majd együtt vonultak a *capellaba*, ahol újból megnézhetette az ereklyét. Ezután kimentek és a grádicsnál megtörtént a búcsú. A krónikások nem írták, honnét jött a császár egy *Valet* mondandó a Szentatyának. Így marad a kétség. Laterán vagy az arles-i kardinális palotája. Jelzem, én inkább az utóbbi mellett teszem le a voksot. A Castel Sant'Angelo hídján – miként említettem – sor került a lovaggá ütésekre. A menet a Porta Pincianán áthaladva, a via Sallarián indult el Monterotondo irányába.¹¹⁵² Aki a kortársak közül nem láthatta a koronázást, de később eljutott Rómába, képet kaphatott a történekről Antonio Averlino Filaretének köszönhetően, aki 1433-ban érkezett a városba. A művész IV. Jenő megbízásából a Szent Péter egyik kapuján méltó emléket állított az eseményeknek. A mester egészen 1445-ig dolgozott a bazilika bronz bejáratán, ahol a Luxemburginak és nekem is oly kedves jelenetekkel szembesülhetünk.¹¹⁵³

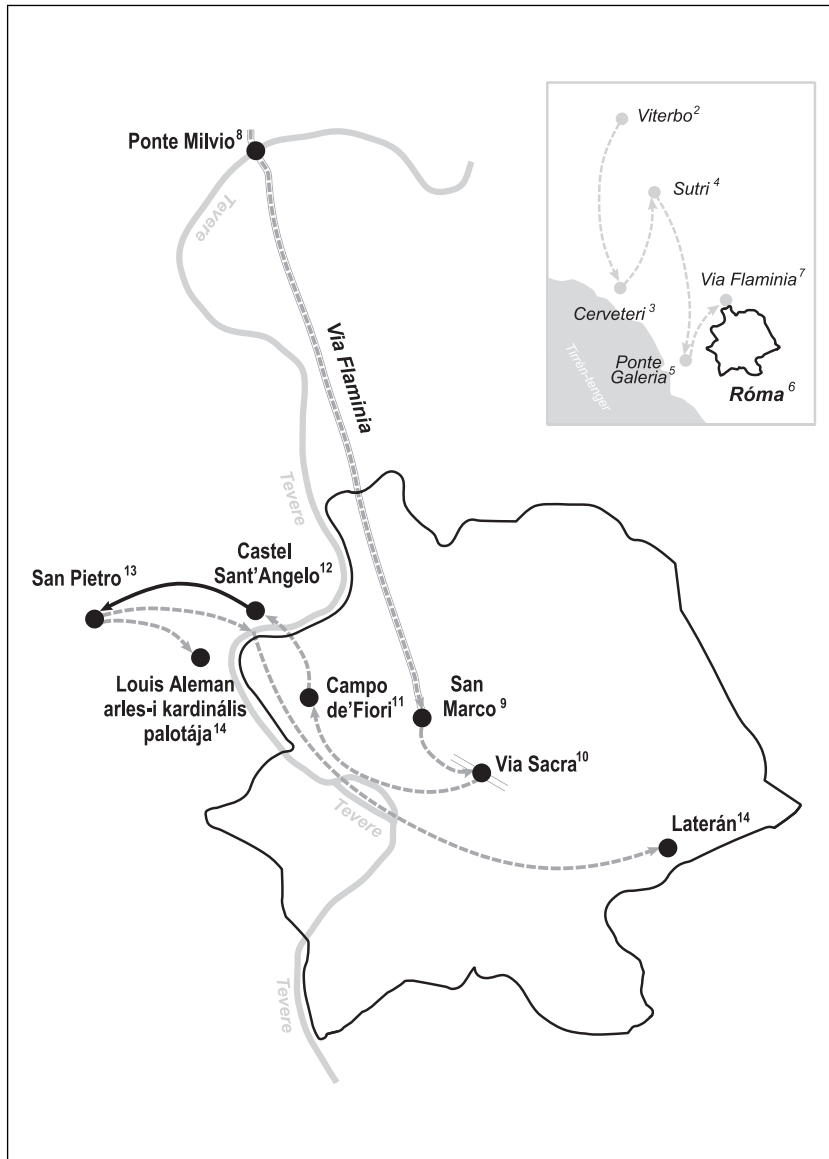
¹¹⁵¹ DRTA X. 511. sz. 1433. 8. 6. Róma. Johannes von Niklasdorf regensburgi prépost és helyettes prokurátor levele.

¹¹⁵² INGHIRAMI, 48. Azt, hogy Zsigmond és kísérete a Via Sallarián hagyta el Rómát, más forrásból is ismerjük. MEMORIALE (ROMA), 87. Valamint: E. KOVÁCS 2013a, 374.

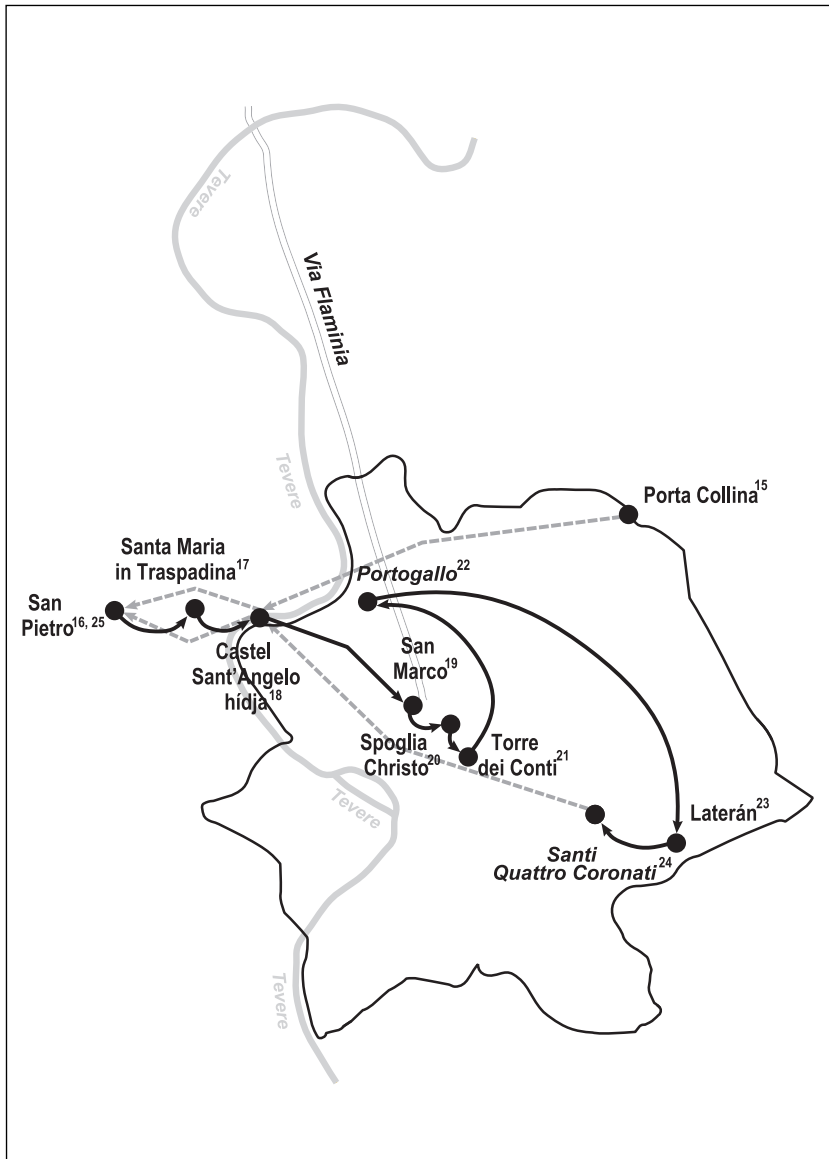
¹¹⁵³ COLLING–KERG, 210.

Térképek

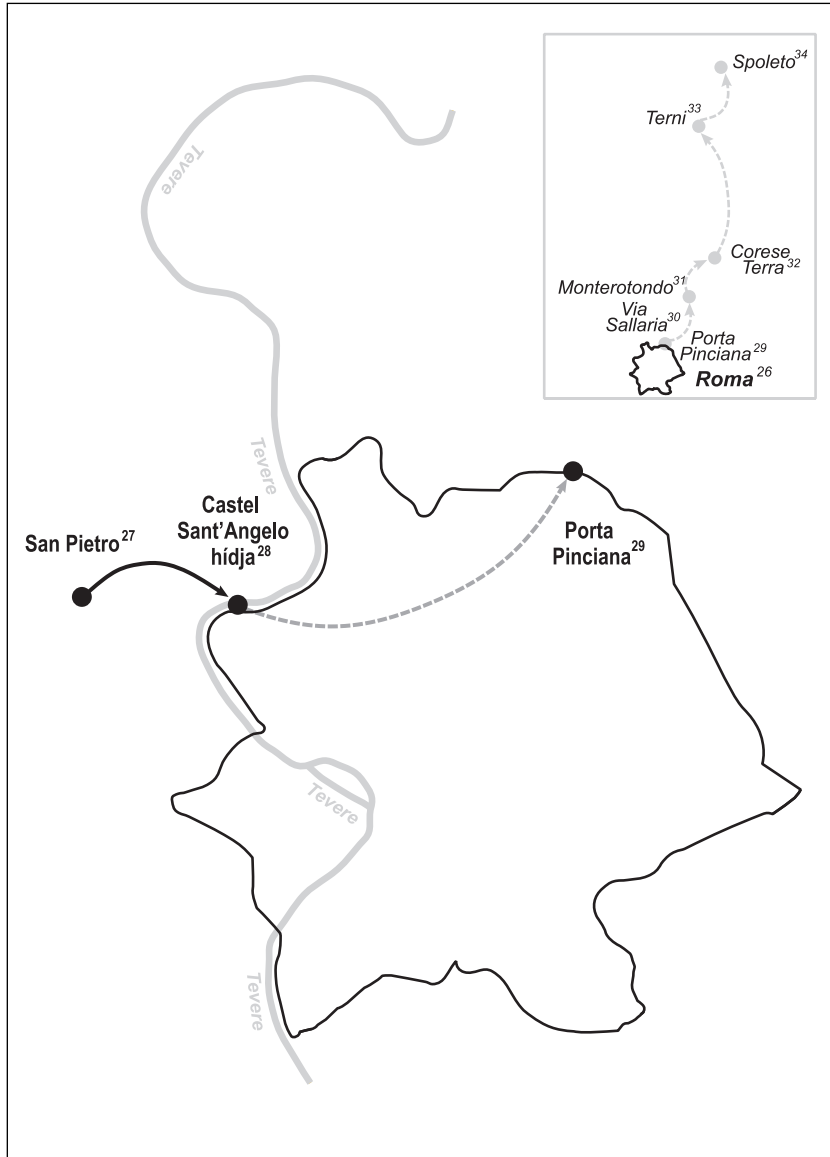
Zsigmond útvonala Rómában a koronázás előtt ¹

Zsigmond útvonala Rómában a koronázás napján

Zsigmond útvonala a koronázás után

Jegyzetek a térképekhez

1. A jobb érthetőség kedvéért három térképen mutatom be Zsigmond római mozgását. Tudva, ezt lehetetlen pontosan rekonstruálni, hiszen hiába ismerjük a császár forgolódásainak egyes állomásait, de két pont között vajon melyik utat választotta, azt már senki sem ismerheti. Bonyolítja a helyzetet, hogy esetenként a források ellentmondanak egymásnak, ráadásul más és más történeti értékkel bírnak. A szaggatott vonallal a kétségeket jelzem, és ezeket a lábjegyzetekben próbálom megmagyarázni. Ezúton szeretném megköszönni Veres Imre (Garamond Stúdió) munkáját (térképek rajzolása), és Kovács Judit (testvérem) végtelen türelmét, aki a tördelés során mindig eleget tett sűrűn változó elképzeléseimnek.
2. 1433. május 8-a és május 11-e között. E. KOVÁCS 2013a, 374.
3. 1433. május 11-e után. Uo.
4. 1433. május 12. Uo.
5. 1433. május 20-a vagy 21-e. DRTA X. 720. Valamint: E. KOVÁCS 2018, 243.
6. 1433. május 21. E. KOVÁCS 2013a, 374.
7. INGHIRAMI, 45.
8. Uo.
9. A Basilica di San Marco Evangelista al Campidoglio ma a Piazza Venezia téren van. Mivel nem ismerjük, Zsigmond miképpen jutott el a Castel Sant'Angelóig, ezért III. Frigyes császár második római útja (1468) alapján próbáltam azt rekonstruálni. GOTTLÖB, 311–317.; RAINER, 183–190. Tudom, semmi sem támasztja alá választásomat, de az imperátorok hátha egy régi hagyományt követve így közelítették meg a város központját. Tévedhetek is. Emiatt a főszövegben ezekkel a lehetséges állomásokkal, bármilyen nagy is volt a kisértés, gondoljunk csak arra, a Via Sacra milyen ókori utalásokra adott volna módot, nem foglalkoztam. Említettem, ezt Ciriaco de'Pizzicollí d'An-

conára hagytam. Ellenben a térképen jelölte, mint lehetséges útvonalat.

10. Uo. Ez még mindig III. Frigyes császár útvonala.
11. Uo. Ez még mindig III. Frigyes császár útvonala.
12. BRACCIOLINI, 119–125. 1433. 6. 4. Róma. Poggio Bracciolini levele.; MEMORIALE (ROMA), 86.
13. Basilica di San Pietro. BRACCIOLINI, 119–125. 1433. 6. 4. Róma. Poggio Bracciolini levele.; MEMORIALE (ROMA), 86.
14. Zsigmond római elhelyezéséről két különböző elképzelés van. INGHIRAMI, 46.; ZANFLIET, 433.; PEDRINO, 403.
15. Ez ma a mai via Goitto és a via XX Settembre kereszteződésének felelhet meg. Hogy ide honnét, és hogyan jutott el, azt nem tudom. DRTA X. 495. sz. 1433. 5. 31. Róma. Koronázási ordó.
16. DRTA X. 495. sz. 1433. 5. 31. Róma. Koronázási ordó.
17. INGHIRAMI, 47.
18. INGHIRAMI, 47.; ZANFLIET, 433–434.
19. MEMORIALE (ROMA), 86–87. Basilica di San Marco Evangelista al Campidoglio.
20. Uo. Santa Maria in Campo Carleo.
21. Uo. Ez egy 13. században emelt torony, romjai láthatóak a Largo Corrado Ricci utcácskán, közel a Fórumhoz.
22. Uo. L'Arco di Portogallo. Ez az ókori Rómában egy Arcus Triumphalis volt. Egykor a via Latán állt, nagyjából a mai via del Corso sugárútnál, egy kicsit a via della Vite előtt.
23. Basilica di San Giovanni in Laterano. INGHIRAMI, 47.
24. Basilica dei Santi Quattro Coronati. MEMORIALE (ROMA), 86–87.
25. INGHIRAMI, 47.; ZANFLIET, 434. Nyilvánvalóan a szálláshelyére vonult.
26. 1433. augusztus 13. E. KOVÁCS 2013a, 374.
27. INGHIRAMI, 48.
28. Uo.
29. Uo.
30. MEMORIALE (ROMA), 87. Valamint: E. KOVÁCS 2013a, 374.

31. 1433. augusztus 15. Uo.
32. 1433. augusztus 16-a és 17-e. Uo.
33. Corese Terra után nem egyértelmű Zsigmond itineráriuma. Ezt most nem vázolólok. 1433. augusztus 19. Uo. 374–375.
34. 1433. augusztus augusztus 20–21-én. Uo. 375. Aki kíváncsi Zsigmond teljes itáliai mozgására, annak: E. KOVÁCS 2013a.

Levéltári és könyvtári források

- AAV. Reg. Lat. = Archivio Apostolico Vaticano. Registri Lateranensi
- AAV. Reg. Suppl. = Archivio Apostolico Vaticano. Registri delle Suppliche
- AAV. Reg. Vat. = Archivio Apostolico Vaticano. Registri Vaticani
- AC ROMA = Archivio della Camera Capitolina di Roma
- AS MANTOVA = Archivio di Stato di Mantova
- AS RAVENNA = Archivio di Stato di Ravenna
- AS RIETI = Archivio di Stato di Rieti
- AS RIMINI = Archivio di Stato di Rimini
- AS ROMA = Archivio di Stato di Roma
- AS SIENA = Archivio di Stato di Siena
- AS TORINO = Archivio di Stato di Torino
- AS VENEZIA = Archivio di Stato di Venezia
- BAV = Biblioteca Apostolica Vaticana
- BMC = Biblioteca del Museo Correr
- BNM = Biblioteca Nazionale Marciana
- MNL OL DF = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára.
Diplomatikai Fényképgyűjtemény
- MNL OL DL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára.
Diplomatikai Levéltár
- ÖStA HHStA = Österreichisches Staatsarchiv. Haus-, Hof- und Staatsarchiv
- StA KBS = Staatsarchiv des Kantons Basel-Stadt

Irodalom

- ACTA (RAGUSINA) I. = Jovan Radonić: Acta et diplomata Ragusina. Belgrád, 1934.
- AFFÒ = Ireneo Affò: Basini Parmensis poetae opera praestantiora nunc primum edita et opportunis commentariis illustrata. Notizie intorno la vita e le opere di Basino Basini. Vol. 2/1. Rimini, 1793.
- ALPHARINUS = Tiberii Alpharini: De basilicae Vaticanae antiquissima et nova structura. Publicato per la prima volta con introduzione e note dal Michele Cerrati. Documenti e ricerche per la storia dell'antica basilica Vaticana. 1. Roma, 1914. (Studi e testi 26.)
- ASTORI-VIGNOLA = Davide Astori e Donatella Vignola: Oswald von Wolkenstein: „Placenz” e la „Lumpardie” nel 1432 agli occhi di un Tirolese. Bollettino Storico Piacentino. 101 (2006). 13–26.
- ASTUR = Baleoneus Astur: Baglioni. Prato, 1964.
- ATTI I. = Gli atti cancellereschi Viscontei. Parte prima. Decreti e carteggio intero. Milano, 1920.
- ÁLDÁSY 1900 = Áldásy Antal: Rozgonyi István levele Zsigmond király perpignani tartózkodásáról. In: Magyar Történelmi Tár 1 (1900). 449–452.
- ÁLDÁSY 1913 = Áldásy Antal: Zsigmond király római császári koronázása. Századok 47 (1913). 481–501. 563–576.
- ÁLDÁSY 1916 = Zsigmond császár koronázása és a német zsidóság megadóztatása. Budapest, 1916.
- BARON = Leonardo Bruni Aretino, Humanistisch-Philosophische Schriften mit einer Chronologie seiner Werke und Briefe. Herausgegeben und Erläutert von Hans Baron. Quellen zur Geistesgeschichte des Mittelalters und der Renaissance. Herausgegeben von Walter Goetz. Band 1. Leipzig/Berlin, 1928.
- BASWELL = Cristhoper Baswell: Virgil in Medieval England: Figuring The Aeneid from the Twelfth Century to Chaucer. Cambridge, 2006.

- BÁRÁNY 2004 = Bárány Attila: Zsigmond király 1416-os angliai kísérete. *Aetas* 19 (2004). 5–30.
- BÁRÁNY 2011 = Bárány Attila: Angol–magyar diplomáciai kapcsolatok 1241–1437. In: Bárány Attila–Laszlovszky József–Papp Zsuzsanna: Angol–magyar kapcsolatok a középkorban. 2. k. Gödöllő–Máriabesnyő, 2011. 5–58.
- BÁRÁNY 2011a = Bárány Attila: Angol kereszties hadjárat a husziták ellen: Henry Beaufort: Winchester bíboros püspöke és Zsigmond király kapcsolatai 1427–1430. In: Bárány Attila–Laszlovszky József–Papp Zsuzsanna: Angol–magyar kapcsolatok a középkorban. 2. k. Gödöllő–Máriabesnyő, 2011. 257–281.
- BÁRÁNY 2019 = Bárány Attila: Zsigmond „utazó” kísérete Aachentől Rómáig (1414–1433). In: A magyar arisztokrácia társadalmi-közéleti kapcsolatai és szerepvállalása. Szerkesztette: Papp Klára, Püske Levente és Novák Ádám. Debrecen, 2019. 9–49.
- BEINHOFF = Gisella Beinhoff: Die Italiener am Hof Kaiser Sigismunds (1410–1437). Frankfurt am Main, 1995. (Europäische Hochschulschriften. Reihe 3. Geschichte und ihre Hilfswissenschaften. Band 620.)
- BENTLEY = Jerry H. Bentley: *Politica e cultura nella Napoli rinascimentale*. Napoli, 1995.
- BICHI = Galgano de Bichi: *Imbasciatori e commissarii inviati in diversi tempi dalla Repubblica e città di Siena*. Siena, 1725.
- BIEDERMANN = Johannes Gottfried Biedermann: *Geschlechtsregister des Hochadelichen Patriciats zu Nürnberg*. Bayreuth, 1748.
- BOOCKMAN = Hartmut Boockman: Jakob I. von Sirck. In: *Neue Deutsche Biographie* 10 (1974). www.deutsche-biographie.de. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- BÖLLING = Jörg Bölling: *Musicae Utilitas. Zur Bedeutung der Musik im Adventus-Zeremoniell der Vormoderne*. In: *Adventus. Studien zum herrscherlichen Einzug in die Stadt*.

- Herausgegeben von Peter Johanek und Angelika Lampen. Köln–Weimar–Wien, 2009. 229–266.
- BÖNINGER = Lorenz Böniger: Die Ritterwürde in Mittelitalien zwischen Mittelalter und Früher Neuzeit. Mit einen Quellenanhang: Päpstliche Ritternennungen 1417–1467. Berlin, 1995.
- BRACCIOLINI = Poggio Bracciolini: Lettere. A cura di Helene Harth. Vol. 1. Firenze, 1984.
- BRUNI = Leonardi Bruni Aretini Epistolarum Libri VIII. Praemissa Poggii Florentini oratione recusati curante Alberto Fabricio. Hamburg, 1724.
- BULLARIUM V. = Bullarium Diplomatum et Privilegiorum Sanctorum Romanorum. Pontificum Tauriensis Editio. Tomus 5. Augustae Tarinorum, 1860.
- BUSSAGLI = Marco Bussagli: L'imperatore Sigismondo: un percorso iconografico. In: Il 400 a Roma. La rinascita delle arti da Donatello a Perugino. A cura di Maria Grazia Bernardini e Marco Bussagli. Vol. 1. Milano, 2008. 13–17.
- BUSSI = Feliciano Bussi: Istoria della città di Viterbo. Roma, 1742.
- BÜRGERBÜCHER = Die nürnbergger Bürgerbücher. I. Die Pergamentenen Neubürgerlisten 1302–1448. Herausgegeben im Auftrag des Stadtrats zu Nürnberg vom Stadtarchiv. Nürnberg, 1974. (Quellen zur Geschichte und Kultur der Stadt Nürnberg 9.)
- CAPASSO = Riccardo Capasso: Attendolo, Micheletto. In: Dizionario Biografico degli Italiani 4 (1962). www.treccani.it. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- CHERUBINI = Paolo Cherubini: Foix, Pierre de. In: Dizionario Biografico degli Italiani 48 (1997). www.treccani.it. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- CHIRONI = Giuseppe Chironi: La mitra e il calmo. Il sistema documentario della Chiesa senese in età pretridentina (secoli XIV–XVI). Siena, 2005. (Publicazioni degli Archivio di Stato. Saggi 85.)

- CHASTEL = André Chastel: *La Veronique*. *Revue de l'Art* 40/41 (1978). 71–82.
- CHMEL = Joseph Chmel: *Regesta chronologico-diplomatica Friderici III, Romanorum imperatoris*. Vienna, 1859.
- CHRONIK (OFFENBURG) = *Die Chronik Henmann Offenburg 1413–1445*. In: *Basler Chroniken*. Bearbeitet von August Bernoulli. Band 5. Leipzig, 1895. 201–325.
- CHRONIK (ZÜRICH) = *Chronik der Stadt Zürich*. Mit Fortsetzungen. Herausgegeben von Johannes Dierauer. Basel, 1900.
- CHRONIKEN I. = *Die Chroniken der deutschen Städte vom 14 bis in's 16 Jahrhundert*. Die Chroniken der fränkischen Städte. Nürnberg. Erster Band. II. Chronik aus Kaiser Sigmund's zeit bis 1434 mit fortsetzung bis 1441. Herausgegeben Thomas von Kern. Leipzig, 1862.
- CHRONIKEN II. = *Die Chroniken der deutschen Städte vom 14 bis in's 16 Jahrhundert*. Die Chroniken der fränkischen Städte. Nürnberg. Zweiter Band. II. Andres Tucher's Memorial 1421 bis 1440. Herausgegeben Karl Hegel. Leipzig, 1864.
- CHRONIKEN IV. = *Die Chroniken der deutschen Städte vom 14 bis in's 16 Jahrhundert*. Vierter Band. Die Chroniken der fränkischen Städte. Nürnberg. X. Tucher'sches memorialbuch, 1386–1454. Herausgegeben Thomas von Kern. Leipzig, 1872.
- CIAMPI = Ignazio Ciampi: *Cronache e statuti della città di Viterbo*. Firenze, 1872.
- CLEMENTI = Filippo Clementi: *Il carnevale Romano*. Parte 1. Città di Castello, 1939.
- COGO = Gaetano Cogo: *Di Ognibene Scola umanista Padovano*. *Nuovo Archivio Veneto* 8 (1894). 115–171.
- COLLING-KERG = Vanna Colling-Kerg: *L'iconographie de l'empereur Sigismond de Luxembourg en Italie (1368–1437)*. *Le rêve italien de la maison de Luxembourg aux XIVe et XVe siècles*. Luxemburg, 1998. 189–232.
- COMMISSIONI III. = *Commissioni di Rinaldo degli Albizzi per il comune di Firenze (1426–1433)*. Vol. 3. Firenze, 1873. (Documenti di Storia Italiana 3.)

- CONCILIUM BASILIENSE I. = Concilium Basiliense. Studien und Quellen zur Geschichte des Concils von Basel. Studien und Dokumente zur Geschichte der Jahre 1431–1437. Herausgegeben von Johannes Haller. Band 1. Basel, 1896.
- CONCILIUM BASILIENSE II. = Concilium Basiliense. Concilium Basiliense. Studien und Quellen zur Geschichte des Concils von Basel. Die Protocolle des Concils 1431–1433. Aus dem Manuale des Notars Bruneti und einer römischen Handschrift. Herausgegeben von Johannes Haller. Band 2. Basel, 1897.
- CSOMA = Csoma József: Mohácsi vész előtti czimerlevelek nyomai. Turul 24 (1906). 13–25.
- CSUKOVITS = Csukovits Enikő: Egy nagy utazás résztvevői (Zsigmond király római kísérete). In: Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére. Szerkesztette: Csukovits Enikő. Budapest, 1998. 11–35.
- DANIELS = Tobias Daniels: Diplomatie, politische Rede und juristische Praxis im 15. Jahrhundert. Der gelehrte Rat Johannes Hofmann von Lieser. Göttingen, 2013. (Schriften zur politischen Kommunikation 11.)
- DAVIES = Martin C. Davies: Poggio Braccolini as rhetorician and historian: unpublished pieces. Rinascimento 22 (1982). 153–182.
- DELOGU = Paolo Delogu: Il regno longobardo. In: Storia d'Italia diretta da Giuseppe Galasso. Vol. 1. Torino, 1980. 3–195.
- DOCUMENTI (PANDOLFO) = Anna Falconi: Edizione di documenti. In: la Signoria si Pandolfo III Malatesti a Brescia, Bergamo e Lecco a cura di Giorgetta Bonifiglio-Dosio e Anna Falconi. Premessa di Ann Katherine Isaacs. Rimini, 2000. 247–370. (Centro Studi Malatestiani-Rimini. Storia delle signorie dei Malatesti VIII.)
- DÖLGER = Franz Dölger: Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565–1453. Vol. 5. 1341–1453. München–Berlin, 1965.

- DRTA VII. = Deutsche Reichstagsakten unter Kaiser Sigmund 1410–1420. Herausgegeben von Dietrich Kerler. Band. 7. München, 1878.
- DRTA IX. = Deutsche Reichstagsakten unter Kaiser Sigmund 1427–1431. Herausgegeben von Dietrich Kerler. Band. 9. Gotha, 1887.
- DRTA X. = Deutsche Reichstagsakten unter Kaiser Sigmund 1431–1433. Herausgegeben von Hermann Herre. Band 10. Gotha, 1906.
- DRTA XI. = Deutsche Reichstagsakten unter Kaiser Sigmund 1433–1435. Herausgegeben von Gustav Beckmann. Band 11. Gotha, 1898.
- DYKMANS = Mark Dykmans: Conti, Lucido. In: Dizionario Biografico degli Italiani 28 (1983). www.treccani.it. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- EGIDI = Pietro Egidi: Le croniche di Viterbo scritte da frate Francesco d'Andrea. Archivio della Società Romana di Storia Patria 24 (1901). 197–252. 299–371.
- EINHARD = Vita Caroli Magni. www.thelatinlibrary.com/ein.html. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- ELBEL–ZAJIC = Petr Elbel–Andreas Zajic: Die zwei Körper des Kanzlers? Die „reale“ und die „virtuelle“ Karriere Kaspar Schlicks unter König und Kaiser Sigismund – Epilegomena zu einem alten Forschungsthema I. *Medievalia Historica Bohemica*. 15 (2012). 47–143.
- ENGEL I. = Engel Pál: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. 1. k. Budapest, 1996.
- ENGEL II. = Engel Pál: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. 2. k. Budapest, 1996.
- ENGEL–C. TÓTH = Engel Pál–C. Tóth Norbert: *Itineraria regum et reginarium (1382–1438)*. Budapest, 2005. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 1.)
- EPIGRAPHICA = epigraphica-europea.uni-muenchen.de. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- FAHLBUSCH = Friedrich Bernward Fahlbusch: Hartung von Clux, Ritter König Heinrichs V. Rat Sigismunds. In: *Studia*

- Luxemburgensia. Festschrift Heinz Stoob zum 70. Geburtstag. Herausgegeben von Friedrich Bernward Fahlbusch und Peter Johanek. Warendorf, 1989. 353–403.
- FARLATO V. = Daniele Farlato: *Illyrici Sacri. Ecclesia Jadertina cum suffraganeis, et ecclesia Zagrabiensis. Tomus quintus. Venetiis, 1775.*
- FECINI = Cronache Senesi a cura di Alessandro Lisini e Fabio Iacometti. Bologna, 1931. Ebben: Cronaca Senese di Tommaso Fecini (1431-1471). 837–874. (Rerum Italicarum Scriptores 15/6.)
- FELLER–VEST = Veronika Feller–Vest: Johannes Naso. In: *Historisches Lexikon der Schweiz* (2009. 7. 7.). www.hls-dhs-dss.ch. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- FRANCOIS = Archivio del Collegio de'Notari Capitolini nell'Archivio di Stato. Elenco di Notari di Achille Francois. Roma, 1866.
- GILOMEN–SCHENKEL = Elsanne Gilomen–Schenkel: Offenburg, Henmann. In: *Historisches Lexikon der Schweiz* (2009. 8. 24.). www.hls-dhs-dss.ch. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- GIRGENSOHN 1979 = Dieter Girgensohn: Castiglione, Branda de. In: *Dizionario Biografico degli Italiani* 2 (1979). www.treccani.it. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- GIRGENSOHN 1996 = Dieter Girgensohn: Kirche, Politik und adelige Regierung in der Republik Venedig zu Beginn des 15. Jahrhunderts. Band 1–2. Göttingen, 1996.
- GORNI = Guglielmo Gorni: Cambiatori, Tommaso. In: *Dizionario Biografico degli Italiani* 17 (1974). www.treccani.it. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- GOTTLOB = Adolf Gottlob: Aus der Camera Apostolica des 15. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Geschichte des päpstlichen Finanzwesens und des endenden Mittelalters. Innsbruck, 1889.
- GRAMSCH = Robert Gramsch: Erfurter Juristen im Spätmittelalter. Die Karrieremuster und Tätigkeitsfelder einer gelehrten Elite des 14. und 15. Jahrhunderts. Leiden/Boston,

2003. (Education and Society in the Middle Ages and Renaissance 17.)
- GREGOROVIVS = Ferdinand Gregorovius: Geschichte der Stadt Rom im Mittelalter. Band 7. Stuttgart, 1870.
- GULLINO 1991 = Giuseppe Gullino: Dona (Donati, Donato), Andrea. In: Dizionario Biografico degli Italiani 40 (1991). www.treccani.it. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- GULLINO 1997 = Giuseppe Gullino: Foscari, Francesco. In: Dizionario Biografico degli Italiani 49 (1997). www.treccani.it. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- GUZSIK = Guzsik Tamás: Veszprém megye középkori templom-építészetének kutatási kérdései. Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 14 (1979). 163–202.
- HACK = Achim Thomas Hack: Das Empfangszeremoniell bei mittelalterlichen Papst–Kaiser–Treffen. Forschungen zur Kaiser- und Papstgeschichte des Mittelalters. Köln–Weimar–Wien, 1999. (Beihefte zur Johannes Friedrich Böhmer. Regesta Imperii 18.)
- HAZAI OKLT. = Hazai Oklevéltár 1234–1536. Szerkesztették: Nagy Imre, Deák Farkas és Nagy Gyula. Budapest, 1879.
- HISTORIA FLORENTINA = Poggii Historia Florentina nunc primum in lucem edita notisque et auctoris vita illustrata ab Johannes Baptista Recanato. Venezia, 1715.
- HOFMANN I. = Walther Alfons Claudius von Hofmann: Forschungen zur Geschichte der Kurialen Behörden, vom Schisma bis zur Reformation. Band 1. Darstellung. Rom, 1914.
- HOFMANN II. = Walther Alfons Claudius von Hofmann: Forschungen zur Geschichte der Kurialen Behörden, vom Schisma bis zur Reformation. Band 2. Quellen, Listen und Exkurse. Rom, 1914.
- HÜLSEN = Christian Hülsen: Le Chiese di Roma nel Medio Evo. Firenze, 1927.
- INGHIRAMI = Cesare Guasti: Ricordanze di Messer Gimignano Inghirami concernenti la Storia ecclesiastica e civile dal 1378 al 1452. Archivio Storico Italiano. 5 (1888). 20–68.

- INFESSURA = Diario della Città di Roma di Stefano Infessura scribasenato. A cura di Oreste Tommasini. Roma, 1890. (Fonti per la storia d'Italia. Publicate dall'istituto Storico Italiano. Scrittori. Secolo XV.)
- KAMMEL (HALLER) = Frank Matthias Kammel: Erhart Haller halotti pajzsa. In: Sigismundus rex et imperator. Művészet és kultúra Luxemburgi Zsigmond korában 1387–1437. Kiállítási katalógus. Szerkesztette. Takács Imre. Budapest–Luxemburg, 2006. 349–350.
- KAMMEL (NÜRNBERG) = Frank Matthias Kammel: Zsigmond császár és Nürnberg. In: Sigismundus rex et imperator. Művészet és kultúra Luxemburgi Zsigmond korában 1387–1437. Kiállítási katalógus. Szerkesztette. Takács Imre. Budapest–Luxemburg, 2006. 480–486.
- KHOMENTOVSKAIA = Anna Khomentovskaia: La famiglia della Valle nella storia dell'epigrafia umanistica. Archivio della Reale Deputazione romana di Storia patria 58 (1935). 99–118.
- KISÉRY = Kiséry Zsuzsanna: Vergerio és Luxemburgi Zsigmond. In: Sigismundus rex et imperator. Művészet és kultúra Luxemburgi Zsigmond korában 1387–1437. Kiállítási katalógus. Szerkesztette. Takács Imre. Budapest–Luxemburg, 2006. 292–294.
- KNOBLOCH = Oberbadisches Geschlechterbuch. Herausgegeben von der Badischen Historischen Kommission. Bearbeitet von Julius Kindler von Knobloch mit 973 Wappen. Erster Band. A–Ha. Heidelberg, 1898.
- KNOTHE = Hermann Knothe: Geschichte des Oberlausitzer Adels und seiner Güter vom XIII. bis gegen Ende des XVI. Jahrhunderts. Leipzig, 1879.
- KOCH = Bruno Koch: Neubürger in Zürich. Migration und Integration im Spätmittelalter. Weimar, 2002.
- E. KOVÁCS 2007 = E. Kovács Péter: A „Szent Koronára! Ez kedvemre telik.” Zsigmond császár Luccában. Századok 141 (2007). 353–364.

- E. KOVÁCS 2009 = E. Kovács Péter: Zsigmond császár megkoronázása Rómában. Századok 143 (2009). 1323–1384.
- E. KOVÁCS 2012 = E. Kovács Péter: Zsigmond király milánói koronázása. In: Tiszteletkör. Történeti tanulmányok Draskóczy István egyetemi tanár 60. születésnapjára. Szerkesztette: Mikó Gábor, Péterfi Bence, Vadas András. Budapest, 2012. 67– 83.
- E. KOVÁCS 2013 = E. Kovács Péter: Ceremónia és politika. Zsigmond király bevonulásai Itáliában 1431–1433. Történelmi Szemle 55 (2013). 351–379.
- E. KOVÁCS 2013a = Zsigmond király itáliai itineráriuma (1412–1414 és 1431–1433). In: Archivariorum historicorumque magistra. Történeti tanulmányok Bak Borbála tanárnő 70. születésnapjára. Szerkesztette: Kádár Zsófia, Lakatos Bálint, Zarnóczki Áron. Budapest, 2013. 359–389.
- E KOVÁCS 2018 = Péter E. Kovács: König Sigismund in Siena. Budapest, 2018.
- KÖNIG = Erich König: Kardinal Giordano Orsini. Freiburg in Brisgau, 1906.
- KUBINYI = Kubinyi András: A kaposújvári uradalom és a Somogy megyei familiárisok szerepe Újlaki Miklós birtokpolitikájában. (Adatok a 15. századi feudális nagybirtok hatalmi politikájához.). Levéltári Évkönyv 4. Somogy megye múltjából. Kaposvár, 1973. 3–44.
- LASSNER 2002 = Martin Lassner: Escher, Götz (vom Luchs). In: Historisches Lexikon der Schweiz (2002. 10. 9.). www.hls-dhs-dss.ch. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- LASSNER 2012 = Martin Lassner: Stüssi, Rudolf. In: Historisches Lexikon der Schweiz (2012. 7. 20.). www.hls-dhs-dss.ch. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- LEIDL = August Leidl: Leonhard von Laiming. In: Neue Deutsche Biographie 14 (1985). <http://www.deutsche-biographie.de>. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- LUKCSICS I. = Lukcsics Pál: XV. századi pápák oklevelei. 1. k. V. Márton pápa (1417–1431). Budapest, 1931.

- LUKCSICS II. = Lukcsics Pál: XV. századi pápák oklevelei 2. k. IV. Jenő pápa (1431–1447) és V. Miklós pápa (1447–1451). Budapest, 1938.
- MAGINA–MAGINA = Diplome privind istoria comitatului Timiș și a orașului Timoșoara./Oklevelek Temesvármegye és Temesvár város történetéhez. Culese de/Anyagát gyűjtötte: Pesty Frigyes. Ediție, note și comentarii/Magyarázó jegyzetekkel kiadta: Livia Magina és Adrian Magina. 2. k. 1430–1470. Cluj–Napoca, 2014.
- MAJOROSSY–SZENDE I. = Das Pressburger Protocollum Testamentorum 1410 (1427)–1529. Herausgegeben von Judit Majorossy und Katalin Szende. Teil 1: 1410–1487. Wien–Köln–Weimar, 2010. (Fontes Rerum Austriacarum. Dritte Abteilung. Band 21.)
- MATRIKEL I. = Die Matrikel der Universität Wien 1377–1450. Band 1. Wien–Graz–Köln, 1954.
- MAZZATINI = Giuseppe Mazzatini: Gli archivi della storia d'Italia 2/4 (1915). Rocca San Casciano, 1915.
- MEDIEVAL AND TUDOR = Medieval & Tudor Kent Wills at Lambeth. Book 22. <http://www.kentarchaeology.org.uk>. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- MÁLYUSZ = Mályusz Elemér: Zsigmond király uralma Magyarországon 1387–1437. Budapest, 1984.
- MEMORIALE (ROMA) = Il „Memoriale” di Paolo di Benedetto di Cola dello Mastro del rione di Ponte. A cura di Francesco Isoldi. Città di Castello, 1909–1912. (Rerum Italicarum Scriptorum Vol. 24/2.)
- MENNITI = Ippolito di Antonio Menniti: Donà, Pietro. In: Dizionario Biografico degli Italiani 40 (1991). www.treccani.it. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- MIGLIO 1984 = Massimo Miglio: Cronisti viterbesi del secolo XV. Biblioteca e Società. Viterbo, 1984. 73–75.
- MIGLIO 2003 = Massimo Miglio: Cronisti romani del Quattrocento. In: Ovidio Capitani: Quaranta anni per la storia medievale. A cura di Maria Consiglia De Matteis. Vol. 1. Bologna, 2003. 283–289.

- MILLER = Ignaz Miller: Jakob von Sierck (1398/1399–1456). Mainz, 1983.
- MORO = Giacomo Moro: Garatone, Cristoforo. In: Dizionario Biografico degli Italiani. 52 (1999) www.treccani.it. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- MOROSINI III. = Il codice Morosini. Il mondo visto da Venezia (1094–1433). Edizione critica, introduzione, indice e altri apparati di Andrea Nanetti. Tomo terzo. Diario dal 13v. 1426 al 20. IX. 1433. (§§ 446–1983 del dogado de Francesco Foscari). Spoleto, 2010.
- MÜLLER III. = Johannes von Müller: Der Geschichten schweizerischer Eidgenossenschaft. Bis auf ersten französischen Krieg. Band 3. Leipzig, 1806.
- NEUSTADT = Cornelia Neustadt: Kommunikation im Konflikt. König Erik VII. von Dänmark und die Städte im südöstlichen Ostseeraum (1423–1435). Berlin/Boston, 2019.
- PALACZKÝ = Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges in den Jahren 1419–1436. Gesammelt und Herausgegeben von Franz Palaczký. Band 2. Von den Jahren 1429–1436. Prag, 1873.
- PÁSZTOR = Edith Pásztor: Aleman, Louis. In: Dizionario Biografico degli Italiani 2 (1960). www.treccani.it. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- PEDRINO = Giovanni di Mastro Pedrino depintore: Cronaca del suo tempo (1411–1436). Edita da Gino Borghezio e Marco Vattasso. Con note storiche di Adamo Pasini. Vol. 1. Città del Vaticano, 1929. (Studi e Testi 50.)
- PELAEZ = Mario Pelaez: Il Memoriale di Paolo di Benedetto di Cola dello Mastro dello rione di Ponte. Archivio della Società romana di Storia Patria 16 (1893). 41–130.
- PERTICI = Petra Pertici: Uno sguardo in avanti: il soggiorno di Sigismondo di Lussemburgo e le ultime manifestazioni di ghibellinissimo a Siena. In: Fedeltà ghibellina. Affari guelfi. Saggi e riletture intorno alla storia di Siena fra Due e Trecento. A cura di Gabriella Piccini. Siena, 2008. 617–649. (Dentro il Medioevo. Temi e ricerche

- di storia economica e sociale. Collana del Dipartimento di Storia dell'Università di Siena Vol. 3/2.)
- PETRUCCI = Franca Petrucci: Della Porta, Ardicino. In: Dizionario Biografico degli Italiani 37 (1989). www.treccani.it. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- PISANELLO = Pisanello. Painter to the renaissance court. Luke Syson and Dillian Gordon. With contributions by Susanna Avery Quash. London, 2001.
- PLATINA = Platynae Historici: liber de Vita Christi ac omnium pontificum (AA. 1–1474). A cura di Giacinto Gaida. Città di Castello, 1913. (Rerum Italicarum Scriptores 3/1.)
- PREDELLI III. = Riccardo Predelli: I libri commemoriali della Repubblica di Venezia. Registri. Tomo 3. A cura di Riccardo Predelli. Venezia, 1883.
- PÓR = Pór Antal: Nagy Lajos 1326–1382. Budapest, 1892. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- QUELLEN = Quellen zur Langobardengeschichte. www.oeaw.ac.at. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- RAINER = Johannes Rainer: Die zweite Romfahrt Kaiser Friedrich III. In: Geschichte und ihre Quellen. Festschrift für Friedrich Hausmann zum 70 Geburtstag. Herausgegeben von Reinhard Härtel. Graz, 1987. 183–190.
- RAMMINGER = Johannes Ramminger: Neulateinische Wortliste. Ein Wörterbuch des Lateinischen von Petrarca bis 1700. www.neulatein.de. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- REPERTORIUM GERMANICUM V. = Repertorium Germanicum. Verzeichnis der in den päpstlichen Registern und Kame-ralakten vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen Reiches, seiner Diözesen und Territorien vom Beginn des Schismas bis zur Reformation. Eugen IV. (1431–1447). Herausgegeben von Hermann Diener und Brigide Schwarz. Band/1. Teil: Text in 3 Teilbänden. 2. Teil: Indices in 3 Teilbänden. Tübingen, 2004.
- REPETTI I. = Emanuele Repetti: Dizionario geografico, fisico, storico della Toscana. Contenente la descrizione di tutti i

- luoghi del Granducato, ducato di Lucca, Garfagnana e Lunigiana. Vol. 1. Firenze, 1833.
- RESTA = Gianvito Resta: Beccadelli, Antonio, detto il Panormita. In: Dizionario Biografico degli Italiani 7 (1970). www.treccani.it. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- RI XI/1. = Regesta Imperii XI/1. Die Urkunden Kaiser Sigismunds (1410/11–1424). Verzeichnet von Wilhelm Altmann. Innsbruck, 1896.
- RI XI/2. = Regesta Imperii XI/2. Die Urkunden Kaiser Sigismunds (1424–1437). Verzeichnet von Wilhelm Altmann. Innsbruck, 1897.
- SCALAMONTI = Francesco Scalamonti: Vita viri clarissimi et famosissimi Kyriaci Anconitani. Edited and translated by Charles Mitchell and Edward W. Bodnar. Transactions of the American Philosophical Society 86 (1996). 1– 246.
- SCHMITZ–KALLENBERG = Ludwig Schmitz–Kallenberg: Practica cancellariae apostolicae saeculi XV. exeuntis. Münster, 1904.
- SCRIPTORES = Scriptores Rerum Langobardicarum et Italicarum Saec. VI–IX. www.dmgh.de. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- SPIRÓ = Spiró György: Könyvheti megnyitó. Élet és Irodalom. 58 (2014). 3.
- TANGL = Michael Tangl: Die Päpstlichen Kanzleiordnungen von 1200–1500. Innsbruck, 1894.
- TÁTRAI = Címszó a Szent Péter–bazilika bronzkapujáról. In: Sigismundus rex et imperator. Művészet és kultúra Luxemburgi Zsigmond korában 1387–1437. Kiállítási katalógus. Szerkesztette. Takács Imre. Budapest–Luxemburg, 2006. 460–461.
- TEKE = Teke Zsuzsanna: Firenzei kereskedőtársaságok, kereskedők Magyarországon Zsigmond uralmának megszűlése után 1404–37. Századok 129 (1995). 195–214.
- TJARKS = Sven Ufe Tjarks: Das „Venezianische” Stadrecht Paduas von 1420. Berlin, 2013.

- TKALČIČ II. = Johannes Baptista Tkalčić: Monumenta Historica Liberae Regia Civitatis Zagrabiae Metropolis Regni Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae. 2. k. Zagrabiae, 1894.
- C. TÓTH 2013 = C. Tóth Norbert: A székes- és társaskáptalanok prépostjainak archontológiája 1387–1437. Budapest, 2013. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 4.)
- UGINET = François–Charles Uginet: Correr, Antonio. In: Dizionario Biografico degli Italiani 29 (1983). www.treccani.it. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- URKUNDENREGESTEN V. = Urkundenregesten des Staatsarchivs des Kantons Zürich (1416–1430). Bearbeitet von Peter Niederhäuser. Band 5. Zürich, 2002.
- URKUNDENREGESTEN VI. = Urkundenregesten des Staatsarchivs des Kantons Zürich (1431–1445). Bearbeitet von Christian Sieber. Band 6. Zürich, 2005.
- VERESS = Veress Endre: Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai (1221–1864). Budapest, 1941.
- VÉGH = Végh András: Buda város középkori helyrajza 1. k. Budapest, 2006. (Monumenta Historica Budapestinensia 15.)
- VITAE = Marino Sanuto: Vitae ducum venetorum, italice scriptae ab origine urbis sive ab anno 421 usque ad annum 1493. In: Rerum Italicarum Scriptores. Tomo 22. Milano, 1733.
- VITI = Paolo Viti: Loschi, Antonio. In: Dizionario Biografico degli Italiani 66 (2006). www.treccani.it. A letöltés ideje: 2020. január 13.
- WILLIAMS = George L. Williams: Papal genealogy: the families and descendants of the pope. Jefferson (North Carolina), 2004.
- WINDECKE = Eberhard Windecke emlékirata Zsigmond királyról és koráról. Fordította, sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta Skoroka Renáta. Budapest, 2008. (História Könyvtár. Elbeszélő források 1.)
- WOLKENSTEIN = Oswald von Wolkenstein: Lieder. Herausgegeben von Burghart Wachinger. Stuttgart, 2001.
- ZANFLIET = Chronicon Cornelii Zanfliet ab anno 1230–1461. In: Veterum scriptorum et monumentorum historicorum,

dogmaticorum, moralium amplissima collectio comp-
lectens plures scriptores historicos de rebus praesertim
Gallicis, Anglicis, Italicis, Constantinopolitanis et Terrae
Sanctae. Vol. 5. Ediderunt Edmundus Martène et Ursinus
Durand. Parisiis, 1729. 68–504.

ZICHY VIII. = A Zichy és Vásonkeői gróf Zichy-család idősb
ágának okmánytára. 8. k. Szerkesztette: Kammerer Ernő.
Budapest, 1895.

ZICHY XII. = A Zichy és Vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágá-
nak okmánytára. 8. k. (Az I–XI. kötet pótkötete.) Kiadja:
Lukcsics Pál. Budapest, 1931.

ZORZI = Andrea Zorzi: Farnese Ranuccio. In: Dizionario Bio-
grafico degli Italiani 45 (1995). www.treccani.it. A letöltés
ideje: 2020. január 13.

Helységnévmutató

A kötetben található településeket a következő elvek alapján formáltam indexé. Bázel/Basel, Bécs/Wien, Milánó/Milano, Párizs/Paris, Párma/Parma, Prága/Praha és Róma/Roma esetében a közbeszédben bevett alakot választottam. A városok mellé zárójelbe téve odaírtam, milyen országban található, és azt is jelzem, ha jelenleg másként hívják azokat. Alkalmanként megadom a dupla elnevezéseket (Chur/Coira, Greyerz/Gruyères, Lüttich/Liège, Mülhausen/Mulhouse, Tongeren/Tongres), jöllehet a főszövegben végig az elsők mellett döntöttem. Azokkal a földrajzi nevekkal, amelyekből magyar családi nevek képződtek, nem foglalkoztam, ellenben külszövegi személyek kázusában közlöm honnét származhattak.

Aachen (Németország) 79, 85, 142, 143
Aalen (Németország) 66, 92
Aargau (Németország) 66, 96
Alstettent (Németország) 60
Altenberg (Németország) 65, 72, 90, 121
Ancona (Olaszország) 19, 42, 44, 50, 51, 52, 187
Arezzo (Olaszország) 113
Ascoli (Ma Ascoli Picino Olaszországban) 124, 144, 172
Aspern (Ausztria) 127, 159, 172
Augsburg (Németország) 62, 74, 91, 181
Augst (Svájc) 66, 95
Bagno del Papa, lásd Terme dei Papi
Balma (Olaszország) 75, 111, 112
Bamberg (Németország) 30, 63, 93, 118
Bassano (Ma Bassano del Grappa Olaszországban) 65, 84

Bath (Anglia) 100
Baworow (Ma Bavoriv Ukrajnában) 70, 91, 122, 144
Bázel (Svájc) 13, 16, 30, 37, 38, 39, 40, 48, 51, 58, 59, 61, 62, 63, 65, 66, 75, 78, 80, 86, 88, 89, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 101, 102, 103, 105, 108, 121, 123, 124, 130, 139, 141, 142, 158, 174, 180, 181, 182
Belley (Franciaország) 68, 112
Benitz (Németország) 152
Bergamo (Olaszország) 112
Bern (Svájc) 63
Bécs (Ausztria) 99, 124, 129, 144
Bibbiona (Olaszország) 32, 45, 118,
Biberach (Ma Biberach an der Riss Németországban) 60, 64
Bizánc (Ma Isztambul Törökországban) 13, 32, 43, 45, 52, 108, 118
Bodman (Ma Bodman-Ludwigshafen Németországban) 60

- Bologna** (Olaszország) 71, 111, 124, 135
Bracciano (Olaszország) 12, 48, 80
Brassó (Ma Braşov Romániában) 86
Braunschweig (Németország) 100
Bregenz (Ausztria) 63
Breslau (Ma Wrocław Lengyelországban) 69, 85, 86, 87, 96, 99, 150, 151
Bréma (Németország) 75, 96, 166
Brüsszel (Belgium) 71, 91
Brüx (Ma Most Csehországban) 106
Buchau (Ma Bochov Csehországban) 69, 73, 78, 86, 145, 172
Buchhorn (Ma Friedrichshafen Németországban) 60, 64
Buda (Magyarország) 24, 45, 86, 128, 132, 133, 136, 137, 138, 140, 148, 163, 165, 169, 175
Budweis (Ma České Budějovice Csehországban) 9
Bunzlau (Ma Bolesławiec Lengyelországban) 66, 92
Büsingen (Ma Büsingen am Hochrhein Németországban) 61
Cambrai (Franciaország) 64, 88, 95, 96
Camerano (Olaszország) 73, 112
Campagnatico (Olaszország) 8
Capodimonte (Olaszország) 71, 112
Capolago (Svájc) 70
Castiglione (Ma Castiglione di Ravenna Olaszországban) 81
Cerveteri (Olaszország) 12, 186
Cervia (Ma Castiglione di Cervia Olaszországban) 81
Cesena (Olaszország) 82
Cesenatico (Olaszország) 81
Chur/Coira (Svájc) 37, 38, 39, 59, 94, 123
Cividale (Ma Cividale del Friuli Olaszországban) 108
Conversano (Olaszország) 75, 107
Corese Terra (Olaszország) 190
Coventry (Anglia) 101
Crema (Olaszország) 78
Dinkelsbühl (Németország) 59, 61, 64
Dortmund (Németország) 61
Dürrwangen (Németország) 67, 92
Eger (Magyarország) 140
Eger (Ma Cheb Csehországban) 20, 38, 53, 146, 156
Esslingen (Ma Esslingen am Neckar Németországban) 62, 64, 66, 92
Esztergom (Magyarország) 54, 130, 147, 153, 161, 165
Eycken (Belgium) 74, 96
Fabriano (Olaszország) 47
Feldkirch (Ausztria) 78, 89, 128
Feltre (Olaszország) 105
Ferrara (Olaszország) 48, 108, 115
Feso (Ma Faistos Görögországban) 154
Firenze (Olaszország) 32, 42, 45, 51, 74, 80, 81, 86, 105, 108, 113, 119, 124, 135, 148, 167, 175, 179, 180
Fisciano (Olaszország) 112
Foligno (Olaszország) 79
Forlì (Olaszország) 59, 119
Gaiano (Olaszország) 74, 112
Galambóc (Ma Golubac Szerbiában) 167, 168
Gallera (Ma Ponte Galeria Olaszországban) 12, 13, 40, 186
Genf (Svájc) 68, 112
Genova (Olaszország) 73, 110, 129
Giengen (Ma Giengen an der Brenz Németországban) 64
Glatz (Ma Kłodzko Lengyelországban) 59
Glogau (Ma Głogów Lengyelországban) 68, 96
Gönyű (Magyarország) 115

- Görlitz** (Németország) 72, 90, 132
- Gravina** (Ma Gravina in Puglia Olaszországban) 75, 107
- Greyerz/Gruyères** (Svájc) 64, 75, 91
- Gross-Glogau**, lásd Glogau
- Grosseto** (Olaszország) 8
- Gross-Konreut** (Németország) 71
- Grünenberg** (Németország) 62
- Hall** (Ma Hall in Tirol Ausztriában) 62
- Hersel** (Németország) 70, 90, 146
- Hidegkút** (Ma Pesthidegkút Magyarországon) 169
- Hildesheim** (Németország) 144, 166
- Hluboka** (Ma Hluboká nad Vltavou Csehországban) 54, 147
- Homburg** (Németország) 61
- Iglau** (Ma Jihlava Csehországban) 98, 99
- Indersdorf** (Ma Markt Indersdorf Németországban) 30, 102
- Isny** (Ma Isny im Allgäu Németországban) 64
- Istia d'Ombone** (Olaszország) 144
- Jablona** (Ma Jabłona vagy Nowa Jabłona vagy Stara Jabłona Lengyelországban) 147
- Jivian** (Ma Jivany Csehországban) 133
- Kaplat** (Ma Koplotovce Szlovákiában) 54, 70, 114, 133, 173
- Kaufbeuern** (Németország) 60, 64
- Kempten** (Ma Kempten (Allgäu) Németországban) 62, 64, 78
- Kistárkány** (Ma Malé Trakany Szlovákiában) 165
- Klattau** (Ma Klatovy Csehországban) 59
- Klux** (Ma Klix Németországban) 29, 30, 39, 59, 102, 123, 134
- Knonau** (Svájc) 70, 93, 119
- Komárom** (Magyarország) 135
- Konstanz** (Németország) 7, 11, 17, 24, 31, 37, 42, 45, 51, 53, 54, 62, 69, 72, 78, 85, 94, 95, 100, 106, 115, 128, 129, 148, 151, 164, 165, 172
- Kosovo Polje** (Koszovó) 108
- Köln** (Németország) 181
- Köniz** (Svájc) 152
- Kraig** (Ausztria) 63, 89, 121
- Kulm** (Ausztria) 166
- Kussow** (Németország) 126, 135, 173, 180
- Kyburg** (Svájc) 60
- Laiming** (Németország) 63, 89, 121
- Landsberg** (Ma Landsberg am Lech Németországban) 85
- Lausanne** (Svájc) 94
- Leutkirch** (Ma Leutkirch im Allgäu Németországban) 60
- Lichtenau** (Németország) 99
- Liga** (Ma Liga di Canale Olaszországban) 113
- Liegnitz** (Ma Legnica Lengyelországban) 72, 90, 147
- Lincoln** (Anglia) 100, 102, 144
- Lucano**, lásd San Severino
- Lucca** (Olaszország) 18, 78, 79, 128, 130, 133
- Lüttich/Liège** (Belgium) 18, 73, 74, 91, 149
- Lyon** (Franciaország) 128
- Mainz** (Németország) 181
- Mantova** (Olaszország) 48, 78, 130
- Mausdorf** (Németország) 65, 67, 90, 121
- Memmingen** (Németország) 60, 62, 64, 78
- Mercato San Severino** (Olaszország) 113
- Metelsko** (Ma Horní Metelsko Csehországban) 136, 156

- Michelsberg** (Ma Pohanské kameny Csehországban) 136, 137, 156, 162
- Milánó** (Olaszország) 41, 68, 72, 78, 79, 87, 88, 109, 110, 111, 112, 127, 128, 129, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 159, 160, 161, 162, 163
- Minden** (Németország) 61
- Modena** (Olaszország) 59, 119
- Moncalvo** (Olaszország) 112
- Montalto di Castro** (Olaszország) 8
- Montecelio** (Ma Guidonia Montecelio Olaszországban) 73, 112
- Montefiore** (Ma Montefiore Conca Olaszországban) 82
- Monterotondo** (Olaszország) 95, 100, 185, 190
- Monza** (Olaszország) 67, 68, 72, 109
- Mülhausen/Mulhouse** (Franciaország) 64, 95
- Nagyszombat** (Ma Trnava Szlovákiában) 138, 144
- Narbonne** (Franciaország) 128
- Niklasdorf** (Ausztria) 13, 20, 29, 30, 37, 38, 68, 71, 73, 87, 119, 176, 181, 184, 185
- Nikolsburg** (Ma Mikulov Csehországban) 159
- Nördlingen** (Németország) 64
- Nürnberg** (Németország) 20, 29, 30, 38, 39, 49, 58, 62, 63, 64, 69, 71, 72, 76, 77, 78, 80, 85, 86, 87, 88, 96, 97, 98, 99, 103, 107, 111, 114, 117, 118, 119, 120, 121, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 159
- Oels** (Ma Olešnica Lengyelországban) 86
- Olmütz** (Ma Olomouc Csehországban) 73, 90, 122
- Öttingen** (Ma Oettingen in Bayern Németországban) 67, 92, 141
- Padova** (Olaszország) 68, 105, 106, 108
- Pappenheim** (Németország) 67, 92
- Passau** (Németország) 63, 89, 151
- Pavia** (Olaszország) 100, 108
- Párizs** (Franciaország) 48, 88
- Párma** (Olaszország) 44, 78, 86, 88, 94, 95, 110, 111, 130, 133
- Perugia** (Olaszország) 37, 59, 68, 71, 73, 109, 119, 184
- Peschiera** (Ma Peschiera del Garda Olaszországban) 115, 142
- Pfaffendorf** (Németország) 38
- Pfraumberg** (Ma Přimda Csehországban) 133
- Pfullendorf** (Németország) 65
- Piacenza** (Olaszország) 42, 57, 78, 86, 89, 94, 106, 107, 124, 134
- Pisa** (Olaszország) 9, 74, 111
- Plzeň** (Csehország) 148, 149, 156, 173
- Ponte a Tressa** (Olaszország) 8
- Pozsony** (Ma Bratislava Szlovákiában) 81, 94, 95, 107, 114, 115, 131, 133, 134, 139, 141, 144, 147, 148, 149, 155, 161, 168, 175,
- Prato** (Olaszország) 148, 175
- Prága** (Csehország) 38, 86, 87, 99, 127, 133, 136, 139, 148, 149, 150, 151, 156, 163, 164
- Raguza** (Ma Dubrovnik Horvátországban) 51, 126, 138, 165
- Rain** (Németország) 70, 91
- Ravenna** (Olaszország) 81
- Ravensburg** (Németország) 60, 65, 66, 92
- Reate**, lásd Rieti
- Reisberg** (Ausztria) 62
- Regensburg** (Németország) 13, 20, 29, 30, 37, 38, 87, 99, 140, 165, 176, 181, 184, 185
- Reichersberg** (Ausztria) 62
- Reutlingen** (Németország) 65
- Rheinfelden** (Svájc) 51
- Riace** (Olaszország) 112

- Rieti** (Olaszország) 74, 113, 123, 184
Rigómező, lásd Kosovo Polje
Rimini (Olaszország) 81, 82
Ronciglione (Olaszország) 10
Rosenberg (Ma Rožmberk nad Vltavou Csehországban) 37, 59
Rothenburg (Németország) 65
Rottweil (Németország) 65
Róma (Caput Mundi, Urbs) passim
Rudolfstadt (Ma Rudolfov Csehországban) 73, 91, 122
Rusdorf (Ma Roisdorf Németországban) 37
Rümlag (Svájc) 60
Salerno (Olaszország) 69, 112, 113
Salzburg (Ausztria) 62
San Marcello (Olaszország) 50, 82
San Severino (Ma San Severino Lucano Olaszországban) 69, 113
Sant'Agata (Ma Sant'Agata Feltria Olaszországban) 81, 82
Sant'Arcangelo (Olaszország) 68, 113
Schaffhausen (Svájc) 51, 121
Schlema (Ma Bad Schlema Németországban) 149
Setterich (Németország) 63, 66, 77, 84, 140, 158, 172
Siena (Olaszország) 8, 9, 11, 12, 18, 22, 32, 37, 40, 41, 45, 50, 67, 71, 77, 78, 79, 84, 86, 87, 88, 91, 95, 100, 101, 102, 104, 107, 110, 111, 119, 120, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 147, 151, 159, 160, 161, 162, 163, 174, 176, 177, 181, 182, 184
Sierck/Sirck (Ma Sierck-les-Bains Franciaországban) 29, 30, 59, 64, 87, 120, 172, 177, 179
Soltau (Németország) 165, 166
Spoletto (Olaszország) 14, 190
Speier (Németország) 181
Stoffeln (Németország) 62, 67, 78, 92
Strada (Ma Strada in Chianti Olaszországban) 44
Strasbourg (Franciaország) 39, 181
Sulzburg (Németország) 70, 91, 149, 166
Sutri (Olaszország) 12, 20, 184, 186
Swojków (Lengyelország) 150, 156, 164, 167
Szakácsi (Magyarország) 150, 156, 173
Székesfehérvár (Magyarország) 128, 132, 144, 165
Tachau (Ma Tachov Csehországban) 136
Talamone (Olaszország) 8
Tata (Magyarország) 107, 167, 175
Terme dei Papi (Olaszország) 9
Terranuova (Ma Terranuova Bracciolini Olaszországban) 74, 113
Terni 190
Thiennes (Franciaország) 74, 96, 113
Thonon (Ma Thonon-les-Bains Franciaországban) 46
Tongeren/Tongres (Belgium) 85
Torino (Olaszország) 111
Torrita (Ma Torrita di Siena Olaszországban) 40
Trencsény (Ma Trenčín Szlovákiában) 106
Treviso (Olaszország) 73, 108
Trient (Ma Trento Olaszországban) 89
Trier (Németország) 87, 88
Tursi (Olaszország) 113
Ulm (Németország) 38, 62, 65, 66, 78, 98, 102, 110, 134
Urbino (Olaszország) 72, 111
Ursberg (Németország) 66, 96

- Utrecht** (Hollandia) 87
Überlingen (Németország) 62
Várad (Ma Oradea Romániában) 153, 175
Velence (Olaszország) 9, 13, 24, 32, 38, 45, 56, 57, 59, 62, 68, 78, 104, 105, 106, 108, 118, 123, 148, 180, 181
Verona (Olaszország) 73, 76, 84, 106, 108, 110
Vinci (Olaszország) 74, 113
Viterbo (Olaszország) 8, 9, 10, 11, 12, 101, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 139, 140, 142, 143, 159, 161, 162, 163, 186
- Wangen** (Ma Wangen im Allgäu Németországban) 65
Weil (Ma Weil am Rhein Németországban) 61, 65
Weinsberg (Németország) 62
Wells (Anglia) 100
Wolkenstein (Ma Wolkenstein in Gröden/Selva di Val Gardena Olaszországban) 78
Worms (Németország) 181
Würzburg (Németország) 87
Zetteritz (Németország) 151
Zürich (Svájc) 49, 51, 60, 61, 63, 66, 71, 77, 80, 93, 94, 103, 117, 118, 119, 120, 121

Névmutató

A mutatóban szereplő személyeknél, ahol tudom, megadom a születési és halálozási adatokat. A zárójel elején ezt egy * jelöli. Ahol ez hiányzik, és csak két kérdőjelet írtam, azok életrajzáról, beosztásáról és foglalkozásáról semmit sem tudok. Ellenben ha az utóbbi kettőtől vannak bizonyítékaim, azt jelzem. Évszámmal, de * nélkül. A funkciók esetében elsősorban az 1433-ban betöltöttekre koncentráltam. Ha többet is ismerek, akkora az általam legfontosabbnak gondoltat adom meg. Figyelmem kívül hagytam az adományokkal elnyert rangokat, mert azok nem az aktuális státuszra utalnak, hanem a kiváltság következményeire, ellenben a szupplikációkban olvasható megjegyzéseket (*armiger, claviger, nobilis stb.*) felhasználtam. A tudósoknál és a művészeknél sem soroltam fel valamennyi tevékenységüket. Általában törekedtem a tömör megfogalmazásra. A kardinálisok neve mellett álló dátum az éppen esedékes címükre utal, titulusuk megadása nélkül, mert azok a szövegben könnyedén visszakereshetők. Mindenkinél próbálkoztam kapaszkodó pontokat találni. Ez sok esetben kudarcba fulladt, mert az általam ismert forrásokban és irodalomban jó néhányukra nem találtam semmit. Akinél némi fogódzót véltem felfedezni (nemes, polgár stb.), azt szubjektív körültekintéssel kiaknáztam. Az index gerincét adók többségét a magyarországi nemesek adják. Azért döntöttem a fenti jelzős kifejezés mellett, mert így nem hibázhattam nagyot az esetleges nemzetiségi hovatartozás kérdésében.

Rövidítések:

e. = előtt

k. = körül

K. e. = Krisztus előtt

u. = után

- Adimari, Taddeo.** Trevisói polgár, artium et medicinae doctor (?-?) 73, 108
- Adorján, I. Pápa** (772–795) 23
- Agazzari, Bartolomeo.** Sienai polgár, városa követe (?-?) 12, 40, 45, 120
- Agnolino, Carlo Bartoli d'.** Sienai püspök, városa követe (1427–1444) 40, 45, 120
- Alapi István.** Magyarországi nemes, az aula tagja (?-?) 126
- Albeni János.** Zágrábi püspök (1420–1433) 114
- Albert, I. (Habsburg).** Magyar király (1437–1439) 85, 87, 94, 99, 107, 115, 128, 132, 133, 136, 137, 138, 163
- Albert, II. (Habsburg).** Német király (1437–1439) 85
- Albert, V. (Habsburg).** Osztrák herceg (1404–1439) 29, 69, 72, 85, 87, 120
- Alberti, Alberto.** Pápai jegyző (?-?) 124
- Albisi Zólyomi Dávid.** Magyarországi nemes (*?-1427/28?) 126
- Albisi Zólyomi ifjabb Dávid.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?-?) 114, 126, 140
- Aleman, Louis.** Kardinális (1426–1440) 17, 25, 35
- Alfonz, V. (Nagylelkű).** Aragón király (1416–1458) 45
- Alsólendvai Bánfi István.** Magyarországi nemes, udvari lovag (*?-1448) 53, 127, 163
- Alsólendvai idősebb Bánfi István.** Magyarországi nemes (*?-1415/16) 127
- Alsólendvai Bánfi János.** Magyarországi nemes (*?-1394/96) 120
- Alsólendvai Bánfi Pál.** Magyarországi nemes (?-?) 53, 127, 163
- Altenberg, Hans von.** Altenbergi polgár (?-?) 65, 72, 90, 121
- Altenberg, Heinrich von.** Altenbergi polgár (?-?) 65, 72, 90, 121
- Altmann, Wilhelm.** Német történész, könyvtáros (*1862–1951) 64, 70, 84, 94, 112, 113
- Ancona, Ciriaco de'Pizzicollí d'.** Itáliai humanista, műgyűjtő (*1391–1452) 19, 42, 44, 50, 52, 187
- András.** Bertalan fia (?-?) 143
- András.** János fia (?-?) 143
- András.** Zenész (?-?) 172
- Andreas.** Johannes fia, klerikus (?-?) 166
- Anjou,** lásd Róbert
- Anna.** Tapsonyi Antimus Miklós felesége (?-?) 167
- Anna.** Bátmonostori Töttös László felesége (?-?) 167
- Anna.** Gersei Pető László felesége (?-?) 167
- Antal.** Fülöp apja (?-?) 153
- Antimus,** lásd Tapsonyi
- Arany János.** Magyar költő (*1817–1882) 168
- Ascoli, Guglielmo Cracni d'.** Pápai szállásmester (?-?) 124, 144, 172
- Aspern, Simon Amman von.** Zsigmond titkára (?-?) 127, 158, 159, 172
- Attendolo, Micheletto.** Itáliai zsoldosvezér (*1390 k.–1451 k.) 80
- Aurifabri, Ernesto** (?-?) 68, 114
- Áldásy Antal.** Magyar történész (*1869–1832) 21, 128, 183
- Ártánházi Dávid.** Magyarországi nemes (?-?) 127
- Ártánházi László.** Magyarországi nemes (?-?) 127

- Baglioni, Palidoro.** Római szenátor (?-?) 80
- Bajmóci Noffri Lénárd.** Firenzei polgár, gazdasági szakember (?-?) 126, 127, 133, 165, 171, 175
- Bajmóci Onofrio.** Firenzei polgár, gazdasági szakember (?-?) 127
- Bakolcai István.** Magyarországi nemes (?-?) 144
- Bakolcai Zsigmond.** Magyarországi nemes, az aula tagja (?-?) 144, 167
- Bakonyi,** lásd Koromlai
- Balma, Giovanni da.** Klerikus (?-?) 75, 111
- Balma, Giovanni di Giovanni** (?-?) 75, 111
- Barbarossa,** lásd Frigyes
- Basó,** lásd Büki
- Bánfi,** lásd Alsólendvai
- Bárány Attila.** Magyar történész (*1971) 143
- Bátmonostori ifjabb Töttös László.** Magyarországi nemes (*?-1468) 128, 167
- Bátmonostori idősebb Töttös László.** Magyarországi nemes (*?-1415) 128
- Bátmonostori legidősebb Töttös László.** Magyarországi nemes (?-?) 128
- Baworow, Martinek von.** Cseh báró (?-?) 144
- Baworow, Wenzel Lechowski von** (?-?) 70, 91, 122
- Beccadelli, Antonio.** Itáliai humanista (*1394-1471) 44
- Beck, John.** Angol lovag (?-?) 102, 144
- Behaim, Sebald.** Nürnbergi polgár, városa követe (?-?) 30, 69, 72, 98, 118
- Behaim, Konrad.** Gross-Konreut-i polgár (?-?) 71
- Beinhoff, Gisella.** Német történész ☺ 68, 70, 72, 112
- Belizarius, Flavius.** Bizánci hadvezér (*505 k -565) 52
- Bélai Miklós.** Zsigmond káplánja (?-?) 144, 166, 172
- Belcsi Dénes.** Magyarországi nemes, az aula tagja (?-?) 152
- Belcsi János.** Magyarországi nemes (?-?) 152
- Belosovci István.** Magyarországi nemes, az aula tagja (?-?) 152
- Béllyei György.** Magyarországi nemes, az aula tagja (?-?) 152
- Béllyei Mihály.** Magyarországi nemes (?-?) 152
- Benedek.** Székesfehérvári prépost (1410-1439) 128, 165
- Benedek, XIII.** Ellenpápa (1394-1417) 11
- Benedicti, Laurenzio.** A római régiók vezetője (?-?) 183
- Benitz, Ladislaus von** (?-?) 152
- Bertalan.** Apostol (*?-60 k.) 53
- Besenyő,** lásd Hardi
- Betleni Gergely.** Magyarországi nemes, udvari lovag (*?-1444) 128
- Betleni János.** Magyarországi nemes (?-?) 128
- Bicskele,** lásd Zelnavári
- Bizerei Miklós.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?-?) 128
- Blulin, Ulrich.** Sulzburgi polgár (?-?) 70, 91, 92, 122
- Boda,** lásd Kistárkányi
- Bodman, Frischhans von.** Nemes, pénzügyi megbízott (?-?) 60
- Bodman, Hans von.** Nemes, pénzügyi megbízott (?-?) 60
- Bogdányi András.** Zenész (?-?) 144, 152, 163, 170, 172
- Bogdányi Bereck.** Magyarországi nemes, az aula tagja (?-?) 144, 152, 163

- Bogdányi Péter.** Magyarországi nemes (?-?) 144, 152, 163
- Bohalici,** lásd Raguzai
- Bologna, Benvenuto Crode da.** Bolognai polgár (?-?) 71, 111
- Bonsignori, Andrea Benti.** (?-?) 62, 78
- Bossányi György.** Magyarországi nemes, udvari familiáris (?-?) 54, 129
- Bossányi Simon.** Magyarországi nemes (?-?) 129
- Botmer, Otto von.** Hildesheimi kanonok (?-?) 144
- Bracciano, Carlo Orsini da.** Római nemes (*1388–1445) 48, 80
- Bracciano, Roberto Orsini da.** Római nemes (?-?) 48, 80
- Bracciolini, Poggio.** Itáliai humanista (*1380–1459) 13, 14, 15, 17, 21, 32, 33, 36, 42, 43, 46, 47, 187
- Brisacher,** lásd Konstanz
- Briger, Johannes.** Breslauer kanonok (?-?) 69, 96
- Bruni, Leonardo.** Itáliai humanista (*1370–1444) 42
- Brünn, Jakob von.** Zsigmond ács mestere (?-?) 126, 145, 172
- Buchau, Wenzel von.** Császári kancelláriai jegyző (?-?) 69, 73, 78, 86, 145, 172
- Budai György.** Zenész (?-?) 53, 54, 145, 170, 172
- Budai Jakab.** Zenész (?-?) 54, 145, 170, 172
- Budai Miklós.** Budai polgár (?-?) 145, 170
- Bukóci,** lásd Gecsei
- Bussi, Feliciano.** Viterbói történetíró (*1680 k.–1741) 12
- Büki Basó István.** Zsigmond protonotáriusa, magister artium (*?-1441/43) 145, 172
- Bürger, Johannes.** Augsburgi polgár (?-?) 74, 91, 122
- Caffarelli, Giovanni.** Forli-i püspök (1427–1437) 59, 119
- Cambiatori, Tommaso.** Itáliai humanista (*1365 k.–1444) 45
- Camerano, Angelello Vacaldane da.** Cameránói polgár (?-?) 73, 112
- Capacci, Cristoforo d'Andrea.** Sienai polgár, városa követe (?-?) 45, 120
- Capodimonte, Giacomo Danno.** Capodimontei polgár (?-?) 71, 112
- Caranzoni, Giovanni Cecchini.** Viterbói püspök (1430–1460) 10, 12
- Casanova, Juan.** Kardinális (1431–1436) 25, 27, 35
- Castiglioni, Branda.** Kardinális (1431–1440) 24, 25
- Cecília (Szent).** Vértanú (*?-222/230 k.) 170
- Cernin,** lásd Szomszédvári
- Chapman, John.** Angol lovag (?-?) 70, 101, 102, 156
- Chur, IV. Johannes von.** Churi püspök (1418–1440) 37, 38, 39, 59, 123
- Cigala, Battista.** Zsigmond tanácsosa, legum doctor (*1407–1451) 129, 172, 180, 184
- Coenidcz, Ladislaus de (?-?)** 152
- Cola, Paolo di Benedetto di.** Római krónikáíró (*?-1486 k.) 7, 16, 21, 33, 48, 49
- Colonna, Paolo.** Itáliai zsoldosvezér (*? –1435 k.) 9, 10
- Colombier, Pierre Bertrand de.** Kardinális (1353–1361) 5
- Compari, Giorgio.** Sienai polgár (?-?) 40
- Conti, Lucido.** Kardinális (1411–1437) 10, 11, 12, 13, 25, 27, 31, 56, 88
- Conzié, François de.** Narbonne-i érsek (1391–1432) 128

- Corbara, Paolo Pietri dalla.** Itáliai zsoldosvezér (?–?) 10
- Correr, Antonio.** Kardinális (1431–1445) 24, 25, 33
- Corto, Cipriano.** Sienai polgár (?–?) 67, 110
- Crema, Simone da.** Mantovai követ (?–?) 78
- Cyriacus.** Mártír (*?–306) 53
- Csanádi András.** Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 152
- Csapi Ákos/Ágoston.** Magyarországi nemes, udvari lovag (*?–1458/59) 145, 159
- Csapi Imre.** Magyarországi nemes (?–?) 129, 145
- Csapi István.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?–?) 129, 159
- Csapi László.** Zsigmond titkára (?–?) 124, 129, 159, 172
- Csáki Ferenc.** Magyarországi nemes, aulicus (*?–1468/70) 129
- Csáki György.** Magyarországi nemes (*?–1428/29) 129
- Csányi Domokos** (?–?) 145, 170
- Csányi György** (?–?) 145, 170
- Csányi Kelemen.** Zenész. (?–?) 54, 145, 170, 173
- Csányi Péter.** Zenész (?–?) 53, 54, 170, 173
- Csegödi János.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?–?) 130
- Csetneki László.** Budai pap (?–?) 165
- Csőlnök,** lásd Omori
- Csupor,** lásd Monoszlói
- Dalliga, Marco** (?–?) 73, 113
- Dancs,** lásd Macedóniai
- Dardemoni, Ambrogio.** Pápai írnok (?–?) 68, 109
- Dardemoni, Giovanni** (?–?) 68
- Dardemoni, Paulino** (?–?) 68
- Dárnyai György.** Magyarországi nemes (?–?) 160
- Dárói Majos László.** Magyarországi nemes (*?–1433) 126
- Demeter.** Erdélyi prépost (1428–1441) 152
- Demeter.** Lovag (?–?) 145
- Dengelegi László.** Magyarországi nemes (?–?) 130
- Dengelegi Pongrác/György.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?–1444) 130, 171
- Derencsényi (Székely) Imre.** Magyarországi nemes (?–?) 130, 145, 161
- Derencsényi (Székely) János.** Magyarországi nemes (?–?) 145, 161
- Derencsényi (Székely) Miklós.** Magyarországi nemes (?–?) 161
- Derencsényi (Székely) Pál.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?–?) 53, 54, 130, 160, 161
- Derencsényi (Székely) Péter.** Magyarországi nemes (?–?) 161
- Désházi Jakab.** Magyarországi nemes (?–?) 152
- Désházi Sebestyén.** Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 152
- Desiderius.** Longobárd király (757–774) 43
- Devode, John of, junior.** Coventry-i egyházmegyes klerikus (?–?) 100, 101, 121
- Dolfín, Giorgio.** Velencei krónikaíró (*1396–1458) 72, 118, 123
- Donatello.** Itáliai szobrász és festő (*1386–1466) 15
- Donato, Andrea.** Velencei követ (*1395 k.–1466) 13, 45, 68, 72, 104, 105, 106, 118
- Donato, Gerolamo.** Velencei polgár (?–?) 105
- Donato, Giacomo.** Velencei polgár (?–?) 105
- Donato, Lodovico.** Velencei polgár (?–?) 105

- Donato, Matteo.** Velencei polgár (?–?) 105
- Donato, Natale.** Velencei polgár (?–?) 105
- Donato, Pietro.** Padovai püspök (1428–1447) 105
- Dorotya.** Haraszi Dénes felesége (?–?) 167
- Dufay, Guillaume.** Flamand zeneszerző (*1397–1474) 15
- Dürwangen, Wilhelm von** (?–?) 67, 92
- E. Kovács Péter.** Magyar történész (*1957) 176
- Ecséri László.** Magyarországi nemes, altárnok (?–?) 146, 171
- Eger, Nikolaus Vonavir von.** Zsigmond lovagja (?–?) 53, 146
- Elisabeta.** Gottfried/Götz Escher felesége (?–?) 93
- Engel Pál.** Magyar történész (*1938–2001) 144, 145, 146, 150
- Enyedí Baltazár** (?–?) 146
- Enyedí János.** Zsigmond jegyzője (?–?) 146, 172
- Erdélyi,** lásd Herepei
- Eresztvényi Mihály.** Magyarországi nemes, az aula tagja (?–?) 54, 146
- Eresztvényi Miklós.** Magyarországi nemes (?–?) 146
- Erzsébet, (Luxemburgi).** Magyar királyné (*1409–1442) 18, 115, 135, 138, 180
- Erzsébet.** Paksi Imre felesége (?–?) 167
- Escher, Gottfried/Götz.** Zürichi polgár, városa követe (?–?) 70, 71, 80, 93, 118
- Evangelista.** Cipriano Corto sienai polgár felesége (?–?) 67, 110
- Fabriano, Gentile da.** Itáliai festő (*1370 k.–1427) 47
- Farnese, Ranuccio (il Vecchio).** Itáliai zsoldosvezér, római szenátor (*1390 k.–1450) 10
- Fáncs,** lásd Gordovai
- Fecini, Tommaso.** Sienai krónikaíró (*1441–1495) 12
- Filarete, Antonio Averlino.** Itáliai szobrász (*1400 k.–1465 u.) 5, 47, 184, 185
- Firenze, Junicempus d’Ugo da.** Firenzei polgár (?–?) 74, 108
- Firenze, Rosapolus d’Ugo da.** Firenzei polgár (?–?) 74, 108
- Firenze, Ugo d’Ugoni da.** Firenzei polgár (?–?) 74, 109
- Fleming, Richard.** Lincolni püspök (1419–1431) 100
- Foix, Pierre (le Vieux) de.** Kardiális (1431–1464) 24
- Forgolányfalvi János.** Magyarországi nemes (?–?) 152
- Forgolányfalvi Mihály.** Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 152
- Fortebraccio, Niccolò.** Itáliai zsoldosvezér (*?–1435) 184
- Foscari, Francesco.** Velencei dózse (1423–1457) 104, 105, 106, 181
- Földesi Dénes.** Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 152, 163
- Földesi János.** Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 153, 163
- Földesi Miklós.** Magyarországi nemes (?–?) 152, 153, 163
- Frangepán István.** Magyarországi nemes, horvát bán (1432–1437) 130, 157, 165, 180
- Frangepán Miklós.** Magyarországi nemes (?–1432) 130
- Frigyes, I. (Barbarossa).** Német-római császár (1155–1190) 56
- Frigyes, I. Brandenburi őrgróf** (1415–1440) 30, 38, 45, 63, 92

- Frigyes, II. (Előkelő).** Szász választóherceg (1428–1464) 182
- Frigyes, II.** Német-római császár (1220–1250) 56
- Frigyes, III. (Habsburg).** Német-római császár (1452–1493) 17, 19, 32, 52, 85, 86, 91, 94, 104 187
- Frigyes, IV. (Ürestarisznyájú).** Osztrák herceg (1406–1439) 89
- Fülöp.** Antal fia (?–?) 153
- Gaiano, Francesco da.** Gaianói polgár (?–?) 74, 112
- Gaiano, Rogerio da** (?–?) 71, 112
- Garatone, Cristoforo.** Itáliai humanista (*1398–1448) 108
- Garázda Balázs.** Magyarországi nemes (?–?) 131
- Garázda István.** Magyarországi nemes (?–?) 131
- Garázda Miklós.** Magyarországi nemes (?–?) 131
- Gatalóci Gergely** (?–?) 131
- Gatalóci Mátyás.** Zsigmond alkancellárja (*?–1457) 53, 79, 124, 131, 172
- Gecsei Bukóci György.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?–?) 54, 146, 171
- Gecsei Bukóci Péter.** Magyarországi nemes (?–?) 146
- Gecsei Bukóci Sebestyén.** Magyarországi nemes (?–?) 146
- Genova, Antonio Cattaneo da.** Genovai polgár (?–?) 73, 110
- Genova, Niccolò Cattaneo da.** Genovai polgár, városa köve-
te 110
- Gersei Pető János.** Magyarországi nemes (?–1424) 131, 146, 161
- Gersei Pető László.** Magyarországi nemes, udvari lovag (*?–1455/56) 146, 161, 167
- Gersei Péter/Pető.** Magyarországi nemes (?–?) 131, 161
- Gionti, Guidoccio.** Sienai polgár, városa köve-
te (?–?) 12, 40, 45, 120
- Gordovai Fánecs Bertalan.** Magyarországi nemes (?–?) 131
- Gordovai Fánecs István.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?–?) 54, 131
- Gordovai Fánecs János.** Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 131
- Gordovai Fánecs László.** Magyarországi nemes (?–?) 131
- Görlitz, Jakob Gerlach von.** Zsigmond lovagja (?–?) 72, 90, 132
- Gregorovius, Ferdinand.** Német történész (*1821–1891) 16, 22, 123, 174
- Greyerz, Anton von.** Gróf (?–?) 64, 75, 91
- Greyerz, ifjabb Anton von** (?–?) 75
- Greyerz, Franz von** (?–?) 75
- Grünenberg, Wilhelm von.** Reichmann (?–?) 62
- Gulden, Johannes.** Klerikus (?–?) 66, 96
- Gullusi István.** Magyarországi nemes (?–?) 153, 167
- Guti Ország Gáspár.** Magyarországi nemes (?–?) 132
- Guti Ország Mihály.** Magyarországi nemes, főkamrás (*?–1484) 53, 54, 115, 132, 171
- Gyerófi Miklós.** Magyarországi nemes (?–?) 153
- Gyerófi Dávid.** Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 153
- Gyerómonostori Kemény István.** Magyarországi nemes (?–?) 132
- Gyerómonostori Kemény László.** Magyarországi nemes (?–?) 132
- Győri Jakab** (?–?) 153
- Győri Péter** (?–?) 153

- Habsburg**, lásd I. Albert, II. Albert, V. Albert, III. Frigyes, V. László
- Hachberg-Sausenberg, Wilhelm von.** Órgróf (1428–1441) 66
- Hadrianus, Publius Aelius.** Római császár (117–138) 13, 52
- Halápi László.** Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 153
- Halápi Miklós.** Magyarországi nemes (?–?) 153
- Haller, Erhard.** Nürnbergi polgár, városa követe (*?–1457) 29, 30, 39, 69, 97, 99, 119
- Haller, Paul.** Nürnbergi polgár, városa követe (?–?) 29, 69, 97, 99, 119
- Haller, Peter.** Nürnbergi polgár (?–?) 99
- Haller, Ulrich.** Nürnbergi polgár (?–?) 64, 97
- Hanisch.** Zsigmond hirnöke (?–?) 123, 143, 173
- Haraszi Dénes.** Magyarországi nemes (?–?) 146, 167
- Haraszi István.** Magyarországi nemes (?–?) 146
- Hardi (Besenyő) László.** Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 153, 163, 167
- Hardi (Besenyő) Miklós.** Magyarországi nemes (?–?) 153, 163, 167
- Hardi (Besenyő) idősebb Miklós.** Magyarországi nemes (?–?) 153
- Hatnai Pán György.** Magyarországi nemes (?–?) 132
- Hatnai Pán László.** Magyarországi nemes (?–?) 132, 165
- Heart, Leonard.** Angol lovag (?–?) 70, 101, 156
- Hecht, Hermann.** Zsigmond titkára és protonotáriusa (?–?) 62, 78, 79
- Hédervári Frank.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?–?) 132
- Hédervári György.** Magyarországi nemes, lovászmester (*?–1439/40) 132
- Hédervári Lőrinc.** Magyarországi nemes, lovászmester (*?–1447) 9, 54, 57, 115, 133, 157, 164, 171
- Hédervári Mihály.** Magyarországi nemes (?–?) 132
- Hédervári Miklós.** Magyarországi nemes (*?–1412) 133
- Heiden, Katerina.** Nürnbergi polgárasszony (?–?) 64, 98
- Heiden, Konrad.** Nürnbergi polgár (?–?) 71
- Heiden, Martin.** Nürnbergi polgár, városa követe (?–?) 30, 64, 71, 98, 99, 119
- Heiden, Otto.** Nürnbergi polgár (?–?) 71
- Hersel, Heinrich Richard von.** Zsigmond csatlósa (?–?) 70, 90, 146
- Henrik, V.** Angol király (1413–1422) 100, 134
- Henrik, VI.** Angol király (1422–1461) 100, 101
- Henrik, VI.** Német-római császár (1191–1197) 56
- Herepei (Erdélyi) András.** Magyarországi nemes (?–?) 133
- Herepei (Erdélyi) Márk.** Magyarországi nemes, (*?–1450) 133
- Herre, Hermann.** Német történész (*1864–1921) 22, 23, 25, 27, 177, 180
- Hidegkúti Antal.** Zenész (?–?) 53, 54, 126, 146, 169, 170, 173
- Hidegkúti György.** Magyarországi nemes (?–?) 169
- Hluboka, Nikolaus Hlubocký von.** Katona (?–?) 54, 147
- Hochede, Werner.** Brémai egyházmegye presbiter (?–?) 75, 96
- Holger, Michael** (?–?) 71, 91, 92, 122

- Homburg, Albrecht von.** Pénzügyi megbízott (?-?) 61
- Homburg, Burkhard von.** Pénzügyi megbízott (?-?) 61
- Hunyadi János.** Magyarországi nemes (*?-1456) 147
- Ilona.** Dárnyai György felesége (?-?) 160
- Ilona.** Kátai testvérek édesanyja (?-?) 160
- Imhof, Heinz.** Nürnbergi polgár (?-?) 20, 38, 49, 80
- Ince, VI. Pápa (1352–1362)** 5
- Indersdorf, Peter Fries von.** Ágostonos kanonok, a bázeli zsinat követe (?-?) 30, 102
- Infessura, Stefano.** Római krónikaíró (*1440 k.–1500 k.) 7, 16, 21, 33, 46, 48, 50, 80
- Inghirami, Gimignano.** Itáliai krónikaíró (*1370–1451) 7, 12, 13, 17, 20, 21, 26, 27, 28, 36, 47, 174
- Ióannész, VIII. (Palaiologosz).** Bizánci császár (1425–1448) 45
- István.** Váradi egyházmegyes klerikus (?-?) 153
- István, II. (III.) Pápa (752–757)** 23, 43
- Jablona, Pasák Paskoni von (?-?)** 147
- Jagaris, Andronikos Palaiologos.** Bizánci követ (?-?) 14
- Jakcs,** lásd Kuzsalyi
- János.** András apja (?-?) 143
- János, XXIII. Pápa (1410–1415)** 11, 24, 108
- Jász,** lásd Kiséri, Ladányi, Új-szászi
- Jenő, IV. Pápa (1431–1439)** passim
- Jivian, Heinrich Zito von.** Cseh báró, Pfraumberg várgrófja (?-?) 133
- Kaplai/Kaplatowsky János.** Magyarországi nemes, udva-
ri lovag, magister armorum (?-?) 54, 70, 114, 133, 173
- Kalmár,** lásd Szalacsi
- Katus,** lásd Tamási
- Kácsi (Török) András.** Magyarországi nemes, aulicus (?-?) 153
- Kápolnai István.** Magyarországi nemes (?-?) 133, 164
- Kápolnai János.** Magyarországi nemes (?-?) 134, 164
- Kápolnai László.** (János fia). Magyarországi nemes, az aula tagja (?-?) 134, 164
- Kápolnai László.** (Mihály fia). Magyarországi nemes (?-?) 134, 164
- Kápolnai Mihály.** Magyarországi nemes (*?-1402/03) 133, 164
- Károly, I. (Nagy).** Frank király és német-római császár (768–814) 42
- Károly, IV. (Luxemburgi).** Cseh- és német király, Német-római császár (1346–1378) 5, 8, 21, 31, 37, 44
- Kátai Fülöp.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?-?) 134, 160
- Kátai Jakab.** Egri prépost 1424–1439) 160
- Kátai László.** Magyarországi nemes, aulicus (*?-1443) 134, 160
- Kátai Mihály.** Magyarországi nemes (?-?) 134, 160
- Kátai Miklós.** Egri főesperes (?-?) 160
- Kecsői Ferenc.** Magyarországi nemes, az aula tagja (?-?) 54, 134
- Kecsői Jakab.** Magyarországi nemes (?-?) 134
- Kemény,** lásd Gyerőmonostori
- Kesztölci Antal.** Kanonok, Zsigmond familiárisa (?-?) 147, 166
- Kesztölci Egyed** (?-?) 147, 166

- Kirsberg, Johannes.** Gross-Glo-gau-i dómkanonok (?-?) 68, 96
- Kiséri (Jász/Philisteus) Benedek.** Magyarországi nemes, aulicus (?-?) 153
- Kiskomári György.** Magyarországi nemes, aulicus (?-?) 153
- Kiskomári János.** Magyarországi nemes (?-?) 153
- Kistárkányi Boda Dénes.** Magyarországi nemes (?-?) 134, 165
- Kistárkányi Boda Miklós.** Magyarországi nemes (?-?) 134
- Kleidas, Demetrios Angelos.** Bizánci követ (?-?) 14
- Klux, Hartung von.** Zsigmond tanácsosa (*?-1445) 29, 30, 39, 59, 102, 123, 134
- Knight, John.** Angol lovag (?-?) 70, 101, 102, 156
- Koler, Stephan.** Nürnbergi polgár, városa követe (?-?) 69, 97, 119
- Kompolti,** lásd Nánai
- Konrád.** Demeter lovag apja (?-?) 145
- Konstantin, V.** Bizánci császár (741–775) 43
- Konstanz, Berthold Brisacher von (?-?)** 69
- Konstanz, Hans Brisacher von (?-?)** 69
- Konstanz, Heinrich Brisacher von (?-?)** 69
- Konstanz, Konrad Brisacher von (?-?)** 69
- Konstanz, Marquard Brisacher von.** Zsigmond kancelláriai regisztrátora (?-?) 69, 72, 78, 85, 172
- Knonau, Konrad Meier von.** Zürichi polgár (?-?) 70, 93, 119
- Konstantin, I.** Római császár (306–337) 51
- Kopacsovci Tóka Péter.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?-?) 53, 54, 124, 135
- Kopacsovci Tóka Balázs.** Magyarországi nemes (?-?) 124, 135
- Koromlai Bakonyi Demeter.** Pap és káplán (?-?) 54, 135
- Koromlai Bakonyi Pál.** Magyarországi nemes (?-?) 135
- Kovács,** lásd E. Kovács
- Köniz, Ladislaus von (?-?)** 152
- Kraig, Johannes von (?-?)** 89
- Kraig, Konrad von.** IV. (Ürestarisznyájú) Frigyes osztrák herceg udvarmestere (?-?) 89
- Kraig, Leopold von (?-?)** 89
- Kraus, Markus.** Zsigmond káplánja (?-?) 53, 54, 147, 166
- Kuczey (*?-1433 k.)** 114
- Kunzel, Konrad (?-?)** 68, 91, 92, 122
- Kussow, Just/Jodok von.** Magyarországi nemes, lovag (*?-1468/70) 126, 135,
- Kuzsalyi Jakcs László.** Magyarországi nemes (*?-1446) 148
- Kuzsalyi Jakcs Mihály.** Magyarországi nemes, székely ispán (?-?) 148
- Ladányi (Jász/Philisteus) Ferenc.** Magyarországi nemes (?-?) 153
- Laiming, Leonhard von.** Passauai püspök (1423–1451) 63, 89, 121
- Lajbai Balázs.** Magyarországi nemes (?-?) 154
- Lajbai Lőrinc.** Magyarországi nemes (?-?) 154
- László, V. (Habsburg).** Magyar király (1452–1457) 115, 147
- Leonardi, Girolamo.** Rimini püspök (1418–1435) 82
- Liegnitz, Hieronymus von.** Aranyműves (?-?) 72, 90, 147

- Lombardo, Cino.** Pisai kanonok, scriptor penitentiarie (1418–1435 k.) 9
- Longocampo, Petermann** (?–?) 154
- Loschi, Antonio.** Itáliai humanista (*1368 k.–1441) 45
- Ludbergi idősebb János** (?–?) 154
- Ludbergi János.** Zágrábi kanonok (?–?) 154
- Lukcsics Pál.** Magyar történész (*1892–1936) 85
- Luxemburgi,** lásd Erzsébet, IV. Károly, Zsigmond
- Macchilio, Rodolfo.** Thononi polgár (?–?) 46
- Macedóniai Dancs András.** Magyarországi nemes (?–?) 154
- Macedóniai Dancs János.** Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 154
- Magnus,** lásd Táplánszentmiklósi
- Majos,** lásd Dárói
- Maklárý Zoltán.** Magyar színész (*1896–1978) 82
- Malatesti, Domenico (Il Novello) da.** Itáliai zsoldosvezér, Cesenaura (*1418–1465) 82
- Marcali Dénes.** Magyarországi nemes (?–?) 53, 135, 136, 162
- Marcali (Bánfi) István.** Magyarországi nemes (?–?) 53, 136, 162
- Marcali (Bánfi) György.** Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 53, 54, 135, 157, 162
- Marcali (Vajdafi) Imre.** Magyarországi nemes, aulicus (*?–1448) 136, 162
- Marcali (Vajdafi) János.** Magyarországi nemes (*?–1459) 136, 162
- Marcali Miklós.** Magyarországi nemes (*?–1412) 136
- Margit.** Bakolcai Zsigmond felesége (?–?) 167
- Margit.** Fülöp felesége (?–?) 167
- Mariottini, Stefano.** Olasz vegyészmérnök (*1941) 112
- Marius, Caius.** Római politikus, hadvezér (*K. e. 57–K. e. 86) 52
- Maróti Frank.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?–?) 54, 136
- Maróti László.** Magyarországi nemes (*?–1447) 136
- Massa, Giovanni da.** Sienai követ (?–?) 11, 79, 130, 133
- Masowien, Alexander von.** Trienti püspök (1423–1444) 89
- Mausdorf, Johannes von.** A heroldok vezetője (?–?) 65, 67, 90, 121
- Márton, V. Pápa** (1417–1431) 51, 54, 100, 115
- Mátyóci György.** Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 154
- Mátyóci Sinka/Simon.** Magyarországi nemes (?–?) 154
- Medici, Cosimo (Il Vecchio) de'.** Firenzei pénzember (*1389–1464) 51, 175, 179
- Medici, Lorenzo (Il Vecchio) de'.** Firenzei pénzember (*1395 k.–1440) 51, 175, 179
- Megyericsei János.** Magyarországi nemes, udvari familiáris (?–?) 53, 54, 147
- Melanesi, Giovanni.** Várad püspök (1426–1427) 175
- Melanesi, Simone** (?–?) 175
- Melanesi, Tommaso.** Pénzügyi szakember, Zsigmond familiárisa (?–?) 148, 175, 178, 179
- Meritin,** lásd Rakoncai
- Metelsko, Harnestud de.** Prágai egyházmegyes pap, magister artium (?–?) 156

- Metelsko, Henrik Gradzich de.**
Cseh báró, Tachau várgrófja (?–?) 136, 156
- Michelsberg, Johannes von.**
Cseh báró (?–?) 136, 137, 161
- Michelsberg, Michael von.** Cseh báró (?–?) 137, 162
- Michelsberg, Peter Wenzel von.**
Cseh báró (?–?) 136, 162
- Mihály.** István klerikus apja (?–?) 153
- Mikefalvi István.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?–?) 54, 148
- Mikefalvi László.** Magyarországi nemes (?–?) 148
- Miklós, V. Pápa** (1447–1455) 9
- Milis, Giovanni Nicola de.** Zsigmond ügyvédje, legum doctor (?–?) 148, 172
- Mindszenti Kónya.** Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 154
- Modena, Giorgio Campari da.**
Zsigmond megbízottja (?–?) 59, 119
- Monoszlói Csupor Ákos.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?–?) 54, 135, 137, 160
- Monoszlói Csupor Demeter.**
Edélyi kanonok (?–?) 154, 160
- Monoszlói Csupor György.**
Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 154, 160
- Monoszlói Csupor Pál.** Magyarországi nemes (*?–1415) 137, 154
- Montfort-Bregenz, Hugo von.**
Johannita lovag (*1370 k.–1444) 63
- Montecelio, Giovanni Paolo Mariotti da.** (?–?) 73, 112
- Montefiore, Baldassare di Giovanni da.** Rimini közjegyző (?–?) 82
- Monza, Antonio Senago da.**
Monzai polgár (?–?) 67
- Monza, Maffino Senago da.**
Monzai polgár (?–?) 67, 68, 72, 109
- Monza, Pietro Senago da.** Pápai cubicularius (?–?) 67, 109
- Mór (Szent).** Mártír (*?–287) 170
- Mulner, Konrad.** Bázeli polgár, városa követe (?–?) 94
- Nagy,** lásd Táplánszentmiklósi
- Nánai Kompolti István.** Magyarországi nemes (*?–1425) 137
- Nánai Kompolti János.** Magyarországi nemes, pohárnokmester (*?–1451) 137, 157, 165
- Neckel, Johannes** (?–?) 71, 91, 92, 122
- Neckel, Michael** (?–?) 71, 91, 92, 122
- Németi Gergely.** Őrkanonok és Zsigmond protonotáriusa (?–?) 54, 148, 160, 167
- Németi János.** Magyarországi nemes (?–?) 148, 167
- Niklasdorf, Johannes von.** Regensburgi prépost, a Német Lovagrend helyettes római prokurátora (?–?) 13, 20, 29, 30, 37, 38, 68, 71, 73, 87, 119, 176, 181, 184, 185
- Nyári,** lásd Rédei, Sztáncsi
- Oels, IV. Konrad von.** Breslauer püspök (1417–1447) 86
- Offenburg, Henman.** Bázeli polgár, városa követe (*1379–1459) 62, 66, 75, 80, 94, 94, 119
- Offenburg, Johannes.** Bázeli polgár (?–?) 94
- Ognissanti, Lorenzo Petri.** Róma város konzervátora (?–?) 46
- Oláh,** lásd Radetesti
- Olmütz, Johannes Hufnagel von.**
Zsigmond familiárisa (?–?) 73, 90, 122
- Omori Csölnök Lőrinc.** Magyarországi nemes, az aula tagja (?–?) 54, 137

- Orastyai Balázs.** Magyarországi nemes (?–?) 148
- Orastyai Péter.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?–?) 50, 54, 148
- Orbán, V. Pápa** (1362–1370) 8
- Orsini, Antonaccio** (?–?) 75, 107
- Orsini, Battista** (?–?) 75, 107
- Orsini, Francesco.** Gravina e Conversano grófja (?–?) 75, 107
- Orsini, Gabriele** (?–?) 75, 107
- Orsini, Galeotto** (?–?) 75, 107
- Orsini, Giacomo** (?–?) 75, 107
- Orsini, Giordano.** Kardinális (1431–1438) 8, 10, 11, 12, 25, 27, 28, 31, 35, 40, 107
- Orsini, Ludovica** (?–?) 75, 107
- Orsini, Martino.** Pápai jegyző (?–?) 75, 107, 124
- Orsini, Rainaldo** (?–?) 75, 107
- Orsini, Rogerio** (?–?) 75, 107
- Orsini, Salebun** (?–?) 75, 107
- Ország,** lásd Guti
- Orte, Lodovico d'.** Pápai kancelláriai alkalmazott (?–?) 69, 108
- Öszödfalvi Frank.** Magyarországi nemes (?–?) 140
- Öszödfalvi Mátyás.** Magyarországi nemes (?–?) 114, 140
- Öttingen, XI. Ludwig von.** Gróf, birodalmi udvarmester (*?–1440) 67, 92, 141
- Padova, Pietro Zabarella da.** Jogász (?–?) 68, 106
- Paksi Domokos.** Magyarországi nemes (?–?) 154
- Paksi Imre.** Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 154, 163, 167
- Paksi László.** Magyarországi nemes (?–?) 154
- Paksi Miklós.** Magyarországi nemes (?–?) 154
- Paksi Szemere.** Magyarországi nemes, tolnai alispán (?–?) 154, 163
- Pál, I. (Szent).** Pápa (757–767) 43
- Pálóci Imre.** Magyarországi nemes (?–1433) 137
- Pálóci László.** Magyarországi nemes, beregi ispán (*?–1470) 137, 157, 164
- Pálóci Máté.** Magyarországi nemes, országbíró (?–?) 138, 164
- Pálóci Simon.** Magyarországi nemes (?–?) 138, 164
- La Palud, Louis de.** Lausanne-i püspök (1431–1433) 94
- Panormita,** lásd Beccadelli
- Pappenheim, II. Haupt von.** Birodalmi marsall (*1380–1438) 67, 92
- Pán,** Lásd Hatnai
- Pechwinkel, Felix.** Kulmi egyházmegyes klerikus (?–?) 165, 166
- Pedrino, Giovanni di Mastro.** Itáliai festő, krónikáíró (*1399 k.–1465) 20, 21, 22, 28, 30, 32, 45, 47, 48, 174
- Pelei Albert.** Magyarországi nemes (?–?) 155
- Pelei György.** Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 155
- Penworthan, Henry.** Rossi egyházmegyes klerikus (?–?) 100, 101, 121
- Perényi Imre.** Magyarországi nemes (*?–1417) 138, 165
- Perényi István.** Magyarországi nemes, asztalnokmester (1431–1437) 138, 157, 165
- Perugia, Angelo Ponte da.** Perugia-i polgár (?–?) 71, 110
- Perugia, Battista da.** Perugia-i polgár (?–?) 73, 110
- Perugia, Boncambio da.** Perugia-i polgár (?–?) 68, 109,
- Perugia, Carlo da.** Perugia-i polgár (?–?) 73, 110
- Perugia, Giovanni da.** Perugia-i polgár (?–?) 68, 109

- Perugia, Marco da.** Perugia-i polgár (?-?) 68, 109
- Perugia, Tibaldo da.** Perugia-i polgár (?-?) 73, 110
- Pető,** lásd Gersei
- Petrarca, Francesco.** Itáliai költő és író (*1304–1374) 43, 44
- Petrucchi, Antonio (detto Checco Rosso).** Sienai polgár, városa követe (*1400–1471) 119, 184
- Péter (Szent).** Apostol (*?-67 k.) 43
- Pfaffendorf, Andreas von.** A Német Lovagrend bázeli prokurátora (?-?) 38
- Pipin, III. (Kis).** Frank király (741–768) 43
- Pisa, Baldassare Giovanni Pieri da.** Pisai polgár (?-?) 74, 111
- Pisa, Giovanni Pieri da.** Pisai polgár (?-?) 74, 111
- Pisano/Pisanello, Antonio.** Itáliai festő (*1395 k.–1455 k.) 47
- Piscicelli, Niccolò.** Salernói érsek (1415–1440) 69, 113
- Platina.** Itáliai humanista (*1421 k.–1481) 36
- Plzeň, Johannes von.** Zsigmond kirurgusa (?-?) 148, 173
- Plzeň, Johannes Johanek von.** Katona (?-?) 149
- Plzeň, Johannes Milczyński von.** Katona (?-?) 148
- Poignar, Bartholomäus.** A bázeli zsinat kancelláriai alkalmazottja (?-?) 72, 88
- Ponte, Giordano (?-?)** 68, 112
- Pozsonyi Ventur Gáspár.** Pozsonyi polgár (?-?) 155
- Probisch, Germann.** Raini polgár (?-?) 70, 91, 92, 122
- Quercu (alias Duchesne), Pierre de.** Brüsszeli polgár (?-?) 71, 90, 91, 122
- Rabbe, Wilhelm (?-?)** 74, 91, 92, 122
- Rácz György.** Magyar történész, levéltáros (*1967) 133
- Radetesti (Oláh) István.** Magyarországi nemes, az aula tagja (?-?) 138
- Radetesti (Oláh) Sztancsul.** Magyarországi nemes (?-?) 138
- Raguzai Bohalici Vitko.** Magyarországi nemes (?-?) 126, 138, 165
- Rakoncai Meritin Tamás.** Magyarországi nemes (?-?) 149
- Rákosi Sikesd (Székely) Mihály.** Magyarországi nemes, az aula tagja (?-?) 138
- Rapini, Amida (?-?)** 68, 112
- Raser, Andreas (?-?)** 73, 91, 120
- Rechnitzer,** lásd Rohonci
- Rédei Nyári Demeter.** Magyarországi nemes (?-?) 139
- Rédei Nyári Mátyás.** Magyarországi nemes, aulicus (?-?) 81, 139
- Reichersheimer, Georg.** Sulzburgi egyházmegyes diakónus, Zsigmond familiárisa (?-?) 149, 166
- Reisberg, II. Johannes von.** Salzburgi érsek (1429–1441) 62
- Ricci, Corrado.** Olasz régész, művészettörténész (*1858–1934) 189
- Richard.** Sacre theologiae professor (?-?) 100, 101, 121
- Richárd, I. (Oroszlánszívű).** Angol király (1189–1199) 101
- Riesenberg, Johannes Švihovský von.** Cseh báró (*?-1432) 139
- Riesenberg, Wilhelm Švihovský von.** Prágai egyházmegyes klerikus (?-?) 139
- Rieti, Simone Taddei da.** Rieti polgár (?-?) 74

- Rita.** Albert Brada von Swojków felesége (?–?) 167
- Rohonci (Rechnitzer) András.** Magyarországi nemes (?–?) 139
- Rohonci (Rechnitzer) István.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?–?) 54, 139, 141
- Roma, Paolo da.** Itáliai zsoldosvezér (?–?) 10
- Ronciglione, Averso da.** Gróf (?–?) 10
- Rosenberg, II. Ulrich von.** Cseh báró (*1412–1469) 37, 59
- Rozgonyi Cecília,** lásd Szentgyörgyi
- Rozgonyi György.** Magyarországi nemes, pozsonyi ispán és várnagy (*?–1457/58) 149, 161
- Rozgonyi ifjabb István.** Magyarországi nemes, pozsonyi ispán és várnagy (*?–1443) 139, 157, 161
- Rozgonyi idősebb István.** Magyarországi nemes, temesi ispán (*?–1439/40) 149, 161, 167, 168
- Rozgonyi László.** Magyarországi nemes (?–?) 139, 167
- Rozgonyi Simon.** Magyarországi nemes (*?–1414) 139, 149, 161
- Róbert, I. (Anjou).** Nápolyi király (1309–1343) 44
- Rucellai, Leonardo Bardi.** Firenzei pénzember (?–?) 171, 175, 179
- Rudolfstadt, Dietrich von.** Rudolfstadti polgár (?–?) 73
- Rudolfstadt, Konrad von.** Rudolfstadti polgár (?–?) 73, 91, 122
- Rummel, Franz.** Nürnbergi polgár, városa követe (*?–1460) 29, 71, 98, 99, 120
- Rummel, Georg.** Nürnbergi polgár (?–?) 71
- Rummel, II. Heinrich.** Nürnbergi polgár (*?–1446) 71
- Rummel, Johannes.** Nürnbergi polgár (?–?) 71
- Rummel, Wilhelm.** Nürnbergi polgár (?–?) 71
- Rusdorf, Paul Bellizer von.** A Német Lovagrend nagymestere (1422–1441) 37
- Rustaki György** (?–?) 165
- Rustaki Márk.** Esztergomi pap (?–?) 165
- Sacchi, Bartolomeo,** lásd Platina
- Sági Balázs.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?–?) 140
- Sági Miklós.** Magyarországi nemes (?–?) 140
- Salman.** Rheinfeldeni zsidó (?–?) 51
- Salvo, Giovanni** (?–?) 79
- Sannawer, Nikolaus. V.** (Habsburg). Albert osztrák herceg követe (?–?) 29, 69, 72, 87, 120
- San Marcello, Cristoforo da.** Római polgár (?–?) 50
- San Marcello, Cristoforo da.** Rimini püspök (1435–1444) 82
- San Severino, Ciccarello Patrono da** (?–?) 69, 113
- Sant’Agata, Guglielmo Maschi da.** Rimini polgár (?–?) 81, 82
- Sant’Arcangelo, Laurenzio Giovanni da** (?–?) 68, 113
- Sanuto, Marino.** Velencei krónikaíró (*1466–1536) 104, 181
- Sanzio, Raffaello.** Itáliai festő (*1483–1520) 111
- Savoie, VIII. Amédée de.** Szavojai herceg (1416–1440) 45, 46
- Scala, Brunoro della.** Birodalmi vikárius (*1380 k.–1437) 63, 84, 140, 157, 164, 171, 174
- Scala, Guglielmo della.** Verona ura (*1350 k.–1414) 140
- Scazoli, Marco.** Pármai székes-egyház prépostja, Zsigmond káplánja (?–?) 111

- Schaffhauseni Lévi.** Zsidó (?-?) 51, 121
- Schlick, Heinrich.** Magister (?-?) 69, 71, 84, 140, 159
- Schlick, Kaspar.** Birodalmi fő-kancellár (*1396–1449) 7, 29, 30, 56, 63, 65, 67, 71, 77, 84, 140, 159, 164, 172, 179, 184
- Schlick, Matthäus.** Lovag (?-?) 53, 69, 84, 140, 149, 159
- Schlick, Wilhelm.** Zsigmond lovagja (?-?) 53, 71, 84, 122, 140, 149, 159, 160
- Schott, Nikolaus.** Zsigmond familiárisa (?-?) 73, 91, 122, 149
- Schwendi, Heinrich.** Zürichi polgár, városa követe (?-?) 80, 93, 120
- Schwendi, Johannes.** Zürichi polgár, városa követe (?-?) 80, 93, 120
- Schlema, Andreas Spalek von.** Katona (?-?) 149
- Sega, Francesco della.** Velencei titkár (?-?) 68, 105
- Seger, Henning.** Braunschweigi polgár (?-?) 100
- Setétkúti András.** Magyarországi nemes (?-?) 149
- Setétkúti László.** Magyarországi nemes, aulicus (?-?) 54, 149
- Setterich, Peter Kalde von.** Zsigmond titkára (?-?) 63, 66, 77, 84, 140, 158, 172
- Siena, Ginazzo Azzoni da.** Sienai polgár (?-?) 71, 110
- Siena, Niccolò da** (?-?) 174
- Sirck, Jakob von.** Pápai protónótárius, Zsigmond tanácsosa (*1398/1399–1456) 29, 30, 59, 64, 87, 120, 172, 177, 179
- Sikesd,** lásd Rákosi
- Simon.** Zsigmond szabója (?-?) 149
- Simonitti, Matteo.** Pap (?-?) 74, 113
- Simonyi Lőrinc.** Magyarországi nemes (?-?) 141
- Simonyi Mihály.** Magyarországi nemes (?-?) 139, 141
- Sobětic, Johannes Sobětický von.** Cseh nemes (?-?) 59
- Soltau, Johannes von.** Brémai egyházmegyes dékán (?-?) 165
- Soltau, Konrad von.** Hildesheimi egyházmegyes kanonok (?-?) 165
- Sólyagi László.** Magyarországi nemes (?-?) 149
- Sólyagi Sebestyén.** Magyarországi nemes, ajtónállómester (?-?) 54, 149, 171
- Sőregi Dénes.** Magyarországi nemes (?-?) 150
- Sőregi Osvát.** Magyarországi nemes, az aula tagja (?-?) 150
- Spiró György.** Magyar író (*1946) 168
- Stafford, John.** Bath és Wells püspöke (1424–1443) 100
- Stati, Stefano** (?-?) 48, 80
- Stebler, Michael (alias Graf).** Zürich város irnoka (?-?) 70, 93, 120
- Stiborci ifjabb Stibor.** Magyarországi nemes (*?-1434) 143
- Stiborci Stibor.** Egri püspök (1411–1420) 143
- Stock, Johannes.** Zsigmond orvos, budai prépost (1433–1437) 70, 86, 141, 158, 173
- Stock, Nikolaus.** Zsigmond tanácsosa, decretorum doctor és magister artium (?-?) 29, 30, 39, 59, 70, 86, 102, 123, 141, 158, 172
- Stoffeln, Hans Ulrich von.** Lovag (?-?) 67, 92

- Stosch, Günter.** Katona, Zsigmond familiárisa (?-?) 150
- Strada, Zanobi da.** Itáliai író (*1312–1361) 44
- Stromer, Sigmund.** Nürnbergi polgár, városa követe (?-?) 38
- Strasburger, Konrad.** Regensburgi kanonok (?-?) 165
- Stüssi, Rudolf.** Zürichi polgár, városa polgármestere és követe (*?-1443) 80, 93, 121
- Sulla, Lucius Cornelius.** Római diktátor (*K. e. 138–K. e. 78) 52
- Sulyok, lásd Szancsali
- Swarzmurer, ifjabb Jakob.** Zürichi polgár (?-?) 70, 93, 121
- Swarzmurer, idősebb Jakob.** Zürichi polgár (?-?) 70, 93, 122
- Swartzel, Stefan** (?-?) 71, 91, 92, 122
- Swojków, Albert Brada von.** Zsigmond lovagja és familiárisa (?-?) 150, 164, 167
- Swojków, Wilhelm Avileni von.** Katona (?-?) 150, 164
- Szakácsi Balázs.** Zsigmond szakácmestere (?-?) 150, 173
- Szakácsi Benedek.** Szakács (?-?) 150, 173
- Szakácsi Demeter** (?-?) 150
- Szakácsi István** (?-?) 150
- Szakácsi Jakab.** Szakács (?-?) 150, 173
- Szakácsi János** (?-?) 150
- Szakácsi Mihály.** Szakács (?-?) 54, 150, 173
- Szakácsi Mihály.** Szakácsi Benedek apja (?-?) 143
- Szalacsi István.** Magyarországi nemes (?-?) 155
- Szalacsi Kalmár Lőrinc.** Magyarországi nemes (?-?) 150
- Szancsali Sulyok Benedek.** Magyarországi nemes, aulicus (?-?) 155
- Szancsali Sulyok György.** Magyarországi nemes (?-?) 155
- Szatmári Gergely** (?-?) 150
- Szatmári Tamás.** Zsigmond káplánja (?-?) 150, 166, 172
- Szebenyei András.** Magyarországi nemes (?-?) 155
- Szebenyei Ferenc.** Magyarországi nemes, aulicus (?-?) 155
- Székely,** lásd Derencsényi, Rákosi
- Széki János** (?-?) 151, 166
- Széki Miklós.** Acolitus és subdiaconus, Zsigmond familiárisa (?-?) 151, 166
- Szentgyörgyi Péter.** Magyarországi nemes (?-?) 168
- Szentgyörgyi Cecília.** Rozgonyi idősebb István felesége (?-?) 167, 169
- Szentgyörgyi Zopa János.** Magyarországi nemes, aulicus (?-?) 155
- Szentiváni Benedek.** Magyarországi nemes, aulicus (?-?) 155
- Szentiváni Lampert.** Magyarországi nemes (?-?) 155
- Szentmártoni Benedek.** Zsigmond kulcsárja (?-?) 53, 54, 151, 173
- Szentmihályi István.** Magyarországi nemes, aulicus (?-?) 151, 167
- Szentmihályi Mihály.** Magyarországi nemes (?-?) 151
- Szilveszter, I. Pápa** (314–335) 53
- Szomszédvári Cernin Henning.** Magyarországi nemes, lovag (?-?) 135, 180
- Szöcsényi ifjabb László.** Magyarországi nemes, aulicus (?-?) 155, 162
- Szöcsényi László.** Magyarországi nemes (?-?) 155
- Szöcsényi Miklós.** Magyarországi nemes, aulicus (?-?) 155, 162

- Szölösi István.** Magyarországi nemes (?-?) 155
- Sztáncsi Nyári András.** Magyarországi nemes (?-?) 81, 141, 165
- Sztáncsi Nyári Péter.** Magyarországi nemes (?-?) 141
- Taddei, Simone** (?-?) 113
- Taler, Otto.** Zsigmond lábbelikészítője (?-?) 151, 173
- Tallóci Lukács.** Raguzai polgár (?-?) 141
- Tallóci Matkó.** Magyarországi nemes, nándorfehérvári kapitány (*?-1445) 7, 29, 30, 57, 102, 126, 141, 157, 164, 178, 179, 180, 184
- Tamási (dictus doctor) Katus Gergely** (?-?) 54, 155
- Tamási János.** Magyarországi nemes (*?-1416) 141
- Tamási László.** Magyarországi nemes, ajtónállómester (*?-1443 e.) 141, 157, 164, 171
- Táplánszentmiklósi András.** Magyarországi nemes (?-?) 14, 2
- Táplánszentmiklósi (Magnus/Nagy) László.** Magyarországi nemes, allovázmester (?-?) 79, 115, 142, 165
- Tapsonyi Antimus Miklós.** Magyarországi nemes (?-?) 151, 167
- Tapsonyi Antimus János.** Magyarországi nemes (*?-1423/24) 151
- Telesinus, Pontius.** Szamnisz hadvezér (*K.e. ?-K. e. 82) 52
- Terebezdi Bereck.** Magyarországi nemes (?-?) 151
- Terebezdi Tamás.** Magyarországi nemes, aulicus (?-?) 54, 151
- Terranuova, Bartolomeo di Poggio da** (?-?) 74, 113
- Terranuova, Poggio di Guccio da.** Firenzei polgár (?-?) 74, 113
- Terranuova, Poggio di Poggio da** (?-?) 74, 113
- Terranuova, Lucrezio di Poggio da** (?-?) 74, 113
- Tetzel, Gabriel.** Nürnbergi polgár, városa prágai követe (*?-1440) 38
- Thiennes, Jean de** (?-?) 74, 96, 113
- Tongerle, Johannes.** Eyckeni dómkanonok (?-?) 74, 96
- Tongerle, Johannes** (?-?) 74
- Tongerle, Kornelius** (?-?) 74
- Tongerle, Nikolaus** (?-?) 74
- Torrita, Francesco Dominici da.** Sienai közjegyző (?-?) 40
- Tóka,** lásd Kopacsovci
- Török,** lásd Kácsi
- Töttös,** lásd Bátmonostori
- Trinci, III. Corrado.** Foligno ura (*?-1441) 79
- Trinci, Niccolò** (*?-1441) 79
- Truchsess, Ulrich.** Nürnbergi városi írnok (?-?) 69, 97, 98, 121
- Tuccia, Nicola della.** Viterbói krónikaíró (*1440-1473/74) 8
- Újszászi (Jász/Philisteus) Mihály.** Magyarországi nemes, aulicus (?-?) 156
- Ungaria, Petrus de.** Zsigmond aranyművese (?-?) 77, 147
- Unyi Benedek.** Magyarországi nemes, aulicus (?-?) 53, 54, 156
- Unyi János.** Magyarországi nemes (?-?) 156
- Urbino, Scazoli, Battista d'.** Urbinoi polgár (?-?) 72, 111
- Vajk.** Udvari lovag (*?-1419 e.) 147
- Valle, Paolo della.** A pápa orvosa, artium et medicinae doctor (?-?) 68, 107
- Várdai ifjabb Miklós.** Magyarországi nemes, udvari lovag és tanácsos (*?-1461) 127, 129, 142
- Várdai idősebb Miklós.** Magyarországi nemes (*?-1446) 142

- Vasari, Giorgio.** Itáliai festő, művészettörténész (*1511–1574) 15
- Ventur,** lásd Pozsonyi
- Vergerio, Pier Paolo.** Itáliai humanista (*1370–1440) 44
- Verona, Andrea Maffei da.** Veronai polgár (?–?) 57, 61, 73, 106, 124
- Verona, Antonio Maffei da.** Veronai polgár (?–?) 106
- Verona, Bertolino Gavardo da.** Veronai polgár (?–?) 73, 110
- Verona, Butero Nigrelli da.** Veronai polgár (?–?) 73, 76, 110
- Verona, Giacomo Falceri da.** Veronai polgár (?–?) 73, 110
- Verona, Giovanni Gavardo da.** Veronai polgár (?–?) 110
- Verona, Leonardo Maffei da.** Veronai polgár (?–?) 57, 61, 106, 124
- Verona, Michele Falceri da.** Veronai polgár (?–?) 73
- Verona, Pietro Gavardo da.** Veronai polgár (?–?) 73, 110
- Vetési Albert.** Klerikus, artium liberalium magister (*?–1486) 124, 142
- Vetési Jakab.** Magyarországi nemes (?–?) 142
- Vinci, Antonio Siculo Sagensi da.** Legum doctor (?–?) 74, 113
- Visconti, Filippo Maria.** Milánói herceg (1412–1447) 41
- Wacker, Peter.** Zsigmond protototáriusa (?–?) 142
- Wandofen, Kaspar Stange von.** A Német Lovagrend római prokurátora (1428–1433) 101
- Wehinger, Georg** (?–?) 70, 91, 92, 122
- Weinsberg, Konrad von.** Birodalmi alkamarás (*?–1448) 62
- Windecke, Eberhard.** Német krónikaíró (*1380–1440/41) 34, 36, 141, 181
- Wittelsbach Ernő.** Bajor herceg és rajnai palotagróf (1397–1438) 46
- Wittelsbach III. Vilmos.** Bajor herceg (1397–1435) 58, 59, 61, 62, 78
- Wlk, Ladislaus.** Lovag (?–?) 151
- Wolkenstein, Oswald von.** Német költő és lovag (*1376/77 k.–1445) 78
- Württemberg, I. Ludwig von.** Gróf (1426–1442) 62
- Württemberg, V. Ulrich von.** Gróf (1433–1442) 62
- Zabarella, Francesco. Kardinális (*1360–1417) 106
- Zanfliet, Corneille.** Lüttichi krónikaíró (*?–1461 u.) 18, 33, 35, 36, 47, 123, 174
- Zelnavári Bicskele Fábrián.** Magyarországi nemes (?–?) 151
- Zelnavári Bicskele István.** Magyarországi nemes (?–?) 151
- Zelnavári Bicskele László.** Magyarországi nemes, aulicus (?–?) 151
- Zetteritz, Georg von.** Zsigmond lovagja (?–?) 151
- Zollner, Erhard.** Nürnbergi polgár (?–?) 63, 99
- Zopa,** lásd Szentgyörgyi
- Zólyomi,** lásd Albisi
- Zólyomi Mihály.** Benedek, székesfehérvári prépost apja (?–?) 128
- Zubor Dénes.** Magyarországi nemes, udvari lovag (?–?) 143
- Zubor Jakab.** Magyarországi nemes (?–?) 143
- Zubor Máté.** Magyarországi nemes (?–?) 143
- Zsigmond, (Luxemburgi).** Magyar-cseh-és német király, német-római császár (1387–1437) passim

Tartalomjegyzék

Ad lectores!	5
I. A megérkezés	7
II. A koronázás	20
III. Másnap	37
IV. Rómában	50
V. De Administrando Imperio	56
VI. Jó helyen dolgozunk	84
VII. A birodalomból jöttünk	89
VIII. Itáliából érkeztünk	104
IX. Rómát látni	118
X. A hallgatók számok	123
XI. Omnes viae Romam ducunt	125
XII. Szupplikálni jó	158
XIII. Zsigmond udvara	171
XIV. A cech	174
XV. Mit láthatott Filarete?	184
Térképek	186
Levéltári és könyvtári források	192
Irodalom	193
Helységnévmutató	209
Névmutató	215

